T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk – İslam Sanatı Anabilim Dalı

ANKARA ANAFARTALAR CADDESİ VE ÇEVRESİNDEKİ BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ YAPILARI

125226

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül ÖZCAN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DANIŞMANI : Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY

İZMİR – 2002

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum Ankara Anafartalar Caddesi ve Çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Betül ÖZCAN

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 12./07./2002 tarih ve 15/7. sayılı kararı ile oluşturulan jüri Türk İslam Sanatı anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Betül ÖZCAN'ın 'Ankara Anafartalar Caddesi ve Çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları' başlıklı tezini incelemiş ve adayı 19/07/2002 günü saat 10.00'da tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı olduğuna oybirliğiyle / ~~oyçokluğuyla~~ karar vermiştir.

Prof. Dr. İnci Kuyulu Ersoy
BAŞKAN

Prof. Dr. Zeki Arıkan
ÜYE

Yard. Doç. Dr. Semra Daşcı
ÜYE

İÇİNDEKİLER

	ÖNSÖZ	I
I -	GİRİŞ	1
II -	ANKARA KENTİNİN CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMİ	7
III -	KATALOG	15
A -	Resmi Binalar	15
1 -	Hükümet Caddesi Adliye Sokak No.1. (Evkaf ve Şer'iye Vekaleti)	15
2 -	Anafartalar Caddesi No.67. (Eski Adliye Binası)	18
3 -	Anafartalar Caddesi No.69. (Gazi ve Latife Ortaokulları)	21
4 -	Anafartalar Caddesi No.72. (Çocuk Esirgeme Kurumu)	24
B -	Sivil Binalar	27
1 -	Hükümet Caddesi No.4	27
2 -	Anafartalar Caddesi No.21. (Koç İşhanı - Büyük Apartman)	31
3 -	Anafartalar Caddesi No.27	34
4 -	Anafartalar Caddesi No.29. (Mermercizade İşhanı)	36
5 -	Hekimler Sokak No.2	40
6 -	Hekimler Sokak No.4. (Hatay Apartmanı)	43
7 -	Şekerciler Sokağı No.16	46
8 -	Anafartalar Caddesi No.36	47
9 -	Anafartalar Caddesi No.42	49
10 -	Anafartalar Caddesi No.50. (Sakarya Apartmanı)	51
11 -	Anafartalar Caddesi No.60	54
12 -	Anafartalar Caddesi No.62. (Hasan Fehmi Ataç Apartmanı-Büyük Otel)	55
13 -	Anafartalar caddesi No. 68. (Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı)	59
14 -	Konya Sokaka No.19. (Gül İşhanı)	61
15 -	Konya Sokak No.21	63
16 -	Konya Sokak No.26–Mevsim Sokak No.4	65
17 -	Konya Sokak No.29	67
18 -	Nilüfer Sokağı No.10	69
19 -	Alataş Sokak No.1	71

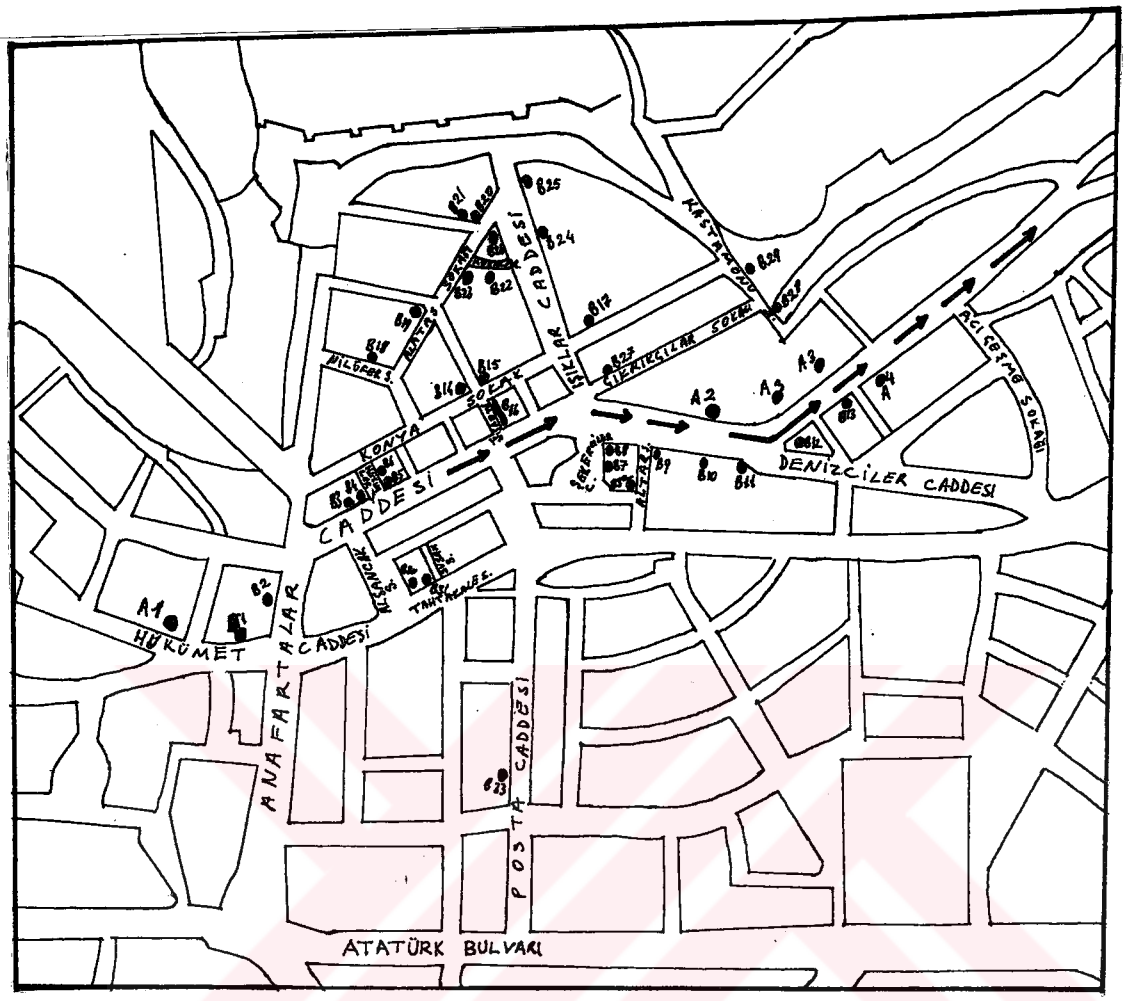
20 - Alataş Sokak No.21 74
21 - Karakuş Sokak No.4 76
22 - Kocalar Sokak No.1 77
23 - Kocalar Sokak No.5 79
24 - Işıkar Caddesi No.16 81
25 - Işıkar Caddesi No.22 84
26 - Işıklar Caddesi No.27 87
27 - Çıkrıkçılar Sokağı No.5 89
28 - Çıkrıkçılar Sokağı No.68 91
29 - Kastamonu Sokağı No.4 92
30 - Alsancak Sokak No.15. (Erzurum Otel) 94
31 - Susam Sokağı No.9. (Avrupa Otel) 96
32 - Altar Sokak No.6 98
33 - Posta Caddesi No.15. (Yağcıoğlu Apartmanı) 100
IV - KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME 102
A - Mimari Özellikleri 106
B - Süsleme Özellikleri 129
V - SONUÇ 139
VI - BİBLİYOGRAFYA 143
VII - FOTOĞRAFLAR 146

ÖNSÖZ

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi hakkında çeşitli yayınlar bulunmasına karşın ayrıntılı bir katalog çalışması yapılmamıştır. Sivil mimari örnekleri çok az işlenmiştir. Bu çalişmamızla Ankara Anafartalar caddesi ve çevresindeki yapıları ayrıntılı bir şekilde inceleyip bu üsluptaki diğer yapılarla karşılaştırarak bu eksiği gidermede bir katkımız olsun istedik. Araştırmamız sonucunda Cumhuriyet'in ilk yıllarında da süren akımın, yeni kurulan Başkent Ankara'daki yansımalarını ve dönemin diğer yapıları ile aralarındaki farklılıkların ve benzerliklerin ortaya konmasını amaçladık.

Ayrıntılı ve titiz bir çalışmanın ürünü olan bu araştırmanın, araştırmacılara yararlı olmasını diliyorum. Tezimi hazırlama evresinde manevi desteğini esirgemeyen, çalışmalarımı sabır ve titizlikle yöneten hocam Prof. Dr. İnci Kuyulu Ersoy'a, kitabelerin okunmasında yardımcı olan hocam Öğr. Gör. Aydoğan Demir'e, planlar konusunda bilgilerinden yararlandığım hocam Yard. Doç. Yekta Demiralp'e, yapıların ölçülerinin alınmasında yardımcı olan babam Oktay Özcan ve ağabeyim Levent'e ve sabrı için annem Beyhan Özcan'a teşekkür ederim.

İzmir, Haziran 2002 Betül ÖZCAN

Şek. 1 : Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılar.(Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden işlenmiştir.)

I.GİRİŞ

Avrupa 18. yüzyıl ikinci yarısından itibaren hızla bir sanayileşme sürecine girmiştir[1]. Teknolojik alanda gelişmelerin başlamasıyla toplumların ekonomik ve politik yapısında da değişmelere neden olmuştur. Bu değişimler sonucunda işlevin ön planda tutulduğu tasarımların uygulandığı yeni yapı türleri ortaya çıkar. Yüzyıllarca Avrupa'da uygulanan ve yeniden canlandırmacılık akımı ile tekrar hayat bulan üsluplar ile 17. Yüzyıl sonlarında başlayan Doğu etkili Oryantalizm üslubu[2] yeni teknikler ve malzemelerle yeni yapı türlerinde uygulandı[3]. 19. Yüzyıl ortalarında Neo Roman, Neo Gotik, Neo Rönesans, Neo Barok gibi geçmişi canlandırmacı akımlarla Oryantalizm akımının bir arada kullanıldığı seçmeci bir üslup doğdu[4].

Avrupa'da bu gelişmeler olurken Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. Yüzyıl sonlarında gerileme dönemine girdiği izlenir[5]. Her alanda Batı'nın üstünlüğünü hissetmeye başlayan Osmanlı Devleti çağdaşlaşma yolunda adımlar atmaya başladı[6]. Lale Devri'nden itibaren (1718-1730) Avrupa'ya elçiler gönderilmiştir. Batıya hayranlık duyan Osmanlı Sarayı'na, Fransa'ya giden 28 Mehmet Çelebi, çeşitli hediyelerle birlikte Versailles, Marly gibi Fransız Sarayları'nın planlarını da getirmiştir. Böylece bu eserleri örnek alan saraylar, kasırlar, köşkler, bahçeler, havuzlar vs. yapılmaya başlanmıştır[7]. Avrupa'dan çeşitli sanatçılar getirilmiştir. Böylece Barok, Rokoko gibi unsurlar Osmanlı mimari repertuarına girdi[8]. 1839 Tanzimat Fermanı kısa zamanda mimari alanda da yansımalarını göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin çağdaşlaşma hareketleriyle

---

[1] Ü. Alsaç, **Türkiye'de Mimarlık Düşüncesi'nin Cumhuriyet Dönemin'deki Evrimi**, Trabzon 1976, s.10.

[2] A. Batur, "Batılılaşma Dönemi'nde Osmanlı Mimarlığı", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul 1985, s. 1038-1039; ay. yaz., "Oryantalizm", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul 1994, s. 148,149; T. Saner, **19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında "Oryantalizm"**, İstanbul 1998, s. 5-7.

[3] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 12.

[4] M. Sözen- M. Tapan, **50 Yılın Türk Mimarisi**, İstanbul 1973, s. 53.

[5] Y. Yavuz- S. Özkan, "Osmanlı Mimarlığı'nın Son Yılları", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul 1985, s. 1078.

[6] I. Aslanoğlu, **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı**, Ankara 1980, s. 2.

[7] R. Altınay, **Lale Devri**, Ankara 1973, s. 23-24; A. Arel, **18. Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci**, İstanbul 1975, s. 21; A. Batur, "Batılılaşma Dönemi'nde...", **a.g.ans.**, s.1039; **28 Mehmet Çelebi'nin Seyahatnamesi**, İstanbul 1970, s. 12; Y. Yavuz- S. Özkan, **a.g.m.**, s. 1078.

[8] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 2; A. Batur, "Batılılaşma Dönemi'nde.....", **a.g.ans**, s.1042; **Türk Mimarlığı'nın Gelişimi ve Mimar Sinan**, İstanbul 1975, s. 284; T. Saner, **a.g.e.**, s. 1; Y. Yavuz- S. Özkan, **a.g.m.**, s. 1078.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

her alanda başlayan değişimi, yeni yapı türlerinin ortaya çıkmasına neden oldu[9]. Avrupa'dakine benzer bir ordu eğitimi amacıyla yeni ve büyük kışlalar[10], nezaret ve hükümet binaları, yeni eğitim ve öğretim sistemlerine göre okullar, bankalar müzeler gar binaları gibi ilk kez görülen yeni ve değişik işlevli yapılar Osmanlı Mimarisine girer[11]. Çoğunlukla yabancı ve azınlık mimarların çalıştığı[12] bu yapılarda Avrupalı canlandırmacı mimarlık akımlarına ait süsleme unsurları tek başlarına veya seçmeci bir anlayışla bir arada kullanılmış[13]; hatta doğu İslam mimari unsurlarının uygulandığı Oryantalist unsurlarda bu yapılarda seçmeci bir anlayışla yer almıştır[14]. Dış görünüşüyle batılı olan Osmanlı mimarisi diğer birçok alanda olduğu gibi teknolojik gelişmeleri yeterince yakalayamamıştır. Ancak sultan ve devlet adamlarını yaptırdığı yapılarda betonarme tekniği gibi teknolojik gelişmelerden yararlanılmıştır[15].

19. yüzyıl ortalarında çıkan Türkçülük akımı 1908'de İkinci Meşrutiyet' in ilanı ile hızla yayılmaya başlar. Dönemin sosyologlarından ve Türkçülük akımının savunucularından Ziya Gökalp' in de fikirlerinin etkileriyle her alanda ulusallaşma başladı[16]. Her alanda ulusallaşma çabası mimaride de kendini gösterir. Yaklaşık bir yüzyıldır Batı etkisinde kalan, Batı emperyalizmiyle ezilen Türkler' in Türkçülük akımı ile ulusal bilinçlerini canlandırma düşüncesinin oluşturduğu ortam Ulusal Mimarlık Üslubu' nun meydana gelmesinde önemli rol oynamıştır[17].

İlk örneklerini 1910'larda vermeye başlayan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu, etkisini 1930'a kadar sürdürmüştür[18]. Batı seçmeciliğinden bağımsız bu akımda özgün

---

[9] İ. Kuyulu, "19. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi'nin Gelişiminegenel Bir Bakış", **Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri**, İzmir 1992, s. 47.

[10] A. Ödekan, "Mimarlık ve Sanat Tarihi", **Türkiye Tarihi -3- Osmanlı Devleti (1600-1908)**, İstanbul 1992, s. 410.

[11] İ. Kuyulu, **a.g.m.**, s. 47-63; A. Ödekan, **a.g.m.**, s. 411; T. Saner, **a.g.e.**, s. 1.

[12] M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 53.

[13] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 15; Y. Yavuz, **Mimar, Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi**, Ankara 1981, s.11.

[14] A. Batur, "Oryantalizm", **a.g.ans.**, s. 149.

[15] D. Kuban, **Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler**, İstanbul 1995, s. 141.

[16] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 16; Z. Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul 1995, s. 149; S. Ural, "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık: 1908 İnkılabı Mimarlığı veya Milli Mimari Rönesansı", **Mimarlık**, S. 1-2; İstanbul 1974, s. 16.

[17] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 16.

[18] Genel olarak 1910-1930 yılları arasında etkisini gösteren Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin bitiş tarihi konusunda araştırmacılar farklı tarihler ileri sürmektedirler. Bazı yayınlarda dönemin 1930'da bittiği yazar bkz. Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 19; İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 13; M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 105; M. Sözen, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı**, Ankara 1984, s. 28. Bazı yayınlarda ise 1927'de bittiği

bir Türk Mimarisi yaratılamamış; ancak Batı seçmeciliğinin yerini Geleneksel Türk Mimarisi seçmeciliğine bırakmıştır. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi Mimari unsurlarının, 18.-19. yüzyıllarda İstanbul'da görülmeye başlanan yeni yapı türlerinde yoğun olarak kullanıldığı görülür. Batılı eğitim alan Türk mimarlar mimaride ulusal bir sentez yaratmaya çalışmışlar, bunu da ancak geçmişi hatırlatacak olan eski mimari unsurların yeniden canlandırılmasıyla gerçekleştirebileceklerine inanmışlardır. Anadolu Türk Mimarisi'nin geleneksel biçim unsurları, yapıların işlevine ve planına uygun olup olmadığına bakılmaksızın kullanılmaya başlanmıştır[19].

Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu, toplumun ulusal bilincini canlandırma amacını yerine getirdi. Cumhuriyet' in ilk yıllarında, savaşla harap olmuş Anadolu kentlerinin ve Başkent Ankara'nın yeniden imarının biran önce gerçekleştirilmesi gerekiyordu[20]. Bu doğrultuda inşa edilen yapılarda işleve uygunluk önemsenmedi. Ancak başlangıçta Atatürk'ün de desteğini alan akım, devrimlerin gerçekleştirilmesinde güçlük çıkarabileceği nedeni ile Atatürk'ün desteğini zamanla kaybetmiştir[21]. 1927'de üslubun en önemli temsilcilerinden ve Akademide hocalık yapan Mimar Kemalettin' in ölümü[22] ve 1927'de Teşvik-i Sanayi kanunu[23] ile yabancıların Türkiye'de çalışmasına olanak sağlanmasıyla birlikte Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu yerini akılcı işlevci üsluba bırakmaya başlar[24]. Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu ise en fazla 1930'a kadar sürer. Yapılarda sivri kemer, ikiz veya üçüz pencere uygulamaları, geniş saçaklar, taç kapı uygulamaları, bitkisel ve geometrik süslemeler, mukarnaslar, çini süslemeler gibi Geleneksel Türk Mimarisi'ne özgü unsurlar uygulanmıştır. Bu dönemde kullanılan

---

yazar bkz. Y. Yavuz, **a.g.e.**, s. 11; M. Tapan, "Cumhuriyet Dönemi Mimarisi", **Eczacıbaşı Ansiklopedisi**, C. 1, İstanbul 1997, s. 345.

[19] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 15-16; İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 13.

[20] Afetinan, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933**, Ankara 1972, s. 11, 42, 88-89; Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 19, İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 10.

[21] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 19.

[22] Y. Yavuz, **a.g.e.**, s. 22; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 41.

[23] İ. Aslanoğlu, "1923-1950 Yılları Arasında Ankara'da Çalışan Yabancı Mimarlar", **Ankara Konuşmaları**, Ankara 1992, s. 118;M. Sözen, **a.g.e.**, s. 41-167; G. Tankut, "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Şehir Mimarisi 'Ankara'", **Bir Başkentin Oluşumu: Ankara 1923-1950**, Ankara 1994, s. 23.

[24] Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 19; İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 13; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 28; M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 105.

çiniler aynı dönemde Kütahya atölyelerinde üretilmiştir. Bu çini panoları, çoğunlukla 16. yüzyıl İznik seramikleri tarzında yapılmışlardır[25].

Bu çalışmada Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde Ankara Anafartalar Caddesi ve çevresinde yapılmış 37 yapı incelenmiştir. Bu yapılardan üçü resmi bina, diğerleri ise konut ve iş hanı olarak yapılmıştır. 20. yüzyıl Türk Mimarisi hakkındaki yayınlarda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi genel olarak tanıtılmış, fakat hiç birinde ayrıntılı bir katalog çalışmasına gidilmemiştir. Yayınlarda tanıtılan eserlerin çoğunluğunu da meclis, elçilik, okul, banka, istasyon, müze binası gibi resmi yapıların oluşturduğu görülmektedir. Ticaret ve konut yapıları ise ihmal edilmiştir.

Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunu doğrudan ele alan kaynaklardan Y. Yavuz'un 1981 tarihli **Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi** adlı kitabı dönemi tek başına ele alan tek kitaptır. Bu eserde Mimar Kemalettin'in yapıları genel olarak tanıtılmış; ancak fazla ayrıntıya girilmemiştir.

M. Sözen- M. Tapan'ın 1973 tarihli **Elli Yılın Türk Mimarisi** adlı kitabında Cumhuriyet' in ilk elli yılındaki mimarlığımız tanıtılmıştır.

İ. Aslanoğlu'nun 1980 tarihli **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı** adlı kitabında bazı şehirlerdeki belli başlı yapılar kısaca tanıtılarak genel bir katalog hazırlanmıştır. Çalışma konumuz olan yapılardan Atatürk İlköğretim Okulu, Büyük Otel, Eski Adliye Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Koç İşhanı ve Hatay Apartmanı, bu eserde genel özellikleriyle tanıtılmıştır.

M. Sözen'in 1984 tarihli **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı** adlı kitabında Cumhuriyet dönemi mimarlığının 1980'lere kadar olan gelişimi anlatılmış, çeşitli mimarların eselerinin adları ayrıntıya girilmeden verilmiştir. Çalışma konumuz olan yapılardan Atatürk İlköğretim Okulu, Büyük Otel, Eski Adliye Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu Gen. Müdürlüğü Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nın herhangibir tanıtımının yapılmadan sadece isimlerinin zikredildiği görülmektedir.

Bu eserler haricinde N. İnci Fırat'ın 1998 tarihli **Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek: Etnoğrafya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası** adlı kitabında adı geçen yapılar ayrıntıyla tanıtılmıştır.

---

[25] M. Sözen, **a.g.e.**, s. 30.

İ. Kuyulu' nun **"İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Mimarisi"** adlı makalesinde de dönemin İzmir örnekleri kısaca tanıtılmıştır.

Yayınlarla ilgili yukarıda verdiğimiz bilgilerden de anlaşılabileceği gibi çalışma konumuz yapıların büyük çoğunluğu hemen hemen hiçbir eserde ele alınmamıştır. Ele alınan eserler ise, ya ayrıntıya girilmeden çok kısa bir şekilde tanıtılmıştır ya da sadece isminden söz edilmiştir.

Çalışmamız esnasında bir takım sorunlarla karşılaştık. Çalışmamızda ele aldığımız yapıların genelde çok büyük boyutlu olması ve bir kısmının halen kullanılması nedeniyle ölçülerinin alınmasında zorluklar çekilmiştir. Bazılarının ölçüsü hiç alınamadan yalnızca krokileri çıkarılabilmiştir. Bazılarının ise içlerine girilemediğinden plan veya krokileri çizilememiştir. İçine girilemeyen yapılar Şekerciler Caddesi No.16, Karakuş Sokağı No.4, Çıkrıkçılar sokağı No.68, Kastamonu Sokağı No.4, Alsancak Sokağı No.15'deki binalardır.

Çalışmamızda geçen bazı unsurların adlandırılması konusunda bir takım sorunlar vardı. Bunlardan biri sıkça kullandığımız "köşe çıkması" ile köşe kulesi arasındadır. Köşe Kulesi, Ankara Ulus Tekel Başmüdürlüğü Binası'nda olduğu gibi zeminden başlayarak cephenin sonuna kadar veya üzerine kadar yükselen kuleyi andıran unsurlardır. Köşe çıkmaları, kuleyi andırsa da, cephelerin köşelerinde belli bir seviyeden başlayan daha küçük boyutlu, belki de kulenin simgesel bir yansımasıdır. Bir diğer unsur da "sarkaç" tanımlamsını kullandığımız süsleme unsurudur. Anafartalar Caddesi No.42, Şekerciler Caddesi No.16, Konya Sokak No.21, Konya Sokak No.26, Susam Sokağı No.15'de çoğunlukla cephelerinin üst kısımlarında bir çiçek veya baklava motifinin altından aşağı doğru inen bu unsurlara başka yapılarda rastlanmadığından adlandırmakta güçlük çekilmiştir.

"Ankara Anafartalar Caddesi ve Çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları" başlıklı bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. I. bölümde kısaca Birinci Ulusal Mimarlık Dönemini hazırlayan ortam ve dönemin özellikleri tanıtıldı. II. bölümde Ankara kentinin Cumhuriyet dönemindeki gelişimi kısaca anlatıldı.

Katalog bölümünde çalışma konusu olan Ankara Anafartalar Caddesi ve çevresindeki 37 yapı, önce Anafartalar Caddesi üzerindekiler, sonra çevresindeki sokak ve caddelerdekiler ana caddeye yakınlığına göre sırasıyla tanıtılmıştır. Ayrıca resmi ve

sivil yapılar olarak da kendi aralarında ayrılmışlardır. Bu katalog düzeni içinde tek tek ele alınan her yapı, mimari ve süsleme özellikleriyle ayrıntılı bir şekilde tanıtılmıştır. Bu tanıtımlar, katalog içine yerleştirilen plan ve krokiler ve metin sonunda verilen fotoğraflarla desteklenmiştir. Anafartalar Caddesi No.21, Alataş Sokak No.21 ve Altar Sokak No.6'nı krokisi çizilmiştir. Ölçü alınamayan 5 yapının krokisi veya planı verilememiştir. Metin içine yerleştirilen planların bir bölümü Katalogdaki 12 yapının planı yazara ait değildir. Bu planların kaynağı altlarında belirtilmiştir.

Dördüncü bölüm olan Karşılaştırma ve Değerlendirme bölümünde yapılar, A- Mimari Özellikleri B- Süsleme Özellikleri adlı alt başlıkları altında, kendi aralarındaki karşılaştırmaları ile Ankara ve Türkiye genelindeki yapılarla mimari ve süsleme özellikleri açısından karşılaştırılarak değerlendirildi. Bu bölümde, anlatım kolaylığı açısından ismi olan yapıların adresleri yerine isimleri kullanılmıştır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarla Türkiye genelindeki yapıları karşılaştırırken anlatım kolaylığı açısından sayıyla verdiğimiz kendi yapılarımızın isimleri dipnotlarda belirtilmiştir. Karşılaştırmada, Ankara ve Türkiye genelindeki yapılardan yayınlarda adı geçenler kullanılmıştır. Sonuç bölümünde ise Ankara Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların konum, mimar, plan, malzeme, teknik, ve süsleme özelliklerinin irdelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler, bir sentez şeklinde değerlendirilerek bu özelliklerin Türk mimarisindeki yeri vurgulanmıştır. Bibliyografya bölümünde ise konuyla ilgili yayınlar verilmiştir.

II. ANKARA KENTİNİN CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMİ

Günümüzde, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olan Ankara'nın, M.Ö.278'lerde Galatlar tarafından kurulduğu kabul ediliyordu; ancak daha sonra ortaya çıkan belgeler kentin daha erken tarihlerde kurulmuş olduğunu gösterdi[26]. Kent ve çevresinde yapılan kazılarda, paleolitik ve neolitik çağa ait eserlerin bulunması, Ankara'nın çok eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamıştır[27].

Ankara Kalesi'nde rastlanan izlerden, Ankara'nın ilk uygar halkının, Anadolu'da siyasi birliği sağlayan Hititler olduğu anlaşılmıştır[28]. Daha sonra sırasıyla, Frigler, Lidyalılar, Kimmerler, Persler ve Makedonyalılar'ın eline geçmiştir. Büyük İskender'in ölümünden sonra, önce Galatlar'ın sonra da Romalılar'ın eline geçmiştir[29].

Roma İmparatorluğu ikiye ayrılıp Anadolu Bizans'ın elinde kalınca, Ankara Ortaçağ'da Hıristiyanlığın belli başlı merkezlerinden biri haline gelmiştir. Ankara Kalesi'nin içkale ve dışkale surlarının önemli bir bölümü Bizans Dönemi'nde inşa edilmiştir[30].

8. yüzyılda Sasani ve Arap saldırılarına maruz kalan kent, 1127'de kesin olarak Türklerin eline geçmiştir[31]. Ticaret yolları üzerinde yer alması nedeniyle Türklerin de ilgisini çeken bir kent olmuştur.

13. yüzyıl'da, Moğol İstilası sonucunda sıkıntılı günler yaşayan Ankara, 1354'te Orhan Gazi tarafından Osmanlı topraklarına katılarak eski parlak günlerine dönmüştür[32]. Ankara, Osmanlı hakimiyetine girmeden önce Ahiler tarafından yönetiliyordu. Ahiler sof ve deri ticaretini geliştirmişlerdi[33].

1402'de Ankara Savaşı sonrasında Anadolu'da Fetret Devri yaşanmıştır. Çelebi Mehmet, bu kargaşa ortamına son verip birliği yeniden sağladı[34]. 2. Murat Döneminde şehir yeniden inşa edildi. Fatih Sultan Mehmet döneminde ordunun toplandığı bir uğrak

---

[26] **Ankara-Ankara**, İstanbul 1994, s. 21.
[27] M. Özel, **Ankara**, Ankara 1994, s. 15; **Bir Zamanlar Ankara**, Ankara, s. 11.
[28] **Ankara- Ankara**, s. 21; **Bir Zamanlar Ankara**, s.11; M. Özel, **a.g.e.**, s. 15.
[29] **Ankara -Ankara**, s. 22-23; **Bir Zamanlar Ankara**, s. 13-18, M. Özel, **a.g.e.**, s. 15.
[30] M. Özel, **a.g.e.**, s. 15.
[31] **Ankara- Ankara**, s. 24-25.
[32] B. N. Şimşir, **Ankara...Ankara: Bir Başkentin Doğuşu**, Ankara 1986, s. 21.
[33] **Ay. Es.**, s. 21.
[34] **Bir Zamanlar Ankara**, s. 16; M. Özel, **a.g.e.**, s. 16.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

merkezi oldu. Kanuni zamanında, eyalet sisteminin kuruluşunda bir süre Anadolu Eyaleti'nin merkezi olmuştur. Merkez, Kütahya'ya alınınca sancak merkezi haline gelmiştir[35]. Bu dönemde de sof yapımı, debbağlık ve kundura üretiminde ticaret merkezi olmuştur[36].

17.Yüzyıl'da Celali İsyanları ile Ankara için zor günler yeniden başlamıştır. 19.Yüzyıl'da İngilizler'in Güney Afrika'da tiftik keçisi yetiştirmeleri ve dokumacılıkta makineleşmeleri nedeniyle, Ankara 'nın sof ve tiftik ticaretinde gerileme görülmüştür[37]. 1873'de kıtlık yaşanmıştır. 1892'de ise demiryolunun Ankara'ya ulaşmasıyla, şehir yeniden canlanmaya başlamıştır[38]. Büyük bir şehirden giderek kasabaya dönüşen Ankara, 1917 yılında geçirdiği yangınla harap olmuştur[39].

27 Aralık 1919'da Atatürk'ün Ankara'ya gelmesiyle, kentin tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Mondros Mütarekesi sonucunda, kurtuluş mücadelesini başlatan Atatürk, 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açarak, yeni Türk Devleti'nin temellerini atmıştır. Ankara, 1920-1922 yılları arasında, işgal altındaki illerden göç eden aileler, memur ve askerlerle, yabancı görevli ve diplomatlarla hareketli günler yaşamıştır[40]. İlk defa 31 Ocak 1921'de başkent sorunu meclis gündemine getirilmişse de; savaş sırasında Başkentin İstanbul'dan Anadolu'ya kaydırılması olumsuz tepkilere yol açabileceğinden vazgeçilmiştir[41]. Kurtuluş Savaşı kazanılıp Lozan Barışı imzalandıktan sonra, başkent sorunu tekrar ele alınmış ve zaten 23 Nisan 1920'den beri fiilen yönetim merkezi olan Ankara'nın 13 Ekim 1923'de başkent olması kabul edilerek yasayla tescillenmiştir[42].

1920'lerin hemen başında Ankara şehri zengin bir geçmişe sahip fakat ekonomisi zamanla gerileyerek çökmüş, 20-25 bin nüfuslu, yangınlar ve bakımsızlıktan yıpranmış harap görünümlü, kurak, sivrisinek yuvası bataklıklarıyla itici küçük bir Orta Anadolu

---

[35] **Bir Zamanlar Ankara**, s. 16; M. Özel, **a.g.e.**, s. 16.
[36] S. Eyice, **Ankara'nın Eski Bir Resmi**, Ankara 1972, s. 71; B. N. Şimşir, **a.g.e.**, s. 24.
[37] N. Türsan, **Ankara'nın Başkent Oluşu**, İstanbul 1981, s. 18-19.
[38] **Altındağ**, Ankara 1994, s.21, 44; B. N. Şimşir, **a.g.e.**, s. 25.
[39] **Altındağ**, s. 44; M. Özel, **a.g.e.**, s. 17.
[40] M. Özel, **a.g.e.**, s. 17.
[41] B. N. Şimşir, **a.g.e.**, s. 205.
[42] **Altındağ**, s. 45; R. Bademli, "1920-40 Döneminde Eski Ankara'nın Yazgısını Etkileyen Tutumlar", **Mimarlık**, S. 2-3-, 1985, s.10; B. Çetinor, "Ankara: 1923-1993", **İlgi**, S. 74, 1993, s. 3; M. Özel, **a.g.e.**, s. 17.

kentiydi[43]. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve Ankara'nın başkent ilan edilmesiyle şehirde hızlı bir gelişme görüldü. Ankara'nın başkent olarak ilanından sonra, bu harap ve küçük Orta Anadolu kentinin bir başkente dönüştürülmesi, yani kentsel alt yapının değiştirilerek yeniden imar edilmesi gerekiyordu. Ankara'nın kurulması ile, modern bir kent oluşturmanın yanı sıra, topluma yeni bir yaşam biçiminin benimsetilmesi de amaçlanmış. Bu da çağdaş bir toplumsal yaşam biçimidir. Yeni kurulan devletin imajı için Ankara'nın görünüşünün çok önemi vardı[44].

16 Şubat 1924 gün ve 417 sayılı yasa ile bu konuda ilk adım atıldı. Bu yasaya göre İçişleri Bakanı tarafından atanan bir şehremini ve 24 üyeden oluşan Cemiyet-i Umumiye-i Belediye kurulacaktı[45]. Ankara Şehremaneti, İstanbul Şehremaneti ile koşut görev, yetki, sorumluluk ve uygulama araçları ile donatılacaktı. Ancak yürürlükteki 1882 Ebniye Yasası, yapılmak istenen işler için yetersizdi. Bunun üzerine 24 Mart 1925 gün ve 583 sayılı "Ankara'da inşası mukarrer yeni mahalle için merkezi yerler ile bataklık ve mergazi (çayırlık) arazinin şehremanetince istimlakı hakkında" özel yasanın çıkmasıyla bir yandan Ebniye yasası aşıldı, bir yandan da Ankara'nın gelişme biçimi belirlendi[46]: Eski Ankara'ya dokunulmayacak yanına yeni bir kent kurulacaktı[47].

Bu arada 1927'de İçişleri Bakanlığı' na bağlı Ankara İmar Müdürlüğü kuruldu[48]. Yine 1927'de Teşvik-i Sanayi Yasası'nın çıkarılmasıyla yabancıların da Türkiye'de çalışmasına imkan sağlandı[49]. Aynı yıl açılan Ankara'nın İmar Planı Yarışması, 1928 yılında tamamlandı. Yarışmayı Herman Jansen kazandı[50]. Ancak şehrin imarı için gerekli olan maddi kaynağın kısıtlı olması, düşük teknik veriler, yetersiz yasalar, eksik teknik kadro, yetersiz kent görgüsü, önlenemeyen arsa spekülasyonları gibi bir çok olumsuzluğa rağmen[51], 1920'lerden 1932' de Jansen'in planının onanmasına kadar

---

[43] R. Bademli, **a.g.m.**, s. 10.
[44] G. Tankut, "Ankara'nın İmar Hareketlerinde Öncü Rolü", **Ankara Konuşmaları**, Ankara 1992, s. 109.
[45] R. Bademli, **a.g.m.**, s. 11, F. Yavuz, **Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz**, Ankara 1952, s. 13-15.
[46] R. Bademli, **a.g.m.**, s. 11.
[47] İ. Aslanoğlu, **a.g.m.**, s. 119; R. Bademli, **a.g.m.**, s. 11.
[48] F. Yavuz, "Ankara ve Şehirciliğimiz", **Mimarlık**, S. 11, 1966, s. 43; G. Tankut, **Bir Başkentin İmarı: Ankara (1929-1939)**, İstanbul 1993, s. 72.
[49] İ. Aslanoğlu, **a.g.m.**, s. 118; G. Tankut, "Erken Cumhuriyet Döneminde....", **Bir Başkentin Oluşumu...**, s. 23.
[50] G. Tankut, **a.g.e.**, s. 78.
[51] G. Tankut, "Anakra'nın İmar Hareketlerinde....", **Ankara Konuşmaları**, s. 108, 110, 116.

geçen süreçte Ankara'nın imarı parçalı olarak başladı[52]. Geleneksel doku içinde yangın yerlerinin imarı, özellikle Ulus çevresinde yapı faaliyetlerine hız verilmesi, Ulus-Sıhıye, Ulus-İstasyon, Ulus-Samanpazarı gibi belli başlı bağlantı ağlarının geliştirilmesi, kentin alt yapı sorunlarının çözümü hep ayrı ayrı düşünülmüş ve birbirinden kopuk projeler halinde uygulamaya geçilmişti. İlk yıllarda Eski Ankara nazım plansız, parçacı uygulamalarla imar edilmeye çalışılmıştır. Bu imar çalışmaları eski yapılar ellenmeden, boş alanların değerlendirilmesiyle geleneksel dokuya ek ya da yamalar yoluyla sürmüştür[53]. Jansen, Ankara planında, tarihi çevreye duyarlılığı ile eski kenti korumuş, kentin güney yönünde gelişmesini öngörmüştü. Çankaya-Ulus Meydanı arasındaki Atatürk Bulvarı'nın geçtiği aks, planın bel kemiğini oluşturmuştur[54].

1940'lara kadar Eski Ankara'da Talat Paşa Bulvarı, Ulucanlar Caddesi, Denizciler Caddesi ve Anafartalar Caddesi ve en önemlisi Ulus'u Kızılay ve Dışkapı'ya bağlayan Atatürk Bulvarı gibi akslar açıldı[55]. Özellikle Ulus çevresi ve Talat Paşa Bulvarı boyunca yer yer yeni yapılanmalar oldu. Samanpazarı ile Talat Paşa Bulvarı arasında kalan yerler "Protokol Alanı" olarak koruma bölgesi ilan edildi[56].

Ankara, demiryolunun kuzeyinde ve güneyinde olmak üzere iki büyük merkez etrafında geliştirilmeye çalışıldı. Modern Ankara hızla inşa edilmeye başlandı. Tahtakale'den Samanpazarı'na, Samanpazarı'ndan Cebeci'ye, Cebeci'den bugün Kızılay olarak adlandırılan Yenişehir'e ve ardından Kavaklıdere'ye doğru uzanan sokaklarda resmi ve sivil yapılar hızla yükselmeye başladı[57]. İlk sivil yapılanma da Anafartalar Caddesi ve çevresinde gelişti.

Jansen'in planına göre kent, kuzey- güney yönünde Atatürk Bulvarı aksında oldukça yoğunlaşmıştı[58]. Planda Ulus ve çevresi kentin merkezi olarak değerlendirilmiş; yeni yöneticiler ve Ankara'ya gelen bürokratlar için kentin güneyinde yer alan Yenişehir'de oluşturulacak bakanlıklar, TBMM ve konut alanı, ikinci bir merkezden çok

---

[52] **Altındağ**, s. 47; R. Bademli, **a.g.m.**, s. 12; ay. yaz., "Ankara'da Kent Planlama Deneyi ve Ulaşılan Sonuçlar", **Ankara-Ankara**, İstanbul 1994, s. 162.
[53] R. Bademli, "1920-40 Döneminde Eski Ankara'nın....", **Mimarlık**, s. 12.
[54] İ. Aslanoğlu, **a.g.m.**, s. 119.
[55] R. Bademli, **a.g.m.**, s. 16.
[56] R. Bademli, **a.g.m.**, s. 15.
[57] H. Bilgen, "Ankara'da Günlük Yaşam: 1928-1938", **Mimarlık**, S. 2-3, İstanbul 1985, s. 18.
[58] Ö. Altaban, "Cumhuriyet'in Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi", **75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, İstanbul 1998, s.45.

kentin bir semti olarak düşünülmüştü[59].1928'de çıkan özel bir yasa ile Yenişehir'de kamulaştırılan 20 hektarlık bir alan Vekaletler Mahallesi olarak kuruldu. Vekaletler Mahallesi yönetici, merkezi olarak geliştirilecek, yeni konut alanları doğuda Cebeci, batıda ise Vekaletler ile Tandoğan arasında yer alacaktı. Konut alanları, yaya yolları ve yeşil alanlarla donatılan üç katlı ve düşük yoğunlukta bir bahçe şehir modelinde tasarlanmıştı[60].

Ankara'nın kuzey merkezi olan Ulus Meydanı ve civarında, bankaların genel müdürlükleri, Maliye Bakanlığı, Merkez Postane ve Vilayet yer alıyordu. Böylece bu bölge şehir merkezinin en önemli bölümü olan mali kararlar ve kamu idari merkezi işlevini barındırmaktaydı[61]. Başlangıçta planda Ulus ve çevresi, hem ilçelerin hem de tüm Ankara'nın ticaret merkezi iken kentin giderek Çankaya yönünde gelişmesine bağlı olarak ticari odaklar da Yenişehir çevresinde yoğunlaşmıştı[62]. Yenişehir'de yer alan ticarethanelerde mal kalitesi, vitrinleme ve müşteriler, genellikle Ulus'tan daha üst düzeydir[63]. Yenişehir zaman içinde 1950'lerden itibaren yeni gelişen üst gelir gruplarına yönelik ticaret ve hizmet işlevleriyle bir alt merkeze dönüşmüş; 1970'lerden itibaren ikinci bir ana merkez haline gelmişti[64]. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ulus merkezinin idari işlevine karşın Anafartalar Caddesi'ndeki Koç İş Hanları ve Posta Caddesi'ndeki birkaç şirket dışında ticaret ve diğer iş hanlarında Ticaret Odaları gibi karar verme fonksiyonu olan bir merkez görülmemektedir[65]. Ulus Meydanı'ndan başlayıp doğuya doğru çıkan, sonra güneye dönerek Samanpazarı'na varan Anafartalar Caddesi ile Samanpazarı'ndan Kale'ye doğru tırmanan yollar, hep birlikte Ulus'un yoğun perakende ve hizmet merkezini teşkil etmekteydi. Anafartalar Caddesinde farklı gelir gruplarına hitap eden çeşitli karakterde faaliyetler yer alır. Zemin katta genellikle giyimle ilgili dükkanlar hakimdir. Bunun yanında, büfe tipi yiyecek, gazete bayileri ile züccaciyeler de görülür. İş hanlarının yukarı katlarında terziler başta olmak üzere şahsi

---

[59] **Altındağ**, s. 21; S. Osmay,"1923'den Bugüne Kent Merkezleri'nin Dönüşümü", **75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, İstanbul 1998, s. 142.
[60] Ö. Altaban, **a.g.m.**, s. 45.
[61] T. Akçura, **a.g.e.**, s. 119.
[62] **Altındağ**, s. 21.
[63] T. Akçura, **Ankara: Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma**, Ankara 1971, s. 123; **Altındağ**, s. 48.
[64] S. Osmay, **a.g.m.**, s. 142.
[65] T. Akçura, **a.g.e.**, s. 119.

hizmetler ile doktorlar hakimdir. Adliye civarında avukat büroları yoğunlaşır. Anafartalar Caddesi'ne paralel Konya Sokağı, Işıklar Caddesi, Denizciler Caddesi'nin bir bölümü ve paralel diğer sokaklarda mobilya ve mefruşat dükkanları ile depoların bulunduğu ticarethaneler yer alır[66]. Anafartalar Caddesi henüz 1930' ların başında, Ulus, çevresinde oturan- oturmayan tüm devlet memurlarının günlük alışveriş merkezi haline gelmişti. Anafartalar Caddesi apartmanları, tenteli dükkanları, temiz ve geniş kaldırımları ile Ankara'nın görünümüne katılan bir yenilikti. 1930'ların sonuna doğru Anafartalar Caddesi, emlak komisyoncuları, iş hanlarında büyük ticarethaneler; Posta Caddesi ve çevresindeki sokaklarda küçük inşaat şirketleri, inşaat malzemesi satan dükkanlar görülmeye başlandı[67]. Zaman içinde, şehrin güneyde Çankaya yönüne doğru genişlemesine bağlı olarak ticari odaklar da Yenişehir çevresinde odaklaştı[68].

Ankara'da bir yandan yenilenmeye çalışılan hayat tarzıyla yeni mahalleler, yeni işlevli binalar ortaya çıktı. En büyük yenilenme Anafartalar Caddesi üzerinde ve Kale'nin önündeki Tahtakale diye bilinen yangın yerindeki apartmanlaşma olarak ortaya çıkar[69].

1930'lara gelindiğinde Atatürk Bulvarı ve Anafartalar Caddesi ve çevresinde yoğun bir apartmanlaşma vardı[70].

Bir yandan da Ankara'da 1925'den itibaren apartmanlaşma başlar. Apartmanlar, o günlerdeki adı ile "kira evleri", gelir getirme amacı ile yapılan konutlardı. Kat mülkiyeti yasası öncesine ait olan bu kira evlerinde, genelde mal sahibi yapının bir katında oturur, diğerlerini de kiraya verirdi.

Demiryolunun kuzeyinde kalan eski kent bölgesinde konut yaptıranlar daha çok Ankara'nın zengin yerlileri idi. Demiryolunun güneyinde konut yaptıranlar ise çoğunlukla üst düzey bürokratlardı. Oturanların da çoğunluğu devlet memurlarıydı[71].

---

[66] T. Akçura, **a.g.e.**, s. 119,121; R. Keleş, **Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi**, Ankara 1971, s. 46, 92, 95,99.
[67] H. Bilgen, **a.g.m.**, s. 20.
[68] **Altındağ**, s. 21.
[69] L. Baydar,"1923-1950 Cumhuriyet Dönemi Ankara Konutlarında İç Mekan Kurgusu", **Bir Başkentin Oluşumu: Ankara 1923-1950**, Ankara 1994, s. 48; H. Bilgen, a.g.m., s. 17-21. [69]L. Baydar, **a.g.m.**, s. 47; G. Nalbantoğlu, **a.g.e.**, s. 260; G. Tankut, **a.g.e.**, s. 53.
[70]L. Baydar, **a.g.m.**, s. 47; G. Nalbantoğlu, "1928- 1946 Döneminde Ankara'da Yapılan Konutların Mimari Değerlendirilmesi", **Tarih İçinde Ankara Eylül 1981 Seminer Bildirileri**, Ankara 1984, s. 260; G. Tankut, **a.g.e.**, s. 53.
[71] L. Baydar, **a.g.m.**, s. 48.

1920'li yılların sonunda Eski Ankara'nın hemen yakınında yapılan konutlarla demiryolunun kuzeyinde, hemen İstiklal Caddesi üzerindeki konutlar arasında ortak özellikler vardı. Bu apartmanlar, bir anlamda geleneksel düzeni sürdürür. Odaların geleneksel 'çok işlevli odalar' paralelinde ne boyutları ne de konumları ile işlevsel kimliklerini belirleyemezler. Odalar, işlevsel olarak ilişkili olduğu banyo, mutfak, tuvalet gibi ıslak hacimlerle belirgin bir bağ kurmaz. Eski ve yeni kent konutları arasındaki belirgin fark odaları birbirine bağlayan öğede kendini gösterir. Yeni kent bölgesindeki yapı içinde, konut mimarlığı için yeni bir öğe olan "koridor" girer; Eski Kent bölgesindeki yapılarda ise odalar arası mekan geleneksel "sofa"dır. 1940'lara kadar konutlar bu şekilde yapılmış, 1940'lardan sonra sofa yerini tamamen koridora bırakmıştır[72].

29 Ekim 1923 'de Cumhuriyetin ilanı ile Başkent Ankara'da hızla bir gelişme görüldü. 1924 'de Ankara Şehremaneti Kanunu çıkarılarak Ankara Belediyesi kuruldu. Devlet kuruluşları, büyükelçilik binaları inşa edildi[73]. Başkent olmasıyla, nüfusu hızla artan kentte, yeni semt ve mahalleler kuruldu[74]. Hızla genişleyen ve büyüyen Ankara'nın, 1983'den sonra metropolit ölçekli sorunlarla uğraşmak üzere, Ankara Büyük Şehir Belediyesi kuruldu[75]. Ankara günümüzde modern yapıları, geniş caddeleri bol yeşil alanı ve yenilenen alt yapısı ile dünya başkentleri arasındaki yerini aldı.

Ankara'nın şehirleşmesi 1930'ların sonuna doğru bakıldığında, kent gelişimi açısından başarısızlıktır. Bunun nedeni, birçok yetersizliğin yanında belediye ve imar müdürlüğü arasında arsa anlaşmazlıkları, ilk yıllardaki parçacı plan uygulamaları, öngörülen plandaki nüfus artışının yanlış hesaplanması sonucu kalenin arka kesimlerinde gecekondulaşmanın başlaması, teknik verilerin bazı başarısız uygulamalarıdır. Ancak siyasal açıdan bakıldığında ise bir başarıdır. Çağdaş Cumhuriyet' e dekor hazırlanmış, Şehir, çağdaşlığın simgesi olmuştur. Bu, Atatürk'ün

---

[72] **ay. m.**, s. 49.
[73] M. Özel, **a.g.e.**, s. 17.
[74] **Ay. Es.**, s. 17.
[75] **Ay. Es.**,s.17.

çağdaşlaşma ilkesinin somutlaşmasıdır. Bunun olmaması halinde çağdaşlaşmayı gösterecek somut başka bir örnek yoktur[76].

[76] G. Tankut, "Ankara'nın İmar Hareketlerinde....", **Ankara Konuşmaları**, s. 112,116.

IV. KATALOG

A- RESMİ BİNALAR

1-Hükümet Caddesi, Adliye Sokak No.1. (Evkaf ve Şer'iye Vekaleti)

Yapı, cumhuriyetin ilk yıllarında karakol olarak da kullanılmıştır. Bugün otel olarak düzenlenmiştir[77].

Bir zemin üzerine iki katlı inşa edilmiş bina dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Yapının zemin katında, batı kesimdeki bölmeler bugün dükkanlara dönüştürülmüştür. Üst katlar ise otelin idare bürosu ile odalara ayrılmıştır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının zemin katı kesme taşla kaplanmıştır. Cephelerin üst kesimi ise sıvanmıştır. Ayrıca cephe köşeleri ile pencere kemer ve sövelerinde de kesme taş kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü dört yöne eğimli kırma çatıdır (Fot.1). Kırma çatının geniş saçakları, profilli desteklere oturan düz ahşap dirseklerle taşınır. Saçağın altı çıtalarla kasetleme şeklinde süslenmiştir (Fot.2).

Zemin kat ve birinci kat bitiminde yatay olarak uzanan birer silmeyle, cephelerde kat ayrımı vurgulanmıştır. Cepheleri üç kata ayıran silmelerden zemin kat bitimindeki silme düzgün kesme taş dizisinden ibarettir (Fot.7). Birinci kat bitimindeki ise profilli bir silmedir. Yapının köşelerine yerleştirilmiş birbirine geçmeli kesme taşlar köşe pilasteri görünümündedir (Fot.1-5).

Zemin kat pencereleri basık kemerli (Fot.6-7), birinci kat pencereleri sivri kemerli, ikinci kat pencereleri ise dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Pencerelerin kilit taşları dışa taşıntılı yapılarak belirginleştirilmiştir (Fot.5). Yapının doğu cephesinde her katta altışar (Fot.2), batı cephesinde ise her katta yedişer pencere yer alır (Fot.1). Batı cephede, zemin kat bölmeleri dükkanlara dönüştürülünce atlamalı olarak üçer pencere kapıya çevrilmiştir. Ayrıca zemin kat cephesinin önü bugün metal kepenklerle kapatılmıştır. Kepenklerle duvar arasındaki boşluklardan zemin kat cephe düzeni hakkında bilgi edinebiliyoruz (Fot.6). Ayrıca yapının eski fotoğraflarından da bu durum tespit edilebilmektedir.

---

[77] **Bir Zamanlar Ankara**, s. 70.

Doğu cephede, ortadaki üç pencerenin bulunduğu kesim cepheden dışarıya doğru çıkıntılı yapılmıştır (Fot.2).

Güney cephenin iki yanında her katta altlı üstlü yerleştirilmiş ikişer pencere yer alır (Fot.4-5). Cephenin orta kesiminde yapının girişi yer alır. Birinci katta yer alan ana girişe iki yönlü bir merdivenle ulaşılır. Giriş taçkapı gibi cepheden dışarıya doğru taşıntı yapar. Taçkapı ana nişi basık kemerlidir. Taç kapı yan kanatlarının köşeleri de geçmeli kesme taşlarla kaplanmıştır. Taçkapıya çıkan merdivenin cephesine basık kemerli bir açıklık şeklindeki zemin katın girişi yerleştirilmiştir. Taçkapı çıkıntısının üzeri, ikinci katta balkon olarak değerlendirilmiştir. Balkonun dikdörtgen formlu bir açıklığı vardır. Metal parmaklıklı balkon korkulukları, üzeri birer küre ile sonlanan babalara yaslanır (Fot.5).

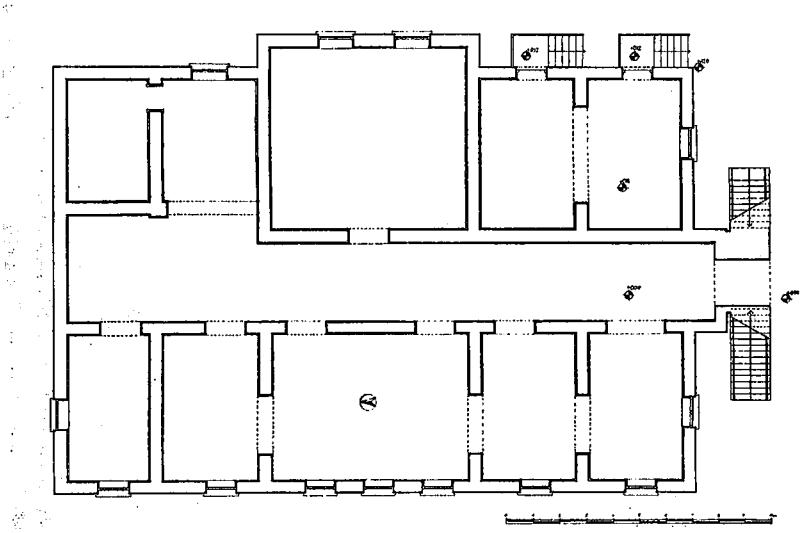
Yapının kuzey cephesinin zemin katına sonradan inşa edilmiş bir bina bitişmektedir. Cephenin birinci katında iki, ikinci katında ise dörder pencere yer alır (Fot.3).

Yapının planı, kuzey- güney yönlü bir koridorun iki yanına yerleştirilmiş beşer dikdörtgen planlı mekandan ibarettir. Katlar simetriktir. Bugünkü işlevlerine göre ortadaki karşılıklı iki büyük mekan toplantı odalarıdır. Ancak doğudakiler sonradan ahşap bölmelerle dört odaya ayrılmıştır. Doğu kanadın kuzey dipteki bölmesi tuvalet ve duşlara ayrılmış, hemen yanındaki bölüme ise üst kata çıkan bir merdiven yerleştirilmiştir.

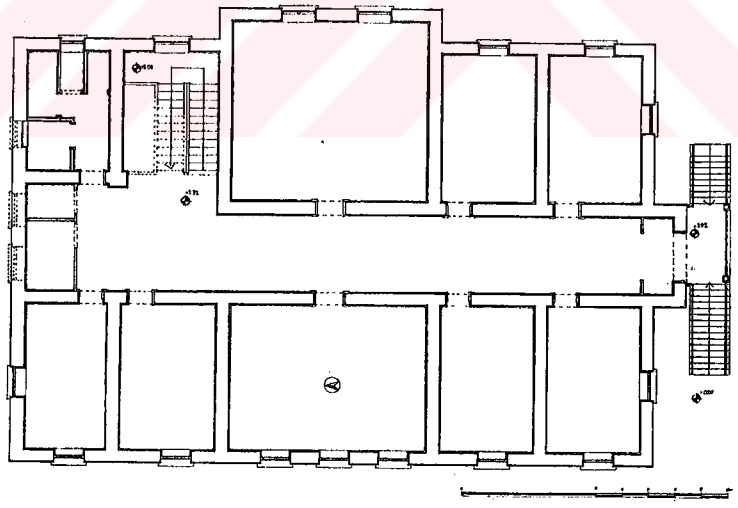
Girişi ayrı olan zemin katin planı da üst katlarla aynıdır. Ancak kuzey doğu kanadında merdiven ve tuvaletlerin yerine merdiven altındaki bölümden geçilen bir idare odası yer alır. Güney doğu kanadında ise kömür deposu ve kazan dairesi vardır. Kömür deposu ve kazan dairesine, sonradan doğu cephedeki pencerelerden giriş açılmıştır.

Yapıda kesme taş köşe pilasterleri, zemin ve birinci kat bitimindeki silmeler ve saçak altındaki çıtalarla kasetleme şeklindeki süslemeden başka süsleme yer almaz.

Yapının cephe düzenlemesi göz önüne alındığında 1920'lerin başlarına tarihlenir.

Şek. 2 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti. Zemin kat planı. Türkiye Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu'ndan.

Şek. 3 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti. Birinci kat planı. Türkiye Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu'ndan

2- Anafartalar Caddesi No.67. (Eski Adliye Binası)

Yapı bugün Kültür Bakanlığı ek binası olarak hizmet vermektedir.

Birbirine bağlı iki bloktan meydana gelen yapının A bloğu arazinin eğimi nedeniyle batı cephede üç, doğu cephede ise iki katlı olarak yansır (Fot.9,11). Anafartalar Caddesi'ne bakan A bloğu zemin kat ile birlikte üç katlı, arkaya bakan B bloğu ise dört katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış bloklar birbirlerine "T" oluşturacak şekilde birleştirilmişlerdir (Fot.11-12).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının çatısı dışarıya geniş saçakla yansır (Fot.10-11). Yapının giriş bölümü üzerinde orijinalinde soğan kubbe varmış; ancak sonradan bu kubbe yıkılmış (Fot.8).

Yapının A bloğunun doğu ve batısında köşeler ve giriş kapısının bulunduğu orta kesim cepheden dışarıya doğru taşıntı yapar. Bu bölümler ayrıca cepheden daha yüksek inşa edilmişlerdir. Böylece köşelerde yer alanlara kule görünümü kazandırılmıştır (Fot.9,11). Kuzey ve güneyinde de orta bölüm cepheden dışarıya doğru taşıntılıdır (Fot.18). B bloğun da doğusunda cephe kademeli olarak taşıntılı yapılmıştır. İkinci kademe çıkıntı yuvarlatılmıştır (Fot.12).

A bloğun doğu ve batı cephelerinde zemin kat pencereleri, kuzey ve güney cephelerin birinci kat pencereleri ile zemin kat batı kesimindeki tali girişler basık kemerli açıklıklara sahiptir (Fot.9-12). Batı cephe birinci kat pencereleri ile kulelerin kuzey ve güney birinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. İkinci kat pencereleri kuzey, güney ve batı cephelerde sivri kemerli açıklıklıdır. Ayrıca A bloğun doğu cephesinde birinci kat pencereleri de sivri kemerli açıklıklara sahiptir (Fot.9-12).

Batı cephede çıkmalar arasında kalan yüzeyleri, ikinci katta düz birer silme kat eder. Ayrıca ikinci kat pencereleri altında yer alan ikinci bir silmeden zemin kat pencereleri orta hizasına kadar inen ve çıkmaların yanında kalan kesimlerdeki pencerelerin arasını belirleyen birer pilaster yer alır. Pilasterlerin alt kısımları sivriltilmiştir (Fot.9). Batı cephede kemerli pencerelerin üzerinde kemerlerin formlarında profilli silmeler yer alır (Fot.9). Kuzey ve güney cephelerde de ikinci kat pencerelerinin (Fot.10), doğu cephede de birinci kat pencerelerinin üzerini sivri kemerli silmeler kat eder (Fot.11). Kemerli silmeler üzengi noktalarından birbirlerine bağlanır.

Köşe kulelerinin iki cephesinde yer alan pencerelerden ikinci kattakiler, üst tarafı kademeli, profilli silme çerçeveler içine alınmışlardır. Pencerelerin sivri kemer formlu silmeleri de çerçeve içinde kalır (Fot.9-11).

Batı cephede çıkmaların arasında kalan yüzeylerde her katta dörder, köşe kulelerinde ve ortadaki birinci kademedeki çıkıntıda birer pencere yer alır (Fot.9). Zemin kat ortasındaki yer alan taçkapı ikinci kademeli taşıntıyı meydana getirir (Fot.13). Taçkapı basık kemerli geniş niş şeklindedir (Fot.13). Taçkapı çıkıntısının üst kısmında yer alan bir ve ikinci kat pencereleri üçüz açıklıklar şeklinde düzenlenmiştir (Fot.13-14). Birinci kattakiler dikdörtgen formludur, ikinci kattakiler ise büyük sivri kemerli açıklığın içinde iki pilasterin yerleştirilmesiyle meydana getirildiğinden üst söveleri sivri kemerin kavisine uydurulmuştur. İkinci kat penceresi, aynı köşe kulelerindeki gibi çerçeve içine alınmıştır (Fot.14). Batı cephede ikinci kat pencerelerinin köşeliklerinde çini süslemeler yer alır. Köşe kuleleri ile aradaki pencerelerin köşeliklerindekiler firuze renkli tek renk çini plakalarla kaplanmıştır. Taçkapı üzerindeki pencerenin çerçevesi ve kemer formundaki silmesi arasında kalan kısmı 16. yüzyıl Rodos İşi diye tabir edilen İznik Çinileri tarzında yapılmıştır. Bu pencerenin çerçevesi üzerinde enine dikdörtgen, içi boş bir pano yer alır.

Batı cephede zemin kat pencereleri arasında, pilasterlerle bölünen üç sıra mukarnas dizisi yer alır (Fot13). Ortadaki birinci kademedeki çıkmanın üzerinde, yan saçaklar hizasında dikdörtgen diş silmesi, birinci at pencereleri hizasında baklava dizisinden oluşan bir silme yer alır (Fot.13).

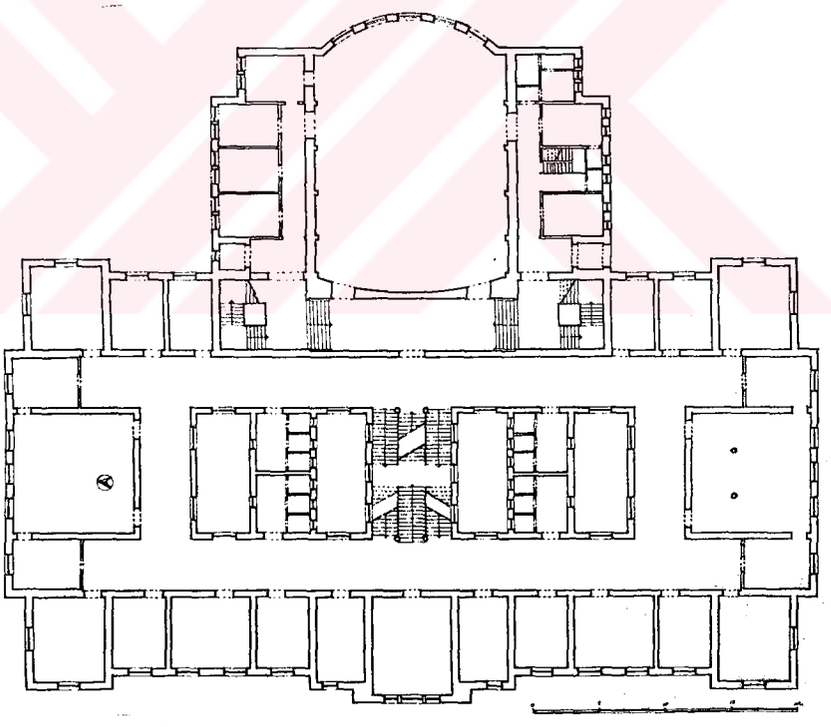
Batı cephesindeki taçkapı ana nişi sivri kemerlidir (Fot.13). Taçkapı çerçevesi kesme taştır. Taçkapı giriş açıklığı basık kemerinin kilit taşı çıkıntılı yapılarak belirginleştirilmiştir. Kilit taşı üzerinde güneş kursu yer alır. Kuzey ve güney cephelerin orta kesiminde dikdörtgen formlu tali girişler vardır (Fot.10). Ayrıca kulelerin kuzey ve güney cephelerinde de basık kemerli birer tali giriş açılmıştır (Fot.10). Kuzey cephe taşıntısının en batısında yer alan diğer bir basık kemerli açıklık, güney cephede kemer başlangıcına kadar kapatılmıştır. Bu açıklıkların üst kısmında dikdörtgen birer çökertme yer alır.

B bloğun doğu cephesi, kademeli olarak taşıntılı yapılmıştır (Fot.12). İkinci kademe çıkıntı yuvarlatılmıştır. B bloğun tüm pencereleri dikdörtgen formludur. B

bloğun kuzey ve güney cephelerinin batı köşelerinde basık kemerli birer tali giriş yer alır (Fot.11-12). Kuzey ve güney cephede kuzey ve güney cephede zemin katta altışar pencere, üst katlarda ise beşer pencere açılmıştır. Doğu cephede ise yuvarlak çıkmada beşer,yanlarda birer pencere açılmıştır (Fot.12).

Yapının ana girişinden dikdörtgen bir giriş holüne, oradan da kuzey güney yönlü bir koridora ulaşılır. Koridor ortada yer alan merdiven, tuvalet ve ara boşluklarının etrafını dolanır. Koridorun dış kenarlarında odalar sıralanmıştır. Koridorun doğu tarafında ortada yer alan girişten B bloğa geçilir. B bloğun ortasında bir aydınlık boşluğu yer alır. Bu boşluğu "U "şeklinde dolanan koridorun yan kollarında odalar yer alır.

Anafartalar Caddesi No 67'de bulunan bina 1925- 1926 yılları arasında Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından yapılmıştır[78].

Şek. 4 : Eski Adliye Binası. A -B Blok I. ve II. katların planı. T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden.

[78] N. İ. Fırat, **Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek. Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası**, Ankara 1998, s. 144.

3-Anafartalar Caddesi No.69. (Gazi ve Latife Ortaokulları)

Yapı bugün Atatürk İlköğretim Okulu olarak değiştirilmiştir.

Yapı simetrik planda inşa edilmiş yan yana iki binadan meydana gelir. Birbiri ile aynı planda tasarlanmış yapılar doğu- batı yönlü yerleştirilmişlerdir. Yapılar kuzeyden güneye doğru eğimli bir arazide caddeden üç metre kadar yükseltilmiş bir alanda zeminle birlikte iki katlı olarak inşa edilmişlerdir. Yapıların oturduğu su basmanı katının ön cephesine bugün yan yana dükkanlar yerleştirilmiştir (Fot.15). Yapı ilk inşa edildiğinde önünün bir istinat duvarı ile kapatılmış olduğu bilinmektedir (Fot16).

Betonarme tekniğinde yapılmış yapıların üst örtüleri kırma çatıdır (Fot.17). Yapıların kemerleri ve taçkapıları düzgün kesme taşlarla kaplanmıştır (Fot.1). Yapıların cepheleri düz iki kademeli birer silme ile sonlanır. Cephelerin etrafını çatı seviyesinde geniş saçak dolanır. Saçak düz dirseklerle duvarlardaki küçük konsollara oturur (Fot.15-18).

Yapıların kuzey ve güney cephelerinde doğu ve batı köşeleri cephelerden dışarıya doğru taşıntılı yapılmış, böylece köşe kulesi görünümü kazandırılmıştır (Fot.15-16). Gerek köşe kuleleri gerekse güneydeki ana cephelerde her katta çökertmeler yapılmış ve pencereler de bu çökertmelerin içine yerleştirilmiştir.

Yapıların doğu ve batı cepheleri ile kuzey ve güney cepheleri simetrik bir tasarıma sahiptir. Kuzey ve güney çıkmalarda iki katta üçer pencere, aralarda ise birinci katta dörder ikinci katta ise toplam dokuz pencere açılmıştır. Zemin kat ortalarında ise binaların karşılıklı arka ve ön girişleri yer alır (Fot.11,15,17). Doğu ve batı cephelerde ise iki katta da beşer pencere yer alır. Bu pencerelerden ortadaki üçü bir grup oluşturacak şekilde yan yana yerleştirilmiştir (Fot.18).

Yapıların birinci kat pencereleri basık kemerli açıklıklara sahiptir. Kuzey ve güney cephede çıkmaların arasında kalan yüzeylerde ikinci kat pencereleri sivri kemerli açıklıklı (Fot.15-16), köşe kulelerindekiler ile doğu ve batı cephelerde ikinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklıdır ve üzerlerinde sivri kemerli pencere şeklinde açılmış alınlıklar yer alır (Fot.18). Pencere kemerlerinde iki renk taş almaşığı yapılmıştır. Pencerelerin kemer kaplamaları cepheden çok hafif taşıntı yapar. Kemerlerin üzerinde kendi formlarında profilli silmeler yer alır. İkinci kattaki silmeler kemerlerin üzengi

noktasından itibaren birleşirler (Fot.15-18). Yan cephelerde de birinci kattaki üçlü grubun kemer silmeleri birbirine bağlıdır (Fot.18).

Yapıların her ikisinde de güney cephenin ortasında yer alan ana girişler birer taçkapı şeklinde düzenlenmiştir (Fot.14-19). Taçkapının bulunduğu farklı renk kesme taş kaplı orta bölüm cepheden dışarıya doğru hafif bir taşıntı yapmıştır. Taçkapının koyu renkli çerçevesi de bu bölümün üzerinde ikinci bir çıkıntı meydana getirmiştir. Çerçeve içinde profillendirme yapılarak dikdörtgen bir çökertme yapılmış ve basık kemerli giriş aralığı bu çökertmenin içine alınmıştır. Giriş aralığının basık kemeri de iki renk taşlarla örülmüştür. Kemer üzerinde aynı formda silme uzanır. Ayrıca çökertmenin tepe kısmı ile kemer köşelikleri arasına profillendirilmiş dikdörtgen bir pano yerleştirilmiştir. panoda okulun Latin harfleriyle ismi yazar. Eski fotoğraflarından orijinalinde Osmanlıca harflerle bir kitabe yer aldığı anlaşılır (Fot.16). Kuzey cephe ortasındaki tali girişler basit, basık kemerli açıklıklardır

Ana taçkapı çerçevesinin üzerinde ikinci katın orta penceresi bulunur. Pencere söveleri cepheden dışa doğru hafif taşıntı yapar. İki renk almaşıklı sivri kemeri, profilli silme ile üzengi noktalarını da içine alacak şekilde çerçevelenmiştir. Pencerenin iki alt köşesinde kabartma rumi motifleri bulunur (Fot.14,19).

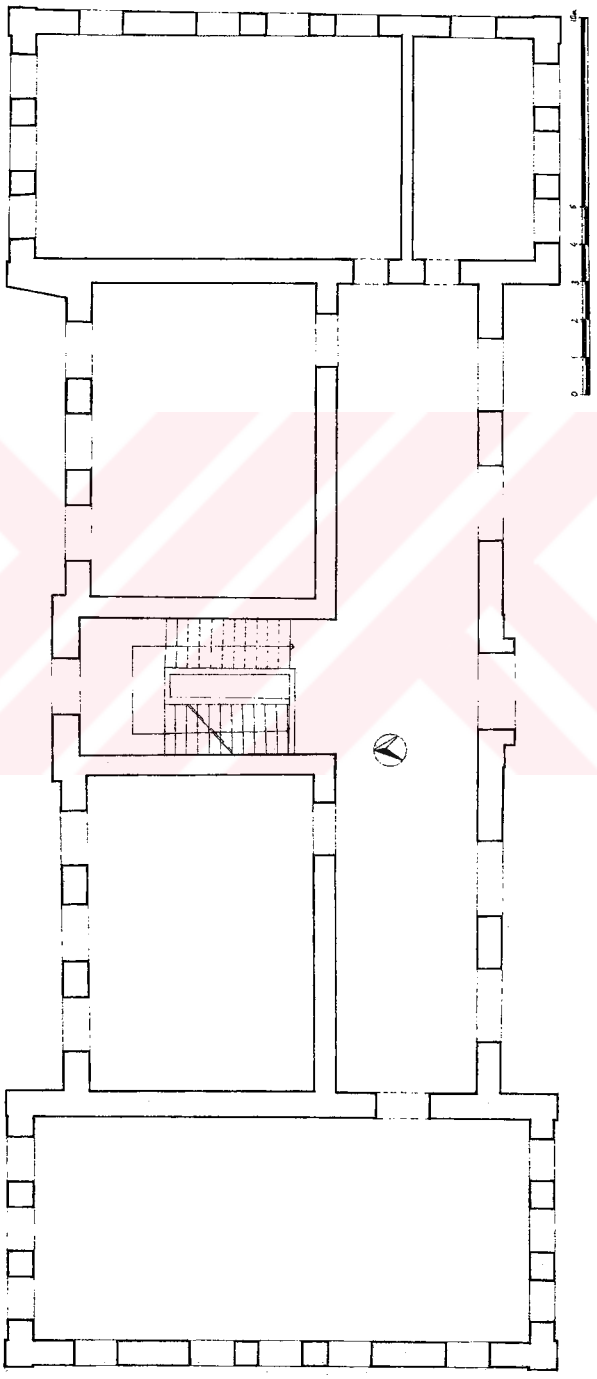
Yapıların ikinci kat pencereleri altında dikdörtgen panolar yer alır. Yapının orijinalinde ikinci kat pencerelerinin kemer köşeliklerinde çini süsleme panoları yer alıyormuş, ancak dökülmüşler (Fot.15-16).

Güneydeki taç kapıdan girince, hemen karşısındaki merdivenlerden ikinci kata çıkılır ve iki basamakla da arka girişin olduğu sahanlığa inilir. Girişin hemen önünde doğu batı yönlü bir koridor yer alır. Koridorun kuzeyinde, merdiven boşluğunun iki yanında birer sınıf; doğu ve batısında ise birer sınıf ile birer idare odası bulunur. Yapıların ikinci katları da aynı plandadır. Ancak bugün doğudaki binanın ikinci katının batı odaları arasındaki kagir duvar kaldırılarak, ahşap paravanlarla iç bölümlemeler yapılmıştır. Yapının içinde herhangi bir süsleme yoktur

Binalar 1924-1926 yılları arasında Mukbil Kemal Taş[79] veya Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından inşa edilmiştir[80]. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun yapıları, hem

[79] İ.Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 92; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 126.
[80] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s. 144.

boyutlarıyla hem de cephe düzenlemeleriyle son derece gösterişli yapılardır. Gazi ve Latife Ortaokulları ise anıtsal boyutta yapılar olmasına rağmen cephe düzenlemesindeki sadelik nedeniyle Mimar Mukbil Kemal'e ait olabileceğini düşündürür.

Şek. 5 : Gazi ve Latife Okulları. Zemin ve I. kat planı.Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

4- Anafartalar Caddesi No.72. (Çocuk Esirgeme Kurumu)

Yapı, bugün kurumun mali işler müdürlüğü olarak hizmet vermektedir.

Kuzeyden güneye eğimli arazide kurulmuş olan yapı bodrum katla birlikte üç katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir plana sahiptir.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapı 1970'lerde değişim geçirmiştir. Yapının batı tarafının bir bölümü yıkılmış ve yerine modern(!) bir bina inşa edilmiştir. Yıkılan batı tarafın sağır bırakılmış cephesi sıvanmıştır (Fot.21). Orijinalde yapıyı birinci katta üç bölüme ayıran ara geçitlerin önündeki boşluklar kapatılarak plana eklenmiş ve cephelerine dikdörtgen pencereler açılmıştır. Zemin katta kuzey cephenin doğu ve batı tarafındaki bokların ortalarında Bursa kemeri formunda girişler ile iki yanlarında basık kemerli ikişer pencere yer alırken bu kapılar ve pencereler kaldırılarak önü açık dükkanlara çevrilmişlerdir. Cepheleri, çatı katında, parmaklık şeklinde parapet dolanırken kaldırılmıştır (Fot.26).

Cepheler düz bir silme ile iki kata ayrılmıştır. Pencereler dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır (Fot.27-28).

Yapının Anafartalar Caddesi'ne bakan kuzey cephesinde zemin katta dükkanlar sıralanmıştır. Birinci katta ise taçkapının doğu tarafına sekiz, batı tarafına ise üç pencere açılmıştır. Taç kapının iki tarafındaki birer pencere dikdörtgen formludur (Fot.20-21).

Güney cephede taçkapı hizasında ve doğu tarafında birer çıkma yapılmıştır. Cephede birinci katta on yedi pencere yer alır. Cephelerdeki birinci kat pencerelerinin çoğu sivri kemerlidir. Ancak cephede sonradan kapatılan ara bölüme açılan batı taraf ve aradaki kesimde ikişer dikdörtgen pencere açılmıştır. Ayrıca batı taraftaki çıkmanın doğusunda kalan kesimde basık kemerli alınlık penceresi yer alır. Tüm zemin kat pencereleri basık kemerlidir (Fot.25).

Kuzey cephenin ortasında cepheden dışarıya doğru taşıntı yapan bölüme taçkapı yerleştirilmiştir. Taçkapı dikdörtgen açıklıklıdır. Taşıntının yan kanatlarında sade birer pilaster yer alır. Taşıntının üzerinde birinci kat seviyesinde sivri kemerli bir pencere yer alır. Taçkapı çıkıntısı cephenin üzerine kadar yükselerek kalkan duvarı şeklinde sonlanır. Kalkan duvar üzerinde dikdörtgen çökertme içinde Osmanlıca harflerle kitabe

yer alır (Fot.23-24). Kitabede Himaye-i Etfal Cemiyeti Merkez Komitesi ile 1926 tarihi yazar (Fot.24).

Cephenin doğu tarafında sade küçük bir tali giriş daha açılmıştır (Fot.20).

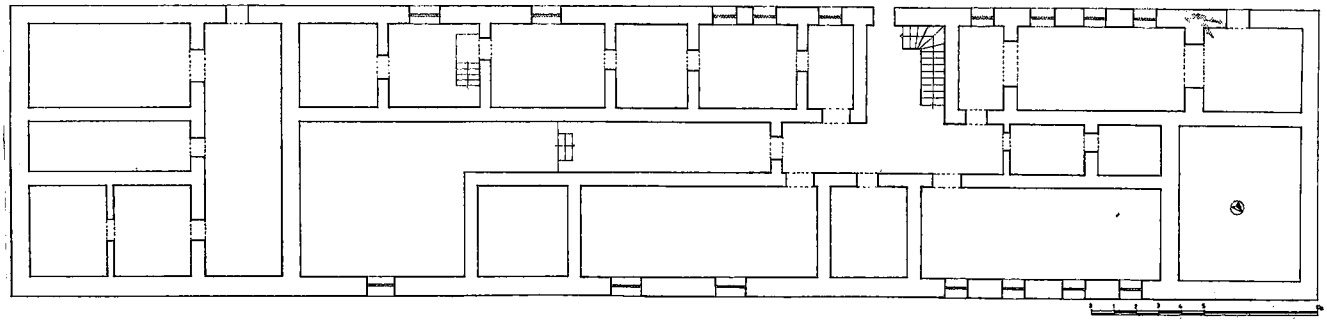
Doğu cephesi, güneye doğru inen merdivenli sokağa bakar (Fot.22). Doğu cephe güney kesiminde bodrum kata açılan dikdörtgen bir pencere yer alır. Zemin katta, birinci kattaki gibi üçer pencere olması gerekirken, güney ve kuzey taraftakiler tamamen örülerek kapatılmış; ortadakinin ise üst tarafı açık bırakılmıştır. Bırakılan açıklığın formundan ve güneydeki kapatılan açıklığın üzerindeki basık kemer formlu silmeden zemin kat pencerelerinin basık kemerli olduğu anlaşılır. Birinci kat pencereleri diğer cephelerle aynı düzendedir.

Yapının güney cephesinin doğu ve batı tarafına da birer tali giriş açılmıştır.

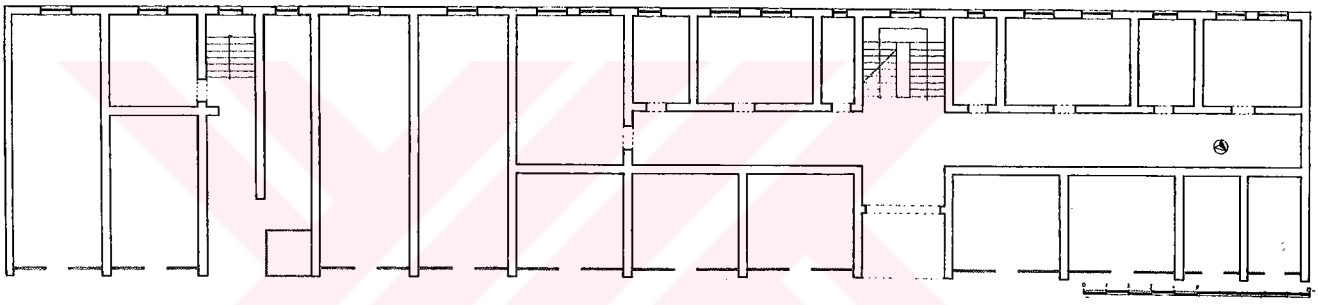
Yapıda zemin kat girişinden dikdörtgen bir hole ulaşılır. Holü doğu batı yönlü bir koridor keser. Koridorun güney ve doğu tarafında odalar yer alır. Holün güneyinde yer alan merdivenlerle üst kata ulaşılır. Üst katta da büyük bir toplantı odası ile diğer odalar yer alır.

Giriş holünün etrafını duvarın ortasında mukarnaslı bir silme dolanır. Yapının koridorlarının ve odalarının tavanlarının kenarlarını akantus yapraklar ve yumurta dizilerinden oluşan antik etkili süslemeler dolaşır (Fot.27-28). Tavan göbeklerinde de antik etkili bitkisel bir süsleme yer alır (Fot.29). Birinci kattaki büyük toplantı salonunun manastır tonozunu andıran tavanında kalem işi tekniği ile dikdörtgen panolara ayrılmış, içlerine de şemse motifi yapılmıştır (Fot.31-32). Tavanın ortasında da yine dikdörtgen pano içerisinde alçı ve kalem işi ile çok kollu yıldız motifi işlenmiştir (Fot.30). Batı duvarında köy yaşamını tasvir eden bir resim yapılmıştır (Fot.33).

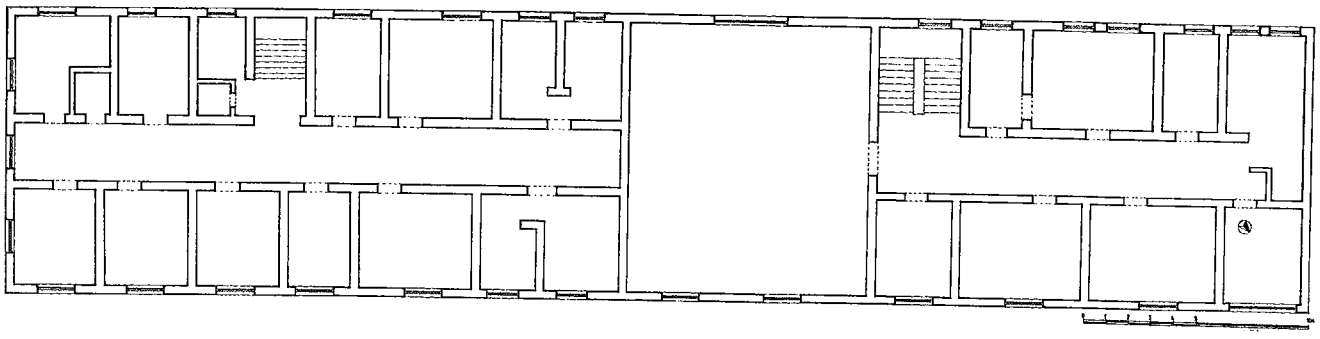
Yapı, Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından 1926 yılında inşa edilmiştir[81].

Şek. 6 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Bodrum kat planı. SHÇEK Yapı İşleri Müdürlüğü'nden.

Şek. 7 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Zemin kat planı. SHÇEK Yapı İşleri Müdürlüğü'nden.

Şek. 8 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. I. kat planı. SHÇEK Yapı İşleri Müdürlüğü'nden.

[81] M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s.102.

B-SİVİL YAPILAR

1- Hükümet Cad. No. 4.

Konut olarak yapılmış yapı bir ara otel olarak kullanılmıştır. Bugün zemin kattaki pastanenin fırın ve deposu olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte altı katlı inşa edilmiş ve dikdörtgene yakın yamuk planlı bir arazi üzerine oturtulmuştur. Üç yönden bitişik nizamda yapılmış binanın yalnızca batı cephesi görülebilmektedir (Fot.34). Kuzey cephenin de bir bölümü yan binaya bitiştirilmiştir.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının cepheleri tamamen sıvalıdır. Üst örtüsü iki yöne eğimli kırma çatıdır. Ancak batı cephede yer alan kalkan duvar nedeniyle görülememektedir (Fot.34).

Batı cephesinde, ikinci katın başlangıcı ile üçüncü, dördüncü ve beşinci katların bitimi birer silme ile belirginleştirilmiştir. Üçüncü ve dördüncü kat bitimindeki silmeler cepheden hayli çıkıntılı profilli silmelerdir (Fot.34). İkinci kat başlangıcındaki ile beşinci kat bitimindeki ise iki kademeli düz birer silme şeklinde yapılmıştır (Fot.34). Üçüncü ve dördüncü kat bitimindeki silmelerin altında ayrıca dikdörtgen dişlerden oluşan birer silme yer alır (Fot.35). Üçüncü kat bitimindeki dişli silmenin hemen üstünde bitkisel bir friz bulunur.

Cephede ikinci kattan itibaren her katta üçer pencere yer alır. Birinci kattan ise beş pencere vardır. Cephenin ortasında ikinci kattan itibaren dördüncü kata kadar yükselen bir çıkma yapılmıştır. Çıkmanın yan cephelerinde de üst üste birer pencere yer alır. Çıkma "S" profilli konsollara oturur (Fot.36). Konsolların ön yüzlerinde akantus yaprağını andıran, yan yüzlerinde ise asma dallarından meydana gelen kabartma motifler yer alır (Fot.36). Cephenin ve çıkmanın köşelerine sade, hafif çıkıntılı birer pilaster yerleştirilmiştir. Pilasterler ile silmeler arasında kalan pencereler adeta dikdörtgen çökertmeler içine alınmış gibidir. ikinci ve üçüncü kat pencereleri ayrıca basık kemerli çökertmeler içine açılmıştır (Fot.34-35).

Yapının pencerelerinden ikinci kattakiler dikdörtgen formlu, üçüncü kattakiler ile beşinci katın iki ucundakiler basık kemerli, dördüncü kattakiler yuvarlak kemerli,

beşinci katın orta penceresi ise sivri kemerli birer açıklık şeklindedir. Üç ve dördüncü katlarda kemerlerin etrafı profilli silmelerle kuşatılmıştır (Fot.34-35). Üçüncü kat pencerelerinin kemerlerinin hayli büyük ve dışa çıkıntılı yapılan kilit taşları üç kademelidir (Fot.35). Çıkmanın yan cephelerindeki pencerelerden ikinci kattakiler dikdörtgen formlu, üçüncü ve dördüncü kattakiler ise basık kemerli açıklıklar biçimindedir. Üçüncü kattakilerin kilit taşları ana cephedekiler gibi belirginleştirilmiştir. Dördüncü kattakinde ise kemerin etrafını kuşatan aynı formda silme yer alır. İkinci ve üçüncü kat pencereleri önünde yuvarlak formlu birer balkon bulunmaktadır. Balkonlar konik konsollara oturur. İkinci kattaki konsolun altında yelpaze şeklinde (Fot.37), üçüncü kattakinin altında ise yine yelpazeyi andıran, dalgalı yapraklar formunda kabartma süslemeler yapılmıştır (Fot.38). Balkonların korkulukları geometrik şebekelidir (Fot.35). Çıkmanın cephesindeki ikinci ve üçüncü kat pencereleri arasında yapraklardan oluşan iç içe perde ve çelenk motifi yer alır (Fot.34).

Cephede dördüncü ve beşinci kat pencereleri alt kat pencerelerine göre daha geniş tutulmuştur. Dördüncü kat pencereleri dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Yapının son katı olan beşinci katta çıkma devam etmez. Ancak çıkmanın üzeri bu katta balkon gibi değerlendirilmiştir. Çıkma köşelerindeki pilasterler balkonun üzerinde babalar şeklinde yansır. Balkona açılan orta kesim cepheden hafif çıkıntı yapar. Bu çıkıntının üzerinde taç şeklinde bir kalkan duvarı yer alır (Fot.34).

Cephenin birinci katı diğer katlarla benzer özellikler taşımaz. Cephe genişliğinde yapılmış bir basık kemer dört pilasterle bölünerek beş pencere açıklığı meydana getirilmiştir. Pencerelerin üst söveleri kemerin kavisine uydurulmuştur. Çıkmanın altına gelen pencere, geniş dikdörtgen formludur. Yanlarda yer alan pencereler ise giderek daralır (Fot.34).

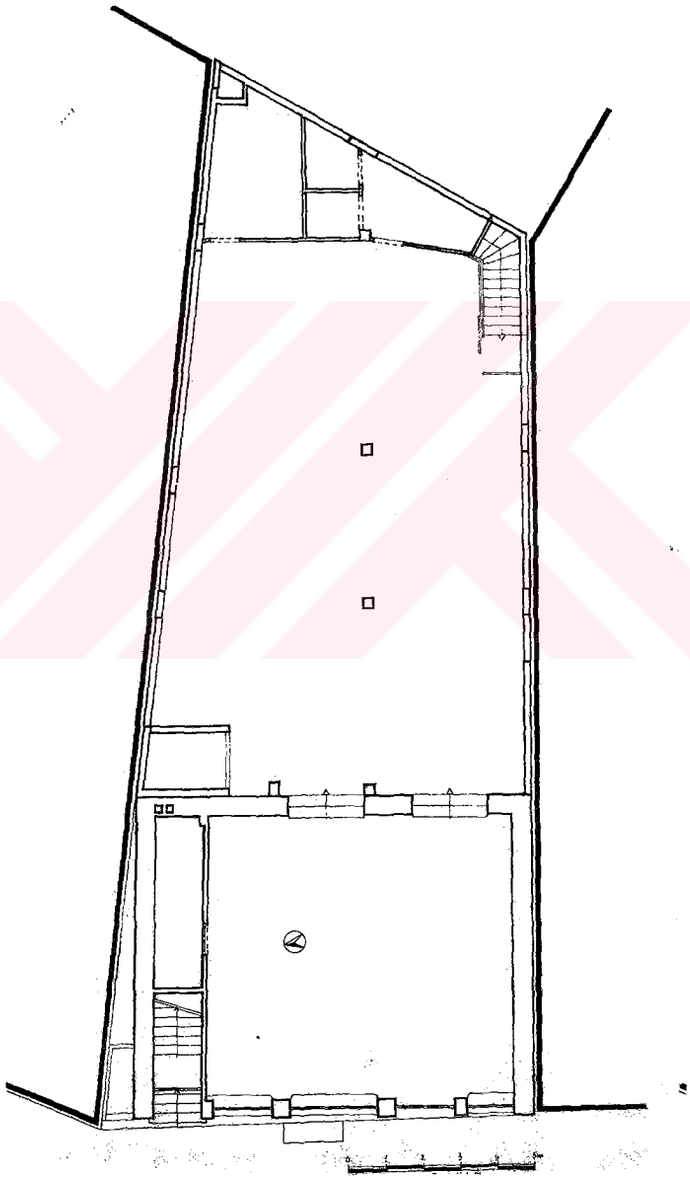
Cephenin zemin katı değişime uğramıştır. Zemin katın kuzeyinde yapının girişi yer alır. Dört basamaklı merdivenle ulaşılan giriş aralığı dikdörtgen formludur (Fot.34). Girişten sonra küçük bir sahanlıktan üst katlara ulaşımı sağlayan bir merdivene ulaşılır.

Yapı içerde iki bölüm olarak inşa edilmiş gibidir; doğu tarafı batı tarafına bitiştirilmiştir. Batı taraf enine dikdörtgen planda, doğu tarafı ise dikine yamuk plandadır. Birinci kat batı tarafı salon şeklindedir. Arka taraf bölmelerle ayrılarak

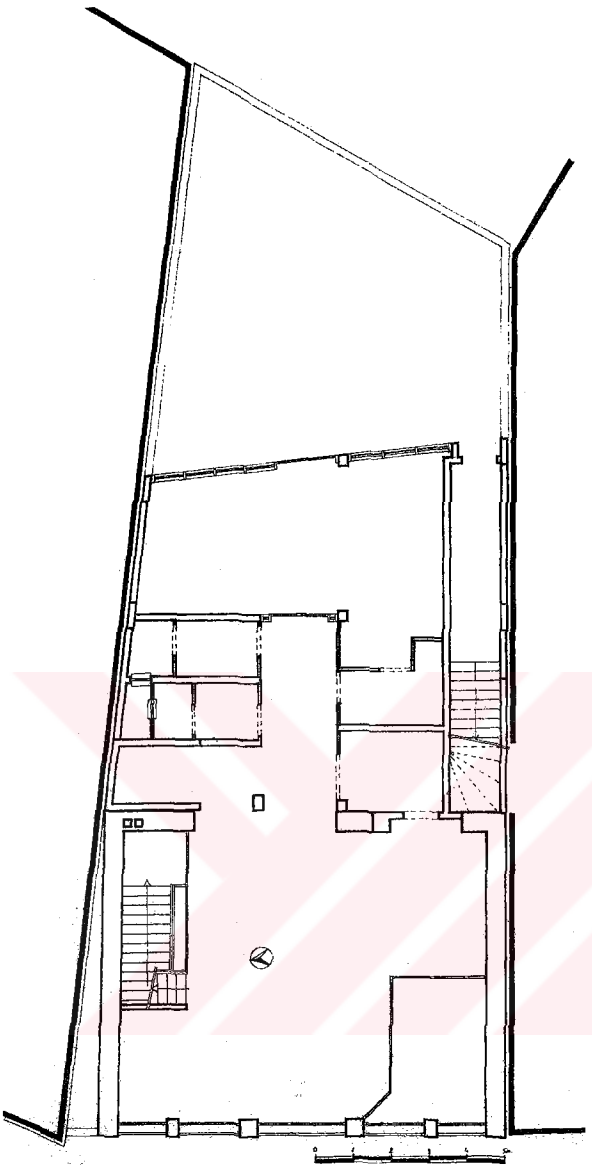
değiştirilmiştir. Arka tarafı teras olarak düzenlenmiştir. Üst katlarda doğu ve batı kısım bölmelerle odalara ayrılmıştır.

Yapının içinde herhangi bir süslemeye rastlanmaz.

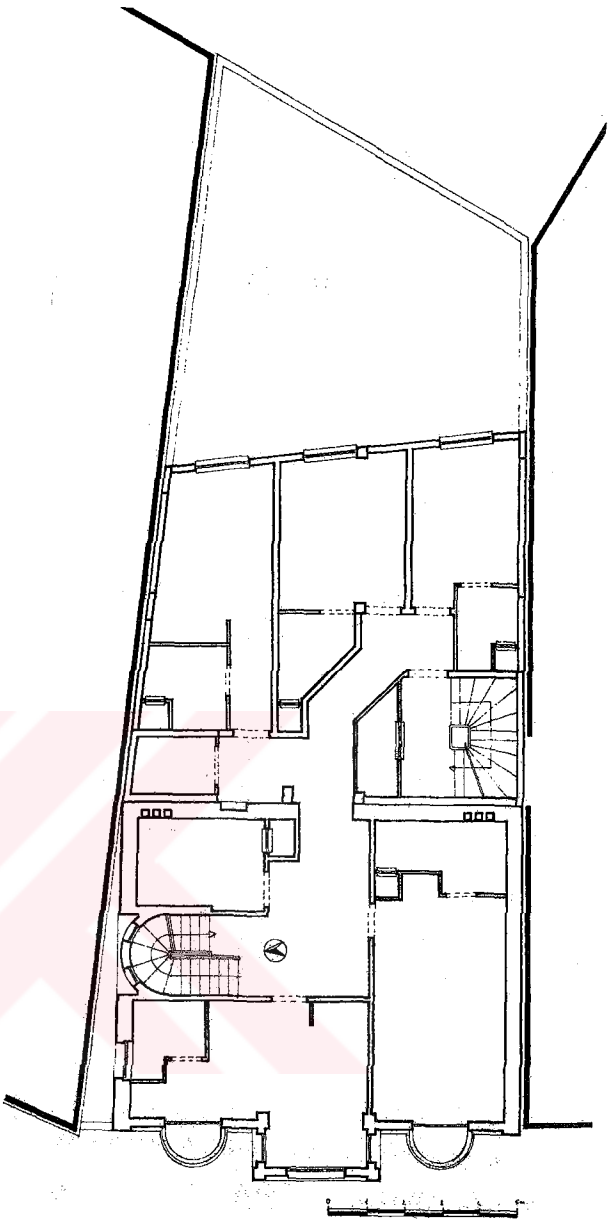
Yapı Barok etkili bitkisel unsurlar içermesi nedeniyle 1920'lerin başlarında, en geç de 1927 yılı başında inşa edilmiştir[82] (Fot.39).

Şek. 9 : Hükümet Caddesi No.4. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 10 : Hükümet Caddesi No.4. I. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 11 : Hükümet Caddesi No.4. II., III. ve IV. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

[82] 1927'de yapımı tamamlanan Ulus Atatürk Anıtı'nın açılışında çekilmiş bir fotoğrafta çok küçük de olsa bu yapının bir parçası görülebilmektedir. Bu durumda yapının en geç 1927'de tamamlanmış olması

2- Anafartalar Caddesi No 21. (Koç İşhanı - Büyük Apartman)

Yapı, inşa edildiği dönemde hem apartman hem de işhanı olarak kullanılmıştır. Bugün işhanı olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiştir ve dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Üç yönden bitişik nizamda yapılmıştır. Yalnızca güney cephesi görülebilmektedir (Fot.39).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü iki yana eğimli kırma çatıdır. Kırma çatı, çatı katı üzerinde dışarıya doğru geniş saçak olarak yansır.

Dikine beş bölümden meydana gelen güney cepheyi zemin, birinci ve üçüncü kat bitiminde düz birer silme kat eder. Aradaki üç bölüm birinci kattan itibaren cepheden hafif taşıntılı yapılmıştır. Ayrıca ikinci kattan itibaren çıkıntının iki yan bölümü ikinci bir çıkma yaparak yükselir (Fot.34). İki çıkma da "S" profilli konsollara oturur (Fot.44). Çıkmaların köşelerinde üçüncü kat bitimine kadar yükselen pilasterler yer alır (Fot.41). Pilasterlerin üzerinde bulunan silmeler başlık görünümündedir. İki yan çıkmanın arasında kalan orta bölümde, üçüncü katta dikdörtgen formlu bir balkon yapılmıştır (Fot.41). Balkon dışarıya payelerle taşınan üçüz sivri kemerle açılır. Balkona açılan sivri kemerli alınlıklı açıklıklardan ortadaki kapıdır. Balkon korkuluğunda dikdörtgen çökertmeler içinde, dilimli kemer formunda süslemeler yer alır. Balkon "S" profilli dört konsolla taşınır (Fot.41).

Cephede birinci kat pencereleri beşgen profilli çökertmeler içine alınmıştır. İki yandaki pencereler üçüz sivri kemerli açıklıklara sahiptir (Fot.40). İkinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Üçüncü kat pencereleri ile ortadaki balkona açılan üçlü pencereler sivri kemerli açıklıklar şeklindedir. İkinci katın iki yandaki ve ortadaki pencereleri ile üçüncü katın iki yan pencereleri önünde beşgen formlu balkonlar yer alır (Fot.42-43).

Dördüncü kat çatı katıdır. Yan çıkmalar çatı katında da yükselir. Çıkmaların dördüncü kat cephelerinde dikdörtgen formlu üçüz pencereler yer alır (Fot.41). Bu üçüz pencerelerden ortadakilerin üzerinde sivri kemerli pencere alınlıkları vardır (Fot.41). Çıkmaların arasında kalan ve balkonun üstüne gelen kısım bir teras gibi

---

gerekir. Fotoğraf için bkz. **Bir Zamanlar Ankara**, s. 46.

değerlendirilmiştir. Terasa açılan üç açıklık da dikdörtgen formludur. Hafif çıkıntı yapan teras,"S" konsollara oturur. Terasın metal korkulukları köşelerindeki babalarla birleşir (Fot.41).

Çıkmalarda ikinci ve üçüncü kat pencereleri beraberce tek birer çökertme içine, dördüncü kattakiler ise ayrı bir çökertme içine alınmışlardır (Fot.41).

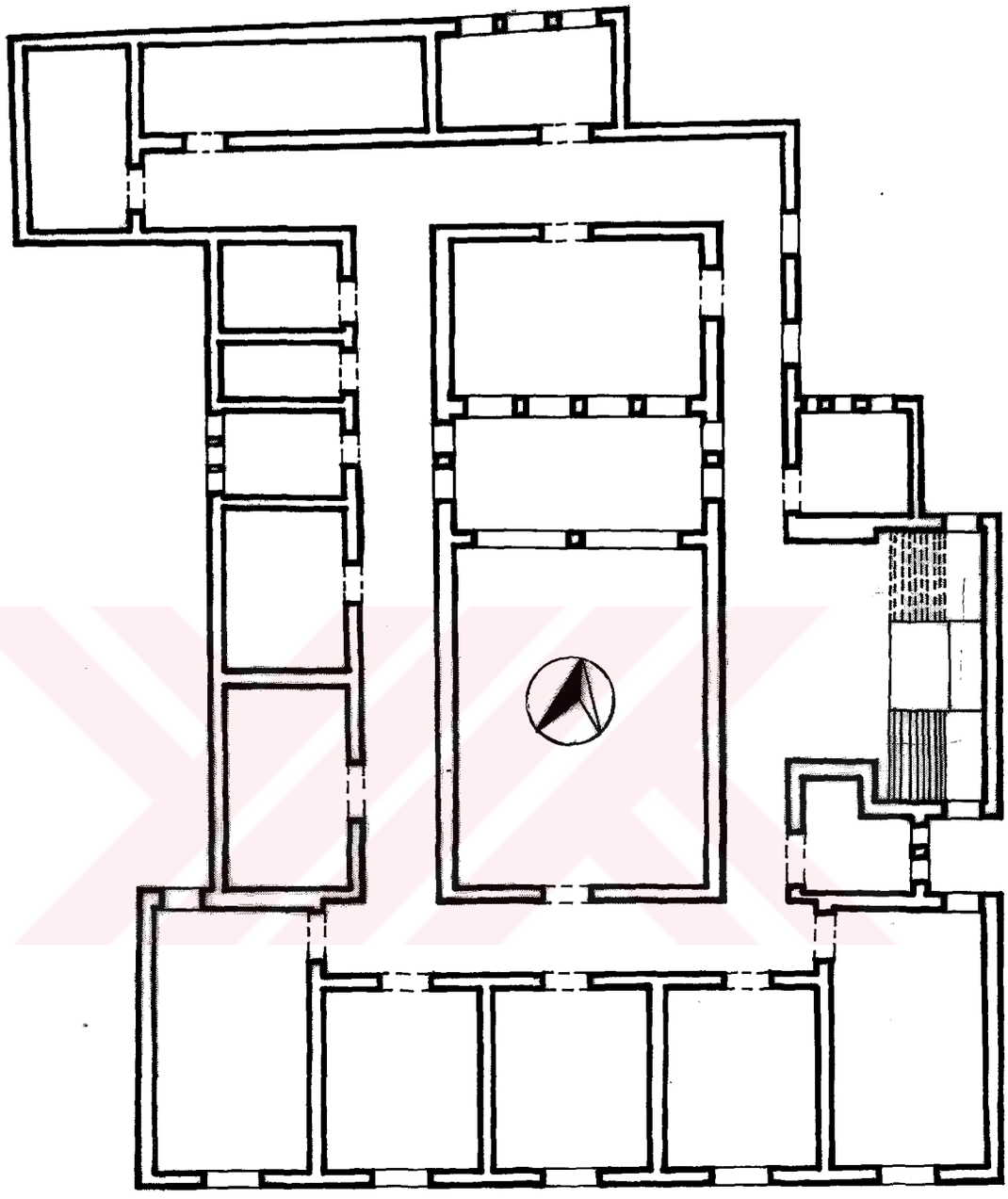
Birinci katta orta kesimdeki üç pencerenin önünde metal korkuluklar yer alır. İkinci kat balkonlarının ön cephelerinde dikdörtgen çökertmeler içinde ortalarında dilimli kabaralar olan, baklava formlu ikinci bir çökertme yapılmıştır. İki çökertme arasında kalan üçgen alanlara birer palmet motifi yerleştirilmiştir. Balkon yan cephelerinde palmet motifi hariç aynı düzen uygulanmıştır (Fot.42-43). Üçüncü kat yan balkonlarının ön cephelerinde mihrabiye formlu birer çökertme ile mihrabiyelerin köşeliklerinde birer dilimli kabara, yan cephelerinde ise dikdörtgen çökertmeler içinde sivri kemerli ikinci birer çökertme yer alır (Fot.42).

Cephede iki yan çıkmanın "S" profilli konsollarının cephesinde yine dilimli kabaralar yer alır. konsolların hemen altında kalp formu verilmiş palmet ve rumilerden oluşan bir bitkisel süslemeye yer verilmiştir (Fot.44).

Üçüncü kat orta balkonun kemer üzengi noktaları altında dilimli birer kabara yer alır. Ayrıca kemerleri taşıyan payelerin ön yüzlerinde, korkuluk hizasında yine rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel süslemeler yapılmıştır (Fot.41).

Yapının zemin katında yer alan dükkanlar dışarı açılır (Fot.40). Yapının girişi de zemin katın doğu tarafındadır. Dikdörtgen formlu geniş bir açıklıktan zemin kata girilir. Birkaç merdivenle ulaşılan giriş holünün sağ tarafında yer alan merdivenlerle üst katlara çıkılır. Kare oluşturan bir koridorun odaların yerleştirilmesinden meydana gelir yapı. Karenin ortasında iki yanında birer büyük oda olan aydınlık boşluğu yer alır. Bu bölümün etrafını dolanan koridorun dış kenarlarına da odalar yerleştirilmiştir.

Yapı en geç 1927'de tamamlanmıştır[83] (Fot.39).

Şek. 12 : Anafartalar Caddesi No.21.Koç İşhanı. Krokisi. Kroki çizimi Betül Özcan'ın.

[83] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 129; 1927'de yapımı tamamlanan Ulus Atatürk Anıtı'nın açılışında çekilmiş bir fotoğrafta çok küçük de olsa bu yapının bir parçası görülebilmektedir. Bu durumda yapının en geç

3- Anafartalar Cad. No. 27.

Apartman olarak inşa edilmiş yapı bugün Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Hesap İşleri Dairesi'ne tahsis edilmiştir.

Yapı zeminle birlikte dört katlı inşa edilmiştir ve dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Üç yönden bitişik nizam olan yapının yalnızca batı cephesi görülebilmektedir. Yapının zemin katı dükkanlara, üst katlar ise apartman dairelerine ayrılmıştır (Fot.47).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtü sistemi iki yana eğimli kırma çatıdır.

Yapının batı cephesi, birinci kattan itibaren cephe boyunca yükselen dört pilasterle üç bölüme ayrılmıştır. Ayrıca, her kat başlangıcında yer alan düz silmelerle katlar belirlenir. Pilasterlerde üçüncü kat pencerelerinin üzengi noktaları hizasında profilli silmelerle kesilerek başlık görünümü kazandırılmıştır. Bu başlıkların üstünden devam eden pilasterler yukarıda kademelenerek birleşirler. Böylece cephedeki pencereler birer çökertme içine alınmış olur. Üçüncü kat pencereleri ayrıca sivri kemerli ikinci bir çökertme içine alınmıştır. Pilasterleri bölen profilli silmeler, üçüncü kat sivri kemerli çökertmelerinin üzerinde, kemerlerin formlarını alarak tüm cepheyi kat eder (Fot.47). İkinci kat pencereleri de ayrıca dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır.

Her katta üçer pencere yer alır. Birinci kat pencereleri üst köşeleri profillendirilmiş dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. İkinci kat pencereleri düşey dikdörtgen formludur. Üçüncü kat pencereleri ise sivri kemerli açıklıklar şeklindedir. İkinci kat pencerelerinin önünde dışarıya doğru fazla taşıntı yapmayan dikdörtgen formlu birer balkon yer alır. Balkon korkuluklarının cephelerinde dikine dikdörtgen çökertmeler yapılarak parmaklık izlenimi verilmiştir. Korkulukların köşelerindeki babaların küresel başlıkları vardır. Balkonlar,köşelerde"S" profilli, aralarda ise düz dikdörtgen formlu altışar konsola oturur (Fot.47,49).

Birinci kat pencereleri arası ile iki köşe pilasteri üzerine, çift yönlü mihrap formunda birer çökertme yapılmıştır. Çökertmelerin kavsaraları üç kademelidir. Çökertmelerin ortalarında kabartma olarak yapılmış birer gülbezek yer alır (Fot.49). Üst

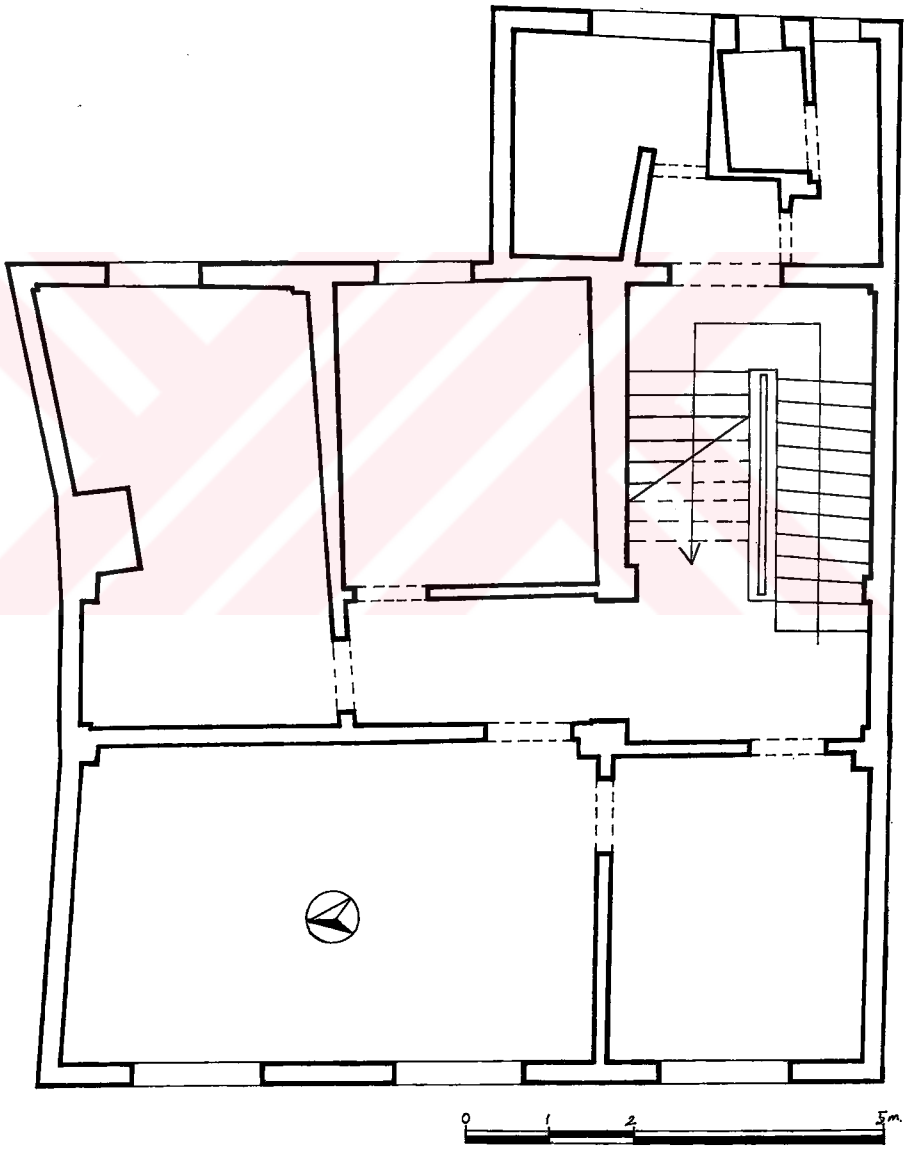

1927'de tamamlanmış olması gerekir. Fotoğraf için bkz. **Bir Zamanlar Ankara**, s. 46.

pilasterlerin silmelerle oluşturulmuş başlıklarından aşağıya doğru eşkenar dörtgenler içine alınmış birer palmet motifi işlenmiştir (Fot.48).

Yapının iç düzenlemesinde bir koridorun etrafına dört oda ve tuvalet yerleştirilmiştir.

Yapı cephe düzenlemesi göz önüne alındığında en geç 1927 yılında yapılmış olmalıdır. 1927 yılında çekilmiş bir fotoğrafta bu yapıya rastlanır (Fot.45).

Şek. 13 : Anafartalar Caddesi No.27. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

4- Anafartalar Caddesi No 29. (Mermercizade İşhanı)

Anafartalar Caddesi ve Hekimler Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alan yapı bugün de işhanı olarak kullanılmaktadır.

Yapı, bodrum ve zemin katı ile birlikte altı katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapı kuzey ve doğu cephelerden bitişik nizamda yapılmıştır. Yapının doğu tarafı sonradan tamamen yıkılıp yenilenmiştir. Görülebilen batıdaki ana cephe ve yan güney cephenin batı kesimi orijinaldir (Fot.50-52).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının dördüncü kat olan çatı katının üst örtüsü kiremit kaplı kırma çatıdır. Çatı katı geniş, kenarları profilli içbükey saçak silmesi ile sonlanır. Silmenin üzerinde geniş çatı saçağı yer alır. Geniş saçak demir dirseklerle taşınır. Dirsekler pencereler arasındaki büyük şemselerin ortasındaki küçük konsollara dayanır. Geniş saçağın alt yüzeyinde kalem işi küçüklü büyüklü yıldız motifleri işlenmiştir (Fot.56).

Cephelerin üçüncü kat bitiminde, çatı katı hizasında kalkan duvarı yer alır (Fot.50-52). Dikdörtgen duvar, batı cephe iki yanının ortasında birer dilimli dendanla bölünür. Batı cephe ve güney cephe çıkmasının iki köşesinde dikdörtgen formlu ve üç dilimli tepeliği olan birer dendan yer alır. Ayrıca güney çıkmasının ortasında yan kenarları içbükey, üçgen tepelik yapılmıştır (Fot.52). Tepelik, üzerinde üç toplu, palmeti andıran bir süslemeyle son bulur. Palmetin dalları tepeliğin yan kenarları boyunca uzatılarak bir çökertme meydana getirilmiştir. Batı cephedeki dilimli iki dendanın ve güneydeki üçgen tepeliğin ortalarında birer dilimli kabara yerleştirilmiştir. Dikdörtgen dendanların ortasında ise yuvarlak kemer formunda birer çökertme yer alır. Ayrıca batı cephede dendanlar arasında kalan kalkan duvar üzerinde ve güney cephe çıkmasında çatı silmelerinin iki yan kısmı altında birer disk yer alır.

Yapının cepheleri birinci kattan itibaren dışarıya hafif taşıntı yaparak yükselir. Ayrıca güney cephenin batı tarafında üçüncü kata kadar, batı cephenin de orta kesiminde birinci kattan dördüncü kata (çatı katına) kadar yükselen birer çıkma yapılmıştır (Fot.50-52). Çıkmalar "S" profilli konsollarla taşınır. Güney cephedeki çıkmanın batı cephesi, yapının ana batı cephesinin devamıdır (Fot.51).

Yapının zemin kat ve birinci kat pencerelerinin bitimi ile üçüncü katın batı cephedeki çıkma hariç tümü kademeli silmelerle belirginleştirilmişlerdir (Fot.50-52).

Batı ve güney cephede pencereler, birinci kattan üçüncü kat bitimine kadar yükselen çökertmeler içine alınmıştır. Böylece batı cephesi yan yana beş bölüme ayrılmıştır (Fot.50-51). Güney cephede çıkma ve çökertmelerle belirlenmiş ve iki bölüme ayrılmıştır (Fot.52). Batı cephesindeki çıkmadaki iki çökertme ile güney çıkmadaki çökertme iç içe iki sivri kemerli çökertmelerdir (Fot.50-51). Güney cephede çıkmanın doğusunda kalan kısımda çökertme tek sivri kemerlidir (Fot.52). Batı cephede çıkmanın iki yanında kalan kesimlerde ise çökertmeler Bursa kemeri formludur (Fot.50-51).

Batı cephesinde birinci ve üçüncü katta beşer pencere, ikinci katta ise çıkmanın iki yanında kalan kesimlerde toplam üç tek, çıkmada ise ikişer ikiz pencere yer alır. Dördüncü kat olan çatı katında ise dört pencere yer alır (Fot.56). Güney cephede de birinci ve üçüncü katta birer pencere; ikinci katta çıkmada ikiz pencere, çıkmanın doğusunda kalan kesimde tek pencere yer alır (Fot.52).

Yapının birinci kat pencerelerinden çıkmaların iki yanında kalan kısımdakiler dikdörtgen açıklıklıdır. Çıkmadaki pencerelerle ikinci katta çıkmaların iki yanında kalan kısımdakiler basık kemerli, ikinci kat çıkmasındaki ikiz kemerlerle üçüncü ve dördüncü kat pencereleri ise sivri kemerli açıklıklara sahiptir. Ayrıca çıkmaların yan cephelerindeki dar pencerelerde dikdörtgen formludur. Çıkmaların yan pencereleri hariç tüm kemerli pencerelerin üzerinde kemerlerle aynı formda birer profilli silme yer alır. Birinci kattaki dikdörtgen pencerelerin üzerinde ise basık kemer formunda silme yer alır (Fot.50-52).

Çıkmaların yanında kalan ana cephelerde üç katta da pencerelerin önünde birer balkon yapılmıştır. Ayrıca üçüncü kat çıkma pencereleri önünde de balkon yer alır. Çıkmalardaki balkonlar hariç tümü dikdörtgen formludur. Üçüncü kat çıkmalarındaki balkonlar ise üç cephelidir. Birinci kat balkon korkulukları "S" profilli başlıkları olan babalara yaslanır. Birinci katta gerek balkon korkulukları gerekse pencere korkulukları üzerinde, ortadaki büyük olmak üzere üçer disk yerleştirilmiştir. Bu disklerden iki yandaki küçükler radyal istiridye kabuğu formunda, ortadakilerde ise yıldız çiçeği

şeklindedir (Fot.57). Batı cephede ikinci kat balkon korkulukları sivri tepelikli babalara yaslanır. Korkuluklarda eşit boyda üçer dikdörtgen çökertme yapılmıştır (Fot.50-51).

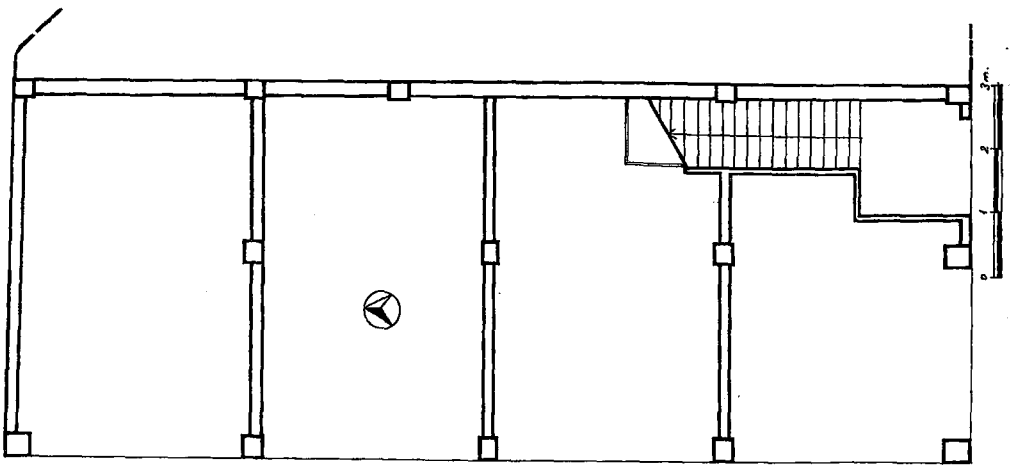
Güney cephedeki balkon çıkmaları daha küçüktür (Fot.52). İkinci kat balkon korkuluğu cephesinde ortadaki büyük olmak üzere üçer kare formlu çökertme yer alır. Güney cephedeki dikdörtgen balkonların korkulukların dayandığı yan duvarlar üzerinde iki yana açık çam kozalağı şeklinde çıkıntılı süsleme unsurları bulunur. Çıkmalardaki balkonların cephelerinde kareye yakın çökertmeler yapılmıştır. Üçüncü katta hem dikdörtgen çökertmeler içinde hem de yan pencere korkuluklarında birinci kat balkonlarındaki gibi diskler yerleştirilmiştir. Üçüncü kat güney cephe balkonu içbükey bir konsola oturur. Çıkmalardaki balkonlar ise hafif çıkıntılı ters çadır şeklinde konsola oturur (Fot.50-52).

Dördüncü kat olan çatı katının yan kanatlarından teraslara çıkılır (Fot.50,56). Terasa açılan pencereler dikdörtgen formludur. Çıkmanın yan cephelerinde de terasa açılan pencereler bulunur. Dördüncü kat cephesinde, pencereler arasında büyüklü küçüklü dönüşümlü yerleştirilmiş kabartma şemse motifleri yer alır (Fot.56).

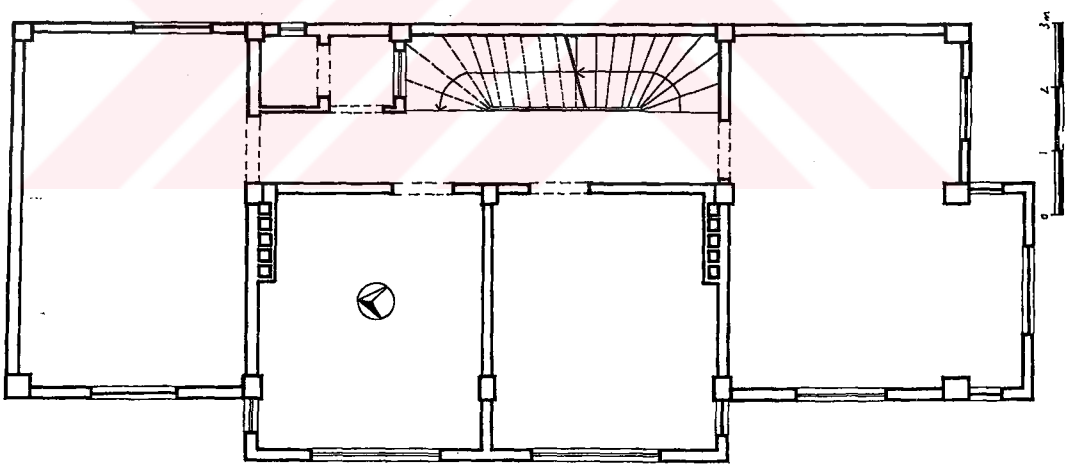
Yapının orijinal girişi güney cephenin doğu tarafındadır (Fot.52). Batı cephenin ortasına sonradan bir giriş daha yapılmıştır. Dikdörtgen formlu güney girişinin karşısında yer alan merdivenlerle üst katlara ulaşılır. Her katta dört büro ve tuvalet mekanları bulunur. Zemin katta da dışarı açılan dört dükkan ve bodrum katında da bu dükkanların depoları yer alır.

Yapıda üç kitabe levhası yer alır. Biri batı cephenin kuzeyindeki pilasterin üzerine (Fot.54), biri güneydeki çıkmanın batı cephesindeki pilasterin üzerinde birinci kat penceresi altına (Fot.55) yerleştirilmiştir. Yuvarlak formlu bu kitabe levhalarının etrafını güneş ışınlarını andıran yapraklar dolanır. Osmanlıca harfli kitabelerde 1927 tarihi ile mimar adı verilmektedir. Soldaki kitabede Mimar Hasan Hadi ismi okunmaktadır. Sağdaki kitabede ise Jak Ceyman ismi okunmaktadır. Bu iki kitabede üst kısımlarındaki yazılar okunamamaktadır. Bir diğer kitabe de yapının güney cephesindeki girişin lentosu üzerindedir. Dikdörgen formlu kitabede Osmanlıca harflerle Mermercizadeler İşhanı ve 1927 tarihi yazar.

Yapı kitabesinden de anlaşıldığı üzere 1927'de tamamlanmıştır.

Şek. 14 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 15 : AnafartalarCaddesi No.29. Mermercizade İşhanı. I. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

5-Hekimler Sokağı No. 2.

Anafartalar Caddesi ile Hekimler Sokak' ın kesiştiği köşede yer alan yapı, zeminle birlikte altı katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapı doğu ve güney cephelerden bitişik nizamda inşa edilmiştir (Fot.58).

Betonarme tekniğimde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı katının sonunda alçak bir kalkan duvarı yer alır. Kuzey batı köşesine üzeri soğan kubbeyle örtülmüş yuvarlak formlu bir çıkma yerleştirilmiştir (Fot58).

Yapının kuzey cephesinin ortasında dikdörtgen formlu ikinci bir çıkma daha bulunur (Fot.59). Çıkmalar ikinci kat seviyesinden başlayarak dördüncü kata kadar yükselir. Çıkmaların başlangıç seviyelerinde düz, dördüncü kat bitişinde ise geniş profilli birer silme yer alır. Yuvarlak çıkma çeyrek küre formlu bir konsola, dikdörtgen çıkma ise iki yanda "S" profilli birer konsola oturur (Fot.59-60).

Kuzey cephedeki dikdörtgen çıkmanın kuzey cephesinde dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Bu çökertmenin içinde yuvarlak kemerli ikinci bir çökertme daha yer alır. Çökertmenin cephesi üç bölüme ayrılmıştır. Çökertmenin içinde her üç katta üçüz pencere açıklıkları meydana getirilmiştir. Çıkmanın yan cepheleri ile kuzey cephede çıkmanın iki yanında kalan kısımlarda her katta birer pencere yer alır (Fot.59). Birinci katta, çıkmanın altındaki geniş olmak üzere üç pencere bulunur (Fot.58). Batı cephesinde de ikinci, üçüncü ve dördüncü katlarda ikişer pencere yer alır (Fot.58). Kuzey batı köşe çıkmasına yakın pencerelerin önünde dikdörtgen formlu birer balkon yapılmıştır. Geometrik şebekeli korkulukları olan balkonların köşelerinde kare prizma babalar yer alır. Batı cephede birinci kat penceresi bütün katı kaplar (Fot.58).

Yuvarlak çıkmanın cephesi de üçe bölünmüş ve böylece her kata üçer pencere yerleştirilmiştir (Fot.58). Beşinci kat çatı katıdır. Bati cephe kuzey tarafında üst üste iki pencere, yuvarlak çıkmada üçer pencere ve kuzey cephede balkon olarak değerlendirilen çıkmanın üzerine açılan üçer pencere yer alır. Kuzey çıkma üzerindeki balkon korkulukları da geometrik şebekelidir (Fot.59).

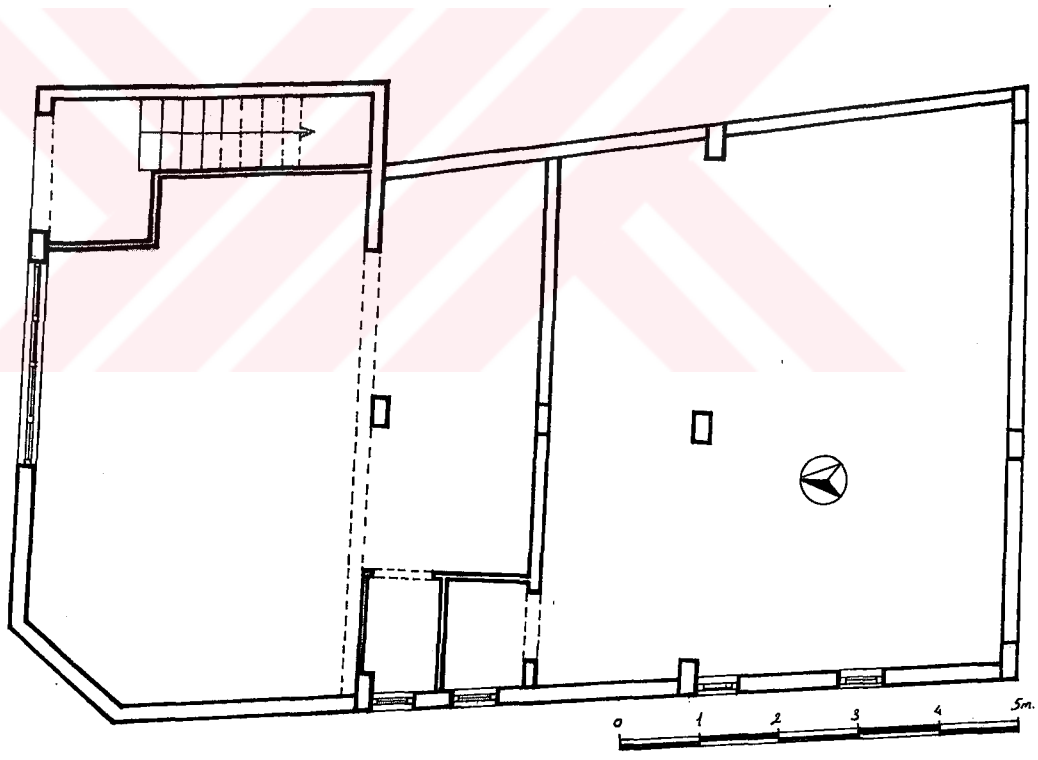
Yapıdaki tüm pencereler, dikdörtgen formludur. Ancak kuzey çıkmasında yuvarlak kemerli çökertmenin içindeki dördüncü kat pencerelerinin üst söveleri kemerin

kavisine uydurulmuştur. Yuvarlak kemerli çökertmenin üzerinde aynı formda profilli bir silme yer alır.

Yapının girişi kuzey cephenin doğu tarafında yer alır. Girişten küçük bir sahanlığa girilir. Sahanlığın karşısındaki merdivenlerle üst katlara ulaşılır. Doğu- batı yönlü bir koridorun batısında bir, kuzeyinde iki oda yer alır. Yapının güneyine sonradan eklenen binaya, koridorun güney doğusuna açılmış bir girişle geçilir.

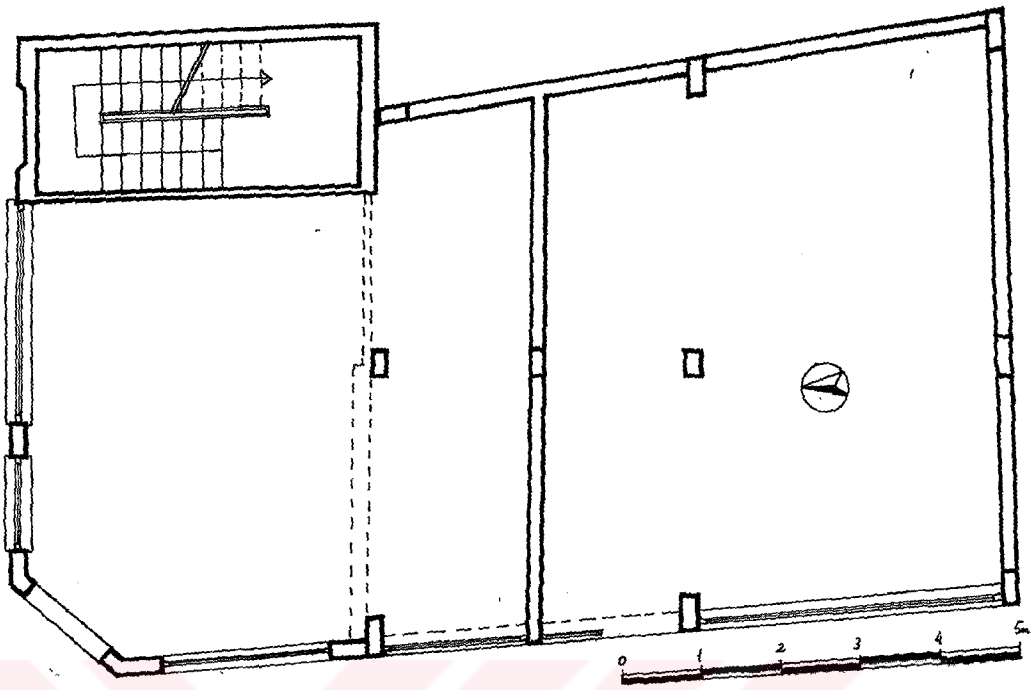
Dikdörtgen çıkmanın konsollarının cephesinde balık pulu gibi bir desen yapılmıştır. Konsolların üst kısımlarında çiçek gibi bir bitkisel motif ile alt kısmında perdeyi andıran bir motif yer alır (Fot.60). Yapının içinde herhangi bir süsleme yoktur.

Yapı 1927 yılından sonra yapılmıştır[84].

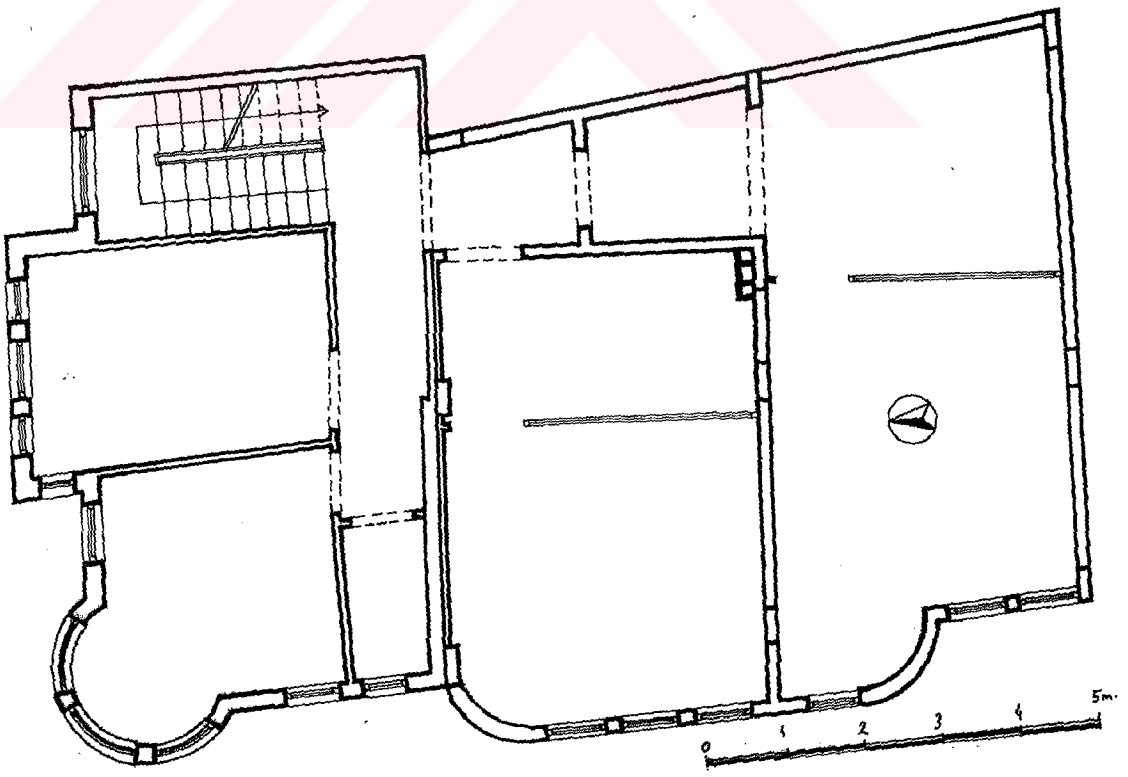

Şek. 16 : Hekimler Sokağı No.2. Bodrum kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

[84] 1927'de çekilmiş bir fotoğrafta bu yapı görülmemektedir. Bu nedenle 1927'den sonra yapılmış olduğu söylenebilir (Fot.45-46). **Bir Zamanlar Ankara**, s. 92.

Şek. 17 : Hekimler Sokağı No.2. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 18 : Hekimler Sokağı No.2. Normal kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

6- Hekimler Sokağı No 4. (Hatay Apartmanı)

Yapı hem ticarethane hem de konut olarak yapılmıştır. Bugün yalnızca zemin kattaki dükkan kullanılmaktadır.

Yapı bodrum ve zemin katla birlikte beş katlı inşa edilmiş dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Üç yönde bitişik nizamdaki yapının yalnızca kuzey cephesi görülebilmektedir (Fot.61).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kiremit kaplı kırma çatıdır.

Kuzey cephe iki bölüm halinde tasarlanmıştır. Cephenin doğu tarafında girişin üzerinden itibaren üçüncü kata kadar yükselen bir çıkma yapılmıştır. Çıkma kademeli bir konsola oturur (Fot.61).

Yapının birinci kat başlangıcını düz bir silme kat eder (Fot.61). Çıkmanın bitimini ise profilli geniş bir silme belirler (Fot.61-63). Ayrıca çıkmanın köşelerine ince birer sütunce yerleştirilmiştir (Fot.62). Çıkmanın ikinci kat pencerelerinin hizasında, köşelerdeki kolonların üzerine yapılmış silmelerle başlık görünümü kazandırılmıştır. Çıkmanın üzeri üçüncü katta balkon olarak değerlendirilmiştir. Balkon korkuluğu cephesinde iki yandakiler dar, ortadaki geniş olmak üzere üç dikdörtgen çökertme yapılmıştır. Korkuluk üzerinde ince bir saçak silme yer alır. Korkuluğun dayandığı kübik babaların bitimine kaval silmeli başlıklar, dış köşelerine ise birer çökertme yapılmıştır (Fot.62).

Çıkmanın ana cephesinde her katta geniş birer pencere, yan cephelerinde ise ince uzun birer pencere yer alır (Fot.61-62).

Cephende çıkmanın batı tarafında kalan kesimde her katta üçüz pencereler açılmıştır (Fot.61-63). Batı tarafın birinci kat pencereleri ile doğu tarafın ikinci ve üçüncü kat pencereleri dikdörtgen formludur. Doğu tarafın birinci kat penceresi ile batı tarafın ikinci kat pencereleri ise yuvarlak kemerlidir (Fot.61). Ancak batıdaki yuvarlak kemer üç bölüme ayrılarak üçüz pencere yapılmıştır. Batı tarafın üçüncü kat pencereleri sivri kemerli üçüz pencerelerdir (Fot.63). Batıdaki iki ve üçüncü kat pencereleri arasındaki bölmelerin alt ve üst kısmında ince birer kaval silme yer alır (Fot.60).

Çıkmanın birinci kat penceresi ile batı tarafın birinci ve ikinci kat pencereleri altında dikdörtgen çökertmeler yapılmıştır. Yapıda tüm pencerelerin denizlikleri

içbükey konsollara dayanır. Batı tarafın üçüncü kat pencerelerinin kemerlerini taşıyan ince payeler arasında yer alan korkuluklarda dikine dikdörtgen çökertmeler yapılarak parmaklık havası verilmiştir.

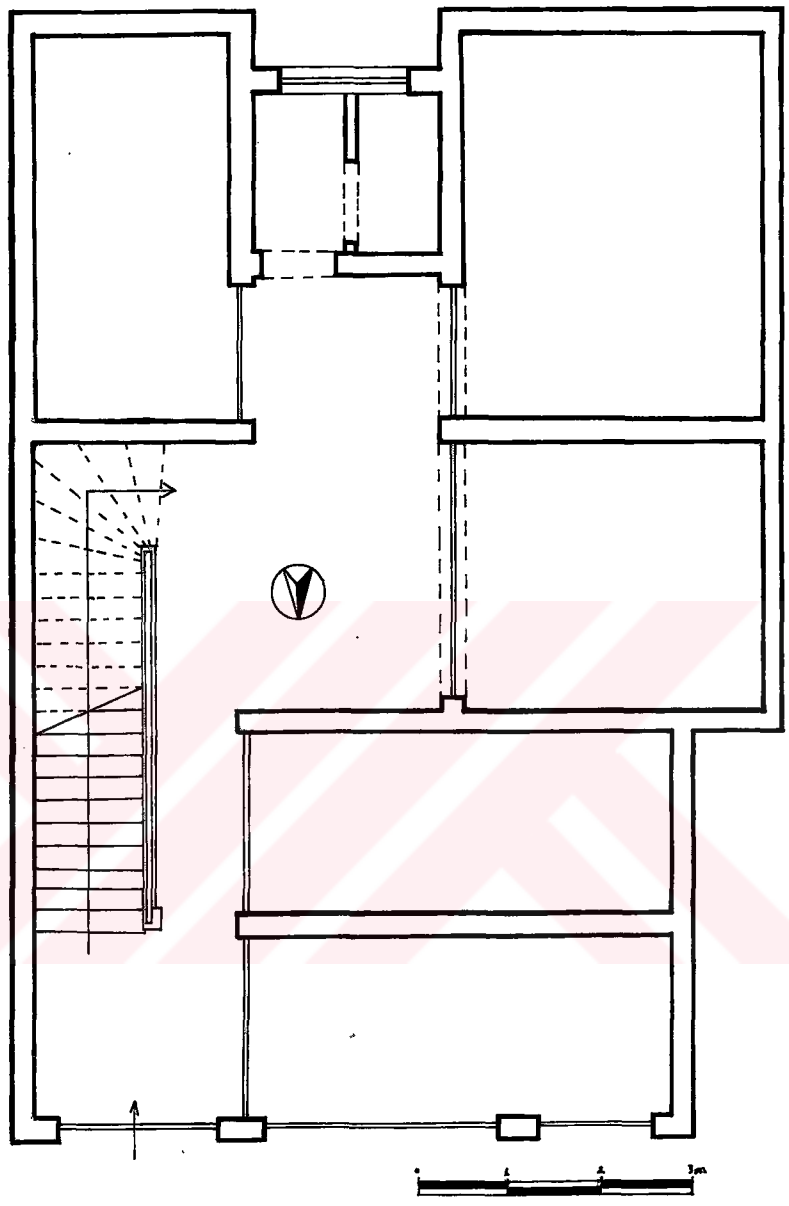
Çıkmanın birinci kat penceresi üzerinde yuvarlak kemer formunda bir silme, onun üzerinde de profilli,orta kısmı basık kemerli bir çıkıntı yapan ikinci bir silme ve bu silmenin ortasında etrafı zincir motifiyle sınırlı, içi bitkisel bezemeli bir kabara yer alır (Fot.64). Üçüncü kat balkon penceresi üzerinde yatay dikdörtgen bir pano içerisinde yan yana iki küçük iki büyük atlamalı çini baklava dizisi yer alır. Pencerenin iki yan duvarında dikine tek renk çini şeridi ile üzerinde mavi kare içinde firuze baklava formunda çini levhası yer alır (Fot.62). Aynı süslemeden batı tarafın çıkmaya yakın doğu kenarında da vardır; ancak şerit ve iç içe kare ve baklava formlu levhalar arasında lacivert çini baklava formlu levha yer alır (Fot.62).

Batı tarafının ikinci kat pencerelerinin profilli silmelerle çerçeveli üçgen köşeliklerinin ortasında küçük birer gülbezek yer alır (Fot.61). Batı tarafın üçüncü kat pencerelerinin üzerinde, alt tarafı üçüz sivri kemerli formda silmelerle bağlanan bir pano yer alır. Panonun içinde 16.yüzyıl Rodos İşi tabir edilen İznik Çinileri tarzında bitkisel çini panosu yapılmıştır (Fot.63).

Cephenin doğu tarafında balkonun üzerini geniş bir saçak örter (Fot.62). Saçak iki yandan ikişer yuvarlak formlu dirsek ile duvara oturur. Dirseklerin alt ve üst kısımları profillendirilmiştir. Yapının çatısının önü, bir kalkan duvarı ile kapatılmıştır (Fot.63). Kalkan duvarın batı tarafının çini panonun üzerine gelen kısımda iki dikdörtgen dendan ile sınırlandırılmış bölümünde hayli yıpranmış durumda bitkisel süsleme panosu yer alır. Korkuluk profilli bir saçak ile sonlanır.

Zemin katta batı tarafta yan yana iki dükkan yer alır. Yapının girişi ise zemin katın doğu tarafında, çıkmanın altındadır. Dikdörtgen giriş açıklığının üzerinde yatay dikdörtgen bir pencere yer alır. Girişin karşısında yer alan merdivenlerle üst katlara ve bodruma ulaşılır. Üst katlarda güneyde iki büyük oda ile bir küçük bölme, doğusunda da üç küçük bölme yer alır. Yapının içinde herhangi bir süslemeye rastlanmaz.

Yapı 1927'den önce inşa edilmiştir[85].

Şek. 19 : Hekimler Sokağı No.4. Hatay Apartmanı. Zemin kat planı. Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğü'nden.

[85] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.,** s. 129.

7- Şekerciler Caddesi No. 16.

İşhanı olarak yapılmış bina bugün de ticarethane olarak kullanılmaktadır.

Doğudan batıya eğimli bir arazide kurulmuş olan yapı zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiştir ve dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Yapı kuzey ve güney cephelerinde ikinci kata kadar, batı cephede ise tamamen bitişik nizamda inşa edilmiştir.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü iki yana eğimli kırma çatıdır.

Yapının ön cephesi doğu cephesidir (Fot.65). Cephenin orta bölümünde ikinci kattan dördüncü kat başlangıcına kadar yükselen bir çıkma yer alır. Çıkmanın cephesinde dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Çıkmanın her katına birer üçüz pencere açılmıştır. Bu pencerelerin altında köşeleri pahlı dikdörtgen kartuşlar yer alır. Çıkmanın dört köşesi ile yapının köşelerine birer pilasterler yerleştirilmiştir. Çıkmanın köşelerindekiler piramidal olarak sonlanan sade pilasterlerdir. Cephedeki dört pilaster ise yukarıda başlık görünümü kazandırılmış silmelerle sonlanır. Bu silmelerden aşağıya doğru sarkacı andıran unsurlar yerleştirilmiştir.

Çıkmanın üzeri dördüncü katta balkon olarak değerlendirilmiştir. Balkon korkuluğu geometrik şebekelidir. Balkona açılan üç açıklıktan ortadaki kapıdır. Bu üç açıklık sivri kemerli üçüz düzenlemeye sahiptir. Çıkmadaki pencereler gibi, ortadaki diğerlerinden geniş tutulmuştur. Kemerler birer silmeyle kuşatılmıştır. Ortadaki kemerin üzerine çini bir kitabe levhası yerleştirilmiştir. Kitabede eski harfle "Bismillahirrahmanirrahim" yazar (Fot.66).

Cephenin iki yanında da üst üste üçer pencere yer alır. Dördüncü kat balkon pencereleri hariç tüm pencereler dikdörtgen açıklığa sahiptir.

Cephe bir üçgen alınlıkla sonlanır. Alınlığın kenarında profilli saçak silmesi yer alır.

Yapının yan cephelerinde dördüncü katta ikişer pencere ile ortalarında baca çıkması yer alır.

Yapının zemin ve birinci katı değiştirilmiştir. Binanın üst katlarına giriş bugün zemin kattaki dükkanın içinden sağlanmaktadır.

Cephe düzenlemesi nedeni ile 1927 yılından önce yapılmış olmalıdır.

8- Anafartalar Caddesi No. 36

Ticarethane olarak yapılmış yapı bugün de aynı amaçla kullanılmaktadır (Fot.67). Üst katlar zemin kattaki dükkanın deposudur.

Yapı zeminle birlikte üç katlı inşa edilmiştir ve dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Batı ve güney cephelerine binalar bitişiktir.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapıda tuğla malzeme de kullanılmıştır. Üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapının ana cephesi doğuya bakmaktadır. Bugün dükkan olarak kullanılan zemin katın orijinalliği bozulmuştur. Birinci katın ortasında üzeri balkon olarak tasarlanmış yarım daire formlu bir çıkma yer alır (Fot.68). Cephenin birinci ve ikinci kat başlangıcı düz birer silmeyle vurgulanmıştır. Birinci kat silmesinin çıkmanın iki yanında kalan kesimlerinin altında dikdörtgen dişlerden meydana gelen ikinci bir silme yapılmıştır. İkinci katın bitiminde de üç sıra silme yer alır. Alttaki birbirine bağlı dikdörtgen dişler şeklinde, ortadaki düz, üçüncü sıradaki ise yuvarlak cepheli diş dizilerinden meydana gelir (Fot.69).

Cephenin iki yanında pilasterler yer alır. İki katta da silmeler ve pilasterler arasında kalan cepheler çökertmeler içine alınmıştır. İkinci katın çökertmesi iki kademelidir (Fot.69).

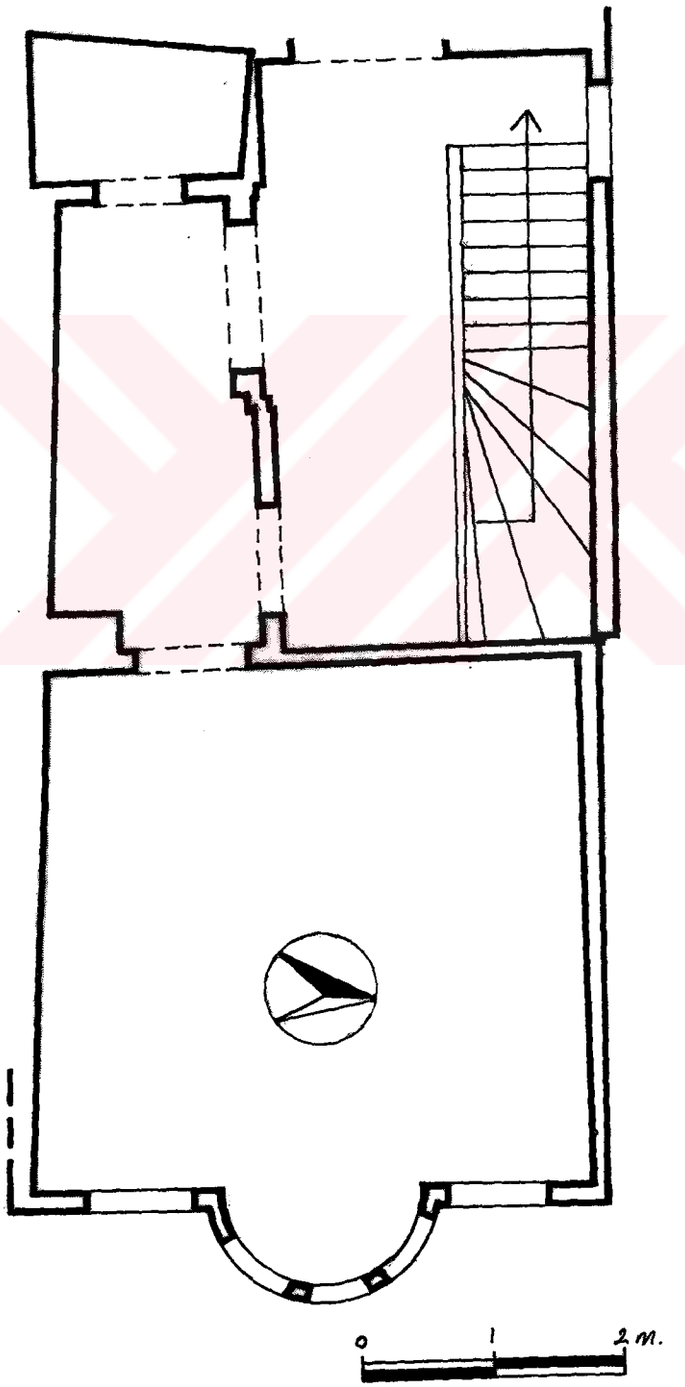
Birinci katta iki yanda birer, çıkmada ise üç pencere yer alır. Pencerelerin önündeki korkuluklarda dikine dikdörtgen formlu üçer çökertme yapılarak parmaklık görünümü kazandırılmıştır. Çıkma pencereleri üzerinde köşeleri pahlı birer pano yer alıyor. Ancak bu panolardan güneydeki sağlam kalabilmiştir (Fot.68).

İkinci katta cephenin eni genişliğinde profilli silmeyle kuşatılmış yuvarlak bir kemer yapılmıştır. Kemerin üzerinde aynı formda profilli bir silme yer alır. Üçe bölünen kemer içi camekanla kapatılmıştır. Daha geniş tutulmuş ortadaki camekanın ortasına önündeki balkona açılan bir kapı yerleştirilmiştir. Yarım daire formlu balkonun bugün demir parmaklıklı korkulukları orijinalde geometrik şebekelere sahipmiş (Fot.67,69).

Cephe geniş saçak silmesi ile sonlanır. Saçağın üzerinde çatının önünü kapatan geometrik şebekeli kalkan duvarı uzanır. Ancak kalkan duvarı ve saçak silmesi hasar görmüştür (Fot.68-69).

Yapının içine zemin kattaki dükkanın orta giriş bölümünün kuzey tarafında yer alan kapı ile girilir. Buradan üst katlara çıkan merdivenlere ulaşılır. Üst katlardaki dairelerin girişi holün güney ve batısında yer alan kapılardır. Dairelerin ana girişinden giriş holüne geçilir. Giriş holünün doğusunda geniş bir salon, batısında ise tuvalet yer alır. Yapının içinde süsleme yer almaz.

Yapının eski fotoğraflarına göre en geç 1927'de yapılmış olması gerekir.

Şek. 20 : Anafartalar Caddesi No.36.I. ve II. Kat planı.Ölçü alımı, rölöve ve kroki çizimi Betül Özcan'ın.

9- Anafartalar Caddesi No. 42.

Yapı, apartman ve ticarethane olarak yapılmıştır.

Anafartalar Caddesi ile Altar Sokak'ın kesiştiği köşede yer alan yapı, zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapı, batı ve güney cephelerden bitişik nizamdır (Fot.70).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Cepheleri birinci ve üçüncü kat bitiminde birer silme dolanır. Birinci kattaki düz, üçüncü kat bitimindeki ise dikdörtgen dişlerden meydana gelen bir silme ile bunun üzerinde profilli geniş saçak silmesidir (Fot.72).

Doğu ve kuzey cephelerin ortasında ikinci kattan başlayıp üçüncü kat bitimine kadar yükselen dikdörtgen planlı birer çıkma ile kuzeydoğu köşede yine ikinci kattan başlayıp dördüncü kata (çatı katına) kadar yükselen yuvarlak bir çıkma yer alır. Yuvarlak çıkmanın iki ve üçüncü kat bitiminde profilli, dördüncü kat bitiminde de dişli bir silme yapılmıştır. Dikdörtgen çıkmalar diagonal düz konsollara, yuvarlak çıkma ise konik formda bir konsola oturur (Fot.70).

Doğu ve kuzey çıkmalarının cephesinde iki kat boyu yükselen birer çökertme yapılmış ve pencereler bu çökertmeler içine alınmıştır.

Yapının üçüncü kat doğu cephesindeki pencereleri ile kuzey cephe çıkmasının iki yanındaki pencereler basık kemerlidir; yapıdaki diğer tüm pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Basık kemerli pencerelerin üzerinde kemerlerin formunda birer silme yer alır (Fot.71-72).

Doğu cephedeki çıkmanın ön ve yan yüzlerinde ve kuzey cephede çıkmanın yan yüzlerinde her katta birer pencere yer alır. Kuzey cephedeki çıkmanın ön cephesinde ortadaki geniş yanar dar olmak üzere üçüz pencere düzeni vardır. Kuzey doğu köşe çıkmasında da her katta üçer pencere yer alır. Çıkmaların iki yanında kalan kesimlerde de her kata birer pencere yapılmıştır (Fot.70).

Kuzey ve doğu çıkmalarının üzeri çatı katında bir balkon şeklinde değerlendirilmiştir (Fot.71-72). Balkonlar geometrik şebekeli korkuluklara sahiptir. Çatı katı cephesi doğuda dört pilaster ile, kuzeyde altı pilaster ile bölünmüştür (Fot.71-72).

Kuzey doğudaki yuvarlak çıkmanın üzeri bir soğan kubbe ile örtülmüştür. Kubbenin yuvarlak kasnağı dikdörtgen dendanlarla bölünmüştür.

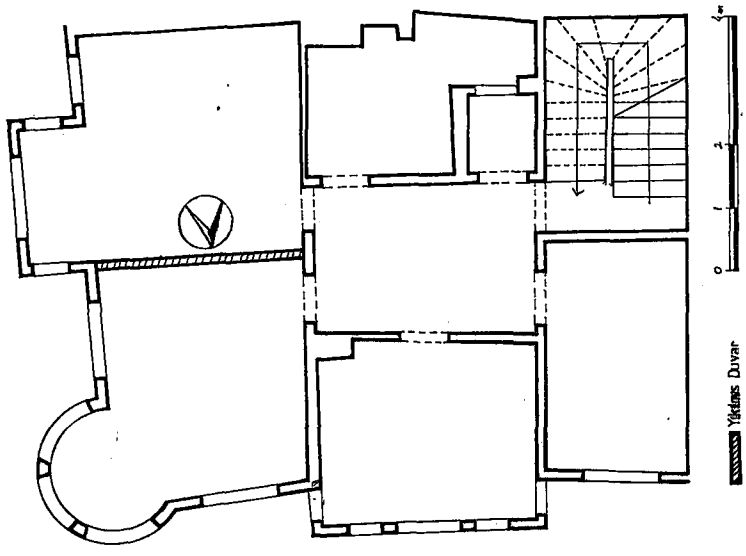
Çatının önü doğu cephesinde üçgen şeklinde bir kalkan duvarı ile (Fot.71) kuzey cephede ise düz bir kalkan duvarı ile kapatılmıştır (Fot.72). Kalkan duvarları pilasterlerle bölünmüştür. Doğu ve kuzey cephedeki pilasterlerin üzerinde süslemeler vardır. Bu süslemeler, merkezlerinde birer kabara bulunan girland motifi ile bu girlandlardan aşağı doğru uzanan ve sarkacı andıran motiflerden oluşur (Fot.71-72). Kuzeydeki balkon cephesinin ortasında yine içinde kabara bulunan ve yanları rumi ile sonlanan alt köşeleri sarkaç olarak uzatılmış baklava formlu süslemeler yapılmıştır. Pilasterler arasında kalan kuzey kalkan duvarı ince çubuklarla bölünmüştür. Doğu cephedeki üçgen kalkan duvarında ise meyve ağaçları tasvir edilmiştir (Fot.71).

Yapının birinci katı, zemin kattan ulaşılan bir asma kat şeklindedir. Doğu cephesinde üç, kuzey cephesinde de iki dikdörtgen penceresi vardır (Fot.70).

Yapıya kuzey cephe zemin katından girilir. Merdivenle iki kat çıkıldıktan sonra dairelere ulaşılır. Merdivenin doğusundan dairelere girilir. Dairelerin bölümleri doğu batı yönlü antrenin etrafına dizilmiştir. Kuzeyde mutfak, güneyde banyo ve tuvalet, kuzey batıda bir oda ve doğuda sonradan birleştirilmiş iki odası vardır. Çatı katında ise ara bölmeler tamamen kalkmış,tek bir salon şeklindedir.

Yapının içinde herhangi bir süslemeye rastlanmaz.

Yapı 1927'den sonra inşa edilmiştir.

Şek. 21 : Anafartalar Caddesi No.42. Normal kat planı.Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın

10- Anafartalar Caddesi No 50. (Sakarya Apartmanı)

Yapı apartman ve ticarethane olarak inşa edilmiştir.

Yapı bodrum ve zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Kuzey ve güney yönlerden bitişik nizamda olan yapının yalnızca doğu cephesi görülebilmektedir (Fot.73).

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Cephe, alt ve üst kısmı profillendirilmiş içbükey bir saçak silmesi üzerinde geniş bir saçak ile sonlanır (Fot.73,77).

Doğu cephede zemin kat dükkanları dışarı açılır. Zemin kat cephesi bozulmuştur. Üst katlarda her katta onar pencere yer alır. Bu pencereler bir tekli bir çiftli düzende yerleştirilmiştir. Tekli pencereler birinci kattan üçüncü kata kadar yükselen kademeli üç çökertme içine alınmıştır. Çökertmelerin üçüncü kat hizasında profilli iki kademeli silme ile birleşir. Cepheyi zemin kat bitiminde düz bir silme kat eder (Fot.73).

Doğu cephede birinci ve ikinci kat pencereleri dikdörtgen formlu, üçüncü kat pencereleri ise sivri kemerli açıklıklar şeklindedir (Fot.73). İkinci ve üçüncü katta çift pencerelerden iki yandakilerin önünde "S" profilli konsollara oturan birer balkon yer alır. Balkon korkulukları metaldir.

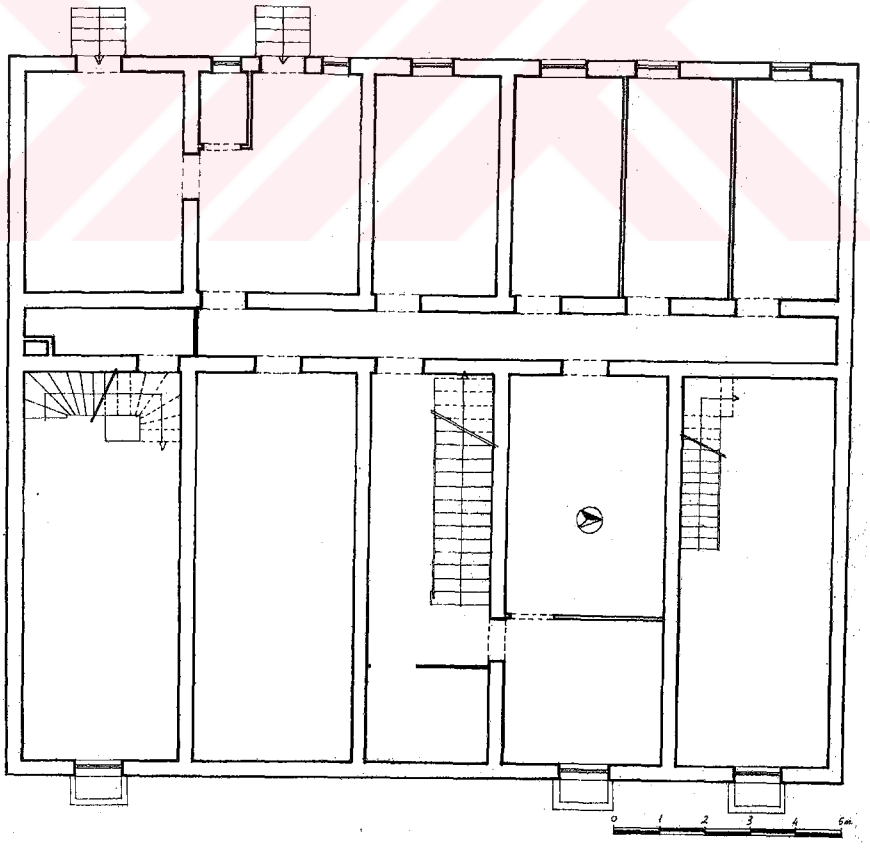
Birinci ve ikici kat pencerelerinin denizliklerinin altında ince dikdörtgen formlu rumilerden meydana gelen birer süsleme şeridi uzanır (Fot.75-76). İkinci katta bu süsleme şeritlerinin altında ayrıca altlı üstlü yerleşmiş simetrik düzenlemeli kabartma bitkisel süslemeler yer alır. Bu simetrik düzenlemeli süslemelerden tekli pencerelerin altındakiler helezonik dallardan oluşan rumili kompozisyonlar, ortadaki çiftli pencerenin altındakiler ise kıvrımlı dallar ve rumilerden meydana gelen kompozisyonlar şeklindedir (Fot.76). Üçüncü kat pencereleri altında ise dikdörtgen çerçeveler içinde içi içe iki baklava motifi yerleştirilmiştir (Fot.77).

Üçüncü kat sivri kemerli pencerelerinin birbirine bağlı köşeliklerinde 16.yüzyılda Rodos İşi diye tanınan İznik Seramikleri tarzında üretilmiş bitkisel çini panoları yer alır. Panoların firuze çini çerçeveleri vardır (Fot.77).

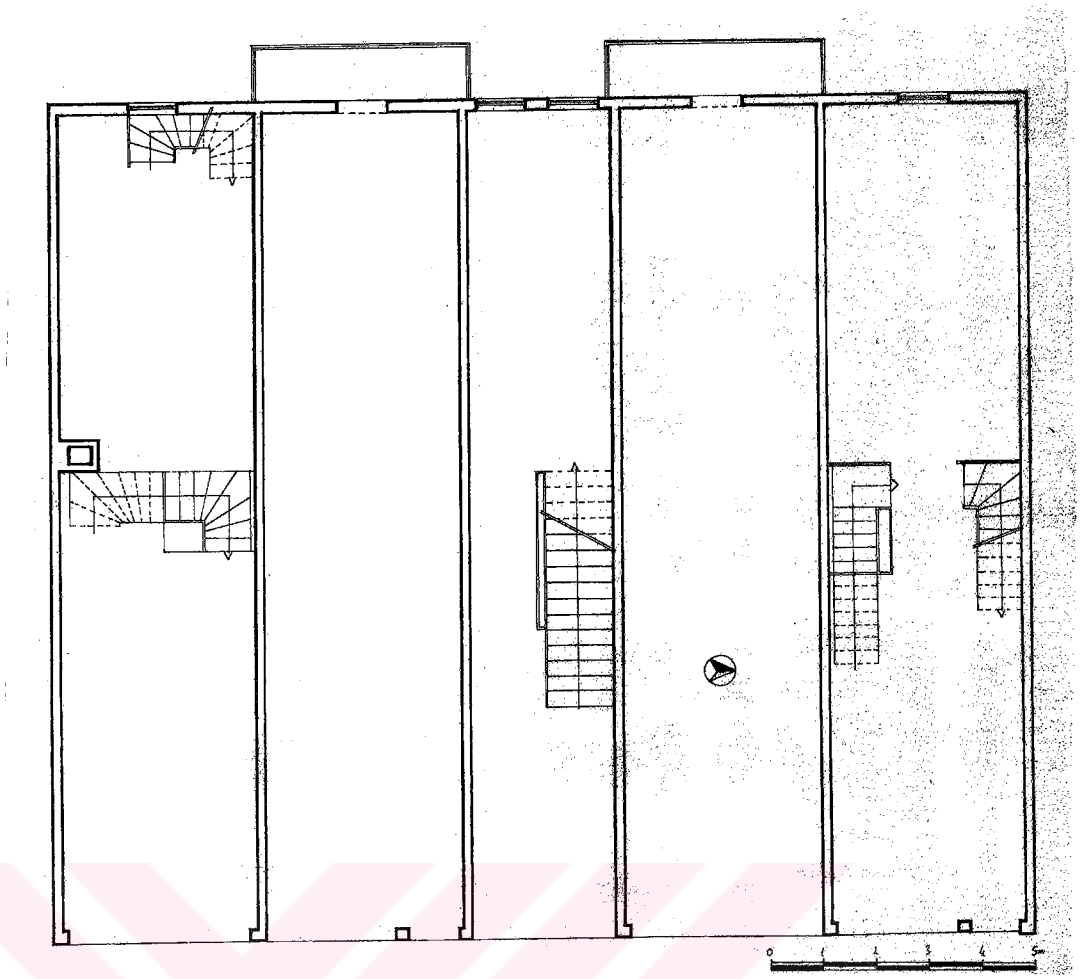
Yapının batı cephesi her katta dikdörtgen formlu altışar pencere yer alır. Üst katlarda aralarda ikişer balkon yapılmıştır. Cephenin güneyinde bodrum kata giriş açıklığı vardır.

Yapıya doğu cephede, zemin katın ortasında ve iki yanın da bulunan üç açıklıkla girilir. Yapının doğu cephesinin ortasında yer alan dikdörtgen formlu ana girişin üzerinde sivri kemerli bir açıklık yer alır (Fot.74). Kemerin içi üçe bölünerek üçlü pencere düzeni yapılmıştır. Yandaki girişlerden bodrum kata ortadaki girişten ise üst katlara ulaşan merdivenlere ulaşılır. Bodrum katta kuzey güney yönlü bir koridorun iki yanında dizilmiş altışar oda yer alır. Üst katlarda kuzey ve güneyde karşılıklı birer daire yer alır. Daireler "L" şeklinde bir koridorun etrafına dizilmiş mekanlardan oluşur. Daireler dört oda,banyo,tuvalet ve mutfaktan meydana gelir. Yapının içinde herhangi bir süsleme yer almaz.

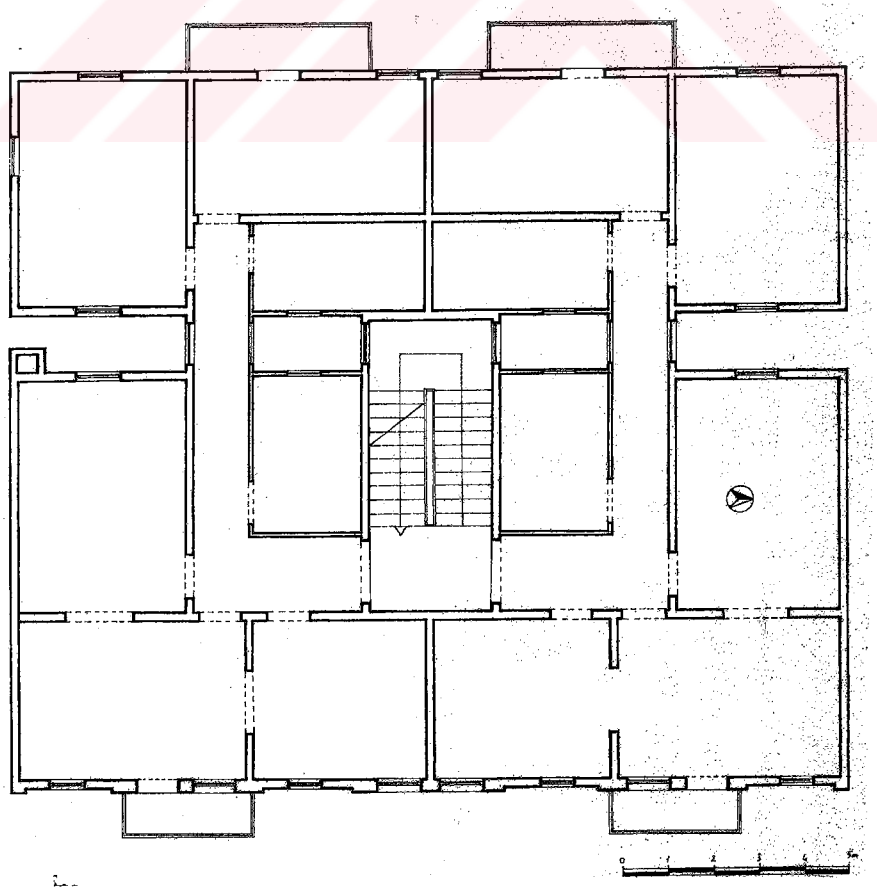
1927 yılında yapıldığı girişin üzerindeki yeni yazı kitabeden anlaşılır.

Şek. 22 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Bodrum kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 23 : AnafartalarCaddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 24 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Normal kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

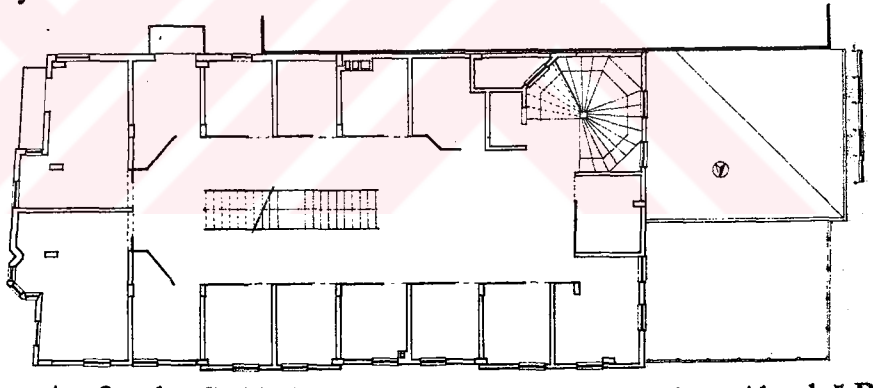
11- Anafartalar Caddesi No. 60.

Doğudan batıya doğru eğimli bir arazide yapılmış olan yapı, dört bodrum katı ile zemin ve üç ana kattan meydana gelir. Dikdörtgen planda tasarlanmıştır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapının sıvanmış cepheleri büyük ölçüde orijinalliğini kaybetmiştir. Ancak kuzey doğuda yer alan yedigen köşe kulesi orijinal bir unsur olarak korunmuştur. Kule soğan kubbe ile sonlanır (Fot.78). Kulede üçüncü katta beş, alt katlarda ise üçer pencere yer alır.

Yapının doğu cephesinin kuzey kısmı cepheden dışarıya doğru bir çıkma yapar. Yapıda kuzey kanadında ikinci kattan itibaren içeri çekilme yapılmıştır. Güneyindeki girintili kısmın üçüncü katı önünde balkon varken, duvarlar öne çekilerek pencere haline getirilmiştir. Yapının tüm pencereleri dikdörtgen açıklıklıdır. Doğu cephede birinci ve ikinci katlarda birer pencere, çıkmanın güney cephesinde bir, güney cephe ise üçer pencere yer alır.

Şek. 25 : Anafartalar Caddesi No.60. I. ve II. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi

12- Anafartalar Caddesi No 62. (Hasan Fehmi Ataç Apartmanı- Büyük Otel)

Yapı, otel amaçlı yapılmıştır. Yapı bugün işhanı olarak kullanılmaktadır.

Anafartalar Caddesi ile Denizciler Caddesi'nin kesiştiği köşede yer alan yapı, zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiştir. Üçgen planda tasarlanmış yapı kuzeyden güneye doğru eğimli bir arazide kurulmuştur. Yapının doğu cephesinin kuzey tarafı bitişik nizamdır (Fot.83).

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının kuzey batı köşesi pahlanmıştır (Fot.81). Çatı katının bitiminde profilli saçak silmesi yer alır. Çatının da etrafını geniş bir saçak dolanır (Fot.79).

Yapının kuzey ve batı cephesinde birinci katın bitiminden itibaren çıkmalar yapılmıştır. Kuzey cephede bir düz yüzey bir çıkma olacak şekilde iki çıkma yer alır (Fot.79). Batı cephede ise ortada tek çıkma vardır. Çıkmalar profillendirilmiş üçer konsola otururlar (Fot.80).

Yapının ikinci kat başlangıcını profilli geniş bir silme, üçüncü kat bitimini ise kademeli sade bir silme dolanır (Fot.79-80).

Kuzey ve batı cephelerde çıkmaların cephelerinde iki kat boyunca yükselen, çökertmeler içine pencereler yerleştirilmiştir (Fot.79-80). Kuzey ve batı cephedeki tüm pencereler düşey dikdörtgen biçimli açıklıklar şeklindedir (Fot.79-80). Doğu cephede ise ikinci kat pencereleri basık kemerlidir (Fot.83). güney cephede de ikinci kat pencereleri basık kemerlidir (Fot.84). Kuzey cephede dördüncü kat (çatı katı) hariç ana katlarda dokuzar pencere yer alır (Fot.79). Batı cephesinde de her kata dörder pencere açılmıştır. İkinci kat pencereleri basık kemerli çökertmeler içine alınmıştır. Üçüncü kattaki çıkma pencereleri üçgen alınlıklı, çıkmaların arasında kalan yüzeylerdeki pencereler ise dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Kuzey cephede dördüncü katın ortada üç penceresi sivri kemerli çökertmeler içine alınmıştır (Fot.85). Basık çökertme kemerleri üzerinde kendi formunda, üçgen tepelikler ve sivri kemerler üzerinde de sivri kemerli profilli silmeler yer alır (Fot.79-80).

Kuzey cephede iki çıkma arasında kalan yüzey birinci kattan çatı katına kadar cepheden hafif taşıntı yapar. Orta bölümde ikinci ve dördüncü kat pencereleri önünde, ayrıca üçüncü kat orta penceresi önünde balkonlar yer alır. İkinci kat balkonlarından iki

yandakilerin babalara yaslanan dikdörtgen yekpare korkulukları vardır. Cephelerinde dikdörtgen çökertmeler yapılmıştır ve içbükey konsollara otururlar. İkinci ve üçüncü kat orta balkonları ile dördüncü kat balkon korkulukları yine babalara tutturulmuş metal parmaklıklara sahiptir. Balkonlar profilli konsollara otururlar (Fot.79).

Kuzey batı cephesinde yuvarlak kemerli, birinci kata kadar yükselen bir çökertme yer alır (Fot.81). Çökertmenin içinde altta geniş dikdörtgen bir açıklık, üzerinde basık kemerli pencere vardır. Orijinalde bu pencere daha genişken sonradan daraltılmıştır (Fot.67).Cephenin iki köşesinde ikinci kattan çatının üzerine kadar birer pilaster yükselir. Pilasterler, cepheleri dolanan silmelerle bölünür. Silmelerin üzerinde kalan kısmında, pilasterler, kademeli olarak pahlanmıştır. Önce üç kat sekizgen silmeden sonra sekizgen formda devam eder ve piramit şeklinde sonlanır. Pilasterleri bölen silmeler altında yuvarlak birer gülbezek yer alır. Pahlanan kısımların cephelerine sivri kemerli birer niş açılmıştır (Fot.81-82).

Kuzey batı cephenin ikinci katında üçüz sivri kemerli bir düzen vardır. Bu düzende iki yandakiler niş, ortadaki ise önündeki balkona açılan kapı şeklinde tasarlanmıştır. Kemerlerin üzerini kemerlerle aynı formda silmeler çevreler. Balkon iki köşeden profilli birer konsola otur (Fot.81).

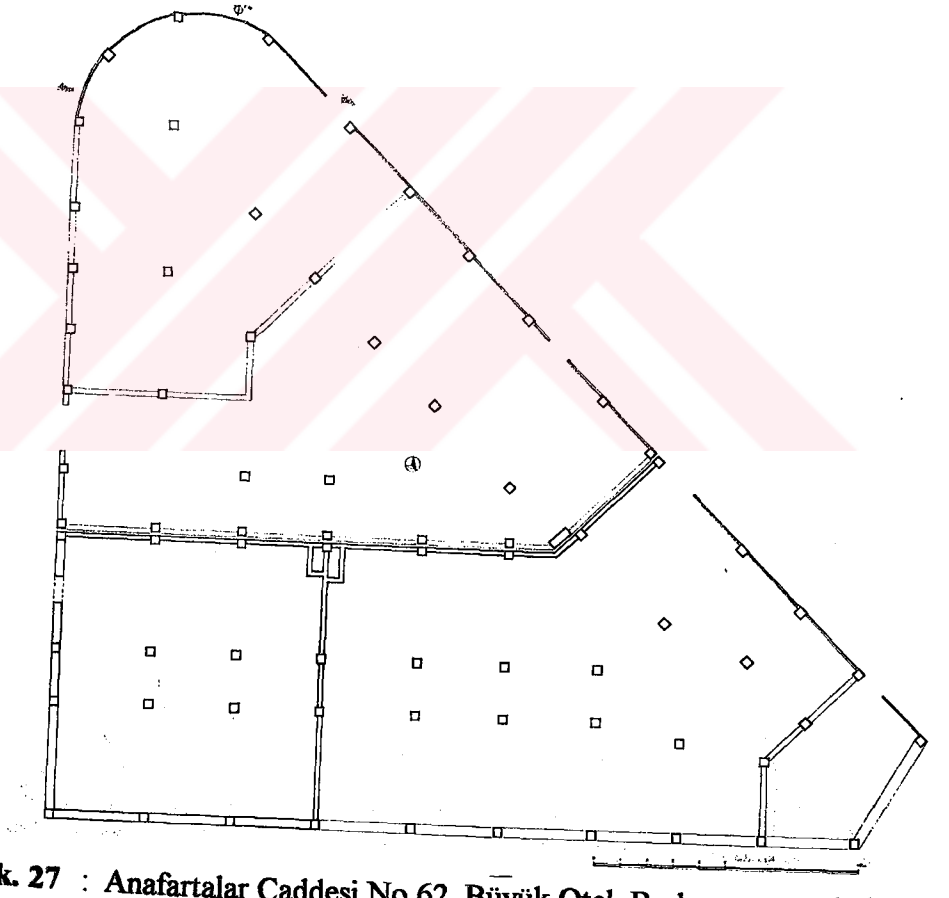
Kuzeybatı cephede üçüncü katta sivri kemerli büyük bir sathi niş yapılarak ve içine sivri tepeli bir açıklık yerleştirilmiştir (Fot.82). Kemer köşeliklerinde üçgen formlu, üzerinde ise dikdörtgen formlu çökertmeler yapılmıştır. Sathi nişin önünde de, profilli dört konsola oturan bir balkon yer alır. Cephedeki her iki balkonun korkulukları metal şebekelidir (Fot.81-82). Yapının çatı katı üçüncü kat bitiminde kalkan duvarı ile gizlenir. Kuzey ve batı cephedeki kalkan duvarları dilimli üçgen tepeli den danlar ile bölünen düz korkuluklardır (Fot.79-80). Den danlar üzerinde dört yapraklı yonca motifi bulunur. Kuzey batı cephede ise yan kenarları içbükey olan üçgen formlu kalkan duvarı yapılmıştır. Üçgenin yan kenarları halat şeklinde bir unsurla çevrelenir (Fot.82).

Yapının kuzey cephesinde, zemin katı birinci kattan ayıran silmenin altında, çıkmaların batı konsolları hizasında yuvarlak birer kitabe levhası yer alır. Kitabelerden soldakinin üzeri sıvanmıştır. Sağdakinde ise 1927 tarihi ile Mimar Hasan Hadi ismi yazar (Fot.86).

Yapının orijinalinde çatı katı pencere köşeliklerinde bitkisel çini süsleme mevcutken bu süslemeler zamanla dökülmüştür. Bugün çini süslemelerden çok azı görülebilmektedir (Fot.85).

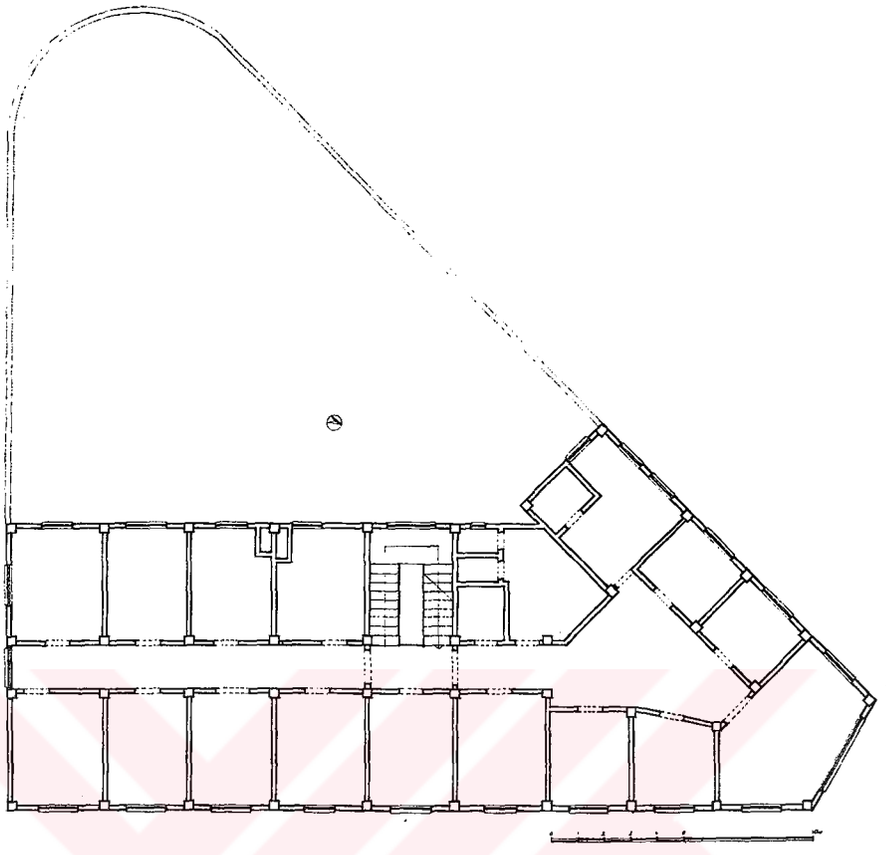
Yapının girişi kuzey cephe ortasındadır. Giriş karşısındaki merdivenlerle üst katlara ulaşılır. Üst katlarda doğu batı yönlü koridorun etrafına odalar yerleştirilmiştir. Yapının içinde herhangi bir süsleme yer almaz.

N. İ. Fırat her hangi bir kaynak göstermeden yapının mimarının Arif Hikmet Koyunoğlu olduğunu ifade etmektedir[86]. Ancak yapının kuzey cephesinde yer alan Osmanlıca kitabeden 1927 yılında Mimar Hasan Hadi tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır.

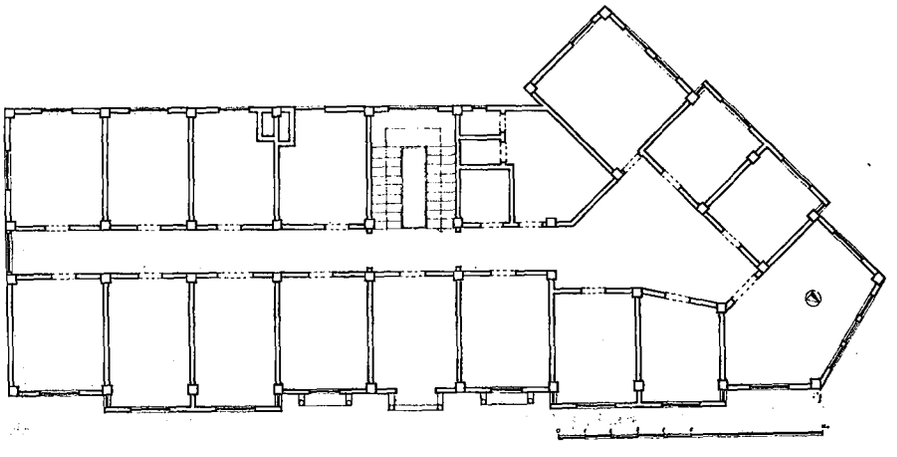

Şek. 27 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Bodrum ve zemin kat planı. Binanın sahibi Nedim Çalapkulu'ndan.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Şek. 28 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. I. kat planı. Binanın sahibi Nedim Çalapkulu'ndan.

Şek. 29 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. II., III. ve IV. kat planı. Binanın sahibi Nedim Çalapkulu'ndan.

[86] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s. 144.

13- Anafartalar Caddesi No 68. (Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı)

Yapı, konut ve ticarethane olarak yapılmıştır. Halen aynı amaçlarla kullanılmaktadır.

Kuzeyden güneye eğimli bir arazide kurulmuş olan yapı, bodrum ve zemin katlarla birlikte altı katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapının köşeleri yuvarlatılmıştır. Bugün yapının doğu cephesinde zemin kat bitimine kadar, batı cephesinde ise kuzey kesimine binalar bitişmektedir (Fot.88).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtü sistemi kırma çatıdır.

Yapının birinci ve dördüncü kat başlangıcını profilli birer silme dolanır (Fot.87).

Yapının cephelerinde zemin kat bitiminden itibaren çıkmalar yapılmıştır (Fot.87-89). Çıkmalar, cephelerin yuvarlatılmış köşelere yakın kısımlarında, üçüncü kat bitimine kadar yükselir. Çıkmalar uçları profilli dörder konsolla taşınır. Çıkmaların köşelerinde sade pilasterler yer alır. Çıkmaların üzerinde pilasterler arasında kalan pencereler, üç kat boyunca yükselen dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Çıkmalarda her katta birer pencere yer alır. Her cephede iki çıkma arasında üç kat boyunca balkonlar yerleştirilmiştir. Yuvarlatılmış köşelerde her katta birer dikdörtgen çökertme içine alınmış açıklık ve önlerinde kavisli birer balkon çıkması yer alır. Pencerelerin iki yanındaki duvarlara içi içe iki dikdörtgen çökertme yapılmıştır. balkonların korkulukları metaldir. Kuzey ve güney cephede çıkmaların arasında birer balkon ve balkonlara açılan birer açıklık vardır (Fot.87). Doğu ve batı cephelerde ise her katta birbirine bitişik üçer balkon ve balkonlara açılan birer açıklık yer alır. Bu üçlü balkonlar birinci ve ikinci kat konsolları üzerinde yükselen ikişer ince paye ile belirlenmişlerdir. Bu payelerin mukarnaslı başlıkları vardır (Fot.89). Üçüncü kat konsolları üzerinde payeler yer almaz. Balkonlara açılan pencereler dikdörtgen açıklıklar içine alınmıştır. Dikdörtgen balkonların korkulukları içinde, dikdörtgen boşluklar açılarak içlerine metal geometrik şebekeler yerleştirilmiştir (Fot.89).

Yapının dördüncü katı (çatı katı) sadece çıkmaların üzerinde yükselirken aralarda kalan kısımlarda çatı örtüsü yer alır. Çatı katının önünde, çıkmaların üzerine denk gelen kısımlar birer balkon olarak değerlendirilmiştir. Çatı katının çıkma cephelerinde geniş

dikdörtgen açıklıklar yer alır. Yan cephelerinde ise küçük birer dikdörtgen pencere bulunur (Fot.87).

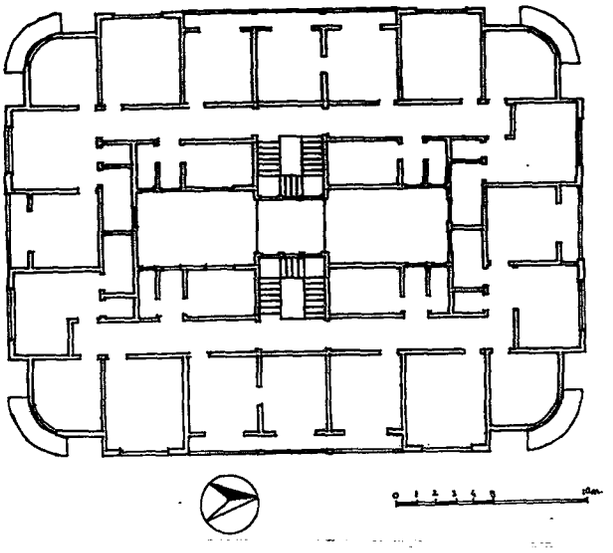
Çıkmaların köşelerinde yükselen pilasterler, dördüncü katın balkon köşeliklerindeki babalar şeklinde son bulur. Dördüncü kat balkonlarının yan korkulukları üzerine "S"profilli unsurlar oturtulmuştur.

Dükkan olarak değerlendirilmiş zemin kat, kuzey ve güney cephelerde yan yana beşer sivri kemerle dışarıya açılır. Kuzey cephedeki ortadaki açıklıktan yapının içine girilir. Yanlardaki açıklıklar ise gerilerindeki dükkanlara açılır. Sivri kemerler hafif çıkıntılı başlıkları olan payelere oturur. Kemerlerin etrafını aynı formda silmeler dolanır. Kemerlerin arasında payelerin hemen üst hizasında iki farklı tipte palmet kabartmaları yer alır (Fot.90-91).

Güney cephede bodrum kat da beşer pencereyle dışarıya yansır. Bodrum kat pencereleri dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Çökertmelerin üst köşeleri profillidir. Aralarında düz pilasterler yer alır. Güney cephede zemin kat pencereleri önüne metal korkuluklar yerleştirilmiştir (Fot.88).

Yapının kuzey cephesinde yer alan girişinden geniş bir hole ulaşılır. Holün karşısında yer alan merdivenlerle asma kata ulaşılır. Holün doğu ve batısında yer alan karşılıklı merdivenlerle de üst katlara çıkılır. Üst katlarda birbiriyle aynı biçimde planlanmış dört daire yer alır.

Yapı, 1926 yılında inşa edilmiştir[87].

Şek. 30 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı. Normal kat planı. Prof. Dr. İnci Aslanoğlu'ndan.

14- Konya Sokak No. 19. (Gül İşhanı)

Yapı, işhanı olarak yapılmıştır ve aynı işlevini sürdürmektedir.

Zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiş yapı, dikdörtgen bir alana kurulmuştur. Kuzey ve doğu cephelerden bitişik nizamdır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapıda tuğla malzeme de kullanılmıştır. Yapının cepheleri ince düzgün kesme taşlarla kaplanmıştır. Üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapının zemin katında yer alan dükkanlar dışarı açılır. Zemin kat bitiminden itibaren batı ve güney cephelerinin orta bölümü cepheden dışa doğru çıkıntılı olarak yapılmıştır (Fot.92-93). Bu çıkmalar profilli konsollara oturur (Fot.92-93).

Yapının pencereleri üç kat boyunca yükselen çökertmeler içine alınmıştır. Bu çökertmelerden güney çıkmasındakiler dikdörtgen biçimli (Fot.93,95); diğerleri ise ikiz sivri kemerli çökertmeler şeklindedir (Fot.92,94). Birinci ve ikinci kat pencerelerinin ayrıca sivri kemerli ikinci bir çökertme içine alındığı görülür (Fot.92,94). Çökertmelerin etrafı ince kaval silmelerle çevrelenmiştir.

Yapının birinci kat pencereleri ile güney çıkmasının üçüncü kat pencereleri ve çıkmaların yan cephelerindeki pencereler dikdörtgen formludur (Fot.92-93). Güney çıkmasında dördüncü kat (çatı katı) pencerelerinden iki yandakiler yuvarlak kemerlidir (Fot.95). Yapıdaki diğer tüm pencereler sivri kemerli açıklıklara sahiptir. Yapının birinci kat pencereleri dikine, tek ve geniş formdadır. Çıkma yan cephelerindeki pencereler ince uzundur. Güney çıkması üçüncü kat dikdörtgen pencereleri ince uzun üçüz formda (Fot.95); diğer üçüncü kat pencereleri ise sivri kemerli ikiz açıklıklar şeklindedir (Fot.92-93). İkinci kat pencereleri ise geniş sivri kemerli tek açıklıklardır (Fot.92-93).

Cephelerde bol miktarda bitkisel süsleme görülür. Birinci kat pencereleri başlangıcında pencere aralıklarıyla bölünen ve tüm cepheyi dolanan sarmal düzenlenmiş bitkisel bir şerit yer alır (Fot.96). İkinci kat pencereleri altında ve güney çıkması çatı kati yuvarlak pencereleri önünde yine sarmal rumi ve palmet motifleriyle düzenlenmiş kompozisyonlar yapılmıştır (Fot.97). İkiz kemerli çökertmelerin kemer üzengi noktalarının birleştiği yerlerde birer palmet motifi yer alır (Fot.94,99). Bati cephedeki

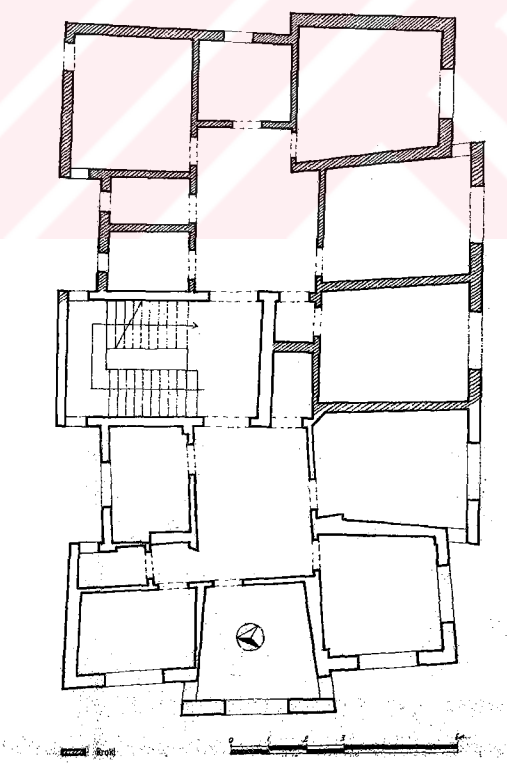
[87] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 174.

çıkmanın en üst kısmında ikiz kemerlerin üzerinde Bursa kemerli dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Bu çökertmenin içi kabartma olarak yapılmış grift bitkisel bezemelerle dolgulandırılmıştır (Fot.99).

Güney cephesindeki çıkmanın dördüncü kat orta biriminde orijinalde küçük bir teras varken, sonradan önü kapatılarak pencereye çevrilmiştir. Önünde dikdörtgen çökertmelerden oluşan bir korkuluk vardır. Aynı korkuluk çatı katında cephelerin etrafını kalkan duvarı gibi dolanır (Fot.92-94).

Yapının girişi batı cephesinin kuzeyindedir. Dört basamakla çıkılan giriş, üst kısmı kademelenmiş sade bir açıklıktır (Fot.98). Yapının her katında ikişer daire yer alır. Her dairede büyük bir geçiş mekanının etrafında dört oda,mutfak ve tuvalet yerleştirilmiştir.

Yapı cephe düzenlemesi ve yoğun olarak kullanılan bitkisel süslemelerin özelliği nedeniyle 1927 öncesine tarihlenebilir.

Şek. 31 : Konya Sokak No.19. Normal kat planı. (Yapının doğu tarafındaki dairenin krokisi çıkarılabilmiştir.) Ölçü alımı, rölöve ve kroki çizimi Betül Özcan'ın.

15- Konya Sokak No. 21.

Yapı Konya Sokak ile Mevsim Sokağı'nın köşesinde inşa edilmiştir. Konut olarak tasarlanmış yapı Koç'lara aittir. Bugün zemin katı kahvehaneye, üst katlar özel kişiye kiralanmıştır.

Zeminle birlikte üç katlı inşa edilen yapı dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Üçüncü kat çatı katıdır (Fot.101). Doğu ve güney yönlerden bitişik nizamdır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapıda tuğla malzeme de kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapının zemin katında, kuzey cephede dört geniş açıklık, batı cephede ise iki geniş pencere ile sonradan açılmış kapı yer alır. Kuzey cephede sağdan ikinci pencere sonradan bir miktar daraltılmıştır. Yapının kuzey ve batı cephelerinin orta kesiminde ikinci katta birer çıkma yapılmıştır. Çıkma cephelerinde kuzeyde dört, batıda iki pencere; çıkmanın iki yanında kalan yüzeylerde ise birer pencere yer alır (Fot.100-102). Ayrıca çıkma yan cephelerinde de dar dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Yapının bütün pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Cephelerde dikdörtgen çökertmeler yapılmış ve pencereler çökertmelerin içine alınmıştır.

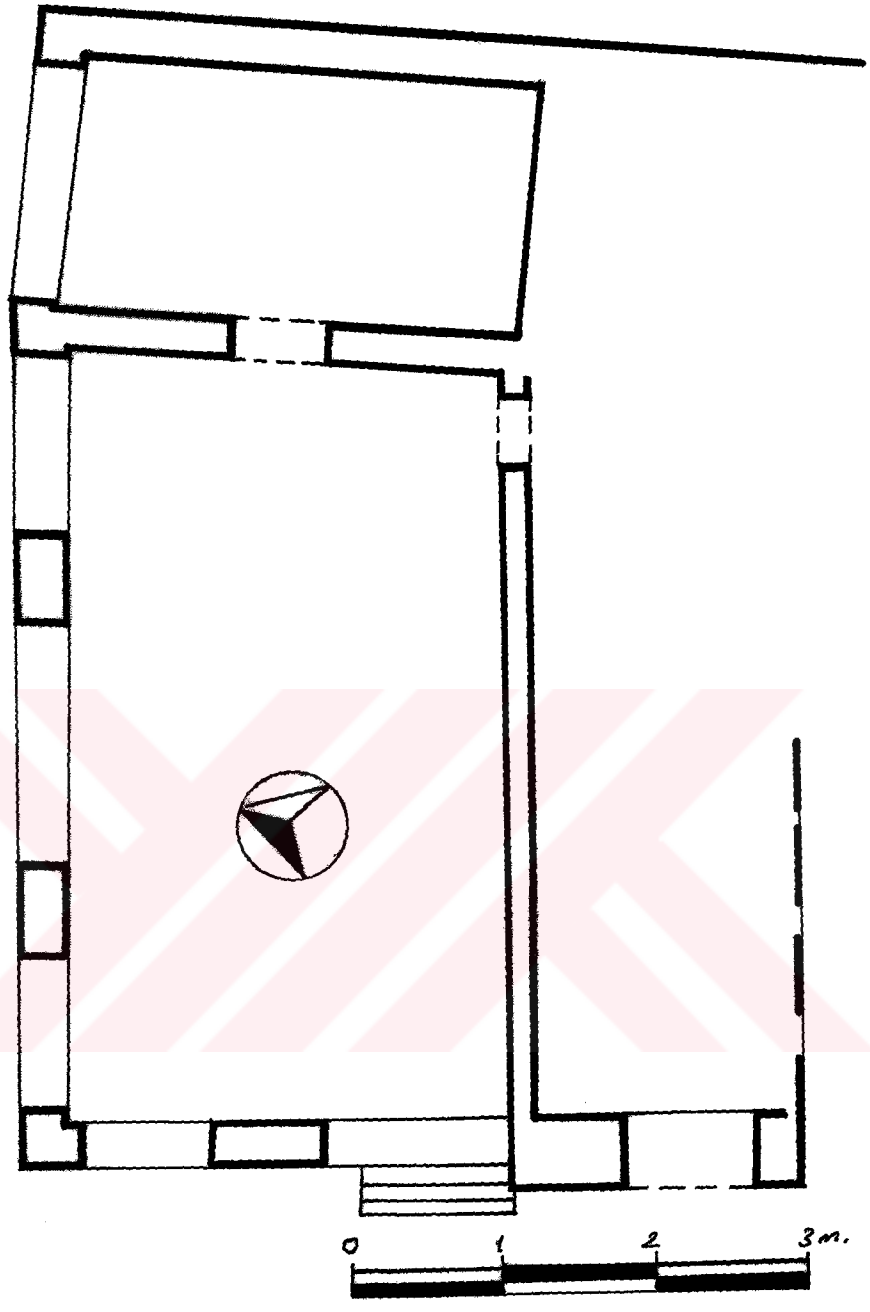
Cepheleri çatı seviyesinde dikdörtgen dişli silmeler dolanır. Silmenin üzerinde geni profilli saçak silmesi yer alır (Fot.100-102).

Cephe ve çıkmaların köşelerinde alt kısmında sarkacı andıran unsurla sonlanan batılı tarzda, ama rumi ve palmetlerin kullanıldığı bir süsleme yapılmıştır (Fot.103).

Çatı katının kuzeye bakan tek bir penceresi vardır. Üzerinde geniş bir saçak yer alır (Fot.101).

Yapının girişi batı cephesinin güneyindedir. Üç basamakla çıkılan giriş aralığı dikdörtgen şeklindedir.

Yapı cephe düzenlemesi ve farklı süsleme unsurları nedeniyle 1920 başlarına tarihlenir.

Şek. 32 : Konya Sokak No.21.Zemin kat kuzey tarafının planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

16- Konya Sokak No. 26- Mevsim Sokak No. 4.

Apartman ve ticarethane olarak inşa edilmiş yapı iki sokağın köşesinde bulunur.

Yapı, aynı planda tasarlanmış bitişik nizamda inşa edilmiş dört binadan meydana gelir (Fot.104). Zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiş yapı, dikdörtgen planda tasarlanmıştır.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Doğu ve batı uçlardaki iki bloğun ikişer cephesi, arada kalan iki bloğun ise tek cepheleri görülebilmektedir.

Zemin katlardaki dükkanlar dışarıya açılmaktadır.

Yapının cephelerini birinci ve üçüncü kat bitiminde birer silme dolanır (Fot.104-405). Doğu cephesinde üçüncü kat bitimindeki silmenin altında dişli bir silme daha yer alır (Fot.105). Doğu cephesinin orta bölümü dikdörtgen planda yapılmış bir çıkma şeklinde yükselir (Fot.105). Bu çıkma "S" profilli konsollara oturur. Kuzey cephesinde ise birinci kat bitiminden itibaren yükselen yarım daire formlu dört çıkma yapılmıştır (Fot.105-106). Çıkmalar çeyrek küre biçimli birer konsola oturur. Kuzey cephede binaların kesişme yerlerinde ikişer pilaster bulunur. Pilasterler tepede yuvarlatılarak sonlanır. Ayrıca üzerlerinde sarkıtları anımsatan birer motif bulunur. Kuzey cephesinde yarım daire çıkmaların üzeri beşinci katta balkon olarak değerlendirilmiştir. Korkulukları geometrik şebekelidir (Fot.104-106). Balkonun hemen altında dişli silme bordürü yer alır (Fot.106).

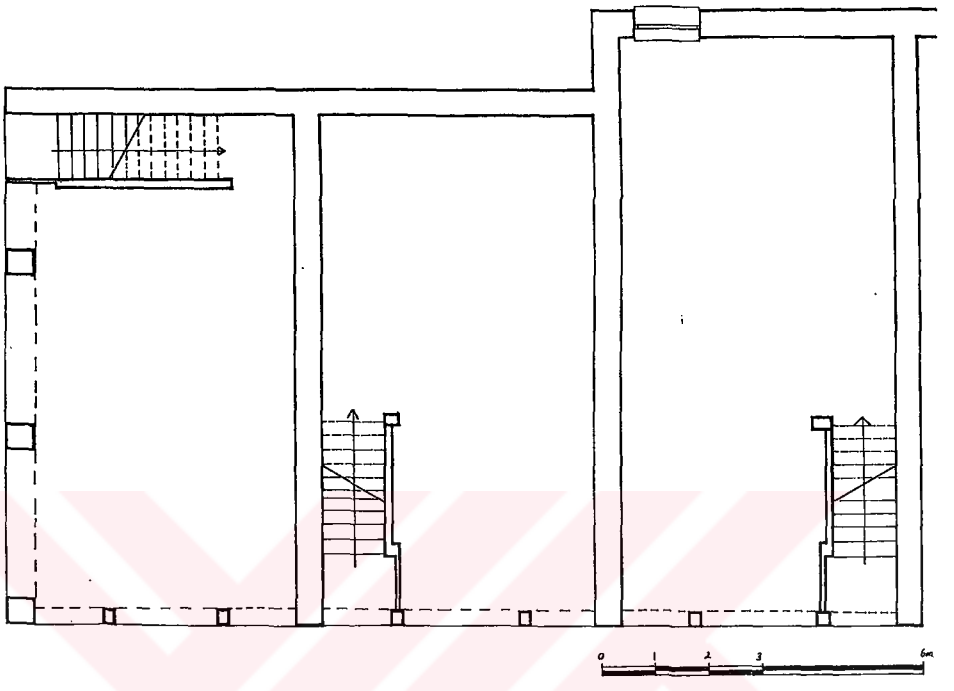
Yapıdaki tüm pencereler dikdörtgen formludur. Doğu cephedeki çıkmanın ortadaki geniş, yanlardakiler dar olmak üzere üçlü pencere düzeni her katta tekrarlanmıştır (Fot.105). Yarım daire biçimli çıkmalarda da üçer pencere yer alır (Fot.106).

Kuzey cephesinde her binanın bitimine yakın dikdörtgen açıklıklı girişleri bulunur (Fot.106). Ayrıca doğu cephenin de güneyinde bir giriş bulunur (Fot.106).

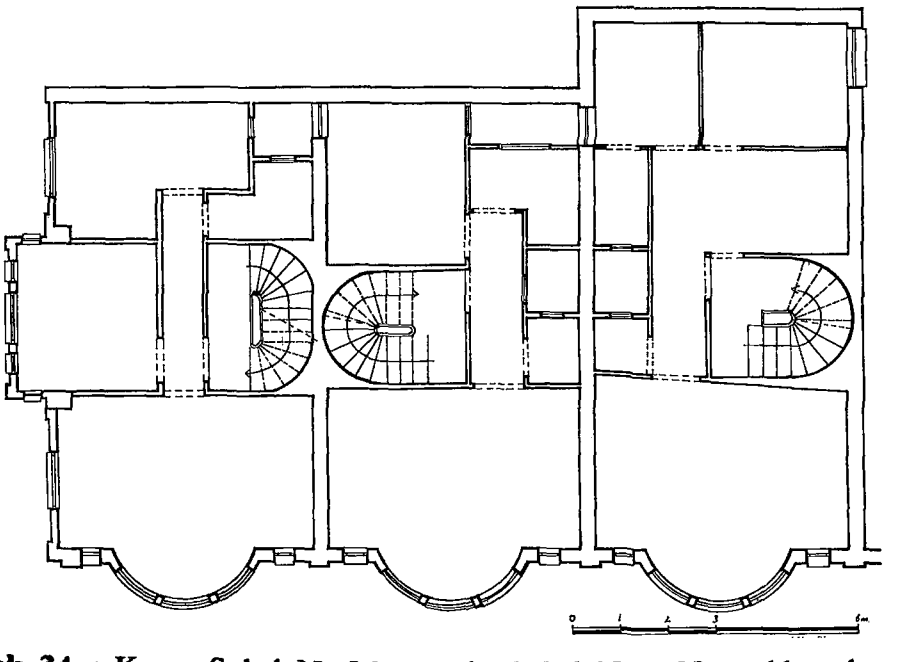
Girişten merdivenle önce bir asma kata, sonra üst katlara ulaşılır. Her katta tek daire bulunur. Dairelerin girişinde kuzey güney yönlü koridorun kuzeyinde dikdörtgen bir salon, doğusunda girişin yanında bir oda güneyinde mutfak gibi bir küçük oda ve

koridorun batı tarafının ortasında da tuvalet yer alır. Yapının içinde hiçbir süslemeye rastlanmaz.

Yapı cephe düzenlemesi nedeniyle 1927 sonrasına tarihlenir.

Şek. 33 : Konya Sokak No 26- Mevsim Sokak No.8. Zemin kat planı. Binanın sahiplerinden Mecdi Daldal'dan.

Şek. 34 : Konya Sokak No 26- Mevsim Sokak No.8. Normal kat planı. Binanın sahiplerinden Mecdi Daldal'dan.

17- Konya Sokak No. 29.

Konut olarak inşa edilmiş yapı bugün zemin kattaki dükkanın deposu olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte üç katlı inşa edilmiştir ve dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Kuzey ve güney cephelerden bitişik nizamdır.

Betonarme tekniğinde yapılmış binanın üst örtüsü kırma çatıdır. Cepheleri geniş saçak dolanır. Saçağın tabanı ince çıtalarla kafes şeklinde süslenmiştir. Saçak ahşap konsollara oturur.

Zemin katı bugün dükkan olarak düzenlenmiştir, orijinalinde üst katlarla aynı plandaymış. Giriş zemin katın güneyindedir. Zemin kat bitiminden itibaren batı cephesinin güneyinde dikdörtgen planlı bir çıkma yapılmıştır (Fot.107). Bu çıkma profilli konsollara oturur (Fot.111). Yapının birinci kat pencereleri ile çıkmanın her kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Cephede çıkmanın batısında kalan yüzeylerde yer alan ikinci kat pencereleri ise sivri kemerli yapılmıştır. Bu pencerelerin denizliklerinin altında kalan duvar yüzeylerine dikdörtgen formlu çökertmeler yapılarak içlerine de köşeleri pahlanmış birer kartuş yerleştirilmiştir. İkinci katta pencerelerin altında eşiklerle aynı formda silmeler yer alır. Birinci kat pencereleri arasında başlık ve kaide görünümü kazandırılmış kademli profilli silmeler dikkat çeker (Fot.107).

Çıkmanın batı cephesinin ikinci kat dikdörtgen pencerelerinin üzerinde basık kemerli alınlıklar yer alır (Fot.110). Çıkmanın yanında kalan yüzeyde her katta dörder tane olan pencerelerin, ikinci kattakilerinin kemer köşeliklerinde bitkisel desenli çini süslemeler yer alır (Fot.100). Çiniler firuze üzerine siyah desenlidir. Bu köşelikler çerçeve içine alınmıştır. Basık kemerli alınlıkların içinde ve kemer köşeliklerinde de aynı çini süslemeler tekrarlanmıştır. Ayrıca ikinci kat pencerelerinin arasında dikdörtgen bir çini kitabe levhası yer alır (Fot.109). Kitabe ortadaki iki konsolun arasındadır. Kitabede Arap harfleriyle "Ya Malik-ül Melik" yazısı ile 1340 tarihi yazmaktadır. Bu tarih 1924 yılına tekabül eder.

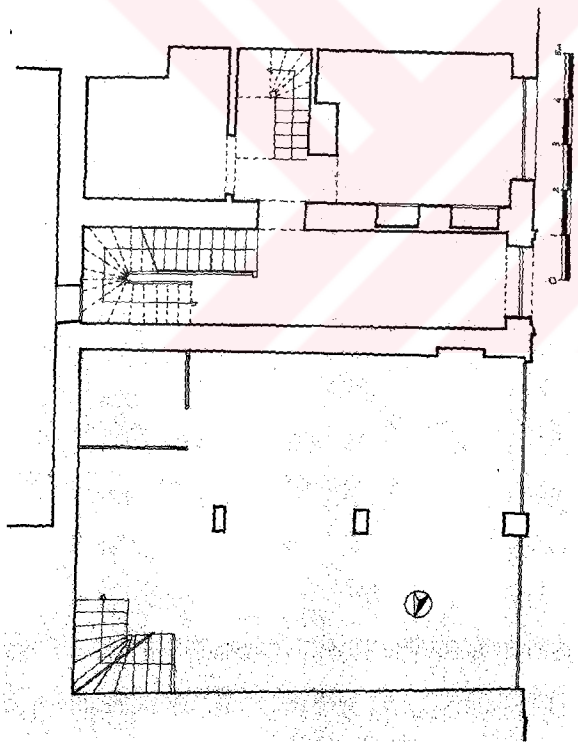
Yapının güney cephesinde birinci katın ortasında dikdörtgen formlu çıkma yer alır (Fot.108). Çıkmada dikdörtgen bir pencere vardır. Çıkmanın yanında kalan yüzeylerdeki pencerelerde dikdörtgen formludur. Çıkmanın üzeri ikinci katta balkon

olarak değerlendirilmiştir. Balkon, kapalı geometrik desenli şebekeli korkuluklara sahiptir (Fot.108).

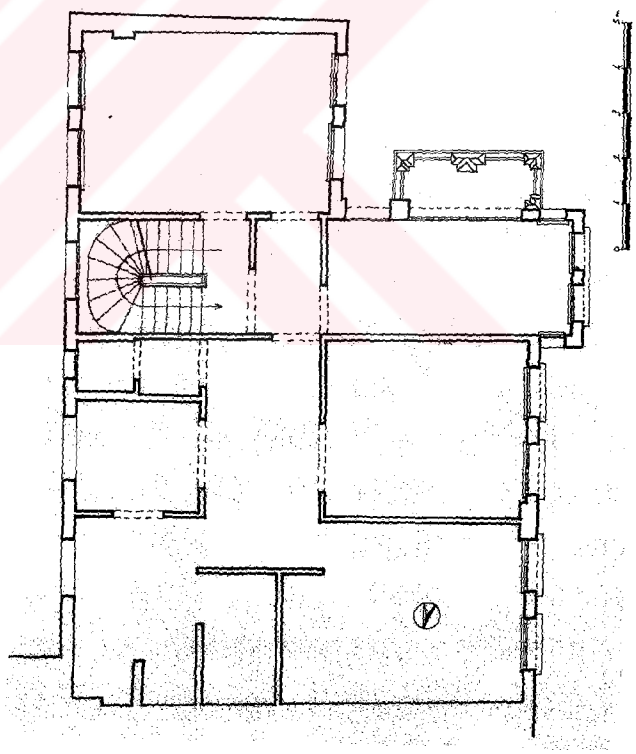
Batı cephesinin zemin katında, çıkmanın altına rastlayan kesimde basık kemerli bir giriş açıklığı vardır (Fot.112). Kapının üzerinde kemer köşelikleri üzerinde bitkisel desenli çini süslemeler yer alır (Fot.112). Bu çiniler 12.-13. yüzyıl Anadolu Selçuklu Dönemi sıraltı çinileri tarzında yapılmışlardır. Dökülen çinilerin yerine sonradan farklı desende levhalar yerleştirilmiştir.

Çıkma konsollarının dış yan yüzeylerinde de firuze üstüne siyah renkli bitkisel desenli çinilerden oluşan süslemeler yer alır (Fot.111). Yapının içinde herhangi bir süsleme kalmamıştır.

Yapı cephe düzenlemesinde görülen kemerli pencereler ve çini süslemeler ve taçkapı düzenlemesi nedeniyle 1927 öncesine tarihlenir.

Şek. 35 : Konya Sokak No. 29. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 36 : Konya Sokak No. 29. I. Ve II. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

18- Nilüfer Sokak No. 10.

Konut olarak yapılmış yapı bugün zemin katı dükkana dönüştürülmüş, üst katları ise dükkanın deposu olarak düzenlenmiştir.

Yapı zemin katla birlikte üç katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Kuzey ve güney cephelerinden bitişik nizamdır.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır.

Yapının ana cephesi olan batı cephesi üç bölümden oluşur. Yapının girişi zemin katın güneyinde, dikdörtgen bir açıklık şeklindedir (Fot.113). Zemin kat camekanla dışa açılır. Orta bölüm birinci kat başlangıcından itibaren cepheden çıkma yapar (Fot.113). Çıkmanın köşelerine ikinci kat bitimine kadar ince birer sütunce yerleştirilmiştir. Sütuncelerin başlıkları top şeklindedir.

Yapının dikdörtgen çökertmeler içine yerleştirilmiş birinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. İkinci kat pencereleri ise sivri kemerli çökertmeler içine alınmış sivri kemerli açıklıklardır. Çökertmelerin kemer üzengi noktaları birer kademe yana genişletilerek geniş birer çökertme daha yapılmıştır. Çıkmadaki sivri kemer geleneksel Türk Mimarisine daha uygundur. Kemerin köşelikleri kabartma olarak yüzeyden çıkıntılıdır. Ortalarında birer çiçek motifi yer alır.

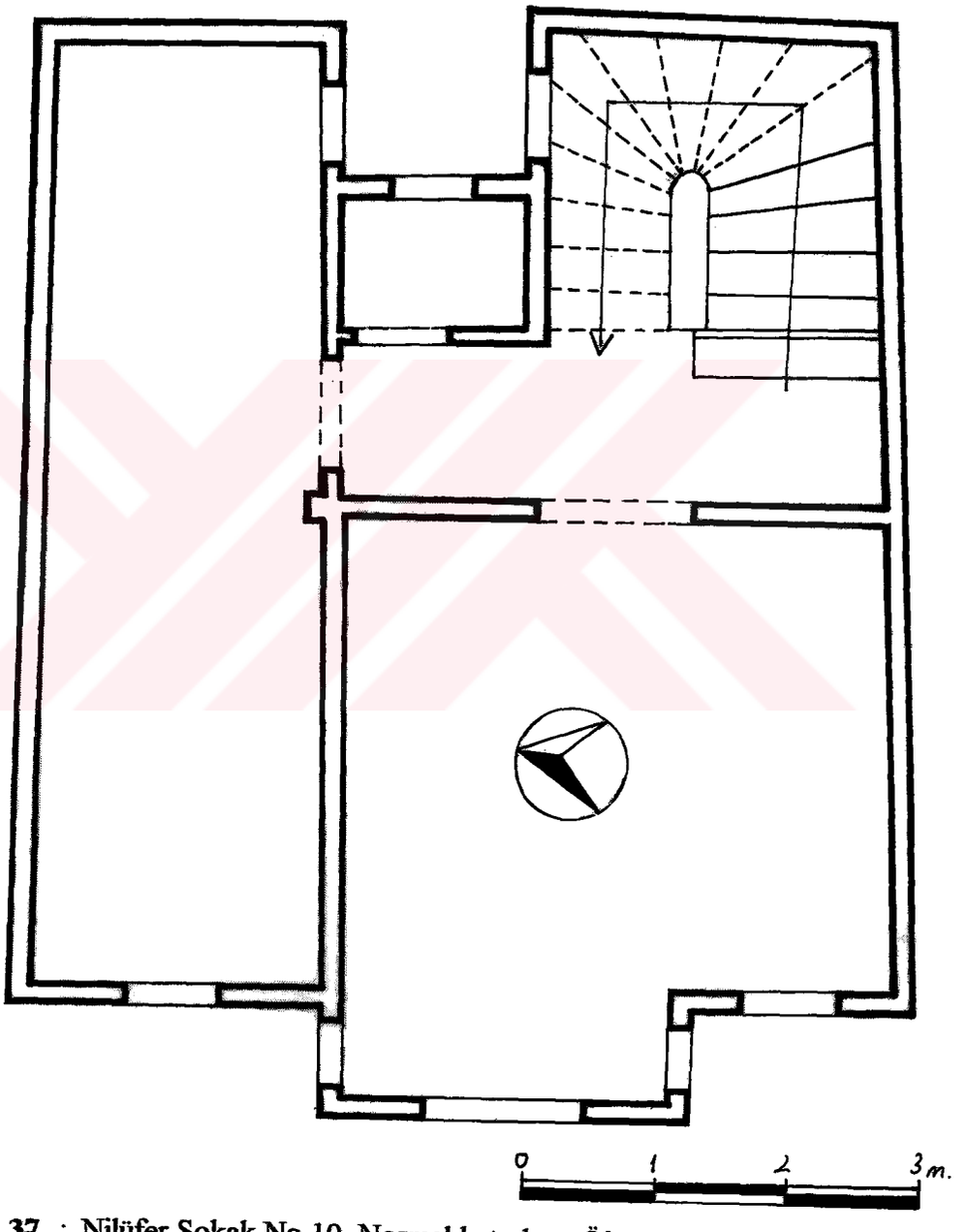
İkinci kat bitimi, iki yan pencerenin üzerinde ince bir saçakla belirginleştirilmiştir. Bunun üzerinde bir kalkan duvar yükselerek çatının görünmesini engeller. Çıkmada ise kalkan duvarı üzerine enine şemse formunda bitkisel desenli bir pano yer alır (Fot.114). Kalkan duvarı kuzey tarafta metal korkulukla bölünür. Kalan kısmında yine bitkisel bir süsleme şeridi görülür. Güney taraftaki kalkan duvarı ortasında dikdörtgen çökertme içine ne olduğu tam olarak anlaşılamayan bir süsleme yapılmıştır.

Yapının doğu cephesi sadedir. Orta bölümünde bir ara boşluğu yapılmıştır. Bu ara boşluğa her iki katta da kuzeydeki odadan, tuvaletten ve merdiven boşluğundan birer pencere açılır.

Yapının girişindeki holden katlara çıkan merdivenlere ulaşılır. Merdivenlerde kuzey güney yönlü bir koridora çıkılır. Koridorun batısında büyük bir oda, kuzeyinde ise doğu batı yönlü uzunlamasına dikdörtgen bir oda yer alır. Merdivenden çıkınca

sağda koridorun güneyinde tuvalet bulunur. Birinci katta odalar arası duvarlar kaldırılarak büyük bir depo haline getirilmiştir.

Yapı cephe düzenlemesindeki kemerli pencereler ve bitkisel süslemelerindeki Geleneksel Türk Süsleme Sanatı özellikleri nedeniyle 1927 öncesine tarihlenir.

Şek. 37 : Nilüfer Sokak No.10. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

19- Alataş Sokak No.1.

Apartman olarak inşa edilmiş yapının zemin katı dükkan olarak kullanılmaktadır.

Alataş Sokak ile Hekimler Sokak' in kesiştiği köşede yer alan yapı zeminle birlikte dört katli inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapı doğu ve kuzey cephelerden bitişik nizamlıdır. Yapının zemin katı dükkan diğer katlar ise apartman dairesi olarak yapılmıştır (Fot.115).

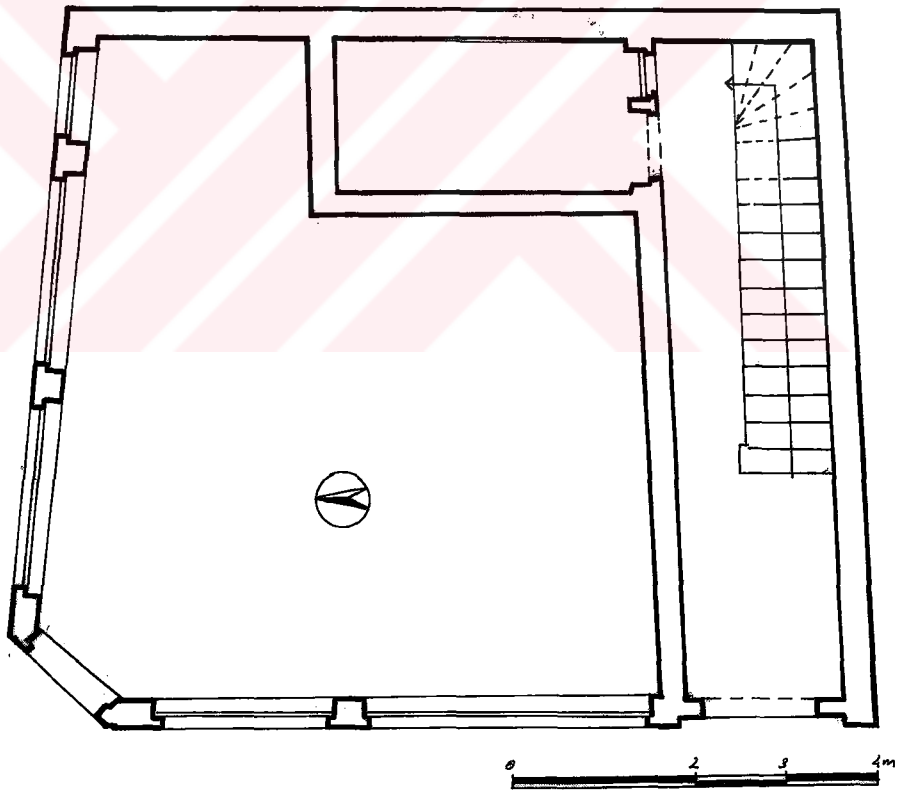
Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının çatısı geniş saçak olarak dışarı yansır.

Yapının birinci ve üçüncü kat bitimi birer silme ile belirginleştirilmiştir (Fot.115-116). Bu silmelerden birinci kat bitimindeki hafif çıkıntılı profillidir, üçüncü kat bitimindeki ise sade bir silmedir. Yapıda ikinci kattan itibaren, batı cephesinde iki birimlik bir bölüm (Fot.116), güney cephesinin ortasında dikdörtgen formlu (Fot.116); güneybatı köşesinde de yuvarlak çıkma yapılmıştır. Dikdörtgen çıkmalar profili konsollara oturur. Batı çıkması üç düz plasterle ikiye bölünmüştür. Güney çıkmasının da köşelerine birer pilaster yerleştirilmiştir. Batı çıkmasında pencereler birinci ve ikinci kat boyunca yükselen sivri kemerli çökertme içine yerleştirilmiştir. Güney çıkmadaki pencereler geniş yuvarlak kemerli bir çökertme içine alınmıştır. Çökertme kemerleri kendi formlarında profilli silmelerle çevrelenmiştir. Kemerin içinde, indirilen iki pilasterle üçüz pencere düzeni oluşturulmuştur (Fot.115). Bu pencerelerden ortadakiler geniş yandakiler dardır. Yapının güney ve batı cephelerinde birinci ve üçüncü kat pencereleri dikdörtgen açıklıklıdır. İkinci kat pencereleri batı cephede sivri kemerlidir, güney cephede ise dikdörtgen pencereleri üzeri yuvarlak kemerin kavisine uydurulmuştur. Batı cephesinin kuzeyindeki girintili bölümde de pencere düzeni aynıdır (Fot.116). Batı çıkmasının yan cephesinde birinci ve üçüncü katta dikdörtgen, ikinci katta ise sivri kemerli pencere açıklığı yer alır. Güney çıkmasının yan cephesinde üst üste dar dikdörtgen pencereler vardır. Güney cephede çıkmanın yanında kalan yüzeyde üç katta da birer balkon yapılmıştır. Balkonlara ikinci katta sivri kemerli, birinci ve üçüncü katta dikdörtgen kapılarla girilir. Güneybatıdaki yuvarlak çıkmada her katta dikdörtgen formda üçer pencere yer alır. Üçüncü kat pencerelerinin altında yuvarlak çıkmanın etrafını dolanan bir silme yer alır (Fot.115).

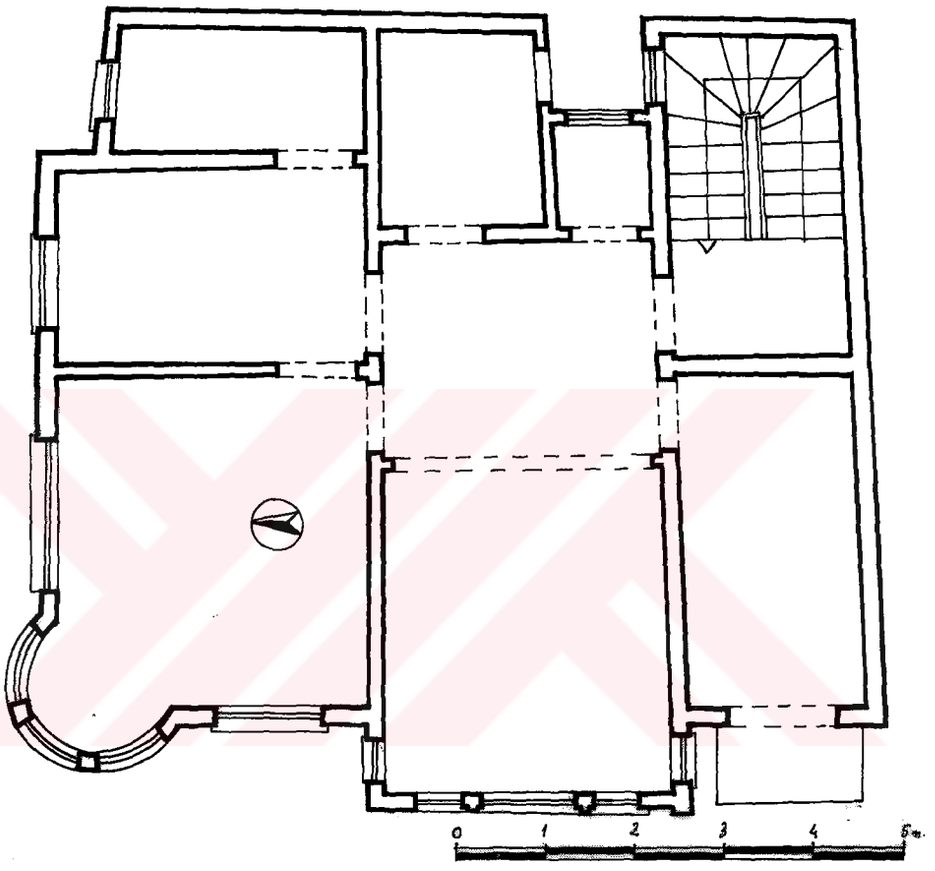
Zemin katta dükkanlar bulunmaktadır. Dükkanlar dışarıya camekanla açılmaktadır. Yapının girişi güney cephesinin doğu ucunda yer alır. Girişin üzerinde uçları birleştirilmiş perde motifli bir kitabe levhası yer alır (Fot.117). Kitabede Arap rakamlarıyla yapının inşa tarihi olan 1926 yazılıdır.

Girişin karşısında yer alan merdivenlerle üst katlara ulaşılır. Merdivenlerden dikdörtgen formlu bir sahanlığa gelinir. Her katta tek daire vardır. Dairelerin plan şeması birbiri ile aynidir. Sahanlığın batı tarafında yer alan kapı ile dairelere girilir kapıdan bir dağılım mekanı olarak tasarlanmış geniş bir antreye girilir. Daireler dört oda, mutfak, banyo ve tuvaletten ibarettir.

Yapının içinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

Şek. 38 : Alataş Sokak No.1. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 39 : Alataş Sokak No.1. Normal kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

20- Alataş Sokak No. 21.

Karakuş Sokağı ile Alataş Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alan yapı konut olarak yapılmıştır. Yapı zeminle birlikte dört katlı inşa edilmiştir. Kuzey ve doğu cephelerden bitişik nizamdadır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatının önü, alçak bir kalkan duvarı ile kapatılmıştır.

Yapının zemin kat bitiminde hafif çıkıntılı düz bir silme ile ikinci kat bitiminde önce dişli, onun üstünde de ince profilli bir silme ile belirginleştirilmiştir (Fot.118-119).

Güney cephe ortasında birinci kattan başlayan dikdörtgen bir çıkma yapılmıştır (Fot.118). Çıkmada her iki katta da birer pencere yer alır. Çıkmanın iki yanında kalan kesimlerde iki kat boyunca yapılmış birer dikdörtgen çökertme yer alır. Çökertmelerin içinde her katta birer pencere açılmıştır. Batı cephede de birinci ve ikinci kat boyunca yükselen iki çökertme yapılmıştır (Fot.119). Batı cephenin güneyindeki çökertmede her katta birer pencere yer alır, kuzeyindeki çökertmede ise iki katta da yanlar dar orta geniş olacak şekilde üçlü pencere düzeni yapılmıştır.

Güney cephedeki ikinci kat pencereleri ile batı cephe güney tarafındaki ikinci kat penceresi sivri kemerli açıklıklara sahiptir(Fot.118-119). Yapıdaki diğer tüm pencereler dikdörtgen açıklıklıdır.

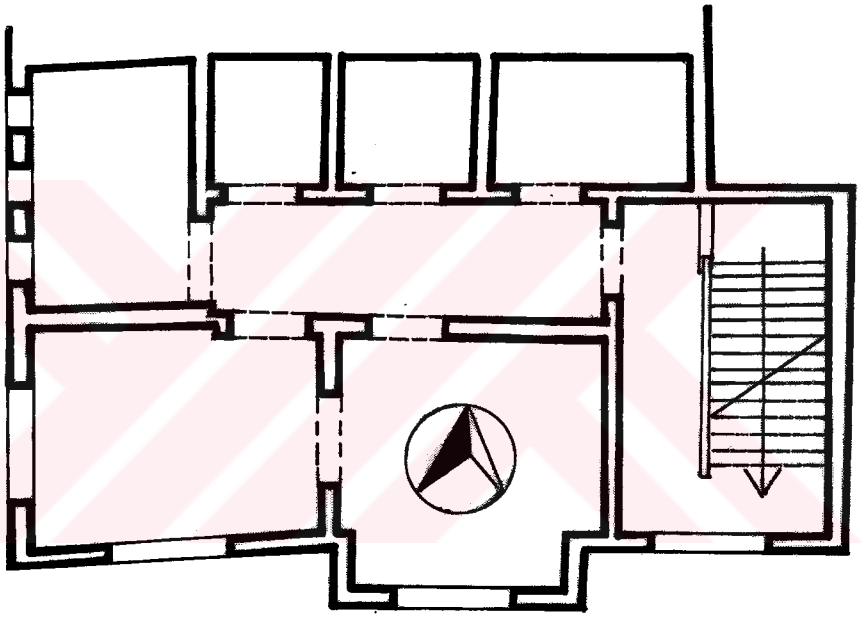
Çıkma penceresi hariç bütün ikinci kat pencereleri önünde dikdörtgen formlu, metal korkuluklu balkonlar yer alır. Güney cephede sağdaki ikinci kat balkonun korkulukları bugün yoktur.

Zemin kat değişikliklere uğramıştır. Batı cephede kuzeydeki pencereler üçlü düzene sahipken iki pencere birleştirilip genişletilmiştir. Cephenin güneyindeki pencere genişletilmiştir. Güney cephede de ortadaki ve batı taraftaki pencereler genişletilmiştir. Güney cephe zemin kat doğu tarafında da yapının dikdörtgen formlu girişi yer alır.

Batı cephede arazinin eğimi nedeniyle bodrum katının bir kısmı açıktadır. Bodrum katına, merdivenle inilerek girilen bir dükkan açılmıştır. Önüne sonradan dikdörtgen bir açıklık yapılmıştır.

Yapının içinde bir koridorun etrafına dizilmiş beş oda ve tuvalet yer alır. Güneyde yer alan iki odanın arasındaki duvar sonradan kaldırılmıştır. Batıdaki ve güneydeki odanın tavanının kenarlarında ve göbeğinde Barok tarzda bitkisel süsleme yer alır (Fot.120).

Yapı cephe düzenlemesi ve iç mekandaki tavan süslemesinin Barok özelliği nedeniyle 1920'lerin başına tarihlenir.

Şek. 40 : Alataş Sokak No.21. Krokisi. Kroki çizimi Betül Özcan'ın.

21- Karakuş Sokak No. 4.

Yapı konut olarak inşa edilmiştir. Zeminle birlikte iki katlı yapılmış yapı dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Üç yönden bitişik nizamda olan yapının kuzey cephesi görülebilen ana cephedir (Fot.121).

Betonarme tekniğinde yapılmış yapıda tuğla malzemede kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı geniş saçak olarak dışarı yansır.

Yapının zemin katında alt kesimde düz bir silme yer alır. Birinci kat başlangıcını da profilli ince bir silme kat eder. Yapının birinci kat ortasına köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen bir çıkma yerleştirilmiştir. Çıkma "S" profilli iki konsolla taşınır. Çıkmanın ön cephesinde bulunan pencere yuvarlak kemerlidir. Kemerin üst tarafı hafif taşıntılı yapılmıştır. Kemer üzengi noktaları hizasında yanlara doğru hafif çıkıntılı düz bir silme yapılmıştır. Kemerin üst kısmında da yanlarda düz olarak sonlanan kemerle aynı formda bir silme yapılmıştır. Çıkmanın köşelerinde dikdörtgen formlu birer pencere yer alır. Bu pencerelerin üzerinde basık kemerli hafifletme kemeri üzerine kemerle aynı formda silme yapılmıştır. Çıkma pencerelerinin ince denizlikleri altında profilli ince bir silme yer alır. Yapıdaki diğer pencereler de dikdörtgen açıklıklıdır. Çıkmanın kuzeyinde kalan kesimde biri pencere, biri önlerindeki dikdörtgen balkona açılan kapı olmak üzere iki dar dikdörtgen açıklık yer alır. Balkonun metal korkulukları harap durumdadır.

Çıkmanın güneyinde kalan kesimde geniş dikdörtgen bir pencere açılmıştır. Zemin katta balkonun altına ve çıkmanın altına denk gelen birer dikdörtgen pencere yer alır. Dikdörtgen pencerelerin sövelerinin üst tarafları ve lentoları hafif taşıntılı yapılmıştır. Lentolarının kilit taşları da çıkıntılı yapılarak belirginleştirilmiştir.

Yapının girişi zemin kat güney tarafındadır. Dikdörtgen giriş açıklığının üzerinde üst tarafı kadeh ayağı gibi açılan yuvarlak kemerli bir pencere yapılmıştır. Kilit taşı üzerinde ters üçgen bir çıkıntı yapılmıştır. Bu çıkıntı üzerinde ortasında baklava deseni oluşturmuş boynuz motifi yapılmıştır.

Yapının cephesindeki sadelik ve girişi üzerindeki farklı süsleme nedeniyle 1920 başlarına tarihlenir.

22- Kocalar Sokak No 1.

Kocalar Sokağı ile Işıklar Caddesinin kesiştiği köşede yer alan yapı konut olarak inşa edilmiştir. Birtakım değişikliklere uğrayan yapının zemin katı bugün restoran olarak kullanılmaktadır. Birinci katı ise ayakkabı atölyesidir.Yapı zeminle birlikte iki katlı inşa edilmiştir (Fot.122).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örüsü kırma çatıdır. Doğu cephesi bitiminde geniş saçak silmesi üzerinde hafif bir taşıntı yapan saçak yer alır. Çatı, saçağın üzerinde yer alan kalkan duvarı ile gizlenmiştir. Kalkan duvarı çıkmanın üzerine doğru taşıntı yapar. Kalkan duvarının taşıntı yapan kısmının üzeri "S" kıvrımlarıyla dalgalandırılmıştır.

Yapının doğu cephesini birinci kat başlangıcında profilli ince bir silme kat eder. Birinci kat bitiminde de profilli geniş saçak silmesiyle cephe sonlanır. Saçak silmesinin altında bitkisel bir süsleme şeridi cepheyi kat eder.

Doğu cephede birinci katın güney tarafında "S" profilli konsollarla taşınan dikdörtgen formlu bir çıkma yer alır.

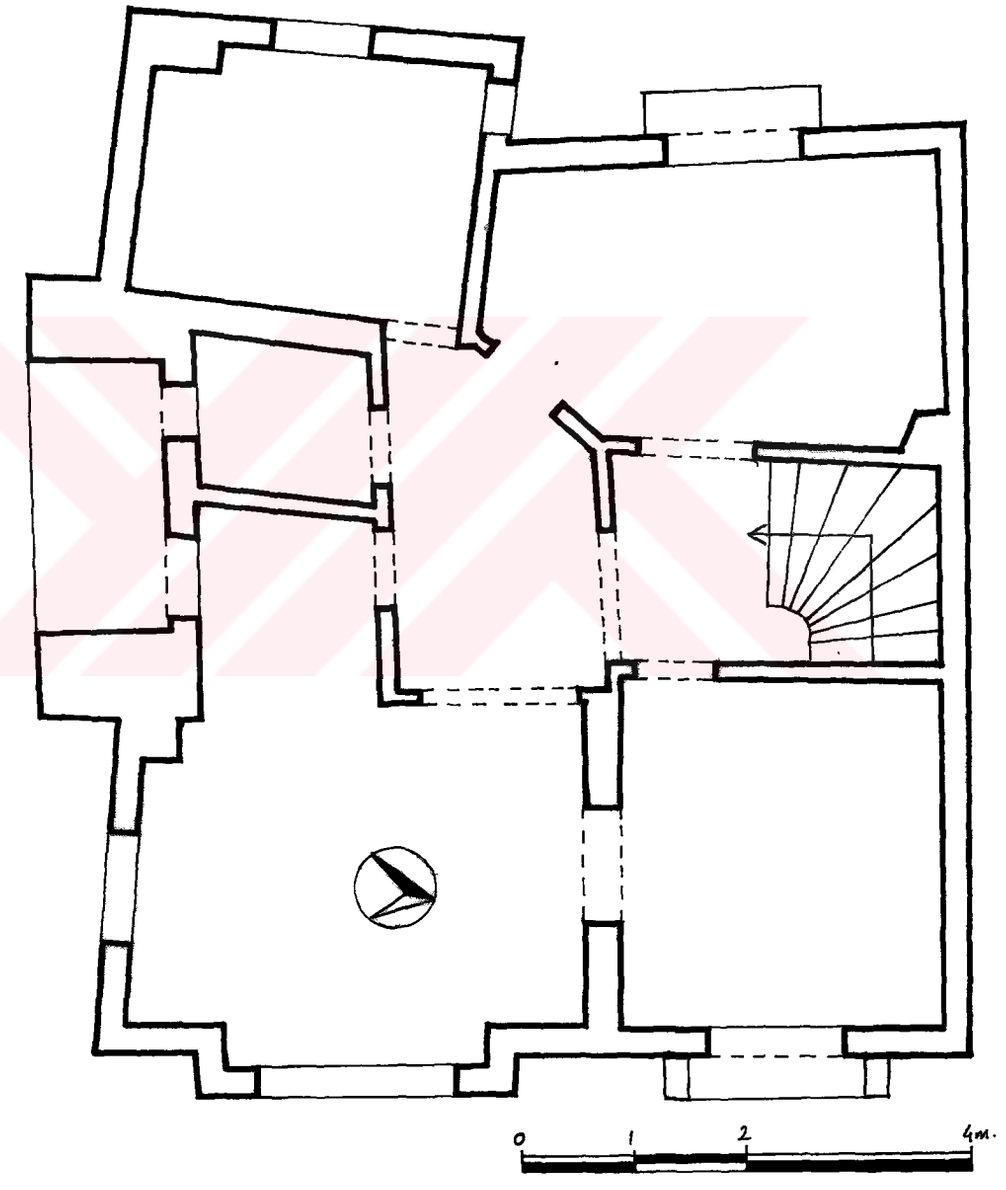
Yapıdaki tüm pencereler dikdörtgen formludur. Çıkma cephesinde yer alan geniş dikdörtgen pencerenin üst köşeleri yuvarlatılmıştır. Pencerenin çıkıntılı denizliği ile alttaki ince silme arasında kalan yüzeyde dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Çökertmenin içi dikine dikdörtgen parçalara bölünmüştür. Çıkmanın kuzeyinde kalan kısımda yer alan açıklığın önünde "S" profilli konsollarla taşınan balkon yer alır.

Doğu cephede zemin katta çıkmanın altına gelen kesimde geniş dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Bu çökertmenin içinde bugün büyük bölümü kapatılmış, önceden geniş olan bir pencere yer alır. Cephenin kuzey tarafında yapının dikdörtgen basit girişi yer alır.

Yapının kuzey cephesinin batı tarafında ikinci katta bir pencere yer alır. Güney cephesinin doğu kesimi cepheden taşıntılı yapılmıştır. Taşıntı üzerinde ikinci katta bir pencere yer alır. Taşıntının batısında kalan kesimde basit dikdörtgen bir balkon yapılmıştır. Yapının batı cephesinde de ikinci katta kuzey tarafında balkon yer alır. Güney tarafında ise bugün kapatılmış bir pencere vardır.

Yapı, içte üç oda ve tuvaletten ibarettir. Ancak doğudaki salonun batı tarafı sonradan odaya katılmıştır. Muhtemelen burası orijinalinde mutfaktır.

Yapı cephesindeki süsleme ve kalkan duvarındaki "S" kıvrımlar nedeniyle 1920 başlarına tarihlenir.

Şek. 41 : Kocalar Sokak No.1. Normal kat planı.Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

23- Kocalar Sokak No.5.

Konut olarak inşa edilmiş yapı İnönü Ailesi'ne aitmiş. Bugün restoran olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte üç katlı inşa edilmiş, beşgen planda tasarlanmıştır. Yapı işlev değişikliği nedeniyle restorasyon geçirmiş ve orijinalliğini kaybetmiştir.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapı geniş saçakla sonlanır. Kuzey ve güney cephelerdeki çıkmalar, saçağı aşarak kalkan duvarı şeklinde yükselir (Fot.123).

Yapının doğu ve batı cepheleri birbirinin simetriğidir. Güney cepheleri beşgenin arka cepheleridir. Kuzey cephesi ise kısa kenardır.

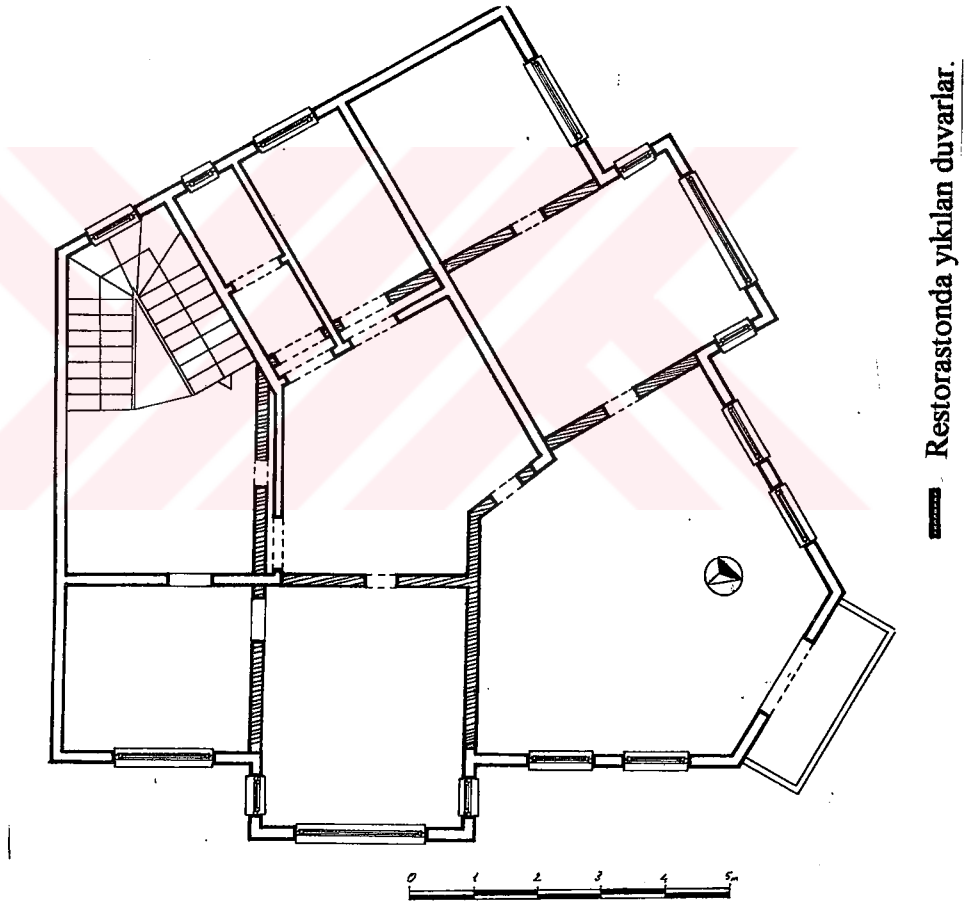
Doğu ve batı cephelerinin ortasında zemin kat bitiminden itibaren birer çıkma yükselir (Fot.123). Çıkmalar sade konsollara oturtulmuştur. Her iki cephede birinci ve ikinci kat pencereleri sivri kemerli hafif çıkıntılı çerçeveler içine alınmıştır. Yapının zemin ve birinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklıdır. İkinci kat pencereleri ise sivri kemerlidir. Zemin kat pencereleri enine dikdörtgendir. Çıkma cephesinde her katta birer pencere, çıkmanın iki yanında kalan yüzeylerde ise ikişer pencere yer alır. Çıkmaların iki yanında kalan yüzeylerde ikinci kat pencereleri sivri kemerli çerçevelerle birleştirildiğinden ikiz kemer gibi görünür. İkinci kat pencereleri altında sade dikdörtgen kartuşlar vardır. Yapıda çıkma yan cephelerinde, ikinci kat pencereleri sivri kemerlidir. Doğu ve batı cephenin farkı zemin ikinci kattadır. Batı cephede zemin katta üç pencere yer alırken, doğu cephenin doğusundaki pencere sonradan kapıya dönüştürülmüştür. Batı cephenin güney tarafında ikinci kat yoktur. Yapının ana girişi de doğu cephenin batı tarafına yerleştirilmiştir.

Kuzey cephede her katta birer açıklık vardır (Fot.123). Birinci ve ikinci kat açıklıkları önünde balkon yapılmıştır. Balkonlar sade konsollara oturur. Kuzey cephesinde açıklıklar, köşeleri pahlı dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Güneydeki iki arka cephe sadedir (Fot.124). Doğu taraftaki sağırdır, batı taraftaki kenarda pencereler dikdörtgen açıklıklıdır (Fot.124).

Yapının doğu ve batı cephelerinin kuzey cephesiyle birleştiği köşelerde, ikinci kat bitimi hizasında damla formunda yapılmış rumi ve palmetlerden meydana gelen bitkisel süsleme yer alır (Fot.125).

Yapıda restorasyonda ara duvarların çoğu kaldırılmıştır. Orijinalde dört oda, mutfak ve banyodan meydana geliyormuş.

Yapı, cephe düzenlemesi göz önüne alındığında en geç 1927 öncesine tarihlenir.

Şek. 42 : Kocalar Sokak No.5. Normal kat planı. Binanın Sahibi Hikmet Uslu'dan.

24- Işıklar Caddesi No. 16.

Koç Ailesi'ne ait olan yapı, kira apartmanı olarak yapılmıştır. Bir ara doğum evi olarak kullanılmıştır. Bugün esnaf ve sanatkarlar odası kullanmaktadır.

Yapı bodrum katla birlikte beş katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Batı cepheden bitişik nizamdır. Güneyde kuzeye ve doğudan batıya eğimli bir arazide kurulmuştur.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü dört yöne eğimli kırma çatıdır. Yapı geniş saçakla sonlanır. Saçak düz dirseklerle taşınır.

Yapının girişi kuzey cephenin batısındadır (Fot.126). Giriş katı seviyesinde metal kepenklerle kapatılmış geniş dikdörtgen açıklıklar vardır. Bunlar bodrum katına açılır. Doğu cephesinin kuzey ve güneyinde de bu açıklıklardan yer alır (Fot.127). Bu açıklıklar üzerinde enine dikdörtgen pencereler yerleştirilmiştir. Pencerelerin üst köşeleri " S " profilli unsurlarla doldurularak Bursa kemeri görünümü kazandırılmıştır (Fot.126-127).

Yapının kuzey ve güney cephesinin orta bölümleri, birinci kattan itibaren cepheden dışarıya doğru taşıntı yapmıştır. Bu çıkmalar profilli konsollara oturur. Çıkmaların köşelerinde kum saati şeklinde başlıkları olan sütünceler yer alır. Yapının cepheleri birinci kat başlangıcında düz iki kademeli ince bir silme ile, ikinci kat bitiminde ise büyük dikdörtgen dişlerden oluşan bir silme ile belirlenmiştir (Fot.126-127).

Yapıda doğu cephede ikinci kat balkonuna açılan sivri kemerli kapı (Fot.127) ile kuzey cephenin yuvarlak kemerli orta penceresi hariç tüm pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Cephede, üçüncü katta, çıkmanın iki yanda kalan pencereler Bursa kemerli birer çökertme içine alınmıştır. Kuzey cephe çıkmasında bir ve ikinci kat pencereleri birlikte iki kademeli çökertme içine alınmıştır. Çıkmanın köşelerindeki pilasterlerin üst kısımlarında den dan gibi çıkıntılı bir unsurla sonlanır. Bunun altında yarım şemse motifi yer alır. Pilasterler çıkma bitiminde tüm cepheleri dolanan bir silme ile sonlanır (Fot.129).

Çıkmaların iki yanındaki ikinci kat pencereleri önünde profilli konsollara oturan dar dikdörtgen balkon yapılmıştır. Köşelerinde küresel unsurlarla sonlanan babalar yer alır. Korkuluklarda dikdörtgen açıklılar yapılarak parmaklık görünümü verilmiştir.

Cephelerde tüm birinci kat pencereleri dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır.

Çıkmaların üzeri üçüncü katta birer balkon olarak değerlendirilmiştir (Fot.126-127). Ancak kuzeydeki açık balkondur ve ikinci kat balkonlarına benzer. Doğu cephedeki balkon ise dışarıya beş sivri kemerle açılır. Kemerler bir geniş, bir dar kemer şeklinde atlamalı olarak yapılmıştır. Kemerlerin oturduğu payelerin önüne yarım sütunlar yaslanmıştır. Sütunların başlıkları mukarnaslıdır. Balkon korkulukları diğerleri gibidir. Balkonun üzeri düz örtülüdür. Balkona açılan açıklık dikdörtgendir (Fot.127).

Doğu cephedeki çıkmanın birinci ve ikinci kat pencereleri dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. İkinci kattaki sivri kemerli pencere köşeliklerinde ve üçüncü kat balkon kemer köşeliklerinde firuze tek renk sırlı çini kaplamalar yer alır. Çıkmanın ikinci kat balkon korkulukları kuzeyde metaldir. Metal korkuluklar iki yandan "S" şeklinde unsurlarla duvara birleşen payelere oturur. Doğu cephede üçüncü kat yan pencereleri ikişer tanedir. Pencereler arasında sade birer silme yer alır.

Çıkmaların yan pencereleri de dar dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Doğu cephe çıkması ikinci kat pencerelerinin iki yanında sekiz kollu yıldız ortasında yuvarlak kabara yer alır (Fot.127).

Zemin katın köşelerinde de üst üste karelerden oluşan bir kabara yapılmıştır. Ortasında dört kollu yıldız yer alır. Doğu çıkmasının alt kısmı bodrum ve zemin kat boyunca yükselen geniş bir açıklıktır. Zemin pencereleri üstünde enine, köşeleri üçgen şeklinde birleşen dikdörtgen kartuşlar yapılmıştır (Fot.128).

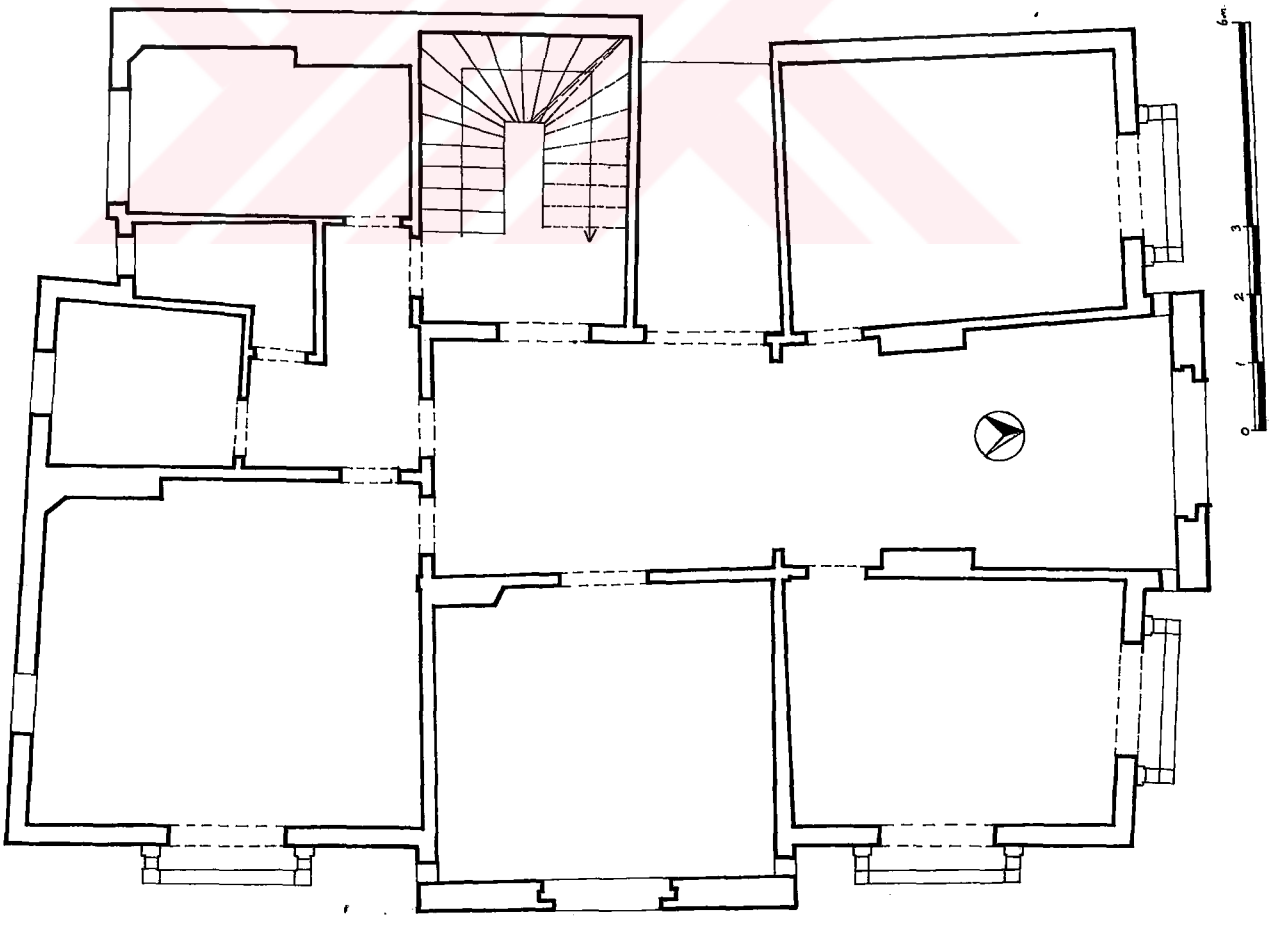
Yapının güney arka cephesi sadedir; yalnızca her katta dörder dikdörtgen pencere yer alır (Fot.128).

Yapıya girişte merdivenlerle zemin kata ulaşılır. Merdivenlerin başında pilasterlere oturan Bursa Kemeri yapılmıştır. Zemin kat girişi ile üst kata çıkan merdivenlerin başlangıcında da Bursa Kemeri yer alır. Zemin katta merdivenlerin yanındaki kapıda düz dikdörtgen bir odaya girilir. Üst katlara çıkan merdivenin altından da bodrum kata inilir.

Ana katlarda ikinci katta daireye kuzey güney yönlü holün etrafına odalar yerleştirilmiştir. Girişin hemen karşısında bir oda, bunun iki yanında birer oda, girişin hemen yanında da bir oda yer alır. Güneydeki büyük odanın yanında küçük bir koridorla arkadaki iki odaya ve tuvalete ulaşılır. Kuzeydeki iki köşe odasının girişi, ortada önü camekanla kapatılmış odadan sağlanır bu camekan muhtemelen daha sonrada yapılmıştır. Üçüncü kat da hemen hemen aynı plandadır. Ancak kuzeydeki köşe odalarının girişi holdedir. Orta odanın camekanı biraz geriye çekilmiştir. Ayrıca güneydeki odaların bulunduğu kısım yine bir camekanla ayrılmış bir holün etrafına dağılmıştır. Güneydoğu köşe odası bir duvarla ikiye bölünmüş, en dipte dar bir depo yapılmıştır. Ayrıca üç oda ve tuvalet bulunur. Birinci katın kuzey tarafı üçüncü kat, güneyi ise ikinci kat ile aynı plandadır.

Yapının içinde hiçbir süsleme yer almaz .

Yapı cephe düzenlemesindeki sivri kemerler, kabaralar, mukarnaslar ve çini kaplamalar nedeniyle 1927 öncesine tarihlenir.

Şek. 43 : Işıklar Caddesi No.16. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

25- Işıklar Caddesi No. 22.

Apartman olarak inşa edilmiş yapı bugün ticarethane olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte altı katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Zemin kat dükkan, diğer katlar apartman dairesi olarak tasarlanmıştır. Yapı, doğu ve batı cephelerden bitişik nizamdır (Fot.130).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının kuzey cephesi kesme taşla kaplanmış izlenimi verecek şekilde sıvanmıştır. Üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı, batı taraftaki köşelere yakın kısımlarda korkuluk şeklinde kalkan duvarı ile yanlarda ise ince bir kalkan duvarıyla gizlenmiştir (Fot.130,137). Batı cephenin orta kesimi ise hafif çıkıntılı bir saçakla sonlanır.

Yapının girişi kuzey cephede, zemin katın ortasındadır. Girişe dört merdivenle ulaşılır. Giriş aralığı basit dikdörtgen açıklık şeklindedir. Girişin iki yanında büyük boyutlu dikdörtgen biçimli ikişer pencere yer alır (Fot.132-13).

Yapının birinci kat bitimiyle beşinci kat başlangıcı arasında, cephenin orta bölümünü kaplayan bir çıkma yapılmıştır (Fot.130). Çıkma "S" formlu iki konsola oturur (Fot.133). Yapının birinci katında cepheyi boylu boyunca bitkisel desenli süsleme şeridi kat eder (Fot.134). Süsleme şeridi, dönüşümlü olarak yapılmış fiskiye içinden çıkan kıvrım dallar ve fiskiyeden çıkan rumilerle dolgulandırılmış yan yana kare panolardan oluşur. İkinci kat bitiminde ise alt ortalarında birer çiçek örneği bulunan. zincir motiflerinden oluşan bir süsleme şeridi uzanır (Fot.135). Dördüncü kat bitiminde, aynı zamanda çıkmanın son bulduğu bölümde geniş bir silmenin altında küçük dişli ikinci bir silme yer alır (Fot.136). Beşinci kat yan pencereleri ile korkuluk arasında profilli birer lento yapılmıştır.

Çıkma konsollarının cepheleri profillendirilmiştir. Yan cephelerinde sarmaşığı andıran gerçekçi bir bitkisel bezeme yer alır. Cephede çıkmanın iki yanında kalan kesimde ikinci, üçüncü ve dördüncü kat pencereleri önünde yer alan küçük balkonların konsolları da "S" formludur ve yan yüzlerinde helozonik süsleme yer alır (Fot.133).

Çıkmanın iki köşesinde üçüncü ve dördüncü katlar boyunca yükselen birer pilaster yerleştirilmiştir (Fot.130,137). Pilasterlerin başlıkları korint tarzındadır (Fot.136-137). Girland ve vazo gibi formlardan oluşan unsurlar Barok etkilidir.

Cephede her katta dörder pencere yer alır (Fot.130). Birinci üçüncü ve beşinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Beşinci kat pencereleri diğer pencerelerden daha geniştir. Birinci katın ortasındaki iki üçüz pencerenin önüne üç kenarlı birer balkon yerleştirilmiştir (Fot.130). Üçüncü katta çıkmadaki pencereler ikiz açıklıklar şeklinde olup dört tanedir (Fot.130,135). Önlerinde parmaklık şeklinde birer korkuluk yapılmıştır (Fot.135). İkinci kat pencerelerinden iki yandakiler basık kemerli açıklılıklara sahiptir (Fot.135). Çıkmadakiler ise üçüz pencere şeklindedir. Üç pencere korint başlıklı birer sütunla birbirinden ayrılır. Ortadaki yuvarlak kemerli yanlar ise dikdörtgen açıklıklıdır. Ortadaki yuvarlak kemerin üzengisi yan pencerelerin lentosundan başlar. Yan pencerelerin lentoları profilli silmelidir. Kemerin köşeliklerinde bitkisel süsleme yer alır. Bu üçlü pencere düzenlemesinin alt kısmına kapalı geometrik şebekeli korkuluklar yapılmıştır. Korkuluklarla sütunları ayıran silme tüm çıkma cephesini kat eder (Fot.135).

Dördüncü kat pencerelerinin tümü yuvarlak kemerli açıklıklar şeklindedir (Fot.136-137). Bunlardan çıkma cephesindeki pencereler ikiz kemerlidir. İkiz kemerlerin köşelikleri sarmaşık motifleriyle bezenmiştir. Kemerlerin tepe noktalarına ise yuvarlak birer kabaralar yerleştirilmiştir. Pencerelerin önündeki korkuluklar, ikinci kattaki korkuluklara benzer özellikler taşır. Pencerenin en altında dikdörtgen kartuşlar yer alır. İki yandaki dördüncü kat pencerelerinin yuvarlak kemerleri, üzerinde dikdörtgen çökertmeler olan pilasterlere oturur. Kemer tepesinde yuvarlak kabara yer alır. Kemerin iki yanında dikine dikdörtgen formda bitkisel bezeme panosu yerleştirilmiştir (Fot.135).

Çıkmanın orta kısmında, üçüncü ve dördüncü kat boyunca yükselerek yan pencereleri ayıran bir pilaster vardır. Dördüncü kat pencere kemerlerinin oturduğu lentolar adeta pilasterlerin başlığı havasındadır. Pilasterlerin cephesinde dikdörtgen şeklide bir çökertme yer alır. İkinci kat pencereleri arasında ve köşeliklerinde yine dikine dikdörtgen biçimli birer pano vardır. Çıkmanın yan pencerelerinde iki ve üçüncü kattakiler dikdörtgen açıklıkta dördüncü kattakiler ise yuvarlak kemerlidir.

Çıkmanın iki yanında kalan kısımlardaki küçük balkonların korkulukları metaldir. Korkulukların üzerinde düz birer lento yer alır.

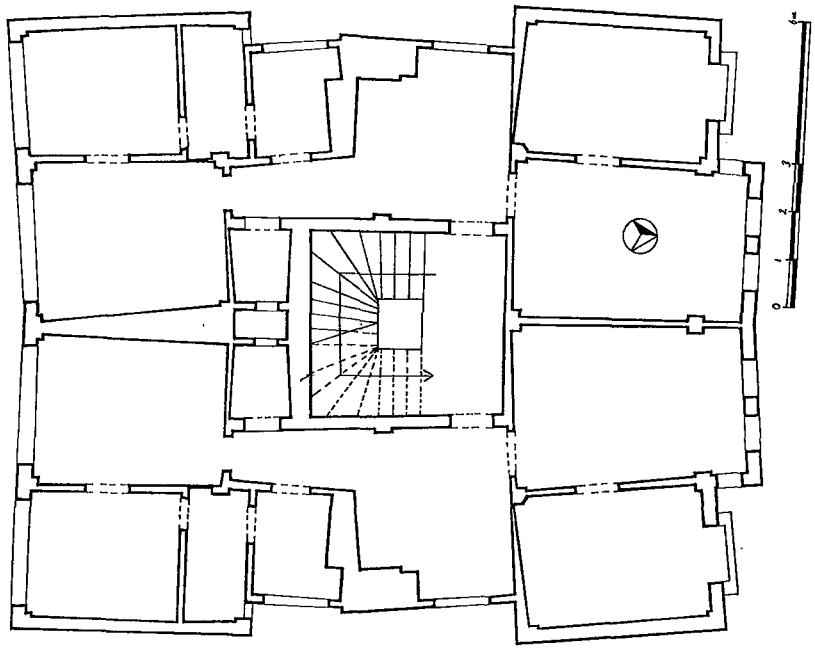
Çıkmanın iki yanında kalan kısımlardaki küçük balkonların korkulukları metaldir. Korkulukların üzerinde düz birer lento yer alır.

Beşinci katta iki yandaki dikdörtgen pencerelerin köşelerinde adeta pencerelerin lentolarını taşıyan korint başlıklı birer sütun yerleştirilmiştir (Fot.137). Sütunlar dikdörtgen prizma kaidelere oturur. Çıkmanın üzeri beşinci katta balkon olarak değerlendirilmiştir ve korkulukların aynen üçüncü katta olduğu gibi bodur payelerden oluşan parmaklıklar şeklindedir (Fot.130,137).

Yapının batı cephesi ikinci kata kadar bitişik nizamdır (Fot.130-131). Görünen katlarda ise yalnızca ara boşluğuna bakan dikdörtgen pencere açıklıkları vardır. Doğu cephe yan bina ile bitiştirilmemiş ancak çok yakın inşa edilmiştir. Düzen olarak batı cephe ile aynıdır. Güney cephede her katta dörder pencere yer alır (Fot.131). Beşinci katta, ortadaki geniş yanlar dar olmak üzere sivri kemerli pencere düzeni yapılmıştır. Alt katlarda her katta dörder geniş dikdörtgen pencere yer alır.

Yapıya girişte bir hol vardır. Holün karşısında bulunan bir merdivenle üst katlara ulaşılır. Her katta ikişer daire bulunur. Dairelerin girişleri merdivenlerden ulaşılan sahanlığın doğu ve batı kenarlarımdadır. Dairelere girişte büyük bir antre bulunur. Kuzey güney yönlü uzanan her dairede dörder oda, mutfak, banyo ve tuvalet bulunur. Yapının içinde herhangi bir süsleme yer almaz.

Yapı cephe süslemelerinin özelliği nedeniyle 1920'lerin ortalarında inşa edilmiş olmalıdır.

Şek. 44 : Işıklar Caddesi No.22. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

26- Işıklar Caddesi No. 27.

Apartman olarak inşa edilmiş yapı bugün terkedilmiştir.

Işıklar Caddesi ile Alataş Sokağı'nın kesiştiği köşede kurulmuştur. Yapı zeminle birlikte beş katli inşa edilmiştir. Üçgen bir alanda "L" şeklinde tasarlanmıştır.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kiremit kaplı kırma çatıdır.

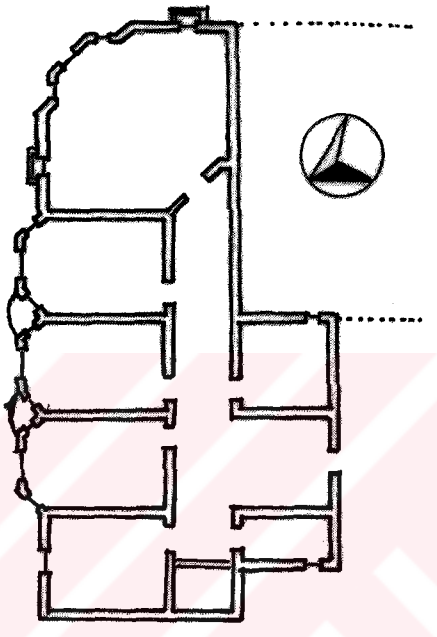
Yapının kuzey ve güney cepheleri simetrik olarak düzenlenmiştir (Fot.139-140). Güney doğu köşesi üç cepheli olarak yapılmıştır (Fot.138). Tüm cephelerde zemin kat pencereleri geniş sivri kemerli çökertmeler içine alınmıştır (Fot.1389. Çökertme kemerleri dikdörtgen dişli başlıklı pilasterlere oturur (Fot.139). Güney doğu köşede bir tane kuzey ve güney cephelerde dörder pencere yer alır (Fot.139). Zemin katta güney ve kuzey cephelerin batı uçlarında binaya giriş kapıları yer alır (Fot.139-140). Dikdörtgen açıklıklı girişlerin üzerinde yuvarlak kemerli dikine bir alınlık yer alır (Fot.139-141). Alınlığın kenar ortasında birer öküzgözü pencere yerleştirilmiştir (Fot.141). Güney doğudaki pencerenin içinde bitkisel süslemeli bir şebeke yer alır (Fot.141). Kuzeydeki ise muhtemelen hasara uğradığından değiştirilmiştir. Cephelerde zemin kat haricinde bütün pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Zemin kat pencereleri ise sivri kemerlidir. Kuzey ve güney cephelerde birinci kat başlangıcından itibaren üç kat boyunca yan yana üçer çıkma yapılmıştır. Üç kenarlı çıkmalarda ortadakiler balkon olarak düzenlenmiştir (Fot.139). Çıkmalar üç kenarlı piramit şeklinde konsollara oturur (Fot.138). Balkona açılan ortadaki geniş olmak üzere üçer pencere yer alır. Yandaki çıkmalarında her kenarında birer pencere vardır. Cephelerin iki yanda kalan girintili kısımlarında her katta birer pencere yer alır. Köşeye yakın olan pencereler önünde düz konsollara oturan, metal korkuluklu balkonlar yapılmıştır. Üçlü çıkmaların arası birinci ikinci ve üçüncü katlarda çeyrek daire şeklinde tablalarla bağlanmıştır (Fot.139-140).

Güney doğu köşede de birinci kattan itibaren üç cepheli çıkma yapılmıştır. Yine üç kenarlı birer pencere yer alır (Fot.138).

Dördüncü kat çatı katıdır (Fot.138). Bu katta cephelerin etrafını bir kalkan duvarı çevirir çıkmaların hizasındaki kalkan duvarlarının ortasına metal şebekeler konulmuştur.

Yapının içine girince yer alan koridorun karşısında merdivenle üst katlara ulaşılır. Daireler üç eşit oda, salon, mutfak, banyo ve tuvaletten ibarettir.

Yapı, 1930 yılında Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından inşa edilmiştir[88].

Şek. 45 : Işıklar Caddesi No.27. Normal kat planı .G. Nalbantoğlu, "1928-1946 döneminde Ankara'da Yapılan Konutların Mimari Değerlendirmesi", **Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 Seminer Bildirileri**, Ankara 1984, s. 268'den.

27- Çıkrıkçılar Sokağı No. 5.

İşhanı olarak inşa edilmiş yapı güneyden kuzeye eğimli bir arazide kurulmuştur.

Yapı dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Zeminle birlikte dört kattan meydana gelir. Ayrıca sonradan bir çatı katı eklenmiştir. Üç yönde bitişik nizamdaki yapının yalnızca batı cephesi görülebilmektedir (Fot.142).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı batı cephede saçak şeklinde dışa yansır (Fot.142).

Yapının zemin kat cephesi tamamen değişmiş, hiçbir orijinalliği kalmamıştır (Fot.143). Cephede birinci kattan üçüncü kat bitimine kadar yükselen iki çıkma yapılmıştır (Fot.142). Çıkma cephelerinde her katta üçer pencere açıklığı yer alır. Güneydeki çıkmanın üçüncü katı balkon şeklinde yapılmıştır ve balkona üç açıklık açılır (Fot.142-143,145). Çıkmaların yan cephelerinde her katta birer pencere açıklığı yer alır. İki çıkma arasında ve soldaki çıkmanın kuzeyinde kalan yüzeyde her katta birer açılık (Fot.142-143), sağdaki çıkmanın güneyinde kalan yüzeyde ise her katta ikişer açıklık yer alır (Fot.144). Çıkmaların ortasında kalan kısım ile sağdaki açıklıkların önünde birer balkon bulunur. Yapının birinci ve üçüncü kat açıklıkları uzun, ince dikdörtgen formda; ikinci kat açıklıkları ise sivri kemerlidir (Fot.142).

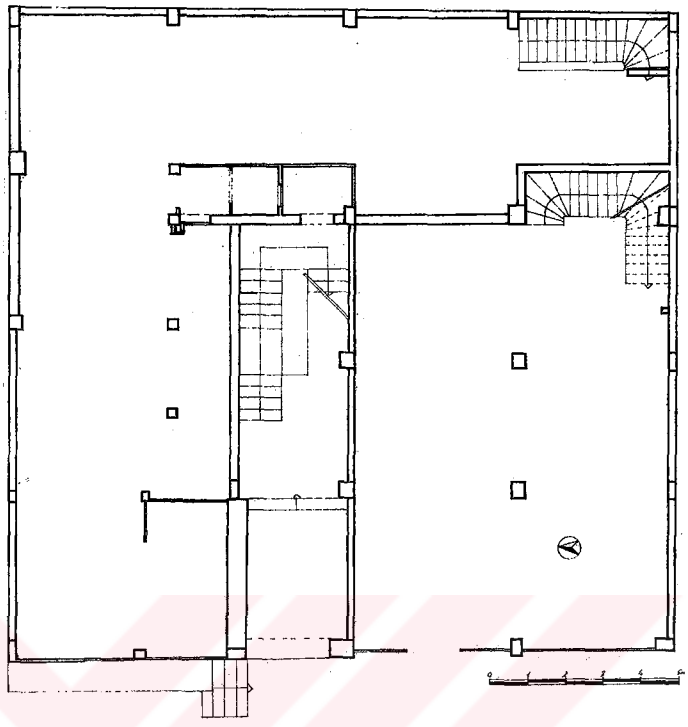
Yapının cephesini ikinci kat bitiminde düz bir silme kat eder. Üçüncü kat bitiminde de cepheden hafif taşıntılı sade bir silme uzanır. Güneydeki çıkmanın üçüncü katındaki balkonun köşelerinden yükselen payeler, plaster olarak alt katlara yansır. Güneydeki çıkmanın ikinci kat bitiminde, köşelerde çıkıntılı silmelerle pilasterlere başlık görünümü kazandırılmıştır (Fot.143-145). Başlıkların üst hizasına gelen balkon köşelerindeki payelerin batı yüzlerinde üzüm salkımı şeklinde birer süsleme yer alır (Fot.145). Güney çıkması üzerindeki balkonun köşesindeki payelerin üzerindeki lentonun altında zikzaklı bir silme yapılmıştır (Fot.145). Yapının içinde her hangi bir süsleme yer almaz.

Yapının girişi, kuzeydeki çıkmanın altına denk gelir. Girişten üst katlara çıkan merdivenlerin bulunduğu koridora ulaşılır. zemin kata yan birimler dükkan ve depolara

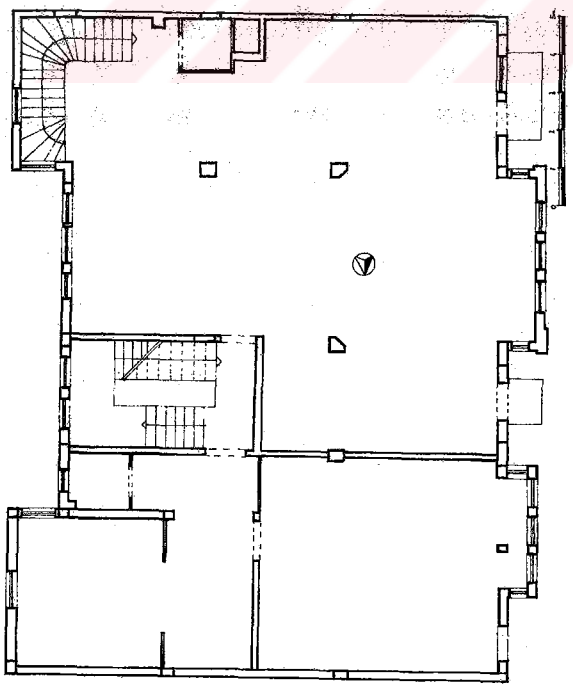
---

[88] N. İ. Fırat, a.g.e., s. 144.

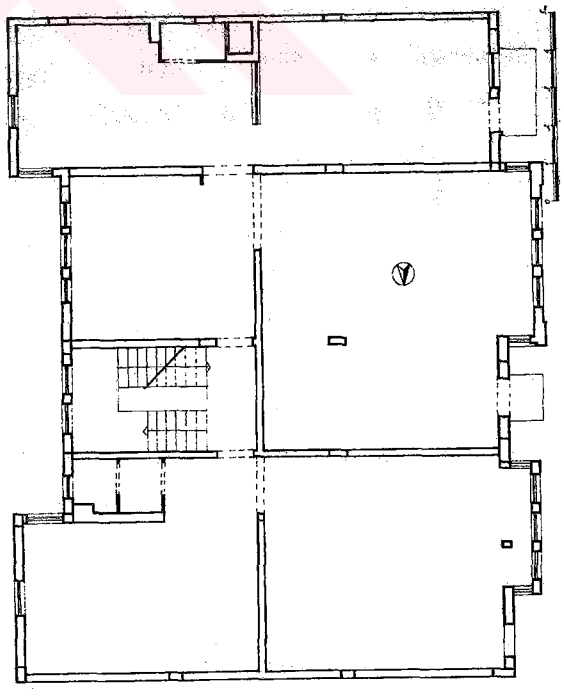
Yapı cephe düzenlemesi nedeniyle 1927 öncesine tarihlenir.

Şek. 46 : Çıkrıkçılar Sokağı No.5. Zemin kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 47 : Çıkrıkçılar Sokağı No.5. I. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

Şek. 48 : Çıkrıkçılar Sokağı No.5. II., III. ve IV. kat planı. Ankara Altındağ Belediyesi Arşivi'nden.

28- Çıkrıkçılar Sokağı No 68.

Çıkrıkçılar Sokağı ile Kastamonu Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alan yapı güneyden kuzeye eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Konut olarak inşa edilmiş yapının bugün zemin katı dükkan, üst katlar ise depo olarak kullanılmaktadır.

Yapı zeminle birlikte üç katlıdır (Fot.146). Dikdörtgene yakın dörtgen planda tasarlanmış yapı, güney ve batı yönlerden bitişik nizamdır (Fot.146-147).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Geniş saçak silmesi ile sonlanan cephelerin üstünde, biçim olarak den danları anımsatan alçak bir duvar yükselir. Geniş saçaklı çatı bunun üzerine oturtulmuştur(Fot.146-147).

Yapının kuzey (Fot.147) ve doğu cephelerine birer çıkma yapılmıştır (Fot.148). Kuzeydeki çıkma cephenin batı tarafından doğuya doğru genişleyen üçgen formludur (Fot.147). Doğu cephedeki çıkmanın bir bölümü kuzey cephede devam eder(Fot.146). Çıkmalar "S" profilli konsollarla taşınır. Cepheleri birinci kat başlangıcı ile ikinci kat bitiminde geniş profilli birer silme kat eder. İkinci kat bitimindeki silmenin altında da bitkisel bir süsleme şeridi yer alır (Fot.148).

Yapıdaki tüm pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. İki cephede de her katta dörder pencere yer alır. Pencerelerin altında enine dikdörtgen birer çökertme bulunur. Birinci kattaki çökertmelerin içi üç dikdörtgen parçaya, ikinci kattaki çökertmelerin içi diyagonal dört parçaya ayrılmıştır.

Doğu cephedeki en soldaki üst üste iki açıklığın önünde metal korkulukları olan dikdörtgen birer balkon yer alır. Balkonlar "S" profilli konsollarla taşınır.

Yapının zemin katı değişmiştir. Dükkanların önü kepenklerle kapatılmıştır. Yapının dikdörtgen formlu girişi kuzey cephenin batı tarafındadır.

Yapı cephesinde görüle süsleme şeridinin Barok özelliği nedeniyle 1920'lerin başlarına tarihlenir.

29- Kastamonu Sokak No. 4

Kastamonu Sokağı ile Konya Sokak'ın kesiştiği köşede yer alan yapı konut olarak inşa edilmiştir. Yapı zeminle birlikte üç katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planlı tasarlanmıştır. Yapı, doğudan batıya eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Yapı, zemin kat hizasında batı cepheden bitişik nizamdır (Fot.149). Ayrıca güney cephenin doğusu ile doğu cephenin güneyine sonradan birer yapı birleştirilmiştir (Fot.150-151).

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Çatı, geniş bir saçak olarak dışarı yansır (Fot.149).

Yapıyı zemin kat ve birinci kat bitiminde profilli ince ve düz birer silme dolanır (Fot.149-150). İkinci katta da pencerelerin orta hizasından başlayarak pencerelerin üstünde çerçeveleyen sade bir silme dolanır. Yapının güney cephesinin batı tarafında (Fot.151), doğu cephesinin de güney tarafında ikinci katta birer çıkma yapılmıştır (Fot.150). Kuzey cephenin doğu tarafında ve doğu cephedeki çıkmanın yanında kalan kısımda ikinci katta dikdörtgen formlu birer balkon yer alır (Fot.149-150). Balkonlar ve çıkmalar köşelerinde yer alan ikişer "S" profilli konsolla taşınır (Fot.149-150). Balkon korkuluklarının ön cephelerinde enine dikdörtgen, yan cephelerine ise dikine dikdörtgen çökertmeler yapılmıştır. Güney cephede ikinci katın doğu tarafında kareye yakın bir balkon yapılmış ve önü camekanla kapatılmıştır.

Yapının tüm ikinci kat pencereleri, batı cephedeki tüm pencereler ve kuzey cephede birinci katta doğu taraftaki üç pencere dikdörtgen açıklıklara sahiptir (Fot.149-150). Balkon ve doğu çıkması altıda kalan pencereler basık kemerlidir. Kuzey cephede balkona ve doğu cephede çıkmanın ön cephesindeki balkona açılan pencereler, yanlar dar orta geniş olacak şekilde üçlü düzende yapılmıştır (Fot.149-150). Doğu cephesinin iki yan cephesinde de birer pencere yer alır.

Güney cephede de çıkmanın yanında kalan yüzeyde üçlü pencere düzeni vardır (Fot.151). Kuzey cephedeki basık kemerli pencerenin içi üçe bölünerek üçlü düzen yapılmıştır (Fot.149). Doğu cephede birinci kattaki kuzey taraftaki basık kemerli pencerenin önü kepenk ile, güney taraftakinin önü de baraka ile kapatılmıştır (Fot.150). Bu nedenle tekli ya da üçlü düzende olup olmadıkları anlaşılamıyor. Dikdörtgen

pencerelerin denizlikleri altında, altı kısmı profilli içbükey konsollar vardır. Batı cephede ikinci katta üç dikdörtgen pencere açıklığı bulunur.

Kuzey cephenin batı tarafında birinci ve ikinci katta ikiz pencere düzeni yapılmıştır. Ortada ise birer pencere yer alır. Zemin katta, tekli pencerelerin hizasında basık kemerli giriş açıklığı yer alır. Zemin katta iki yandaki pencerenin düzeni bozularak geniş dükkan vitrini haline getirilmişlerdir (Fot.149).

Yapıda ikinci kat pencerelerinin etrafını dolanan silmelerden aşağı doğru inenlerinin bitimine süslemeler yapılmıştır. Bu süslemelerden bazıları ok şeklinde sonlanır. Bazıları ise düz bırakılarak alt kısımları profillendirilmiştir.

Doğu cephede kuzey taraftaki birinci kat penceresi altında dikdörtgen formlu, zemin kata açılan tali giriş yer alır.

Yapı cephesindeki sadelik nedeniyle 1920 başlarına tarihlenir.

30- Alsancak Sokak. No. 15. (Erzurum Oteli)

Yapı, Alsancak Sokağı ve Tahtakale Sokağı'nın kesiştiği köşede kurulmuştur.yapı otel olarak inşa edilmiştir. Zemin katı dükkan olarak kullanılmaktadır (Fot.152).

Yapı, zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Yapı güney cepheden bitişik nizamdır. Yapının zemin katı tamamen değişmiştir.

Betonarme tekniğinde yapılmış yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Batı cephe üçgen alınlık şeklinde sonlanır. Yuvarlak köşe çıkmasının üzeri soğan kubbe ile örtülmüştür.

Yapının batı cephesinde güney kesiminde dördüncü kat penceresi hariç tüm pencereler dikdörtgen açıklıklıdır (Fot.152-153). Yapının kuzey batı köşesi zemin ve birinci katta pahlanmış, ikinci katın başlangıcından itibaren yuvarlak formlu bir çıkma şeklinde yükselmiştir (Fot.152). Batı cephesinde de kuzeyden güneye doğru genişleyen üçgen formlu bir çıkma ile kuzey cephe ortasında dikdörtgen bir çıkma yer alır. Çıkmaların köşelerinde ve yapının köşelerinde sade birer pilaster yer alır. İkinci ve üçüncü kat boyunca yükselen batı çıkması ikişer pilasterle üç bölüme ayrılmıştır. İkinci ve dördüncü kat başlangıcında yapıyı düz bir silme dolanır (Fot.152).

Çıkmalarda ikinci ve üçüncü kat pencereleri birer dikdörtgen çökertme içine alınmıştır. Batıdaki çıkmada pencereler üçlü düzendedir (Fot.152). Kuzeydeki çıkmada her katta birer pencere yer alır (Fot.153). Cephelerde çıkmaların yanında kalan kesimlerde her katta birer pencere yer alır. Kuzey batı köşe çıkmasında her katta birer pencere vardır.

Kuzey cephenin doğu kesimi bağımsız gibidir (Fot.153). İkinci, üçüncü ve dördüncü katlarda üçer pencere ve önlerinde de metal korkuluklu birer balkon bulunur.

Birinci katta batı cephede iki, köşede bir, kuzey cephe batısında ise iki geniş pencere yer alır. Batı cephenin çıkmanın yanında kalan kısmında dördüncü ve üçüncü kat pencereleri altında dikdörtgen çökertme içinde yan yana baklava dizisi yerleştirilmiştir.

Batı cephede çıkma dördüncü katta balkon olarak değerlendirilmiştir (Fot.152). Balkona geniş dikdörtgen bir kapı açılır. Dördüncü katın güneyindeki pencere gemi teknesi formlu kemere sahiptir. Balkon pencereleri üzerinde üç yuvarlak

kabara yer alır. Yine batı cephedeki çıkmanın köşelerindeki pilasterlerin üst kısmında yuvarlak kabara şeklinde unsurlar bulunur (Fot.154).

Doğu cephe sadedir. Ara boşluk pencereleri açılmıştır (Fot.152).

Kuzey batıda yer alan yuvarlak köşe çıkması soğan kubbeyle sonlanır. Sekizgen kubbe kasnağının cephelerinde dikdörtgen çökertmeler yapılmıştır.

Yapı iç mekandaki süslemelerin barok özellikleri nedeniyle 1920 başlarına tarihlenir.

31- Susam Sokağı No. 9. (Avrupa Oteli)

Yapı, Susam Sokağı ile Tahtakale Sokağı'nın kesiştiği köşede inşa edilmiştir. Bunun haricinde yapının tarihçesiyle ilgili bir kayıt yoktur.

Yapı kuzey cepheden Erzurum Oteli ile doğu cepheden de başka bir yapı ile bitişik nizam yapılmıştır. Yapı zeminle birlikte beş katlı inşa edilmiş, dikdörtgen planda tasarlanmıştır.

Betonarme tekniğinde yapılmış binanın üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının kuzey bölümünün çatısı batı cepheye doğru geniş bir saçak olarak yansır (Fot.154).

Yapı adeta birbirine bitişik iki bölümden oluşur. Yapını güney tarafı, sahibinin verdiği bilgiye göre 1952 yılında yapıya eklenmiştir. Ancak yapıyla ilgili bir belgeye rastlanmamıştır.

Yapının birinci ve ikinci kat bitimi iki kademeli sade bir silme ile üçüncü kat bitimi ise dikdörtgen dişli bir silme üzerinde uzanan sade tutulmuş ikinci bir silme ile belirlenir (Fot.155). Batı cephenin güney bölümü zeminle birlikte dört kattır ve üzeri kuzey bölümün terasıdır (Fot.155).

Cephede kuzey bölümün ortasında ikinci ve üçüncü kat boyunca üç cepheli, güney bölümünün ortasında ise dikdörtgen planlı birer çıkma yer alır. Çıkmalar düz birer konsola oturur. Kuzey çıkmasının her yüzüne birer pencere açılmıştır. Çıkmanın iki yanında kalan kısımlarda birer pencere bulunur. Beşinci katta çıkma hizasında bir pencere yer alır.

Yapının birinci kat pencereleri dikdörtgen formlu (Fot.152), ikinci kat pencereleri basık kemerli, üçüncü kat pencereleri sivri kemerli, dördüncü kat pencereleri ise basık kemere yakın yuvarlak kemerli açıklıklara sahiptir (Fot.154-156). Bütün kemerler, kemerlerle aynı formlarda birer silmeyle çevrelenmişlerdir. Güney bölümdeki sivri kemerler üzerindeki silmeler ise birbirleriyle birleşerek ön cepheyi kat eder (Fot.156).

Kuzey tarafta çıkmanın üzeri beşinci katta balkon olarak değerlendirilmiştir (Fot.155). Balkonun yan korkulukları ile yandaki birer pencerenin önündeki korkulular geometrik şebekelidir. Balkonun ön tarafındaki korkuluk ise sadedir.

Hem kuzey hem güney bölümde ikinci kat pencereleri altında dikdörtgen panolar içinde baklava dizileri yer alır (Fot.155). Üçüncü kat pencereleri altında ise yine

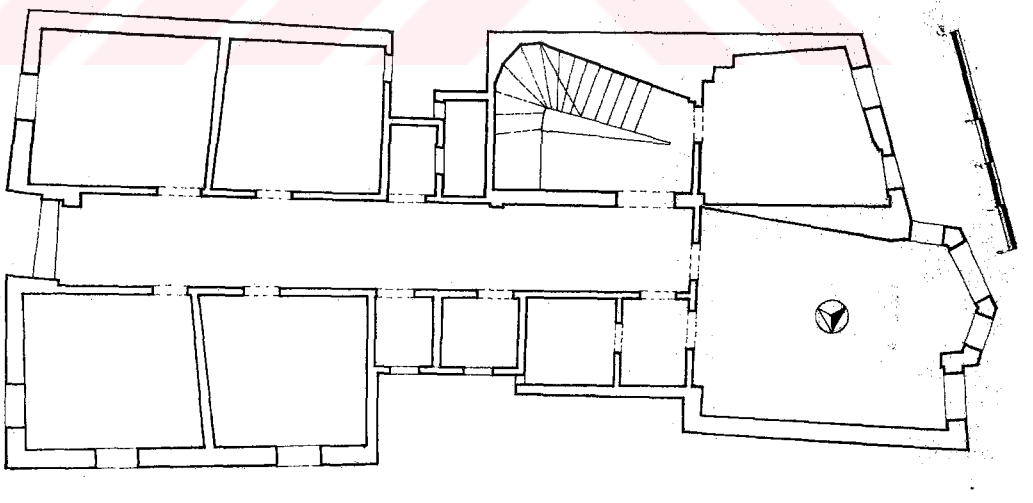
dikdörtgen panolar içinde Barok karakterli sarmaşık gül kabartmaları vardır (Fot.156-157). Beşinci kat orta penceresi üzerinde ortası kabarık madalyon şeklinde yine batı kökenli bir süsleme unsuru bulunur. Madalyonun etrafı kıvrımlı bitkisel unsurlarla çevrelenmiştir (Fot.158).

Kuzey kesimin beşinci katı güneydeki terasa dikdörtgen açıklılarla açılır.

Yapının güney cephesi sadedir Yapının kuzey bölümünün çatısı batı cepheye doğru geniş bir saçak olarak yansır (Fot.154).159). Akılcı işlevsel dönem izlenimi verir. Tüm pencereler dikdörtgen açıklıktadır. Ortada ikinci kattan başlayan ikişer çıkma yer alır. Çıkmaların üzerinde her katta birer pencere, çıkmaların yanında kalan kesimlerde de önünde balkon olan birer açıklık yer alır. Birinci katta altı pencere bulunur.

Yapının içinde batı tarafta iki büyük oda yer alır odalardan doğuya doğru uzunlamasına koridor yapılmıştır. Koridorun kuzey ve güney tarafına üç oda, kuzey taraf batı ucuna banyo ve tuvalet yerleştirilmiştir.

Yapının sahibi bugün kaybolmuş olan bir kitabede yapının inşa tarihinin 1917 yazdığını söylüyor. Yapını cephe düzenlemesinde görülen süsleme unsurları da en geç 1920 başlarında yapılmış olabileceğini düşündürür.

Şek. 49 : Susam Sokağı No.9. Avrupa Oteli. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

32- Altar Sokak No.6

Apartman olarak inşa edilmiş yapı, Altar Sokağı ile Demirciler Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alır.

Yapı dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Güneybatı köşesi pahlanmıştır. Zeminle birlikte dört katlı inşa edilmiştir. Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının kuzey bölümünün çatısı batı cepheye doğru geniş bir saçak olarak yansır. Yapının kuzey bölümünün çatısı batı cepheye doğru geniş bir saçak olarak yansır (Fot.160). Yapı doğu ve kuzey cephelerden bitişik nizamda inşa edilmiştir.

Yapının birinci kat başlangıcı düz bir silme ile belirlenmiştir (Fot.160-161). Ayrıca yapının batı ve güney cepheleri ortasında dikdörtgen planlı birer çıkma yer alır (Fot.160-161). Çıkmalar profillendirilmiş diyagonal konsollarla taşınır.

Çıkmaların üzeri üçüncü katta balkon olarak değerlendirilmiştir (Fot.160-161). Balkonlara açılan pencere ve kapılar basık kemerlidir. Yapıdaki diğer tüm açıklıklar dikdörtgen formludur.

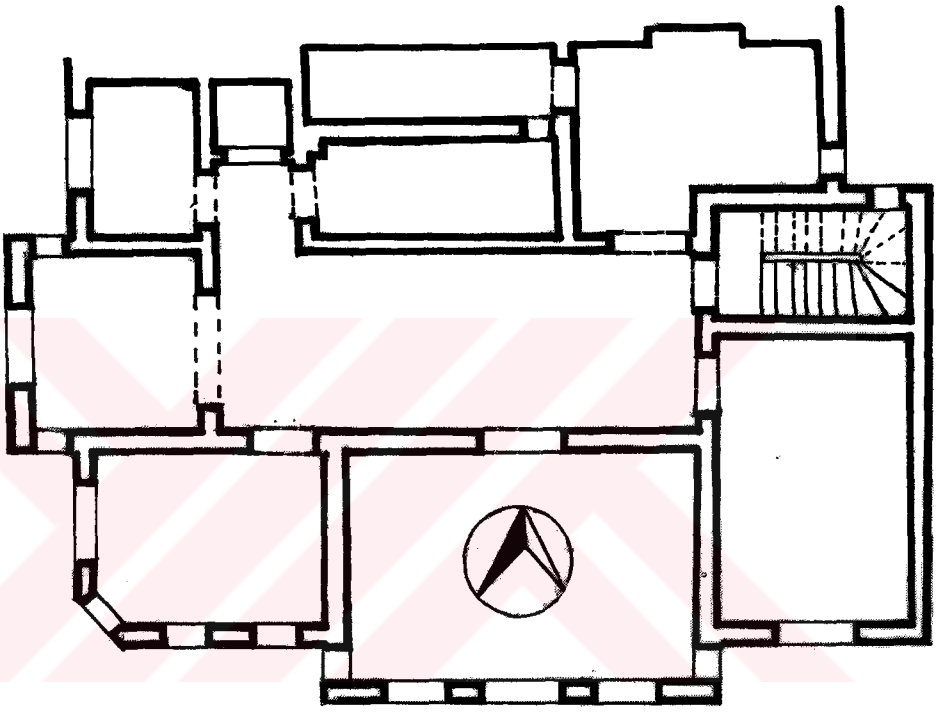
Batı cephede, çıkmanın her iki katında ikişer pencere, çıkmanın yan cephelerinde ve çıkmanın iki yanında kalan kısımlarda ise her katta birer pencere yer alır (Fot.160). Güney cephedeki çıkmada, her katta yanlar dar ortadaki geniş olmak üzere üçlü pencere düzeni yapılmıştır (Fot.161). Çıkmanın batısında kalan kısımda her kata ikişer pencere açılmıştır. Çıkmanın doğusunda kalan kısımda ise her katta birer açıklık yapılmıştır. Bu açıklıklardan birinci ve ikinci kattakilerin önünde dikdörtgen formlu birer balkon yer alır. Üçüncü katta güneydeki çıkmanın üzerindeki balkona üç, batıdaki çıkmanın üzerindeki balkona ise iki açıklık açılır.

Yapının güneybatıdaki pahlanmış köşesinde birinci ve ikinci katta birer açıklık yer alır (Fot.160). Bu açıklıkların önünde yuvarlak formlu birer balkon yer alır. İkinci kattaki balkonun üzeri geniş saçaklı bir örtüyle örtülmüştür. Örtü, balkon korkuluğunun üzerinde yükselen iki sütunla taşınır. Güney cephede birinci kattaki balkonun korkuluğu bugün demir parmaklıklıdır. Muhtemelen orijinalde yapıdaki diğer balkonlarda olduğu gibi cephesinde dikdörtgen çökertmeler olan betonarme korkuluğu vardı.

Yapının girişi güney cephesinin doğu tarafındadır. Zemin katta dükkanlara açılan batı cephede üç, güney cephede iki geniş dikdörtgen açıklık vardır. Dükkanlar

kepenklerle kapatılmıştır. Kepenklerin arasında kalan kesimler, düzgün kesme taş kaplı izlenimi verecek şekilde sıvanmıştır.

Yapı cephe düzenlemesi nedeniyle 1927 sonrasına tarihlenir.

Şek. 50 : Altar Sokak No.6. Krokisi. Kroki çizimi Betül Özcan'ın.

33-Posta Caddesi No.15. (Yağcıoğlu Apartmanı)

Posta Caddesi No. 15' de yer alan yapı konut olarak yapılmıştır. Bugün ticarethane olarak kullanılmaktadır. Yapı zeminle birlikte dört katlı inşa edilmiştir. Dikdörtgen planda tasarlanmış yapı üç yönden bitişik nizamda yapılmıştır. Güney cephesi ana cephedir.

Betonarme tekniğinde inşa edilmiş yapının üst örtüsü kırma çatıdır. Yapının cephesi geniş saçak silmesi ile sonlanır (Fot.162).

Cephenin zemin katı orijinalliğini kaybetmiştir. Cephenin ortasında, birinci kattan başlayarak üç kat boyunca yükselen bir çıkma yapılmıştır. Cephenin birinci kat bitiminde düz, ikinci ve üçüncü kat bitiminde profilli birer silme yer alır. Yapının üst köşelerinde de profilli birer silme ile altlarında zincir motifli silme yapılmıştır.

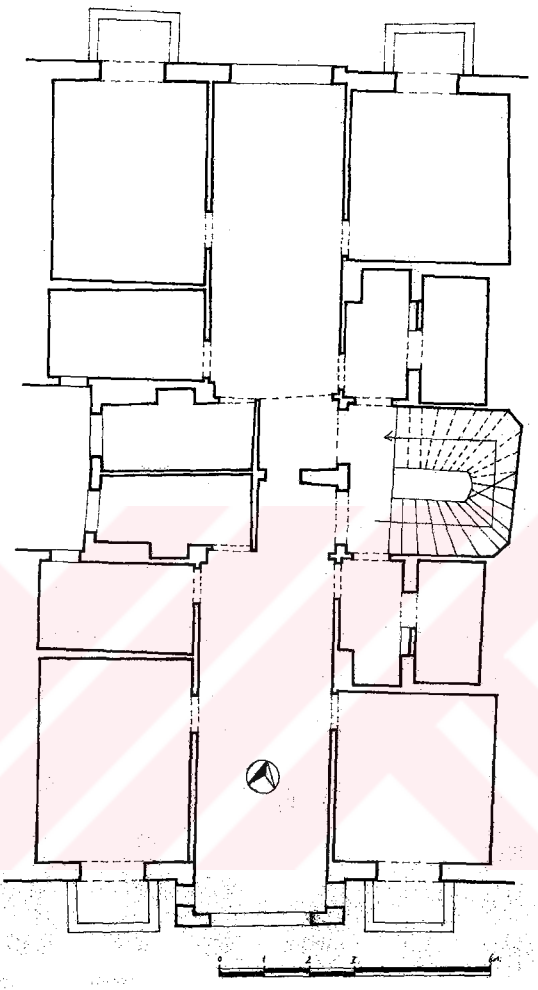
Yapıdaki tüm pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Çıkmanın cephesinde geniş dikdörtgen açıklıklar, çıkmanın iki yanında kalan kesimlerinin ise her katta dikdörtgen formlu birer balkon yer alır. Balkonlara çıkmadaki pencereye göre daha dar dikdörtgen açıklıklarla çıkılır. Balkonlar orta kısımlarına yerleştirilmiş diyagonal konsollara oturtulmuştur. Balkonların metal korkulukları vardır.

Birinci ve ikinci kat açıklıklarının üzerine yanyana yatay küçük kartuşlar dizilmiştir. Bu kartuşlu düzenlemeden çıkmanın ikinci kat penceresi üzerinde yer alanda ise köşelerden aşağı doğru uzanan uçları profillendirilmiş sarkaç biçimli süsleme unsurları bulunur. Bu sarkaç motiflerinin arasında, ortasında dört yapraklı yonca motifi bulunan ve alt tarafı aşağı doğru uzayan birer baklava motifi vardır. Çıkmanın üçüncü kat penceresinin üst kısmına ise zincirli silmenin altında, yan yana iki kademeden oluşan ve ortalarında çiçek motifleri bulunan ve birleşme yerlerinden aşağı doğru sarkan süslemeler yapılmıştır.

Yapının zemin katının doğu tarafında yer alan girişi dikdörtgen formlu basit bir açıklıktır. Lentosu üzerine tarih kitabesi yerleştirilmiştir.

Yapının içinde her katta, birbiri içinden de geçilebilen simetrik tasarımlı iki daire yer alır. Her daire küçük bir antre, dört oda, banyo, tuvalet ve mutfaktan ibarettir.

Yapının, üzerinde yer alan Latin harfli kitabesinden 1927 yılında yapıldığını anlıyoruz.

Şek. 51 : Posta Caddesi No.15. Yağcıoğlu Apartmanı. Normal kat planı. Ölçü alımı ve rölöve çizimi Betül Özcan'ın.

IV – KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

Bu çalışmamızda, Anafartalar caddesi ve çevresinde Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilmiş 37 yapı tespit ettik. İncelediğimiz yapılardan dördü kamu hizmet binası olarak inşa edilmiştir. Bu yapılar Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Okulları ve Çocuk Esirgeme Kurumu binalarıdır. İncelediğimiz yapılardan dördü oteldir. Diğer yapılardan yedisi işhanı, 12'si apartman olarak inşa edilmiştir. Üç yapı hem apartman hem işhanıdır. Yedi yapı müstakil konut olarak yapılmıştır. Beş apartmanın ve bir müstakil konutun zemin katı dükkan olarak değerlendirilmiştir.

Anafartalar Caddesi ve çevresinde çalışma konusu olarak belirlediğimiz 37 yapıdan sadece dört tanesi inşa kitabesine sahiptir. Çocuk Esirgeme Kurumu Binası (1926), Alataş Sokak No.1 (1926), Mermercizade İşhanı (1927) ve Büyük Otel'in (1927) kitabelerinde inşa tarihleri belirtilmiştir. Üç yapının da tarihleri yayınlara göre verilmiştir. Bu yapılar, Gazi ve Latife Ortaokulları (1924-1926)[89], Eski Adliye Binası (1925-1926) ve Işıklar Caddesi No.27'deki binadır (1930)[90]. Diğer yapıların tarihlendirmesi ise, kitabeli mevcut yapılar göz önüne alınarak cephe özelliklerine göre tarafımızdan yapılmıştır.

Genel olarak 1910- 1930 yılları arasını kapsayan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde[91] inşa edilmiş yapılar, bu çok kısa süreç içinde bile, cephe tasarımları ve süslemeleri açısından farklılıklar gösterirler. Tarihi bilinen mevcut yapılar göz önüne alındığında; 1923 öncesi, 1923-1927 yılları arası ya da 1927 sonrası dönemde inşa edilmiş yapılar arasında belirgin farklılıklar gözlenebilmektedir.

1923 öncesine ait yapılarda, genellikle Osmanlı geç dönem mimarisinde rastlanan Barok tarzda bitkisel süslemeler kullanılmış ya da herhangi bir süslemeye yer

---

[89] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 92; M. Sözen, **a.g.e.**, s.126.
[90] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s.144.
[91] Bazı yayınlara göre Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin 1930'lara kadar sürer.Bkz.: Ü. Alsaç, **a.g.e.**, s. 19; İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 13; M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 105; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 28; Bazı yayınlara göre ise 1927 yılına kadar sürer.Bkz.: Y. Yavuz, **a.g.e.**, s. 11; M. Tapan, **a.g.m.**, s. 345.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

verilmeyen sade görünümlü cephe düzenlemeleri tercih edilmiştir[92]. İncelediğimiz yapılardan Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Hükümet Caddesi No.4, Konya Sokak No.21, Alataş Sokak No.21, Karakuş Sokak No.4, Kocalar Sokak No.1, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Kastamonu Sokak No.4, Erzurum Otel ve Avrupa Otel, sözünü ettiğimiz cephe özelliklerini taşımaktadırlar. Bu nedenle bu on eser, tarafımızdan 1923 yılı öncesine tarihlendirilmiştir. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Alataş Sokak No.21, Karakuş Sokak No.4, Kastamonu Sokak No.4 sade görünümlü cepheleriyle; Konya Sokak No.21, Kocalar Sokak No.1, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Erzurum Otel ve Avrupa Otel ise Osmanlı geç dönem yapılarında görülen Barok tarzda süsleme unsurları içermeleriyle tarihlendirmemizde etken olmuştur.

1923-1927 yılları arasında inşa edilmiş yapılarda geniş saçak, sivri kemer, taçkapı, çıkma gibi mimari öğeler; geleneksel Türk sanatına özgü kabara, disk gibi süsleme unsurları ile rumi-palmetlerden oluşan fisto motifleri veya bu motiflerle oluşturulan, kemer köşelikleri, kartuşlar içinde yer alan dolgu kompozisyonları yoğun olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra Anadolu Selçuklu dönemi yıldız-haç formlu çinilerinde görülen firuze sır altına siyah renkli bitkisel süslemeler içeren çiniler, Beylikler Döneminde rastlanan tek renk sırlı çini plakalar ile Osmanlı döneminin 16. yüzyıl İznik çinilerinden Rodos işi olarak tanımlanan grubu tarzında çok renkli çini plakaların, bu dönemde Kütahya atölyelerinde üretilmiş örneklerine de yer verilmiştir. Kısacası Anadolu'daki Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine özgü mimari ve süsleme unsurlarının yeniden canlandırıldığı görülür.

Çocuk Esirgeme Kurumu Binası, Alataş Sokak No.1, Büyük Otel, Mermercizade İşhanı, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Okulları gibi 1923- 1927 yılları arasında inşa edildikleri bilinen yapılarda , sivri kemer kullanımı, geniş saçak uygulaması, kabara ve rozetler, geleneksel Türk sanatına özgü bitkisel süslemeler, çini süslemeler görülür. Eski Adliye, Gazi ve Latife Ortaokulları ve Çocuk Esirgeme Kurumu Binaları'nda fazla süslemeye rastlanmamasına karşın, üçünde de taçkapı düzenlemeleri, Eski Adliye'de bitkisel bezemeli ve tek renk sırlı çini kullanımı, Gazi ve Latife Ortaokulları'nın taçkapı çerçevesi üstündeki pencere ayaklarındaki palmetler, Mermercizade İşhanı'nda görülen

[92] 1923 öncesinde yapılmış kesin inşa tarihi bilinen yapılara örnek olarak I. TBMM Binası (1915), İstanbul Üniversitesi Kitaplığı (1913), İstanbul Karaköy Palas (1920), Edirne İttihat ve Terakki Kulübü

süsleme unsurları, Büyük Otel ve Alataş Sokak No.1 ve diğerlerinde görülen sivri kemer kullanımı, 1923-1927 yılları arasında görülen uygulamalardır.

Koç İşhanı, Anafartalar Caddesi No.27, Hekimler Sokağı No.4, Şekerciler Caddesi No.16, Anafartalar Caddesi No.36, Sakarya Apartmanı, Anafartalar Caddesi No.60, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.19, Konya Sokak No.29, Nilüfer Sokak No.10, Kocalar Sokak No.5, Işıklar Caddesi No16, Işıklar Caddesi No.22, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Yağcıoğlu Apartmanı yukarıda açıkladığımız tarz süslemelere sahip örneklerdir. Bu nedenle de, adı geçen 16 yapı tarafımızdan 1923-1927 yılları arasına tarihlendirilmiştir.

1927 sonrasına ait yapıların en önemli özelliklerinden biri kemerli pencere sayısının azalarak daha önce de görülen dikdörtgen pencere formunun sayısal olarak artmasıdır. Süsleme açısından sarkacı anımsatan dikey biçimli örnekler ile baklava dizisi gibi unsurlardan oluşan geometrik süslemeye daha fazla yer verildiği izlenir. Bitkisel desenli süslemenin ise sadece iki yapıda kullanıldığı görülür. Bunlardan Hekimler Sokak No.2'deki binada sade biçimde pek dikkati çekmeyecek şekilde konsol yüzeyine, Anafartalar Caddesi, No.42'deki binada ise doğal görünümlü bir meyve ağacı motifinin doğu cephedeki kalkan duvarı üzerine yapıldığı görülür.

1930 yılına tarihlenen Işıklar Caddesi No.27'deki apartmanı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ile Akılcı- İşlevsel Dönem arasında geçiş yapısıdır. Kübik çıkma ve pencereleri akılcı işlevsel dönem, zemin kattaki sivri kemerli pencere düzenlemesi ile de Birinci Ulusal Mimarlık Döneminin etkilerini yansıtır. Hekimler Caddesi No.2'deki binanın 1927 yılında çekilmiş bir fotoğrafta yer almamış olması; bu yapının 1927 yılından sonra yapılmış olduğunu göstermektedir (Fot.45). Zaten dikdörtgen pencerelerin çokluğu ve bitkisel süslemenin kullanım tarzı da bunu düşündürür. Anafartalar Caddesi No.42, Konya Sokak No.26, Altar Sokak No.6'daki bina da cephe özellikleri dolayısıyla 1927 yılından sonra yapılmış olduklarını düşündürür

Anafartalar Caddesi ve çevresinde incelediğimiz 37 yapıdan yalnızca altı tanesinin mimarı bellidir. Bu altı yapıya Mimar Hasan Hadi, Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve Mimar Mukbil Kemal imza atmışlardır. Ayrıca, Jak Ceyman'ın ismine rastlanmaktadır.

(1916- 1932) verilebilir.

Mimar Hasan Hadi Mermercizade İşhanı'nın ve Büyük Otel'in mimarıdır. Her iki yapının kitabelerinde adı geçen Mimar Hasan Hadi'nin ve Mermercizade İşhanı'nın batı cephesinin güney tarafındaki kitabede rastladığımız Jak Ceyman'ın adına ilk kez rastlanmaktadır. N. İ. Fırat tarafından Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'na ait olduğu ifade edilen Büyük Otel'in mimarının da Hasan Hadi olduğu kitabesiyle kanıtlanmaktadır[93].

Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun ismi Eski Adliye Binası, Işıklar Caddesi No.27'deki bina[94], Çocuk Esirgeme Kurumu Binası[95] olmak üzere üç yapıda geçmektedir.

Gazi ve Latife Ortaokulları'nın mimarının kimliği konusunda ise yayınlarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Yapının mimarı olarak N. İnci Fırat[96] Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nu, İ. Aslanoğlu ve M. Sözen[97] ise Mimar Mukbil Kemal'i gösterirler. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun gerek incelediğimiz yapıları, gerekse diğer yapıları hem boyutlarıyla hem de cephe düzenlemeleriyle son derece gösterişli yapılardır. Gazi ve Latife Ortaokulları ise anıtsal boyutta yapılar olmasına rağmen cephe düzenlemesindeki sadelik nedeniyle Mimar Mukbil Kemal'e ait olabileceğini düşündürür.

Bu bilgilerden Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'na ait binaların çoğunluğunun kamu yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Sivil yapı olarak ise sadece Işıklar Caddesi No.27'deki binayı inşa etmiştir. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun yapıları, tasarımlarıyla da diğer binalardan ayrılırlar. Diğer yapılarda onun yapılarında görülen anıtsal boyutta kütlevi özelliklere rastlanmaz; daha küçük boyutlu yapılardır.

Mimar Hasan Hadi veya Mukbil Kemal Taş'ında diğer yapılarda izlerine rastlayamıyoruz. Mukbil Kemal Taş'ın Gazi ve Latife Ortaokulları ile Mimar Hasan Hadi'nin Büyük Otel'i anıtsal boyutta ama sade görünüşlü yapılardır. Süslemeye pek rastlanmazken mimari unsurlarla Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi etkilerini yansıtırlar. Mimar Hasan Hadi'nin Mermercizade İşhanı'da büyük boyutlu bir yapıdır; mimari ve süsleme unsurlarını dengeli kullanmıştır.

---

[93] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s.144.
[94] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s.144.
[95] M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 102.
[96] N. İ. Fırat, **a.g.e.**, s.144.
[97] İ.Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 92; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 126

Diğer yapıların mimarları hakkında ise şimdilik herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır.

A-Mimari Özellikleri

Malzeme ve Teknik

Bütün yapılar betonarme inşa tekniği ile yapılmıştır. Yapılarda tuğla malzemenin de kullanıldığı sıvaları dökülen yerlerinden görülmektedir. Yapıların cepheleri sıvanmıştır; Eski Adliye binasının zemin kat alt kesimi, Gazi ve Latife Ortaokulları'nın pencere kemerleri ve taçkapı çerçevesi, Konya Sokak No.19 ve Işıklar Caddesi No.22'nin ana cepheleri, Konya Sokak No.21 ve No.29'un zemin katı kesme taş taklidi sıvanmıştır.

Örtü

Yapıların hemen hepsinin üst örtüsü kiremit kaplı kırma çatıdır. Bazı yapılarda da ana binaya eklenen bölümlerde soğanvari kubbelerin kullanıldığı görülür. Hekimler Sokak No.2, Anafartalar Caddesi No.42, Anafartalar Caddesi No.60 ve Erzurum Oteli'nde köşe yuvarlak çıkmalarının üzeri yalancı soğan kubbe ile örtülmüştür. Eski Adliye Binası'nın da giriş bölümünün üzeri büyük bir soğan kubbeyle örtülüyken sonradan yıkılmıştır.

Yirmi üç yapıda çatı, geniş saçak olarak dışarı yansır. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları'nda saçak tüm cepheleri dolanmaktadır. Koç İşhanı, Anafartalar Caddesi No.27, Mermercizade İşhanı, Hekimler Sokağı No.4, Sakarya Apartmanı, Büyük Otel, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.19, Konya Sokak No.21, Konya Sokak No.29, Alataş Sokağı No.1, Kocalar Sokağı No.5, Işıklar Caddesi No.16, Işıklar Caddesi No.27, Karakuş Sokağı No.4, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Karaman Sokağı No.4, Altar Sokak No.6, Avrupa Otel'de geniş saçak ya görülen cephenin tamamını kaplar, ya da çıkmalar ve kalkan duvarları ile kesintiye uğrar.

İncelediğimiz yapılardan 12'sinde kalkan duvarı bulunur. Bunlardan Anafartalar Caddesi No.29'da batı cephede çıkmanın iki yanında kalan kesimlerde düz kalkan duvarı den danlarla bölünür. Hekimler No.4'te de cephe bitimi kalkan duvarı ile

bölünmüştür. Anafartalar Caddesi No.42'nin doğu cephesi bitiminde üçgen kalkan duvarı yapılmıştır. Kalkan duvarın üzerinde bitkisel bir süsleme yer alır. Kuzey cephesi bitimi de pilasterlerle bölünen düz bir kalkan duvarı ile sonlanır. Büyük Otel'nin üçüncü kat bitiminde dilimli den danlarla bölünen kalkan duvarı bulunur. Kocalar Sokağı No.5'de çıkmanın üzeri kalkan duvarı ile sonlanır. Konya Sokak No.19'un batı cephe bitimi ile güneyde ana cephe bitiminde, üzerinde dikdörtgen çökertmeler olan kalkan duvarı yapılmıştır. Nilüfer Sokak No.10'un cephe bitiminde, üzerinde süsleme panoları bulunan kalkan duvarı vardır. Alataş Sokak No.21'in bitimine ince bir kalkan duvarı yerleştirilmiştir. Kocalar Sokağı No.1'in ana cephe bitiminde yer alan kalkan duvarı, çıkmanın hizasında öne doğru taşıntı yapmıştır. Bu taşıntının üzeri de dalgalıdır.

İncelediğimiz yapılardan üçünde korkuluk düzeninde geometrik şebekeli veya parmaklıklı kalkan duvarına yer verilmiştir. Anafartalar Sokağı No.36'nın cephe bitiminde korkuluk düzeninde geometrik şebekeli kalkan duvarı yer alır. Işıklar Caddesi No.22'nin ise kuzey cephesi ile doğu ve batı cephelerinin birleştiği köşelerin bitiminde korkuluk düzeninde parmaklıklı bir kalkan duvarı yapılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun da cephelerini dolanan parmaklıklı kalkan duvarının restorasyon sırasında yıkıldığı anlaşılmaktadır.

Üç yapıda üçgen alınlık yer alır. Bu yapılardan Hükümet Caddesi No.4'de beşinci kat orta kesimi üzerinde dalgalı üçgen alınlık bulunur. Anafartalar caddesi No.29'un güney cephesinde çıkmanın üzerinde ve Büyük Otel'nin kuzeybatı cephesinde iki kenarı kavisli üçgen alınlık bulunur.

Plan

İncelediğimiz yapılardan hemen hepsi dikdörtgen planlı olmakla birlikte üç yapı farklı planlara sahiptir. Kocalar Sokak No.5 beşgen planlıdır. Işıklar Caddesi No.27 "L" planlıdır. Büyük Otel ise zemin katta arka blokla birlikte üçgen oluşturur; birinci kattan itibaren ise kuzeybatı köşesi pahlanmış, batı cephe güney cepheye göre taşıntılı yapılmış ve dik bir duvarla birleştirilmiştir. İncelediğimiz yapılardan Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'ın yapı köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen şeklinde bir plana sahiptir.

Bazı yapıların köşelerine kule havasında birer çıkma yapılmıştır. Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No.42, Anafartalar Caddesi No.60, Alataş Sokağı No.1'de birer köşelerine kule havasında köşe çıkmaları yapılmıştır. Anafartalar Caddesi No.60'da köşe çıkması altta üç kenarlı, son katta ise beş kenarlı planlanmıştır. Diğer yapılardakiler yuvarlak planlıdır. Alataş Sokağı No.1'in köşe kulesi hariç hepsinin üzeri kubbe örtülüdür.

Altar Sokağı No.6'nın güneybatı köşesi pahlanmıştır ve yuvarlak planlı üst üste iki balkon yapılmıştır. Gazi ve Latife Ortaokulları ve Eski Adliye Binası'nda cephelerin köşeleri cepheden taşıntılı ve yüksek yapılarak kule görünümü kazandırılmıştır. Ayrıca yapıların hemen hepsinde çıkma yapılarak yapılar genişletilmiştir.

İncelediğimiz yapılardan dört resmi yapı enine dikdörtgen planlıdır. Sivil yapılar ise genellikle derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Resmi binalarda mekanlar enine dikdörtgen planlı tasarlanmış bir koridorun etrafına dizilmiştir. İki taraflı yerleşmiş simetrik düzendeki mekanlardan ortaya yakın olanları büyük toplantı salonu gibi düzenlenmiştir. Yanlardaki daha küçük boyutlu odalar ise büro veya Çocuk Esirgeme Kurumu'nda yatakhaneler için düzenlenmiştir. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti hariç diğer üç resmi binada ana giriş uzun kenarlardan birinin ortasına yerleştirilmiştir. Evkaf ve Şer'iye'de ise ana giriş güneyde yer alan kısa kenarın ortasında yer alır.

Sivil binalarda derinlemesine dikdörtgen planlı yapılarda da konut ve işhanlarının tasarımlarında farklılıklar görülür. Konutlar genellikle geniş sayılabilecek bir dağılım mekanının etrafına odalar, tuvalet banyo ve mutfak yerleştirilmiştir. Işıklar Caddesi No.27 gibi geç örneklerde bu birimler koridor etrafına yerleşmiştir.

İşhanlarında ise binanın kuruluşuna göre paralel veya dik uzanan koridorların etrafına küçük boyutlu bürolar yerleştirilmiştir. Yapıların planları her hangi bir tipolojik ayrımı gerektirecek özellikte değillerdir.

Cephe Düzenlemeleri

İncelediğimiz yapılardan resmi yapılar yatay, sivil yapılar ise dikey kuruluşludur. Yapıların hemen hepsi bazı cephelerinden bitişik nizamda

yapılmışlardır[98]. Bu yapılardan birden fazla cephesi görünenlerde ana caddeye bakan cephelerine daha fazla önem verilmiştir. Genel olarak yapıların cephelerine simetri hakimdir. Cepheler, çıkmalar ve pilasterlerle dikine, silmelerle enine bölünmüştür. Pencereler genellikle çökertmeler içine alınmıştır. Çökertmeler, balkonlar, bitkisel ve yer yer geometrik süslemelerle bezenerek cepheler hareketlendirilmiştir.

Gazi ve Latife Ortaokulları'nın doğu ve batı cepheleri ile kuzey ve güney cepheleri simetriktir. Eski Adliye'de kuzey ve güney cepheler simetriktir. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nın doğu ve batı cepheleri ile kuzey ve güney cepheleri simetriktir.

Taçkapılar

Resmi yapıların girişleri taçkapılar gibi anıtsaldır. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun girişi içlerinde en sade olanıdır. Cepheden taşıntı yapan taçkapı çerçevesinin köşelerinde yer alan pilasterlerin arasına dikdörtgen açıklıklı giriş açıklığı yerleştirilmiştir. Taçkapı çerçevesi silmelerle bölünmüştür. Giriş aralığı üzerinde sivri kemerli pencere yer alır. Eski Adliye'nin batı cephede yer alan girişi dört taçkapı içinde, en anıtsalıdır denebilir. Cephen taşıntı yapan orta bölümün üzerinde yer alan taçkapı giriş aralığı basık kemerlidir. Taçkapı kemer ayakları ve kemerine, kesme taş kaplanmış izlenimi verilmiştir. Taşıntılı yapılmış kilit taşının ortasında çarkıfelek motifi yer alır. Giriş aralığının üstündeki üçlü pencereler ve ikinci kattaki pencerenin kemer köşeliklerindeki çini süsleme de taçkapının görünümüne anıtsallık katar. Gazi ve Latife Ortaokullarının taçkapı çerçevesinin düzeni Beylikler Dönemi taçkapılarını andırır. Kesme taş kaplı izlenim verilmiş çerçevenin içinde dikdörtgen bir çökertme yapılmıştır. Basık kemerli giriş açıklığı çökertmenin içinde yer alır. Basık kemerde iki renkli taş almaşığı yapılmıştır. Taçkapı çerçevesinin üzerindeki sivri kemerli pencerenin sövelerinin alt köşelerinde rumi kabartması yer alır. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti'nin taç kapısı da cepheden taşıntılı yapılmıştır. Taçkapıya iki yönlü merdivenle ulaşılır. Giriş açıklığı basık kemerlidir. Taçkapı çerçevesinin köşelerinde kabayonu taş görünümlü kaydırmalı yerleştirilmiş taşlarla birer pilaster yerleştirilmiştir.

---

[98] Bitişik nizam olmayan yapılar Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları, Çocuk Esirgeme Kurumu Binası, Büyük Otel ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kira

İncelediğimiz 33 sivil mimari örneğinden üç yapı hariç hepsinin girişi basit dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Anafartalar Caddesi No.29, Sakarya Apartmanı, Konya Sokak No.19, Işıklar Caddesi No.27 ve Karakuş Sokak No.4'ün dikdörtgen giriş açıklıkları üzerinde çeşitli formlarda pencereler açılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'ın giriş açıklığı geniş sivri kemerli bir açıklıktır. Konya Sokak No.29'un basık kemerli giriş açıklığı düzgün kesme taş kaplı izlenimi verilmiş dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve iç kısmı profillendirilmiştir. Çerçeve ile basık kemer arasında kalan kısımda bitkisel çini süsleme yer alır. Karaman Sokak No.4'ün giriş açıklığı sade basık kemerli bir açıklıktır.

Çıkmalar

31 yapıda çıkma yapılmıştır[99]. Çıkmalar çoğunlukla dikdörtgen formdadır. 11 tanesi farklı formlara sahiptir. Hekimler Sokağı No.2'nin kuzeybatı, Anafartalar Caddesi No.42'nin kuzeydoğu, Alataş Sokak No. 1'in güneybatı ve Erzurum Otel'in kuzeybatı köşelerinde yuvarlak formda, Anafartalar Caddesi No.60'da ise alt kesimde üç kenarlı, en üst kat ise beşgen formlu kule şeklinde çıkmaları vardır. Konya Sokak No.26'nı kuzey cephesinde yarım daire formunda dört çıkma, Alataş Sokak No.1'in batı cephesinde, Erzurum Otel'in batı cephesinde ve Çıkrıkçılar Sokağı No.68'in kuzey cephesinde üçgen formda çıkmalar vardır. Işıklar Caddesi No.27'nin cephelerinde ve Avrupa Otel'in batı cephe kuzey tarafında üç cepheli çıkmalar yapılmıştır. Karakuş Sokak No.4'ün birinci kat ortasında köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen bir çıkma yer alır.

31 çıkmalı yapıdan dokuzunda çıkmalar konsollara oturmaz. Şekerciler Caddesi No.16, Anafartalar Caddesi No.36, Anafartalar Caddesi No.60, Nilüfer Sokak No.10, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Erzurum Otel, Avrupa Otel, Alataş Sokak No.21, Yağcıoğlu Apartmanı'de çıkmalar konsollara oturmaz. Anafartalar Caddesi No.42'nin çıkmaları diyagonal yerleştirilmiş konsollara oturur Hekimler Sokağı No.2 ve Anafartalar Caddesi No.42'nin yuvarlak çıkmalarının ve Konya Sokak No.26'nın kuzey cephesindeki yarım daire çıkmalarının çeyrek küre konsolları vardır. Işıklar Caddesi No.27'nin üç cepheli

---

Apartmanı'dır.

[99] Çıkma olmayan yapılar Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Anafartalar Caddesi No.27, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. Anafartalar No.27 hariç dördünde köşelerde veya cephe orta kesimlerinde taşıntı yapılmıştır.

prizma formunda konsolları vardır. Yapılardaki diğer çıkmalar "S" konsollarla taşınır. Hükümet Caddesi No.4'ün konsol cephelerinde bitkisel kabartama süslemeye, Hekimler Sokağı No.2'nin konsollarında balık pulu ve bitkisel bir süsleme, Konya Sokak No.29'da konsol yan cephelerinde çini süslemeye yer verilmiştir.

Silmeler

İncelediğimiz yapıların hemen hepsinde cepheler silmelerle katlara ayrılmıştır[100]. Silme bulunan otuz yapıdan 21'inde düz sade silmeler 18'inde dar veya geniş profilli silmelere rastlanır. Düz ve profilli silmelerin her ikisi bir arada bir yapıda bulunabildiği gibi yapılarda tek başlarına da kullanılmıştır.

Katları ayıran silmeler haricinde tüm kemerli pencerelerin üzerinde kemerlerle aynı formda profilli ince birer silme yer alır. Ayrıca dikdörtgen dişlerden veya bitkisel süslemelerden oluşan silmelere de rastlanır; bu silmelerden geometrik ve bitkisel süslemeler bölümünde bahsedilecek.

Pilasterler

İncelediğimiz yapılardan 16 yapıda pilastere rastlanır. Hükümet Caddesi No.4, Anafartalar Caddesi No.27, Şekerciler Caddesi No.16, Eski Adliye Binası, Büyük Otel, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Çocuk Esirgeme Kurumu, Konya Sokak No.19, Alataş Sokak No.1, Alataş Sokak No.21, Işıklar Caddesi No.16, Işıklar Caddesi No.22, Işıklar Caddesi No.27, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Erzurum Otel, Yağcıoğlu Apartmanı'nda pilaster uygulaması vardır. Çıkma veya cephe kenarlarında yer alan pilasterler cepheleri dikey bölümlere ayırır. Pilasterler çoğunlukla yüzeysel, fazla taşıntısı olmayan sade unsurlardır. Bazı pilasterler bitimlerinde farklılık gösterir. Anafartalar Caddesi No.27'de cepheyi üçe bölen dört pilaster üçüncü kat pencerelerinin kemer üzengi noktaları hizasında silmelerle bölünür, silmelerin üzerinde kademelenerek genişler ve yukarıda birleşirler. Büyük Otel'in kuzeybatı cephe köşelerinde cepheden taşıntılı pilasterler cephenin üzerinde pahlanarak devam eder. Pilasterler cephe bitiminde silmelerle bölünmüştür. Işıklar Caddesi No.16'da kuzey cephe çıkmasının iki

[100] Silme bulunmayan yapılar Şekerciler Caddesi No.16, Anafartalar Caddesi No.60, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları, Konya Sokak No.19, Nilüfer Sokak No.10, Kocalar Sokağı No.5.

köşesindeki geniş pilasterler, çıkma bitiminde alt kısmı dilimlenmiş dikdörtgen bir başlıkla sonlanır. Başlığın alt kesiminde yarım şemse motifi yer alır. Işıklar Caddesi No.22'de çıkmanın iki köşesindeki pilasterlerin korint başlıkları vardır. Işıklar Caddesi No.27'de zemin kat sivri kemerli çökertmelerinin kemerlerinin yaslandığı pilasterlerin dikdörtgen dişlerden oluşan başlıkları vardır. Çıkrıkçılar Sokağı No.5'in sağ taraftaki çıkmasının köşelerindeki pilasterler ikinci kat bitiminde silmelerle kesintiye uğrar, üçüncü kattaki balkonun köşelerinde yükselir. Yağcıoğlu Apartmanı'ın köşelerindeki pilasterler profilli ve zincirek motifli, başlığı andıran unsurlarla son bulur.

Çökertmeler

İncelediğimiz yapılardan 25'inde çökertme yapılmıştır[101]. Çökertmelerin bulunduğu yapılarda çökertmelerin içine yerleştirilen pencereler ya tek olarak ya da iki kat üst üste beraber çökertmelerin içine yerleştirilmişlerdir. Çökertmeler çoğunlukla dikdörtgen formludur. Koç İşhanı'nda birinci kat pencereleri, üst köşeleri pahlanmış çökertmeler içine alınmıştır, çıkmaların iki yanında kalan yüzeylerde ikinci ve üçüncü kat pencereleri önce dikdörtgen, sonra sivri kemerli iç içe iki çökertme içine alınmıştır. Çıkma dördüncü kat pencereleri de orta kısmı sivri kemerli yapılmış dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Anafartalar Caddesi No.27'de ikinci ve üçüncü kat pencereleri beraberce pilasterlerin kademelenerek birleştirilmesiyle oluşturulmuş çökertmeler içine alınmışlardır. Ayrıca ikinci kattakiler dikdörtgen, üçüncü kattakiler de sivri kemerli ikinci bir çökertme içine yerleştirilmişlerdir. Anafartalar Caddesi No.29'da batı cephedeki çıkma pencereleri ile güney cephede hem çıkma hem ana cephe pencereleri üç kat boyu yükselen birer çökertme içine alınmışlardır. Batı cephe çıkmasının iki yanında kalan kısımlardaki pencereler ise Bursa kemeri formunda birer çökertme içine alınmıştır. Büyük Otel'de çıkma pencereleri önce ikinci ve üçüncü kat boyu yükselen ve ayakları "S" biçimli dilimlenmiş kaş kemerli çökertmeler içine; daha sonra tüm ikinci kat pencereleri basık kemerli, üçüncü kat çıkma pencereleri üçgen tepeli, çıkma iki yanındaki üçüncü kat pencereleri dikdörtgen çökertmeler içine

[101] Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Hekimler Sokağı No.4, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları, Konya Sokak No.29, Işıklar Caddesi No.22, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Kocalar Sokağı No.1, Karakuş Sokağı No.4, Karaman Sokağı No.4, Atlar Sokağı No.6 ve Yağcıoğlu Apartmanı'nda çökertme yapılmamıştır.

alınmıştır. Dördüncü kat pencereleri de sivri kemerli çökertmeler içine alınmıştır. Kuzeybatı cephesinde zemin katı ve birinci katı içine alan yuvarlak kemerli niş içine dükkan girişi ve pencere yerleştirilmiştir. İkinci katta sivri kemerli üçüz nişlerden ortadakinin içine balkon kapısı açılmıştır. Üçüncü katta büyük tek bir sivri kemerli nişin içinde balkona açılan kapı yer alır. Konya Sokak No.19'da batı cephede hem çıkmada hem de çıkmanın iki yanında kalan kesimlerdeki pencereler ile güney cephede çıkmanın iki yanında kalan yüzeylerde pencereler üç kat boyu yükselen ikiz sivri kemerli çökertmeler içine alınmıştır. Güney çıkmasının pencereleri de üç kat boyu yükselen dikdörtgen çökertmeler içine alınmıştır. Çıkma dördüncü kat pencereleri de ayrı bir çökertme içine yerleştirilmiştir.

Pencereler

İncelediğimiz yapılarda, çeşitli formlarda pencerelere rastlanır. Bütün yapılarda dikdörtgen formlu pencereler yer alır. 22 yapıda sivri kemerli, 15 yapıda basık kemerli pencereye yer verilmiştir. Beş yapıda yuvarlak kemerli pencereye rastlanır. Koç İşhanı'nda da dikdörtgen formdaki birinci kat pencerelerinin üst köşeleri pahlanmıştır. Yapılarda görülen pencereler tekli olduğu gibi ikiz veya üçüz formda da yapılmış olabilir.

İncelediğimiz yapılardan beşinde yuvarlak kemere yer verilmiştir. Hükümet caddesi No.4'ün dördüncü kat pencereleri, Alataş Sokak No.1'de güney cephede ikinci katta içi üçe bölünmüş pencere, Işıklar Caddesi No.22'de ikinci kat üçüz pencerelerinin ortalarındaki ve dördüncü kat ikiz pencereleri, Işıklar Caddesi No.27'de giriş alınlıkları içinde, Karakuş Sokağı No.4'ün birinci kat orta penceresi ve giriş alınlığındaki pencere yuvarlak kemerlidir.

İncelediğimiz yapıların çoğunda sivri kemerli pencereye yer verilmiştir. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti ikinci kat pencereleri, Hükümet Caddesi No.4 beşinci kat orta penceresi, Koç İşhanı birinci kat üçüz pencereleri ile üçüncü kat pencereleri, Anafartalar Caddesi No.27 üçüncü kat pencereleri, Mermercizade İşhanı ikinci ve dördüncü kat çıkma ve bütün üçüncü kat pencereleri, Hekimler Sokağı No.4 üçüncü kata sağdaki üçüz pencereleri, Şekerciler Caddesi No.16 beşinci kat üçüz pencereleri, Sakarya Apartmanı üçüncü kat pencereleri, Eski Adliye Binası A Blok üçüncü kat pencereleri,

Gazi ve Latife Ortaokulları birinci kat ana cephe pencereleri ile taşıntılarda birinci kat pencereleri üzerindeki alınlık pencerelerinde, Büyük Otel kuzeybatı cephesi ikinci kat üçüz düzendeki nişlerden ortada balkona açılan açıklık, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı zemin kat pencereleri, Çocuk Esirgeme Kurumu birinci kat pencereleri, Konya Sokak No.19 batı cephede ikinci ve üçüncü kat pencereleri ile güney cephede ikinci ve üçüncü katta çıkmanın yanında kalan kesimlerdeki pencereler, Konya Sokak No.29 batı cephe çıkmanın yanında kalan kesimdeki ikinci kat pencereleri, Nilüfer Sokak No.10 ikinci kat pencereleri, Alataş Sokak No.1 batı cephe ikinci kat pencereleri, Kocalar Sokağı No.5 ikinci kat pencereleri, Işıklar Caddesi No. 16 doğu cephe çıkma ikinci kat penceresi ve üçüncü katta balkona açılan pencereleri Işıklar Caddesi No.22 arka cephe beşinci kat pencereleri, Işıklar Caddesi No.27 zemin kat pencereleri, Çıkrıkçılar Sokağı No.5 ikinci kat pencereleri, Avrupa Otel batı cephe ikinci kat pencereleri, Alataş Sokak No.21 güney ikinci kat pencereleri ile batı cephe ikinci kat sağ taraftaki pencereler sivri kemerli açıklıklara sahiptir.

İncelediğimiz yapılarda basık kemerli pencereler ikinci sırada gelir. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti zemin kat pencereleri, Hükümet Caddesi No.4 üçüncü ve beşinci katta iki yandaki pencereler ile birinci katta beşe bölünmüş pencere, Mermercizade İşhanı birinci kat çıkma pencereleri ile ikinci kat yan girinti pencereleri, Hekimler Sokağı No.2 kuzey cephe çıkması dördüncü kat pencereleri, Hekimler Sokağı No.4 çıkma birinci kat penceresi ile çıkmanın yanında kalan kesimde ikinci kat penceresi, Anafartalar Caddesi No.36 ikinci kat penceresi, Anafartalar Caddesi No.42 doğu cephede tüm üçüncü kat pencereleri ile kuzey cephede çıkmanın iki yanında kalan üçüncü kat pencereleri, Eski Adliye Binası zemin kat pencereleri, Gazi ve Latife Ortaokulları zemin kat pencereleri, Büyük Otel doğu, güney ve güneybatı cephe ikinci kat pencereleri, Çocuk Esirgeme Kurumu doğu cephe zemin kat pencereleri, Konya Sokak No.19 güney cephe dördüncü kat iki yan pencereleri, Işıklar Caddesi No.22 ikinci kat çıkmanın iki yanında kalan kısımdaki pencereler, Avrupa Otel birinci ve üçüncü kat pencereleri, Karaman Sokağı No.4 zemin kat geniş pencereleri basık kemerli açıklıklara sahiptir.

On beş yapıda dikdörtgen formlu üçüz pencere düzenine rastlanır. Koç İşhanı çatı katında ortadaki sivri kemerli alınlıklı pencere, Hekimler Sokağı No.2 kuzey cephe ikinci ve üçüncü kat pencereleri, Hekimler Sokağı No.4 sağ tarafta birinci kat

pencereleri, Şekerciler Caddesi No.16 çıkma ikinci ve üçüncü kat pencereleri, Anafartalar Caddesi No.42 kuzey çıkma cephesi, Eski Adliye taçkapı üzerindeki birinci kat penceresi, Konya Sokak No.19 güney cephe çıkma üçüncü kat pencereleri, Konya Sokak No.26 doğu cephesinde çıkma üçüncü kat penceresi, Alataş Sokak No.1 güney cephe çıkma birinci kat pencereleri, Alataş Sokağı No.21 batı cephe sol tarafta birinci ve ikinci kat pencereleri, Işıklar Caddesi No.22 çıkmanın altına gelen birinci kat penceresi, Çıkrıkçılar Sokağı No.5 çıkma birinci ve üçüncü kat pencereleri, Erzurum Otel'in batı cephe çıkma ikinci ve üçüncü kat pencereleri, Altar Sokak No.6 güney cephe çıkma pencereleri, Karaman Sokağı No.4 kuzey cephede sol tarafta ikinci kat, doğu cephede ikinci kat güney cephede sağ ikinci kat pencereleri dikdörtgen formlu üçüz pencere düzenindedir.

Beş yapıda da sivri kemerli üçüz pencere düzeni yer alır. Koç İşhanı birinci kat iki yan pencereleri ile üçüncü kat balkonuna açılan pencereler, Hekimler Sokağı No.4 sağ taraf üçüncü kat pencereleri, Şekerciler Caddesi No.16 dördüncü kat orta pencereleri, Büyük Otel kuzeybatı cephe ikinci kat üçüz nişten ortadaki, Çıkrıkçılar Sokağı No.5 çıkma ikinci kat pencereleri sivri kemerli üçüz pencere düzeninde yapılmıştır.

İkiz pencere düzeni çok az yapıda görülür. Dört yapıda dikdörtgen açıklıklı ikiz pencere yapılmıştır. Işıklar Caddesi No.16 doğu cephe üçüncü kat pencereleri, Işıklar Caddesi No.22 üçüncü kat çıkma pencereleri, Altar Sokak No.6 doğu cephede çıkma birinci ve ikinci kat pencereleri, Karaman Sokağı No.4 kuzey cephe sağda birinci ve ikinci kat pencereleri dikdörtgen formlu ikiz düzendedir.

Üç yapıda sivri kemerli ikiz pencere açıklığı bulunur. Mermercizade İşhanı ikinci kat çıkma pencereleri, Konya Sokak No.19 batı cephe üçüncü kat ve güney cephe üçüncü kat yan pencereleri, Kocalar Sokağı No.5 batı ve doğu cephe ikinci kat yan pencereleri sivri kemerli ikiz pencere düzenindedir. Yuvarlak kemerli ikiz pencere düzeni yalnızca Işıklar Caddesi No.22'nin dördüncü kat çıkma pencerelerinde uygulanmıştır.

Bazı yapılarda tek bir kemerin içi üçe bölünerek üçüz pencere düzeni yapılmıştır. Eski Adliye batı cephede taçkapı üzerindeki ikinci kat penceresinin sivri kemerinin içi üçe bölünerek üçüz düzen yapılmıştır. Hekimler Sokağı No.2 kuzey cephe

Bankası Binası (1926-1927) (Fot.172), İş Bankası Binası (1928-1929) (Fot.173), Osmanlı Bankası Binası (1926) (Fot.174), Tekel Başmüdürlüğü Binası (1928) (Fot.175), İstanbul'da Karaköy Palas (Fot.198) ve Maçka İtalyan Sefareti (Fot.199) İtalyan asıllı Mimar Guilio Mongeri'nin; Ankara'da Maliye Bakanlığı Binası Mimar Yahya Ahmet'in (Fot.166); Dış İşleri Bakanlığı (1927) (Fot.165), Etnografya Müzesi (1926) (Fot.167), Türk Ocağı Binası (1927-1930) Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun (Fot.168); Ankara Palas (1924-1928) (Fot.169), Vakıf Apartmanı (1928-1930) (Fot.170), Gazi Eğitim Enstitüsü (1927-1930) (Fot.171), İstanbul Üniversitesi Kitaplığı Mimar Kemalettin'in[102] yapılarıdır. Konya Dar-ül Muallimin (Fot.188) ve Dar-ül Muallimat'ın Mimar Muzaffer Bey'in (Fot.189), İzmir'de Milli Sinema (Fot.209) ve Milli Kütüphane'nin (Fot.210) Mimar Tahsin Sermet'in, Eski Türk Ocağı Binası'nın Mimar Necmeddin Emre'in (Fot.208), Konya PTT Binası'nın Mimar Falih Ülkü'nün eserleridir (Fot.190). Anafartalar Caddesi ve çevresinde Mimar Arif Hikmet Koyunoğlı'na ait Eski Adliye Binası ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Mimar Mukbil Kemal'e ait Gazi ve Latife Ortaokulları ile Mimar Arif Hikmet Koyunoğlı'na ait Işıklar Caddesi No.27 mimarları belli yapılardır. Sivil yapılardan Mermercizade İşhanı ile Büyük Otel ise ismine ilk kez tarafımızdan rastlanan Mimar Hasan Hadi'ye aittir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki önemli yapılardan Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'ndaki Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, planı ve cephe düzenlemesi itibariyle İstasyon Caddesi'ndeki Vakıf Apartmanı (Fot.170) ile Talat Paşa Bulvarı üzerindeki Devlet Demiryolu İşletme Binası'na (Fot.176) çok benzer. Bu iki yapının mimarı Mimar Kemalettin'dir. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nın mimarı ise bilinmemektedir. Muhtemelen bu yapının mimarı da Mimar Kemalettin veya yardımcılarından biri olmalıdır.

Dönemin yapıları betonarme inşa tekniğinde yapılmıştır. Dönemin diğer yapılarının çoğu düzgün kesme taş taklidi sıvanmıştır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların cepheleri de dönemin diğer yapıları gibi sıvanmıştır. Ancak bu yapılarda düzgün kesme taş taklidi sıvama uygulaması çok az rastlanan bir özelliktir. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan Eski Adliye Binası zemin katı, Gazi ve Latife Ortaokulları taçkapısı ve pencere kemerlerinde, Konya Sokak No.21 ve Konya

[102] Fotograf için bkz. Metin Sözen, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı**, Ankara 1984

dördüncü kat pencereleri, Hekimler Sokağı No.4 sağ taraf ikinci kat pencereleri, Anafartalar Caddesi No.36'nın ikinci kat penceresi ve Alataş Sokak No.1 güney çıkma ikinci kat pencereleri yuvarlak kemer içinin üçe bölünmesiyle oluşturulmuştur. Karaman Sokağı No.4'ün kuzey cephe sol tarafındaki birinci kat pencereleri basık kemerin içinin üçe bölünmesiyle yapılmıştır. Işıklar Caddesi No.22'nin ikinci kat çıkma pencereleri dikdörtgen formlu üçüz düzendedir; ancak ortadaki açıklık yuvarlak kemerlidir. Hükümet Caddesi No.4'ün birinci katında tüm cepheyi kat eden basık kemerin içi beşe bölünerek beşli pencere düzeni yapılmıştır.

Balkonlar

31 yapıda balkon yer alır. Bu yapılardan on üç tanesinde, Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Hekimler Sokağı No.2, Hekimler Sokağı No.4, Şekerciler Caddesi No.16, Anafartalar Caddesi No.36, Anafartalar Caddesi No.42, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.26, Konya Sokak No.29, Işıklar Caddesi No. 16, Erzurum Otel, Avrupa Otel, Altar Sokak No.6'da çıkmaların üzeri balkon olarak değerlendirilmiştir ve çıkmaların formunda yapılmıştır.

21 yapıda balkonlar dikdörtgen formludur. On tanesi yuvarlak, beşgen veya üçgen olmak üzere farklı formdadır. Hükümet Caddesi No.4'de yuvarlak formda, Koç İşhanı'nda yanlarda ikinci ve üçüncü kat pencereleri önünde ve ikinci kat orta penceresi önünde beşgen, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nda köşelerde yuvarlak formda, Işılar No 27'de üç cepheli, Altar Sokak No.6 güneybatı cephede yuvarlak formludur. Mermercizade İşhanı çıkmalarında üç cepheli, Anafartalar Caddesi No.36'da çıkmanın yuvarlak formunda, Konya Sokak No.26'da kuzey cephedeki çıkmaların formunda yarım daire, Erzurum Otel'de batı cephe çıkma üzerinde üçgen formda, Avrupa Otel'de batı cephe soldaki çıkma üzerinde üç cepheli balkonlar yer alır.

Balkonların betonarme veya metal malzemeli korkulukları vardır. Bu korkuluklarda geometrik şebekelere, çökertmelere, bitkisel süslemelere veya parmaklıklara yer verilmiştir. Altı yapıda balkon korkulukları geometrik şebekelidir. Altı yapıda da betonarme düz korkulukların yüzleri çökertmelerle hareketlendirilmişlerdir. Hükümet Caddesi No.4, Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No.42, Şekerciler Caddesi No.16, Konya Sokak No.26, Konya Sokak No.29'un

balkon korkulukları geometrik şebekelidir. Anafartalar Caddesi No.27, Mermercizade İşhanı, Hekimler Caddesi No.4, Büyük Otel, Altar Sokak No.6, Karaman Sokağı No.4'ün balkon korkulukların enine veya dikine dikdörtgen çökertmeler yapılmıştır. Işıklar Caddesi No.16'nın balkon korkulukları betonarme parmaklıklıdır. Koç İşhanı'nda beşgen balkonlardan ikinci kattakilerin korkuluklarının ön cephelerinde dikdörtgen içine baklava formunda çökertme yapılmış ortasına dilimli kabara, köşelerine palmet motifi yapılmıştır. Üçüncü kattakilerin cephesine dilimli sivri kemer formunda çökertme yapılmıştır. Üçüncü kat orta balkonunun kemer formunda ajurlu süslemeleri vardır. Mermercizade İşhanı balkon korkuluklarında gülbezekler yer alır. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nda betonarme korkulukların içine metal şebekeler yerleştirilmiştir. Işıklar Caddesi No.27'nin balkon korkulukları düzdür. Diğer yapıların balkonları metal parmaklıklı veya şebekelidir. Büyük Otel'in kuzey cephe üçüncü kat orta balkonunun metal parmaklıkları dışa doğru kavis yapar.

On yapıda balkonlar konsola oturmaz. Koç İşhanı'nın beşgen balkonları, Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No.60, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Alataş Sokak No.1, Alataş Sokağı No.21'in tüm balkonları, Erzurum Otel'in kuzey cephedeki balkonları, Avrupa Otel'in güney cephe balkonları, Altar Sokak No.6'nın yuvarlak balkonları, Karakuş Sokağı No.4'de balkonların konsolları yoktur.

13 yapıda da balkonlar "S" formlu konsollarla taşınır. Mermercizade İşhanı birinci kat ve Büyük Otel'in ikinci kat yan balkonlarının içbükey konsolları vardır. Hükümet Caddesi No.4'ün yuvarlak balkonları çeyrek küre formlu konsollara otururlar. Anafartalar Caddesi No.27'de aralardaki dikdörtgen dişler ve köşelerde "S" formlu konsollarla, Mermercizade İşhanı üçüncü kat balkonları çadır formlu, Işıklar Caddesi No.27'nin üç cepheli balkonlarının üç cepheli piramit formunda, Çıkrıkçılar Sokağı No.5'in ikinci kattakibalkonları ve Yağcıoğlu Apartmanı'ndaki balkonlar verev konsollarla taşınır.

Sütun ve Sütun Başlıkları

İncelediğimiz yapılardan çok azında sütun, sütunce ve sütun başlığı yer alır. Her yapıda farklı sütun başlıkları kullanılmıştır. Koç İşhanı birinci katında iki yandaki sivri kemerli pencerelerin kemer ayakları kavuk şeklinde başlıkları olan sütuncelerle

taşınır. Hekimler Sokağı No.4 çıkma köşelerinde üst ve alt uçları silmelerle belirlenen ince sütunceler yapılmıştır. Nilüfer Sokağı No.10'un ve Işıklar Caddesi No.16'nın çıkma köşelerinde kum saati başlıklı sütunceler vardır. Ayrıca Işıklar Caddesi No.16'nın doğu cephesinde, çıkmanın üzerindeki balkonun payeleri önünde bitişmiş yarım sütuncelerin Türk üçgeni başlıkları vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nın doğu ve batı cephelerinde üçü balkonların birinci ve ikinci kattakileri taşıyan sekizgen sütunların mukarnaslı başlıkları vardır. Işıklar Caddesi No.22'nin ikinci kat çıkma üçlü pencerelerini üçe ayıran sütunların ve beşinci kat yan pencerelerinin yan söveleri önündeki lentoyu taşıya sütunların korint başlıkları vardır. Atlar Sokağı No.6'nın yuvarlak balkonlarından ikinci kattakinin çatısını kübik başlıklı iki sütun taşır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıları, Ankara'da bulunan diğer Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarıyla karşılaştırdığımızda yoğunluğun Anafartalar Caddesi ve çevresinde bulunduğunu söyleyebiliriz. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'da Kızılay ve İstiklal Caddesi çevresinde, memurların ikameti için inşa edilmiş evleri saymazsak ki bugün Kızılay'daki restore edilmiş iki tanesi hariç hepsi yıkılmıştır, dönemin apartman ve işhanı yoğunluğu Anafartalar Caddesi ve çevresindedir. İncelediğimiz yapılar haricinde, bugün Ankara'da çoğunluğu Ulus civarında bulunan yirmi yapı kalmıştır. Bu yapılardan üç tanesi konuttur, geri kalanı ise kamu hizmet binalarıdır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarla Türkiye genelindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarını karşılaştırdığımızda ise, yayınlara geçmiş örnekler, yapıların daha çok İstanbul'da yoğunlaşmış olduğunu gösterir. İstanbul'u İzmir takip eder. Bu şehirlerden sonra Konya, Eskişehir, Edirne, Kastamonu, Bursa gibi şehirlerimizde de, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarına rastlanır. Ankara, İstanbul ve İzmir'de işhanı ve apartman gibi sivil yapılara diğer illere göre daha çok rastlanır.

Gerek Ankara gerekse Türkiye genelindeki dönemin yönetim binaları, bankalar, müzeler, oteller gibi önem taşıyan yapılarının mimarları bellidir. I. TBMM Binası (1915) Mimar Hasip Bey'in (Fot.163); II. TBMM Binası (1924) (Fot.124), Kastamonu Hükümet Konağı (Fot.187), Mimar Vedat Tek'in (Fot.164); Ankara'da Ulus Ziraat

Sokak No.29'un zemin katında, Konya Sokak No.19'un ve Işıklar Caddesi No.22'nin kuzey cepheleri düzgün kesme taş taklidi sıvanmıştır. Ankara'daki Eski Türk Ocağı (Fot.168),Ankara Palas (Fot.169), Vakıf Apartmanı (Fot.170), Gazi Eğitim Enstitüsü (Fot.171), İş Bankası Binası (Fot.173), Tapu ve Kadastro Binası (Fot.179), Kastamonu Hükümet Konağı (Fot.187), Konya'da Dar-ül Muallimat (1927) (Fot.189), PTT Binası (1926) (Fot.190), Bursa Hükümet Konağı (1925) (Fot.181), Eskişehir Sıtma Eradikasyon Başkanlığı (1928) (Fot.185), Edirne İttihat ve Terakki Kulübü (1926-1932) (Fot.186) gibi pek çok yapıda düzgün kesme taş taklidi sıva yapılmıştır. II. TBMM yapısında ise dış cepheler kabayonu taş kaplanmıştır(Fot.124).

Dönemin yapılarının üst örtüsü kırma çatıdır. Çoğu yapıda kırma çatı geniş saçak olarak dışarı yansır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan 23[103] tanesinde geniş saçak uygulaması vardır. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları'nda geniş saçak tüm cepheleri dolanırken bazı yapılarda birkaç cephede uygulanmıştır.

Geniş saçağın olmadığı veya kısmen bulunduğu yapılarda; Anafartalar Caddesi No.29, Anafartalar Caddesi No.36, Anafartalar Caddesi No.42, Büyük Otel, Hekimler Sokağı No.4, Konya Sokak No.19, Kocalar Sokağı No.19, Kocalar Sokak No.1, Nilüfer Sokak No.10, Alataş Sokak No.21 ve Işıklar Caddesi No.22'deki yapılarda olduğu gibi çatının kalkan duvarı ile gizlenmiş olduğu görülür. Ankara'da Eski Türk Ocağı Binası (Fot.168) ve İş Bankası Binası'nda (Fot.173) çatının önü den danlarla bölünen kalkan duvarları ile gizlenmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın kuzey cephesinde orta bölümün iki yanında kalan yükseltili kısmın üzerinde (Fot.165) ve Ziraat Bankası'nın köşe kuleleri arasında kalan kesimlerde geniş saçağın üzerinde (Fot.172), Eskişehir Turing Oteli (Fot.184), Konya PTT Binası (Fot.190), İstanbul'da Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), Karaköy Deniz Yolları Acentası Binası (Fot.203), İzmir'de Vakıflar Bankası Binası (1930-1932) (Fot.212), Eski Türk Ocağı binası (Fot.208), Ali Salim İşhanı

[103] Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan, Evkaf ve Şer'iye Vekaleti, Eski Adliye Binası, Gazi ve Latife Ortaokulları'nda saçak tüm cepheleri dolanmaktadır. Koç İşhanı, Anafartalar Caddesi No.27, Mermercizade İşhanı, Hekimler Sokağı No.4, Sakarya Apartmanı, Büyük Otel, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.19, Konya Sokak No.21, Konya Sokak No.29, Alataş Sokağı No.1, Kocalar Sokağı No.5, Işıklar Caddesi No.16, Işıklar Caddesi No.27, Karakuş Sokağı No.4, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Karaman Sokağı No.4, Altar Sokak No.6, Avrupa Otel'de geniş saçağa yer verilmiştir.

(Fot.216), Mimar Kemalettin Caddesi No.55'de (Fot.218) çatılar kalkan duvarı ile gizlenmiştir.

Mermercizade İşhanı'nı güney çıkması ile Büyük Otel kuzeybatı cephesinin bitimlerinde yan kenarları kavisli üçgen tepelikler yapılmıştır. Ankara'da Tekel Başmüdürlüğü Binası'nın cephelerinde geniş saçağı bölen dilimli üçgen alınlıklara yer verilmiştir (Fot.175). İş Bankası Binası (Fot.173) ve Etnografya Müzesi giriş revakı ve yan tarafların cephe bitiminde ön yüzlerinde bitkisel kabartmalar içeren alınlıklar yapılmıştır (Fot.167). Dışişleri Bakanlığı Binası ana cephe yan kısımlarında ve taçkapı çıkmasının bulunduğu kesimin üzerinde (Fot.165), Ankara Palas'ın taçkapı taşıntısı üzerinde bitkisel süslemeli taç şeklinde den danlı alınlıklara rastlanır (Fot.169). Edirne İttihat ve Terakki Kulübü (Fot.186), İstanbul'da Karaköy Deniz Yolları Acentası (Fot.203), Teşvikiye Atiye Sokak'ta yer alan evde de(Fot.206), alınlığa rastlanır.

Genellikle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarında uygulanan köşelerin farklı biçimde tasarlanmasına, Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan sadece sekiz tanesinde rastlanmaktadır. Eski Adliye Binası ve Gazi ve Latife Ortaokulları'nda dört köşe cephelerden taşıntılı yapılmış, Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No. 42, Alataş Sokak No.1 ve Erzurum Oteli'ndeki binalarda birer köşe yuvarlak köşe çıkması şeklinde inşa edilerek kule görünümü kazandırılmış, Altar Sokak No.6'daki bina ile Büyük Otel'de ise köşenin zeminden çatıya kadar pahlanarak yükseldiği görülür. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda bu uygulamanın fazla görülmemesi, işlevleri gereği genellikle küçük boyutlu ve bitişik nizamda inşa edilmiş olmalarına bağlanabilir.

Bir ya da daha fazla köşesi, farklı biçimlerde tasarlanarak belirginleştirilen diğer yapılar şu şekilde örneklenebilir. Ankara'da Osmanlı Bankası'nın tek köşesi çok cepheli olarak dönülmüş (Fot.174), İş Bankası'nın tek köşesi ise yuvarlatılmıştır (Fot.173). Dışişleri Bakanlığı (Fot.165), Eski Türk Ocağı Binası (Fot.168), Maliye Bakanlığı (Fot.166), Ankara Palas'ta (Fot.169), Kastamonu Hükümet Konağı (Fot.187), Konya'da Dar-ül Muallimin (Fot.188), Dar-ül Muallimat (Fot.189), Bursa'da Atatürk İlkokulu (Fot.182), Hükümet Konağı (Fot.181), Eskişehir Hükümet Konağı (Fot.183), Konya'da PTT Binası'nda (Fot.190) dört köşe cephelerden dışarıya doğru taşıntılı yapılmıştır.

İstanbul'da Karaköy Deniz Yolları Acentası Binası (Fot.203) ile İzmir'de Büyük Kardiçalı Hanı'nda ise köşeler pahlanmıştır (Fot.217).

Dönemin yapıları çoğunlukla dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Dikdörtgen planlı Gazi ve Latife Ortaokulları, çeşitli illerde yapılmış ve aynı planda tasarlanmış okullarla benzer özellikler taşır. Bu tip okullardan biri olan Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu da, plan tasarımının yanı sıra cephe düzenlemesiyle de Gazi ve Latife Ortaokulları ile benzer özellikler taşır[104].

Örnekleri az olmakla birlikte farklı plan tasarımına sahip yapılar da bulunmaktadır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan Kocalar Sokak No.5'de yer alan bina, beşgen planlı tasarımıyla bu tip yapılara örnek oluşturur. Ankara'da İş Bankası Binası (Fot. 173) ve Osmanlı Bankası Binası gibi yapılar da, yamuk planlarıyla, bu tip uygulamalara sahip yapılara örnek verilebilir.

Anıtsal köşe kuleleri, genellikle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarında sıklıkla görülen mimari unsurlardan biridir. Ankara'da Ulus'ta Tekel Başmüdürlüğü, Kızılay'daki Tapu ve Kadastro Binası (Fot.179) ve Eski Macar Büyükelçiliği Binası (Fot.180), İstanbul'da Üsküdar Elektrik Tramvay Fabrikası (1929) (Fot.193), Şişli Ataman Kliniği (Fot.205), İzmir'de Eski Türk Ocağı Binası (Fot.208), Silahçı Ali Salim İşhanı (Fot.216) gibi binalar, anıtsal köşe kulelerine sahip yapılara örnek olarak verilebilir. Bu köşe kuleleri, birer yalancı kubbe ile sonlandığı görülür. Ancak, Anafartalar Caddesi ve çevresinde bulunan yapılarda, bu şekilde bir anıtsal köşe kulesine rastlanmamaktadır. Daha çok resmi binalarda karşılaşılan bu özelliğin, bu bölgedeki yapılarda bulunmamasının nedeni küçük boyutlu sivil yapılar olmalarıyla açıklanabilir. Ancak, Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No.42, Alataş Sokak No.1 ve Erzurum Oteli'nde bulunan binalarda, anıtsal köşe kulesi yerine, belki de bu mimari unsurların sembolik bir ifadesi olarak düşünülmüş, daha küçük boyutlu yuvarlak köşe çıkmaları şeklinde bir uygulamayla karşılaşılır.

Yukarıda örneklerini verdiğimiz köşe kulelerini örten yalancı kubbe, sadece köşe kulelerinde görülmez. Ankara'da Eski Adliye Binası'nın yıkılmadan önce var olan giriş bölümü üzerindeki kubbe gibi, Ankara Palas (Fot.169), İstanbul'da Sirkeci Büyük Postane (1909) (Fot.194), Kadıköy İskelesi (Fot.195), İzmir'de Milli Sinema'da

girişlerin üzerinde (Fot.209), Borsa Sarayı (Fot.214), İstanbul Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı'nda (Fot.200) köşelerde, köşe kulesi olmaksızın yalancı kubbe kullanılmıştır.

Bazı yapılarda da, köşelerin yalancı kubbe yerine birer kırma çatı ile kapatıldıkları görülür. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan Alataş Sokak No.1'de bulunan binanın köşesindeki yuvarlak çıkmanın üzeri bir kırma çatı ile örtülmüştür. Konya Dar-ül Muallimin'in büyük beşgen köşe çıkması (Fot.188), İzmir Osmanlı Bankası Binası'nın sekizgen formlu köşe çıkması (Fot.215) ve İstanbul Maçka'daki İzmir Palas'ın pahlanmış dikdörtgen formlu köşe çıkmasının üzerini de yalancı kubbe yerine birer kırma çatı örter (Fot.197).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarında, cephelerin vazgeçilmez unsurlarından birinin taçkapılar olduğu kabul edilmektedir[105]. Bunlar, genellikle revaklı, eyvanlı veya kemerli, bitkisel veya mukarnaslı süslemeler içeren anıtsal taçkapılar şeklindedirler. Ankara'da II. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası'nın yan cephesindeki giriş (Fot.164), Dışişleri Bakanlığı Binası (Fot.165), Etnografya Müzesi (Fot.167), Gazi Eğitim Enstitüsü (Fot.171), Ziraat Bankası Binası (Fot.172), İstanbul'da Sirkeci Büyük Postane (Fot.194). Kastamonu Hükümet Konağı'ndaki (Fot.187) revaklı girişler; Ankara Palas'taki gibi büyük sivri kemerli palmet süslemesi içeren tepeliği ile eyvanlı girişler (Fot.169), Ankara'da İş Bankası Binası ve Tekel Başmüdürlüğü Binası'ndaki kemerleri mukarnaslı başlıklara sahip sütunlarla taşınan ve kemer köşeliklerinde bitkisel dolgu süsleme içeren sivri kemerli girişler, II. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası (Fot.164), Maliye Bakanlığı Binası (Fot.166) ve Gazi Paşa İstasyonu'ndaki (Fot.176) kemer köşeliklerinde çini süsleme içeren girişler ve Maliye Bakanlığı Binası'ndaki (Fot.166) üçüz sivri kemer düzeni bu tarzda inşa edilmiş ve Anadolu Türk Mimarisi'nin anıtsal taçkapılarını hatırlatan örneklerden bazılarıdır. Taçkapıları farklı tarzda düzenlenmiş örnekler de bulunmaktadır. Örneğin İstanbul Kadıköy Kaymakamlığı'nda giriş aralığı basık kemerli taçkapı çerçevesinin iki yanı cephe boyunca yükselen birer pilasterle sınırlandırılmıştır. Bu pilasterler çatı hizasında mukarnaslı birer konsolla sınırlanır (Fot.191). Konya Dar-ül Muallimin'de, sepet kulplu kemere sahip geniş eyvan şeklindeki girişine çok basamaklı bir merdivenle ulaşılır (Fot.188). İstanbul Fıstıkağacı

---

[104] Resim için bkz. M. Sözen- M. Tapan, **a.g.e.**, s. 163.
[105] İ. Aslanoğlu, **a.g.e.**, s. 14; M. Sözen, **a.g.e.**, s. 30.

Dündar Sokak'ta yer alan konutta, iki yönlü merdivenle ulaşılan ve kaş kemerle dışa açılan eyvanın dip duvarına dikdörtgen giriş açıklığı açılmıştır Fot.207). İzmir Milli Kütüphane de ise, iki renkli taş almaşığı uygulanmış atnalı kemerli giriş aralığı mukarnaslı silmeler dolanan dikdörtgen bir çerçeve içine alınarak, kemer köşeliklerine bitkisel süslemeler yapılmıştır (Fot.210).

Örneklerden de görüldüğü gibi taçkapı uygulaması, daha önce sözünü ettiğimiz anıtsal köşe kuleleri gibi, daha çok resmi binalarda görülmektedir. Anafartalar ve çevresinde de, sadece Eski Adliye Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu, Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası ve Gazi ve Latife Ortaokulları olmak üzere 4 resmi binada geleneksel taçkapıları anımsatan girişlere rastlanmaktadır. Bunlardan Eski Adliye Binası, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ana cephelerinde, yukarıda örneklerini saydığımız resmi binalarda olduğu gibi, taçkapılarının bulunduğu orta kesim cepheden taşıntılı olarak yapılmıştır. Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası ve Gazi ve Latife Ortaokulları ise, taçkapının bulunduğu orta kesim değil, sadece taçkapılar cepheden dışarıya taşıntı yapmaktadır. Bu örnekler, bu bölgedeki resmi yapılarda görülen taçkapılar, dönemin diğer resmi yapılarındaki taçkapıların yanında daha sade görünümlü oldukları izlenir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki sivil mimarlık örneği olan diğer yapıların girişleri ise, İzmir ve İstanbul'daki küçük işhanlarının girişleri gibi sade dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. Benzer örnek İzmir'de Tekel Binası (Fot.212) ve Büyük Kardiçalı İşhanı'nın (Fot.217) girişleri verilebilir.

Dönemin bütün yapılarında yatay silmelerle enine bölünmüş cephelerde simetrik bir tasarımın hakim olduğu görülür. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların büyük çoğunluğunda da[106], Ankara'daki diğer tüm yapılar ile Bursa Atatürk İlkokulu (Fot.182), Eskişehir'de Hükümet Konağı (Fot.183), Turing Oteli (Fot.184), Edirne İttihat ve Terakki Kulübü (Fot.186), Konya'da Dar-ül Muallimin (Fot.188) ve Dar-ül Muallimat (Fot.189), İstanbul'da Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), Cağaloğlu Sağlık Yurdu (Fot.192), Sirkeci Büyük Postane (Fot.194), İzmir'de Borsa Sarayı (Fot.213), Osmanlı Bankası Binası (Fot.215), Silahçı Ali Salim Hanı'nda (Fot.216) olduğu gibi cephelerin yatay silmelerle enine bölüntüye uğradığı görülür. Anafartalar ve

[106] Anafartalar Caddesi No.60, Kocalar Sokak No.5 ve Konya Sokak No.19'da yer alan binalarda katları ayıran silme yer almaz.

çevresindeki bulunan Şekerciler No.16, Anafartalar Caddesi No.60, Eski Adliye Binası, Konya Sokak No.19, Nilüfer Sokak No.10, Kocalar Sokağı No.5 ve Gazi ve Latife Ortaokulları'nda ise cephelerinde silme bulunmayan örnekler olarak dikkati çekerler.

Cephelerde dikey bölüntüyü sağlayan pilasterlerin de, bu dönem yapılarında sıklıkla kullanıldığı izlenir. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan 16 tanesinde [107] görülen bu uygulamaya örnek olarak Ankara'daki Ziraat Bankası (Fot.172) ve İş Bankası binaları (Fot.173) ile Eskişehir Sıtma Eradikasyon Başkanlığı Binası (Fot.185) verilebilir. Ancak, söz konusu yapılarda daha taşıntılı ve yoğun süslemeleriyle iyice belirginleşerek cephede çarpıcı bir etki yaratan pilasterlerin, Anafartalar Caddesi ve çevresinde yer alan 17 yapıda, genellikle, yüzeysel yapılmış sade görünümlü oldukları dikkati çeker. Bu 17 yapıda görülen pilasterlerin Ankara'da Devlet Demiryolu İşletme Binası (Fot. 177), Ankara Palas (Fot.169), Eskişehir'de Hükümet Konağı (Fot.183), Turing Oteli (Fot.184), Kastamonu'da Hükümet Konağı (Fot.187), Konya'da Dar-ül Muallimin (Fot.188), İstanbul'da Üsküdar Elektrik Tramvay Fabrikası (Fot.193), Kadıköy İskelesi (Fot.195), Nemlizade Tütün Deposu (Fot.204) yapılarında olduğu gibi, sadece cephelerde dikeylik vurgusunu arttıran sade unsurlar olduğu görülür. Bu örneklerin çoğunun Ankara dışından olması da farklı bir özellik olarak dikkat çekicidir.

Bu dönem yapılarının önemli özelliklerinden biri de cephelerde çıkmalara yer verilmesidir. Anafartalar Caddesi ve çevresinde incelediğimiz 33 sivil mimarlık örneğinden 31'inde çıkma bulunmaktadır[108]. Çıkmaya sahip yapıların belli başlı örnekleri olarak Ankara'daki Osmanlı Bankası Binası (Fot.174), Tekel Başmüdürlüğü Binası (Fot.175), Vakıf Apartmanı (Fot.170) ve Devlet Demiryolu İşletme Binası

---

[107] Pilaster uygulaması Anafartalar Caddesi ve çevresinde Hükümet Caddesi No.4, Anafartalar Caddesi No.27, Şekerciler Caddesi No.16, Eski Adliye Binası, Büyük Otel, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Çocuk Esirgeme Kurumu, Konya Sokak No.19, Alataş Sokak No.1, Alataş Sokak No.21, Işıklar Caddesi No.16, Işıklar Caddesi No.22, Işıklar Caddesi No.27, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Erzurum Otel, Yağcıoğlu Apartmanı'ndaki binalarda vardır.

[108] Hükümet Caddesi No.4, Koç İşhanı, Mermercizade İşhanı, Hekimler Sokak No.2, Hekimler Sokak No.4, Şekerciler Caddesi No.16, Anafartalar Caddesi No.36, Anafartalar Caddesi No.42, Anafartalar Caddesi No.60, Büyük Otel, Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.19, Konya Sokak No.21, Konya Sokak No.26, Konya Sokak No.29, Nilüfer Sokak No.10, Alataş Sokak No.1, Alataş Sokak No.21, Karakuş Sokak No.4, Kocalar Sokak No.1, Kocalar Sokak No.5, Işıklar Caddesi No.16, Işıklar Caddesi No.22, Işıklar Caddesi No.27, Çıkrıkçılar Sokağı No.5, Çıkrıkçılar Sokağı No.68, Kastamonu Sokak No.4, Erzurum Otel, Avrupa Otel, Altar Sokak No.6, Yağcıoğlu Apartmanı'ndaki binalarda çıkmaya yer verilmiştir.

(Fot.177), İstanbul'daki Eminönü Birinci Vakıf Hanı[109], Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı (Fot.200), Cağaloğlu Sağlık Yurdu (Fot.192), Sirkeci Anadolu Hanı (Fot.202), Kadıköy Hovagimyan Hanı (Fot.201), Teşvikiye Atiye Sokak'taki bir konut (Fot.206), İzmir'deki Ziraat Bankası Binası (Fot.214), Tekel Müdürlüğü (Fot.211) ile Konya'daki Dar-ül Muallimin (Fot.188) binasında olduğu gibi pek çok yapıda çıkmaya rastlanır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların hepsinde dikdörtgen pencere yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Ankara'daki diğer yapılarda ise dikdörtgen pencere kullanımı daha az yoğunluktadır. Ankara'daki Etnografya Müzesi birinci katında (Fot.167), Eski Türk Ocağı Binası zemin katında (Fot.168), Gazi Eğitim Enstitüsü birinci, üçüncü ve dördüncü katlarında (Fot.171), Ziraat Bankası Binası (Fot.172), Tekel Başmüdürlüğü Binası (Fot.175) ve Ankara Palas'ın ikinci katlarında (Fot.169), İş Bankası Binası (Fot.173), Osmanlı Bankası Binası (Fot.174), ve Gazi Paşa İstasyonu'nun (Fot.176) birinci ve ikinci kat pencereleri, Maliye Bakanlığı Binası'nında (Fot.166) ortadaki taçkapı üzerindeki üçüz pencere dikdörtgen formludur. Ankara'daki I. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası'nda (Fot.163) dikdörtgen pencere kullanılmamıştır. Ulus'taki Vakıf Apartmanı (Fot.170), Devlet Demiryolu İşletmesi (Fot.177) ve Kızılay'daki Macar Büyükelçiliği (Fot.180) dikdörtgen pencerenin en yoğun kullanıldığı yapılardır.

Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde, gerek Anafartalar Caddesi ve çevresinde gerekse Türkiye genelindeki yapılarda kullanılan ana kemer formu sivri kemer olmakla birlikte, bazı yapılarda yuvarlak kemer, basık kemer, kaş kemer ve çok nadir olarak da Bursa kemeri ve atnalı kemer formlarının da kullanılmış olduğu izlenir. Ankara'daki Ankara Palas (Fot.169), İş Bankası Binası (Fot.173), Bursa Atatürk İlkokulu (Fot.182), Eskişehir Hükümet Konağı (Fot.183), İstanbul'daki Maçka İzmir Palas (Fot.197), Karaköy Deniz Yolları Acentası (Fot.203), İzmir'deki Osmanlı Bankası (Fot.216), Borsa Sarayı (Fot.213) ve daha birçok yapıda sivri kemer formu kullanılmıştır.

Ankara'daki Dışişleri Bakanlığı (Fot.165), Maliye Bakanlığı Binası (Fot.166), Eski Türk Ocağı (Fot.168) birinci katlarında, Ziraat Bankası'nda birinci kat pencereleri alınlıklarında ve giriş revakı kemerlerinde (Fot.172), Eskişehir Sıtma Eradikaston

[109] Fotograf için bkz. Metin Sözen, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı**, Ankara 1984

Başkanlığı birinci kat pencerelerinde (Fot.185), Kastamonu Hükümet Konağı zemin ve birinci kat pencerelerinde (Fot.187), İstanbul'daki Kadıköy Kaymakamlığı giriş ve iki yanındaki pencerelerde (Fot.191), Sirkeci Büyük Postane girişlerinde (Fot.194), Haydarpaşa İskelesi yan girişlerinin alınlıklarında (Fot.195), Karaköy Deniz Yolları Acentası pahlanmış köşe cephesi birinci kat penceresinde (Fot.203), Teşvikiye Atiye Sokakta yer alan bir konutun yan cephelerindeki pencerelerde (Fot.206), İzmir'deki Büyük Kardiçalı Hanı'nın giriş açıklığında (Fot.217), Vakıflar Bankası zemin kat pencereleri ve girişlerinde (Fot.212) basık kemer formu kullanılmıştır.

Ankara Vakıf Apartmanı (Fot.170), Devlet Demiryolu İşletme Binası'nda zemin katta (Fot.177), İstanbul Karaköy Palas zemin kat pencereleri üzerindeki alınlık pencerelerinde (Fot.198), Maçka İtalyan Sefareti birinci ve ikinci kat pencerelerinde (Fot.199), Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı birinci kat pencerelerinde (Fot.200), Karaköy Hovagimyan Hanı birinci kat yan pencerelerinde (Fot.201), Teşvikiye Atiye Sokakta yer alan evin ön cephe zemin ve ikinci kat pencerelerinde (Fot.206), İzmir Vakıflar Bankası birinci kat pencerelerinde (Fot.213) yuvarlak kemere rastlanır.

Türkiye genelinde Ankara'da I. TBMM Binası'nın pencerelerinde, Eskişehir'de Hükümet Konağı revaklı girişi üzerindeki pencerelerinde (Fot.183), Sıtma Eradikasyon Başkanlığı birinci kat ara pencerelerinde (Fot.185), İstanbul'da Üsküdar Elektrik Tramvay Fabrikası Zemin kat büyük pencerelerinde (Fot.193), Karaköy Hovagimyan hanı dördüncü kat pencerelerinde (Fot.201), Sirkeci Anadolu Hanı birinci ve dördüncü kat pencerelerinde (Fot.202), Şişli Ataman Kliniği giriş revakı ve giriş cephesindeki büyük pencerede (Fot.205), Fıstıkağacı Dündar Sokakta yer alan bir evin ikinci kat pencerelerinde (Fot.207), İzmir'de Ziraat Bankası Binası zemin kat pencerelerinde kaş kemer formuna rastlanır (Fot.214).

Ankara'da Kızılay Semti'ndeki memur evlerinin girişlerinde (Fot.178), Konya Dar-ül Muallimat'ın pencerelerinde, Bursa kemeri formu görülür (Fot.189). İzmir'de Eski Türk Ocağı (Fot.208) ve Milli Kütüphane (Fot.210) girişlerinde atnalı kemere rastlanır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda ise, atnalı kemer formu dışındaki yukarıda saydığımız tüm kemer formları kullanılmakla birlikte, basık kemer ve yuvarlak

kemer formunun sadece pencerelerde uygulanmıştır. Eski Adliye Binası'nda ise giriş aralıklarında kullanılan basık kemer istisnai bir örnek olarak dikkati çeker.

Bu dönemde, yapı cephelerinde dikkati çeken özelliklerinden biri de ikiz ve üçüz pencere uygulamalarıdır. Eskişehir'deki Hükümet Konağı (Fot.183), Turing Oteli (Fot.184), İstanbul'daki Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), İstanbul Üsküdar Elektrik Tramvay Fabrikası (Fot.193), İstanbul Sirkeci Büyük Postane (Fot.194), İstanbul Maçka İtalyan Sefareti (Fot.199), İzmir Osmanlı Bankası Binası (Fot.215), İzmir Milli Kütüphane (Fot.210), İzmir Tekel Binası (Fot.211), İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı'nda (Fot.216) ikiz pencere; Eskişehir Sıtma Eradikasyon Başkanlığı (Fot.185), Edirne İttihat ve Terakki Kulübü (Fot.186), Kastamonu Hükmet Konağı (Fot.187), Konya PTT Binası (Fot.190), İstanbul Sirkeci Büyük Postane (Fot.194), İstanbul Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı (Fot.200), İzmir Milli Sinema (Fot.209) ve Kütüphane (Fot.210), İzmir Borsa Sarayı (Fot.213), İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı (Fot.216), Mimar Kemalettin Caddesi'ndeki işhanları (Fot.218-219) gibi yapılarda da üçüz pencereler kullanıldığı görülür. Ankara'daki Ankara Palas (Fot.169), Vakıf Apartmanı (Fot.170), Gazi Eğitim Enstitüsü (Fot.171), Devlet Demiryolu İşletmesi Binası'nda (Fot.177), Ziraat Bankası Binası (Fot.172), İş Bankası (Fot.173) gibi yapılarda ise hem ikiz hem de üçüz pencereler birlikte kullanılmıştır. Dönemin çoğu yapısında olduğu gibi Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda da ikiz ve üçüz pencere uygulamalarına sıklıkla rastlanır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda rastlanan diğer bir özellik de, tek kemer içine yerleştirilmiş ikişer pilasterle üçlü pencereleri anımsatan bir düzenleme yapılmasıdır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki altı yapıda[110] görülen bu tarz düzenlenmiş pencerelerin benzerlerine Ankara Eski Türk Ocağı (Fot.168) ile Maliye Bakanlığı Binası'nın girişleri üzerindeki sivri kemerli pencerelerde (Fot.166), Ankara Palas'ın taçkapı eyvan duvarı üzerindeki sivri kemerli pencerede (Fot.169) ve İstanbul Karaköy Deniz Yolları Acentası'nda pahlanmış cephe birinci kat penceresinde rastlanır. (Fot.203).

---

[110] Eski Adliye, Hekimler Sokağı No.2, Hekimler Sokağı No.4, Anafartalar Caddesi No.36, Alataş Sokak No.1 ve Karaman Sokağı No.4'de tek kemerin içine üçlü pençere uygulaması görülür.

Bu dönem yapılarında sıklıkla rastlanan mimari unsurlardan biri de, cephe genişliğine göre sayısı değişen balkonlardır. Ankara'da II. TBMM Binası (Fot. 164), Maliye Bakanlığı (Fot.166), Ankara Palas (Fot.169), Vakıf Aparmanı (Fot.170), Ziraat Bankası Binası(Fot.172), İş Bankası Binası (Fot.173), Osmanlı Bankası Binası (Fot.174), Gazi Paşa İstasyonu (Fot. 175), Devlet Demiryolu İşletmesi Binası (Fot.177), Kızılay semtindeki evlerde (Fot. 178), yine Kızılay'da Tapu Kadastro Binası (Fot.179), Bursa Hükümet Konağı (Fot.181), Eskişehir'de Hükümet Konağı (Fot.183), Turing Oteli (Fot.184), Kastamonu Hükümet Konağı (Fot.187), Konya'da Dar-ül Muallimin (Fot.188), Dar-ül Muallimat (Fot.189) ve PTT Binası (Fot.190), İstanbul'da Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), Kadıköy İskelesi(Fot.196), İzmir'de Osmanlı Bankası Binası (Fot.215), Büyük Kardiçalı Hanı (Fot.217) ve Mimar Kemalettin Caddesi üzerindeki pek çok işhanında (Fot.218-219) çoğunlukla giriş üzerinde olmak üzere dikdörtgen formlu balkonlara rastlanır. Bu örneklerde olduğu gibi, Anafartalar ve çevresindeki yapıların çoğunluğunda da balkonlar bulunmaktadır. Ancak, burada Evkaf ve Şer'iye Vekaleti dışında, balkonların hepsi sivil mimarlık örneklerinde görülür. Dikdörtgen biçimlilerin yanı sıra yarım daire, üçgen ve çokgen formlular da vardır. Hatta, bilinen örnekler arasında sadece Ankara Vakıf Apartmanı'nda (Fot.190) ve İstanbul Karaköy Palas'ta (Fot.198) yarım daire formlu balkonlara rastlanması, Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılara ayrıcalıklı bir önem kazandırır.

B-Süsleme Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli özelliklerinden biri yapıların yoğun süslemeli cephelere sahip olmalarıdır. Türkiye genelindeki yapılarla karşılaştırdığımızda, süsleme yoğunluğu açısından kısır olan Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda bitkisel ve daha az olarak da geometrik süslemeye rastlanır Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılar, Ankara'daki memur evleri (Fot.178), Tapu Kadastro Binası (Fot.179), Macar Büyükelçiliği (Fot.180) ve II. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası'nda olduğu gibi az süslemeli yapılar olarak dikkati çeker. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılar arasında en yoğun süslemeye sahip yapı Işıklar Caddesi No.22'deki binadır. Resmi binalar da dahil olmak üzere, bu yapı dışındaki örnekler sade görünümleriyle dikkati çekerler.

İncelediğimiz yapılarda süslemeler, üç tip malzemeyle yapılmıştır. Genellikle sıva, süsleme malzemesi olarak da kullanılmıştır. Altı yapıda çini malzemeye yer verilmiştir. Bu çiniler, Kütahya atölyelerinde, firuze veya lacivert renkte tek renk sırlı çini plakaların yanı sıra 12.- 13. yüzyıllarda yapılmış firuze sır altına siyah bitkisel desenli Anadolu Selçuklu çinileri ile 16. yüzyılda görülen Rodos İşi diye anılan çok renkli İznik seramikleri tarzında üretilmişlerdir. Çini süslemeye Hekimler Sokağı No.4, Şekerciler Caddesi No.16, Sakarya Apartmanı, Eski Adliye Binası, Işıklar Caddesi No.16 ve Konya Sokak No. 29'da rastlanır.

Üç yapıda da kalem işi süsleme yer alır. Mermercizade İşhanı dördüncü kat bitimindeki geniş saçağın altında kalem işi yıldız motifleri yapılmıştır. Büyük Otel'de de dördüncü kat kuzey cephesinde kemer köşeliklerinde bitkisel süslemeli kalem işi süsleme yapılmışken üzerleri sıvanmıştır. Ancak sıvanın bir kısmı dökülmesine rağmen süsleme hakkında fazla fikir edinemiyoruz. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun içinde toplantı salonunun tavanında bitkisel desenli halı motiflerini andıran kalem işi tekniğinde süslemeler yapılmıştır.

Geometrik Süslemeler

Evkaf ve Şer'iye Vekaleti'nin geniş saçaklarının altında çıtalarla karelere bölünerek, Konya Sokak No.29'da da geniş saçak altları yine çıtalarla çaprazlama bölünerek geometrik süsleme yapılmıştır.

Balkon korkulukları ve parapetlerde geometrik geçmelerden meydana gelen süslemeler yer alır. Hükümet Caddesi No.4, Hekimler Sokağı No.2, Anafartalar Caddesi No.36, Anafartalar Caddesi No.42, Konya Sokak No.29, Avrupa Otel'de balkon korkuluğu veya parapetlerde geometrik şebekelere yer verilmiştir. Konya Sokak No.29'un balkon korkuluklarındaki geometrik şebekeler kapalı geometrik motiflerin geçmesinden meydana gelir.

Bazı yapılarda balkon korkuluklarında veya pencere altlarında çeşitli formlarda çökertme şeklinde kartuşlara yer verilmiştir. Koç İşhanı'nın üçüncü kat balkonlarının korkuluklarında dikdörtgen ve birinci kat beşgen çökertmelerin köşeliklerinde üçgen formlu, Anafartalar Caddesi No.27 balkon korkuluğu ve pilasterlerin üst kısmında dikdörtgen formlu, Hekimler Sokağı No.4 pencere altlarında, Sakarya Apartmanı

üçüncü kat penceresi altında dikdörtgen içine baklava formlu kartuş yerleştirilmiş, onun içine de yine baklava formlu bir çökertme yapılmıştır, Eski Adliye birinci ve ikinci kat pencereleri altında, Gazi ve Latife Ortaokulları birinci kat pencereleri altında, Büyük Otel batı cephe üçüncü kat kemerleri üzerinde, Konya Sokak No.19 kalkan duvarı üzerinde, Konya Sokak No.29 pencere altlarında, Işıklar Caddesi No.16 zemin kat pencereleri üzerinde kenarları dilimli kartuşlar bulunur. Ayrıca zemin kat köşelerinde kare panolar üzerinde içi içe iki sekiz kollu yıldız, onun üzerinde kare ve son katta da dört kollu yıldızdan oluşan bir süslemeye yer verilmiştir. Işıklar Caddesi No.22 birinci kat pencereleri altında dikdörtgen formlu kartuşlar yer alır. Altar Sokak No.6 ikinci ve üçüncü kat pencereleri altında dikdörtgen çökertmeler içinde dikdörtgen panolar, Çıkrıkçılar Sokağı No.68 birinci ve ikinci kat pencereleri altında dikdörtgen çökertmelerin içi dikdörtgen ve diyagonal parçalara bölünmüştür. Karaman Sokağı No.4 balkon korkuluklarında dikdörtgen çökertmeler yer alır.

Bazı yapılarda sarkıtı andıran dikey unsurlara yer verilmiştir. Şekerciler Caddesi No.16'da pilasterlerin bitimindeki silmelerden ve Yağcıoğlu Apartmanı'nda çıkma üçüncü kat iki yanında kare panolardan aşağı doğru sarkan, Anafartalar Caddesi No.42 çatı kalkan duvarlarını bölen pilasterler üzerinde ve Konya Sokak No.26 kuzey cephesinde blok köşelerinin bitiminde alt kısmı ters "T" ile sonlanan sarkıt motifleri vardır.

11 yapıda çeşitli boylarda dikdörtgen dişlerden meydana gelen silmelere yer verilmiştir. Hükümet Caddesi No.4 üçüncü ve dördüncü kat bitimlerinde, Anafartalar Caddesi No.27 balkon altlarındaki konsol işlevi gören, Anafartalar Caddesi No.42 üçüncü kat bitiminde tüm cepheleri dolanan, Eski Adliye Binası batı cephe ortasındaki ilk sıra taşıntının üzerinde ana cephenin çatı saçağı hizasında, Konya sokak No.26 yuvarlak çıkmaların ve doğu cephede üçüncü katın bitiminde, Işıklar Caddesi No.16 ikinci kat bitiminde, Işıklar Caddesi No.22 ikinci ve dördüncü kat bitiminde, Erzurum Otel batı cephe çıkma ve dördüncü kat bitiminde, Avrupa Otel batı cephe sol taraf ikinci kat bitiminde, Alataş Sokak No.21 ikinci kat bitiminde dikdörtgen dişli silmelere yer verilmiştir. Anafartalar Caddesi No.36 birinci kat başlangıcı yan yüzlerinde ve ikinci kat bitiminde dikdörtgen dişli silmenin üzerinde yuvarlak cepheli dişli silme yer alır.

Bazı yapılarda da baklava dizileri, zincirek motifi ve kartuşların dizilmesinden meydana gelen süsleme frizleri yer alır. Eski Adliye Binası zemin kat pencereleri söveleri hizasında baklava dizilerinden oluşan frizler yer alır. Erzurum Otel batı çıkmanın yanında kalan kesimde üçüncü ve dördüncü kat pencereleri altında dikdörtgen panolar içinde baklava dizileri yapılmıştır. Yağcıoğlu Apartmanı ikinci ve üçüncü kat pencereleri altında dikdörtgen panolar içinde yatay kartuşların dizilmesinden oluşan silme ile üçüncü kat bitiminde zincir motifli pilaster başlıklarına yer verilmiştir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan altı tanesinde çini süslemeye yer verilmiştir. Bu yapılardan üç tanesini bezeyen tek renk sırlı düz çinilerin geometrik formlar oluşturacak şekilde yerleştirildikleri görülür. Hekimler Sokağı No.4 çıkma üzerindeki balkona açılan üçüncü kat penceresinin üzerinde dikdörtgen pano içinde tek renk firuze ve lacivert çini plakalar baklava dizileri, çıkmanın yanında kalan kesimde de dikine yerleştirilmiş firuze ve lacivert tek renk sırlı çini plakalar halinde geometrik formlar oluşturacak şekilde dizilmişlerdir. Ayrıca Eski Adliye Binası'nın batı cephesinde ikinci kat pencerelerinin kemer köşelikleri ile Işıklar Caddesi No.16'nın doğu cephesinde çıkma ikinci kat penceresinin kemer köşelikleri firuze tek renk sırlı çini plakalarla kaplanmıştır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda enine dikdörtgen panolarda, çökertmelerde, balkon veya çatı korkuluklarında ve çok nadiren de saçak altlarında rastlanan geometrik süsleme unsurlarına, dönemin diğer yapılarında korkuluklarda ajurlu geçme veya yıldız motifleriyle, dikdörtgen çökertmeler içinde rastlanır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda görülen sarkacı andıran ikili veya üçlü grup halindeki dikine düz çubuklar ve bunlara bağlı kabara veya girland gibi motiflere, baklava dizilerine Ankara'daki diğer yapılarda rastlanmaz. Geometrik süsleme Ankara genelinde balkon korkuluklarında ve saçak altlarında görülür. Ankara Ziraat Bankası Binası (Fot.172) ve İş Bankası Binası'nda pilasterler üzerinde ve balkon altlarında (Fot.173) geometrik süslemelere yer verilmiştir. Geniş saçak uygulamalarında saçak altları Evkaf ve Şer'iye Vekaleti ile Konya Sokak No.29'da çıtalarla bölünerek süslenmiştir. Ankara genelinde Osmanlı Bankası'nda saçak altları çıtalarla bölünerek süslenmiştir. Bursa Hükümet Konağı (Fot.181), Eskişehir Sıtma Eradikasyon Başkanlığı (Fot.185), İstanbul'da Şişli Ataman Kliniği (Fot.205), Teşvikiye Atiye Sokakta yer alan

konutta (Fot.206), İzmir'de Tekel Binası (Fot.211), Ziraat Bankası Binası (Fot.214), Silahçı Ali Salim İşhanı (Fot.216) gibi yapılarda geometrik geçme veya çökertmelerden oluşan geometrik süslemeler rastlanır. İstanbul'da Karaköy Hovagimyan Hanı'nda da geometrik geçmelerden meydana gelen iki silmeye yer verilmiştir (Fot.201). Ayrıca Kastamonu Hükümet Konağı, İstanbul'da Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı, Nemlizade Tütün Deposu'nda dikdörtgen dişli silmeler yapılmıştır (Fot.204).

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan ikisinde, kemer köşelikleri tek renk sırlı çinilerle kaplanmıştır. Dönemin yapılarından Ankara'da II. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası'nın da kemer köşelikleri firuze tek renk sırlı çinilerle kaplanmıştır.

Bitkisel süslemeler:

Bitkisel süslemeler hemen hemen bütün yapılarda kullanılmış olmakla birlikte, dönemin diğer örnekleriyle karşılaştırıldıklarında, Anafartalar ve çevresindeki binalarda bitkisel desenli süslemelerin daha az kullanıldığı görülür. Sadece, Konya Sok. No.19 ve Işıklar Cad. No.22'deki binalar, dönemin diğer yapılarında olduğu gibi yoğun bitkisel bezemelere sahip olmaları nedeniyle diğerlerinden ayrılır. Diğer yapılarda bulunan ve daha sınırlı alanları kaplayan bitkisel süslemeler, genellikle silmeler, köşelikler, kabaralar, gülbezekler, panolar, kalkan duvarları gibi belirli unsurlarda toplanmıştır. Ayrıca, yapıları bezeyen çini plakalarda da bitkisel süslemelere yer verilmiştir.

İncelediğimiz yapılardan beşinde palmet ve rumilerden meydana gelen süsleme fistoları yer alır. Sakarya Apartmanı'nda birinci ve ikinci kat pencereleri altında rumilerden oluşan fisto bordürü yer alır. Konya Sokak No.19'un birinci kat pencere başlangıçları hizasında pencerelerle bölüntüye uğrayan helozonik bir şekilde düzenlenmiş sarmaşık fistosu yapılmıştır. Işıklar Caddesi No. 22'nin birinci kat bitiminde cepheyi kat eden kare levhaların içinde atlamalı olarak fiskiyeden çıkan rumiler ve vazolardan çıkan kıvrım dalların meydana getirdiği bitkisel süsleme şeridine yer verilmiştir. İkinci kat bitimindeki zincirek motifinden oluşan silmede zincirlerin altına denk gelen kısımlarda çiçek motifi yapılmıştır. Kocalar Sokağı No.1'in doğu cephe bitiminde saçak silmesinin altında bitkisel bir fisto yer alır. Hükümet Caddesi No.4'ün üçüncü kat bitiminde kazayağını andıran bir friz yapılmıştır.

Yapıların çoğunda Geleneksel Türk Süsleme Sanatı motiflerinden meydana gelen dolgu süslemeye yer verilmiştir. Koç İşhanı çıkma konsolları altında palmet ve Rumilerden oluşan bir süslemeye yer verilmiştir. Çıkmaların arasındaki üçüncü kat balkonunun dışa açılan kemer ayakları ön yüzünde de palmet ve rumi geçmesi yapılmıştır. İkinci kat balkon korkulukları ön çephesindeki iç içe dikdörtgen ve baklava deseninin kesiştiği köşelerde palmet motifi yer alır. Anafartalar Caddesi No.27'nin pilasterleri üzerinde üçüncü kat pencereleri hizasında baklava formu içinde palmet motifi yapılmıştır. Mermercizade İşhanı dördüncü kat çıkma pencereleri hizasında büyüklü küçüklü atlamalı olarak yerleştirilmiş şemse motiflerine yer verilmiştir. Sakarya Apartmanı'nın ikinci kat tekli ve çiftli pencerelerinin altındaki rumi fistoların altında altlı üstlü simetrik yerleştirilmiş, tekli ve çiftli pencerelerin altlarındakiler birbirinden farklı düzenlenmiş iki rumi geçme motifi yapılmıştır. Gazi ve Latife Ortaokulları'nın taçkapıları üzerindeki pencerelerin sövelerinin alt köşelerinde rumi dalı yer alır. Büyük Otel kuzey cephe kalkan duvarı üzerindeki den danların ortasında dört yapraklı yoncalar vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı'nda zemin kat sivri kemerli pencerelerinin kemer ayaklarının birleştiği köşelerde atlamalı olarak yerleşmiş iki farklı palmet kabartması yapılmıştır. Konya Sokak No.19'un tüm ikinci kat ve güney çıkma dördüncü kat pencereleri altında rumi şeridi, batı çıkmanın kalkan duvarı önünde bitkisel geçme kompozisyonu, ikiz sivri kemerli çökertmelerin kemerlerinin birleştiği kesimlerde şemse motifine yer verilmiştir. Nilüfer Sokağı No.10'da kalkan duvarı üzerinde sol tarafta sarmal biçimde bir bitkisel şerit, sağ tarafta ne olduğu anlaşılamayan bir süsleme panosu ve çıkma üzerindeki kalkan duvarı üzerinde yatay şemse motifi yer alır. Kocalar Sokağı No.5'in kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde ikinci kat pencereleri hizasında palmet ve rumili şemse motifine yer verilmiştir. Işıklar Caddesi No.16 kuzey cephedeki çıkma köşelerindeki pilaster başlıklarının altında yarım şemse motifi yapılmıştır. Işıklar Caddesi No.22'de ikinci ve dördüncü kat çıkma pencerelerinin kemer köşeliklerinde rumi ve asma yapraklarından oluşan kıvrım dallı dolgu süslemeye yer verilmiştir. Dördüncü kat yan pencerelerinin söveleri yan taraflarında dikey konumda yerleşmiş kıvrım dal panosu yer alır. Çocuk Esirgeme Kurumu Binası'nda ikinci kat doğu tarafındaki toplantı salonunun manastır tonozunu andıran tavanı kalem işi dikdörtgen panolara ayrılmış, panoların içinde değişik formlarda şemse motifleri ile

tavan göbeğinde çok kollu yıldız motifi işlenmiştir. Salonun batı duvarına da bir köy yaşamı tasvir edilmiştir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların çoğunda bitkisel süsleme unsurları Anadolu Türk Mimarisi'nde görülen bitkisel unsurlarını andırır. Palmet, rumi ve bu unsurların çeşitli kompozisyonlarından meydana gelen şemseler, bitkisel fistolar, kabaralar, kemer köşeliği dolguları, dikey ve yatay panolar da bu yapıların süsleme repertuarını oluşturur. Türkiye genelindeki yapılardan Ankara'da Dışişleri Bakanlığı (Fot.165), Etnografya Müzesi (Fot.167), Eski Türk Ocağı Binası (Fot.168), Ankara Palas (Fot.169), Ziraat Bankası Binası (Fot.172), İş Bankası Binası (Fot.173), Osmanlı Bankası Binası (Fot.174), Tekel Başmüdürlüğü Binası (Fot.175), ve Kadastro Binası (Fot.179), Eski Macar Büyükelçiliği Binası'nda (Fot.180) tepelik, alınlık, cephe bitimlerini dolanan kalkan duvarlarında, kubbe eteklerinde kemer köşeliklerinde pilaster başlık ve kaidelerinde yoğun bir bitkisel süsleme yapılmıştır. Bursa Hükümet Konağı sivri kemerli pencerelerinin köşeliklerinde (Fot.181), Edirne İttihat ve Terakki Kulübü cephe alınlığında (Fot.186), İstanbul'da Dördüncü Vakıf Hanı (Fot.200), Haydarpaşa İskelesi pencere alınlıklarında (Fot.195), Konya Dar-ül Muallimin mukarnaslı sütun başlıklarında (Fot.188), İzmir'de Büyük Kardiçalı Hanı pencere köşeliklerinde (Fot.217), Osmanlı Bankası Binası (Fot.215), Borsa Sarayı pencere kemer köşeliklerinde (Fot.213), Milli Kütüphane pencere ve kapı kemer köşeliklerinde ve kapı çerçevesi üzerindeki tepeliklerde (Fot.210) palmet ve rumi kompozisyonlarından meydana gelen bitkisel süslemelere rastlanır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki bir grup yapıda görülen bitkisel dolgu motifleri ise 18.-19. yüzyıl Batı klasisizm ve seçmeci anlayışlarının etkilerini hissettirir. Bu yapılardan Konya Sokak No.21'in cephe üst köşelerinde anahtar kulbunu andıran bir şekilde düzenlenmiş rumi geçmelerden oluşan bitkisel süslemenin üst kısmında yelpaze motifi, alt kısmında ise gerçekçi bir çiçekle sonlanan bir uzantı yer alır. Hükümet Caddesi No.4'te çıkma konsolu ön cephesinde akantus yaprakları, yan cephelerinde ise kabartma asma dallarına yer verilmiştir. Balkon konsollarında ise yelpaze ve yelpaze gibi açılmış akantus yapraklarından meydana gelen bir süslemeye yer verilmiştir. Çıkma üzerinde ikinci ve üçüncü kat pencereleri arasında da iç içe geçmiş çelenk ve perde motifi yapılmıştır. Hekimler Sokağı No.2'nin dikdörtgen çıkmasının konsollarının ön

cephelerinde balık pulu dizisinin üzerinde yapraklardan meydana gelen küçük bir bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Anafartalar Caddesi No.42'nin kuzey cephesinde kalkan duvarı üzerinde girland motiflerine yer verilmiştir. Sarkıtı andıran unsurlar bu girlandlardan çıkar. Bu girland motiflerinden çıkan sarkıtların alt kısımlarında rumi motifi yapılmıştır.

Işıklar Caddesi No.22'nin çıkma konsolları yan cephelerinde rumi ve asma dallarından meydana gelen kıvrım dallar yapılmıştır. Balkon konsollar üzerinde de sarmal üzerinde yapraklara yer verilmiştir. Bu tarzda yapılmış bitkisel bezemelere, bazı yapıların iç mekanlarında da rastlanır. Alataş Sokak No.21'in iç mekanında, tavan göbeğinde Barok tarzda bitkisel bir rozet yer alır. Tavan kenarlarını da Barok çiçeklerden meydana gelen bir süsleme dolanır. Erzurum Otel'in tavanında da benzer bir süsleme vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu Binası'nda tavan göbeklerinde barok tarzda bitkilerden oluşan bir rozet ile tavan kenarlarını dolanan akantus yaprakları ve yumurta dizilerinden meydana gelen antik süsleme unsurlarına yer verilmiştir. Çıkrıkçılar Sokağı No.5'in güney tarafındaki çıkmanın üçüncü kat balkon payeleri önünde kabartma asma yaprağı yapılmıştır. Avrupa Otel'in batı cephe ikinci kat pencereleri altında gül dallarından meydana gelen Barok tarzda bitkisel bir süsleme içeren dikdörtgen panolara yer verilmiştir. Batı cephe kuzey tarafında üçüncü kat bitiminde, ortada, Barok kabartma bir madalyon yapılmıştır. Ortasında muhtemelen yapım tarihi yazılıymış; ancak boyalarla dolduğundan okunamamaktadır. Karakuş Sokağı No.4'ün giriş yuvarlak kemerli alınlık penceresi kemer kilit taşı üzerinde boynuz motifi yer alır. Yağcıoğlu Apartmanı'nda çıkma ikinci kat pencereleri yan taraflarında baklava formları içinde dört yapraklı yoncaya yer verilmiştir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda rastladığımız Batı etkili süsleme unsurlarına Ankara'daki diğer yapılarda rastlanmaz. Bu tarz süslemeler İstanbul'da Sirkeci Büyük Postane (Fot.194), Karaköy Palas (Fot.198) ve Maçka İtalyan Sefareti'nde (Fot.199) görülmüştür. Yine Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda gördüğümüz sarkıtı andıran unsurlarla Anafartalar Caddesi No.42'nin kalkan duvarında görülen gerçekçi bitkisel tasvirlere Türkiye'de bu dönemde yapılmış bilinen yapılarda rastlanmaz.

Çini bezemeye sahip altı yapıdan dördünde Rodos işi diye anılan İznik seramikleri tarzında bitkisel desenli çiniler yer alır. Hekimler Sokağı No.4 üçüncü kat batı taraftaki pencerelerin ve Sakarya Apartmanı üçüncü kat pencerelerinin kemer köşelikleri ile Eski Adliye Binasının batı cephede taçkapı üzerindeki ikinci kat penceresinin kemer köşeliklerinde bu tip çini süslemeye yer verilmiştir. Şekerciler Caddesi No.16'nın beşinci kat sivri kemerli üçüz açıklığının ortadakinin üzerinde çini kitabe levhası yer alır. Konya Sokak No.29'un batı cephe ikinci kat pencereleri kemer köşelikleri ile çıkma ikinci katındaki basık kemerli çökertme içinde, çıkma konsolu yan cephelerinde ve taçkapı çerçevesi ile giriş aralığının kemeri arasında firuze üstüne siyah renkle yapılmış bitkisel süsleme içeren çini süsleme yer alır. Ayrıca ikinci kat pencereleri ortasında kalan kesimde dikdörtgen formlu çini kitabe levhası yer alır. Taçkapı çerçevesindeki çininin bir kısmı dökülünce yerlerine Rodos işi tabir edilen İznik seramikleri tarzında çini levhalar yerleştirilmiştir.

Bu tarz çini süslemelere Ankara'daki diğer yapılardan Maliye Bakanlığı Binası (Fot.166), Ankara Palas (Fot.169), Gazi Paşa İstasyonu'nda (Fot.176) rastlanır. Türkiye'deki pek çok yapıda da çini süslemeye rastlanır. Konya'da Dar-ül Muallimin (Fot.188), PTT Binası (Fot.190), İstanbul'da Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), Haydarpaşa İskelesi (Fot.195), Hovagimyan Hanı (Fot.201), İzmir'de Tekel Binası (Fot.212), Silahçı Ali Salim İşhanı (Fot.216) ve Mimar Kemalettin Caddesi'ndeki No.57'deki binada (Fot.219) pencere kemer köşeliklerinde bitkisel unsurlu çok renkli veya tek renk sırlı çini bezemeye yer verilmiştir. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapıların içinde çini süslemeye rastlanmaz. Ancak bilinen yapılardan Ankara'da Ziraat Bankası Binası (Fot.172) ve İş Bankası Binası'nda (Fot.173) iç mekanda çini süsleme yapılmıştır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan çok azında kabara, rozet gibi unsurlara yer verilmiştir. Kullanılan örneklerin çoğunun da bitkisel bezemeli olduğu görülür. Koç İşhanı ikinci kat balkon korkulukların ön yüzlerinde baklava formunun ortasında radyal desenli üst üste iki rozet yer alır. Anafartalar Caddesi No.27'nin birinci kat pencereleri arasındaki mihrabiyelerin ortasında kasımpatı çiçeğini andıran bir rozet yapılmıştır. Mermercizade İşhanı'nın birinci kat balkon korkulukları önünde ortadaki büyük yanlar dar olmak üzere üçer rozet yer alır. Ortadaki rozet yıldız çiçeği,yanlar ise

istiridye kabuğu şeklindedir. Üçüncü kat balon korkulukları ile kalkan duvarı üzerindeki den danların ortasında disklere yer verilmiştir. Eski Adliye Binası'nın taçkapısının basık kemerin kilit taşı üzerinde çarkıfelek motifi yer alır. Nilüfer Sokağı No.10'un ikinci kat çıkma pencerelerinin kemer köşelikleri ortasında çiçek rozeti bulunur. Erzurum Otel'in batı cephe çıkma bitiminde pilsterler üzerinde dördüncü kat üçgen alınlıkları üzerinde üçer rozet yer alır.

Koç İşhanı konsol cephelerinde, üçüncü kat orta balkon kemer ayaklarında ve beşgen balkonların cephelerinde, Mermercizade İşhanı'nda da kalkan duvarında, den danlarda ve üçgen alınlığın altında dilimli kabaralara yer verilmiştir. Hekimler Sokağı No.42'ün sol tarafta birinci kat penceresi üzerindeki iki farklı silmenin ortasında bitkisel süsleme içeren bir kabara yer alır. Işıklar Caddesi No.22'nin dördüncü kat pencereleri kemer kilit noktaları hizasında yarım küre formunda kabaralar yapılmıştır.

Yukarıda verilen örneklerden de görüldüğü gibi Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılardan çok azında görülen kabara, rozet gibi unsurlara Ankara'da I. TBMM Binası (Fot.163), Etnografya Müzesi (Fot.167), Ziraat Bankası Binası (Fot.172), İş Bankası Binası (Fot.173), İstanbul'da Kadıköy Kaymakamlığı (Fot.191), Kadıköy İskelesi (Fot.195), Şişli Ataman Kliniği (Fot.205), Fıstıkağacı Dündar Sokak'ta yer alan konutta da rastlanır (Fot.207).

Birinci Ulusal Mimarlı Döneminde inşa edilmiş yapıları karşılaştırdığımızda Anafartalar Caddesi ve çevresindeki sivil yapılarda görülen cephe düzenlemelerinde, çok fazla dikdörtgen açıklıklı pencereye yer verilmesi ve süslemenin seyrek kullanılması gibi akılcı işlevci dönemi hatırlatan cephe düzenlemelerine yer verilmesi veya batı etkili bitkisel süsleme ve yuvarlak kemer gibi geç dönem Osmanlı mimari unsurların kullanılması Anadolu Türk Mimarisini yeniden canlandırma amacına terstir. Ancak buna rağmen geleneksel unsurlara daha fazla yer verilmiştir. Türkiye genelinde inşa edilmiş dönemin sivil yapıları çoğunlukla İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerdedir. İstanbul'daki yapılar daha geleneksel mimari unsurları yansıtırken, İzmir'deki yapılarda görülen bitkisel süslemeler daha abartılı boyutlarda ve kabarık yapılarak Barok bir hava vermişlerdir. Bu durum geleneksel etkiyi hafifletir

V- SONUÇ

Türkçülük hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu, 1910'larda başlamış ve Cumhuriyet'in yaklaşık ilk on yılında da devam etmiştir. Edebiyat, politika gibi her alana yansıyan ulusallaşma isteği; Türk Mimarlığı'nda da biçimsel olarak yankısını bulmuştur. Başlangıçta Atatürk'ün desteğini alan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu, zaman içinde yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşlık yolunda yaptığı devrimleriye çelişmesi nedeniyle, kısa süre sonra bu büyük desteği yitirmiştir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, 1930'larda tamamen etkisini yitirmiş ve yerini Akılcı İşlevci Mimarlık Üslubuna bırakmıştır.

Anafartalar Caddesi ve çevresinde 37 tane Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne ait yapı tespit ettik. Bu yapılardan yedisi işhanı, 12'si apartmandır. Üç yapı hem apartman hem işhanıdır. Yedi yapı müstakil konut olarak yapılmıştır. Beş apartmanın ve bir müstakil konutun zemin katı dükkan olarak değerlendirilmiştir. Bu yapılardan 10'u 1923 öncesine, 22'si 1923-1927 arasına, beşi ise 1927 sonrasına tarihlenir. Tarihi kitabelerden veya yayınlardan bilinen yapılar haricinde diğerleri cephe düzenlemelerine göre tarafımızdan tarihlendirilmiştir.

İncelediğimiz yapılardan altısının mimarı bellidir. Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu, Eski Adliye Binası, Işıklar Caddesi No.27'deki bina ve Çocuk Esirgeme Kurumu Binası'na; Mimar Mukbil Kemal Gazi ve Latife Ortaokulları'na imza atmışlardır. Mimar Hasan Hadi Mermercizade İşhanı'nın ve Büyük Otel'in mimarıdır. Her iki yapının kitabelerinde adı geçen Mimar Hasan Hadi'nin ve Mermercizade İşhanı'nın batı cephesinin güney tarafındaki kitabede rastladığımız Jak Ceyman'ın adına ilk kez rastlanmaktadır

İncelediğimiz bütün yapılar betonarme inşa tekniğinde yapılmışlardır. Cepheleri sıvanmış yapılardan çok azında, dönemin çoğu yapısında görülen kesme taş taklidi sıvama uygulaması yapılmıştır. Yapıların üst örtüleri kırma çatıdır. Yuvarlak köşe kulelerinin üzeri ve Eski Adliye'nin giriş bölümünün üzeri soğan kubbe ile örtülmüştür.

23 yapıda çatı geniş saçak olarak yansır. Geniş saçağın olmadığı veya kısmen bulunduğu yapılarda çatı, kalkan duvarı veya alınlıkla gizlenir.

İncelediğimiz yapılardan hemen hepsi dikdörtgen planlı olmakla birlikte üç yapı, Kocalar Sokağı No.5, Işıklar Caddesi No.27 ve Büyük Otel farklı planlara sahiptir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki resmi yapılar enine dikdörtgen planlı, sivil yapılar ise genelde derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Resmi yapılarda mekanlar, enine dikdörtgen planlı bir koridorun etrafına dizilir. İki taraflı yerleştirilmiş simetrik düzendeki mekanlardan ortaya yakın olanları daha büyük boyutludur. Sivil yapılarda da konut ve işhanlarının tasarımlarında farklılıklar görülür. Konutlarda genellikle, geniş sayılabilecek bir dağılım mekanı etrafında odalar, mutfak, tuvalet ve banyonun yerleştirilmiştir. Geç örneklerde birimler koridorun etrafına dizilmiştir. İşhanlarında binanın kuruluşuna göre, dik veya paralel uzanan koridorun etrafına küçük boyutlu bürolar yerleştirilmiştir.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli karakteristik özelliklerinden biri olan cephe tasarımına önem verilmesi Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılar için de geçerlidir. Yapılarda genellikle cepheler simetrik düzenlenmiştir. Cephe düzenlemesinde de resmi yapılar yatay, sivil yapılar dikey kuruluşludur. Sivil yapıların hemen hepsi bitişik nizamda yapılmışlardır. Çoğu yapıda cepheler silmelerle enine, çıkmalar ve pilasterlerle dikine bölünmüştür.

İncelediğimiz yapıların girişleri dönemin diğer yapılarına nazaran oldukça sade görünümlüdür. Özellikle Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı, Konya Sokak No.29, Karakuş Sokak No.4 hariç bütün sivil yapıların girişleri basit dikdörtgen açıklıklar şeklinde yapılmışlardır. Resmi yapılar sivil yapılara göre daha gösterişlidir. Resmi yapıların hepsinde girişler, Beylikler Dönemi girişlerini hatırlatır.

31 yapıda, cephelerde çeşitli formlarda çıkmalar vardır. Bunların çoğu dikdörtgen formludur; ayrıca yarım daire formlu, üçgen ve çokgen formlu çıkmalara da rastlanır. Cephe çıkmalarınınn yanı sıra köşelere yapılan ve kule görünümü kazandırılmış çıkmalar da yapılmıştır. Bu kule görünümlü köşe çıkmaları genellikle yuvarlak planlıdır. Tek bir örnek olan Anafartalar Caddesi No. 60'daki binada köşe çıkması çokgen planlı yapılmıştır

Bütün yapılarda dikdörtgen formda pencerelere yer verilmiştir. 22 yapıda sivri kemerli, 15 yapıda basık kemerli, beş yapıda da yuvarlak kemerli pencereye rastlanır. Pencereler tek olduğu gibi, ikiz veya üçüz formda da yapılmıştır. Ayrıca değişik bir

uygulamayla Eski Adliye, Hekimler Sokağı No.2, Hekimler Sokağı No.4, Anafartalar Caddesi No.36, Alataş Sokak No.1, Karaman Sokağı No.4'de tek kemer içinin iki pilasterle bölünmesiyle üçüz pencere düzeni yapılmıştır.

Balkon 31 yapıda yer alır. Bu yapılardan 21'inde dikdörtgen formlu, 10'unda yuvarlak, beşgen veya üçgen olmak üzere farklı formlarda balkonlar yapılmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarında görülen süslemeler çoğunlukla sıva ile yapılmıştır. Sıva haricinde altı yapıda çini malzemeye ve üç yapıda da kalem işine rastlanır. Farklı malzemeler kullanılmasına karşın süsleme motifleri birbirine benzer. Geometrik süslemeler, Anadolu Selçuklu dönemi geçme motiflerinin yanı sıra ilk kez rastlanan baklava dizileri, sarkıtı andıran dikey unsurlar şeklinde kullanılmıştır. Bitkisel süslemelerde rumi ve palmetlerden meydana gelen Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine özgü çeşitli süsleme kompozisyonları, kemer köşelikleri, panolar fistolar içinde kullanılmıştır. Ayrıca kabaralar, rozetler gibi unsurların yanı sıra girlandlar, çelenkler, barok tarzda çiçekler, yumurta dizileri, akantus yaprakları, korint tarzı sütun veya pilaster başlıkları gibi Geç dönem Osmanlı Mimari süsleme unsurları da incelediğimiz yapıların süsleme repertuarında yerlerini almıştır. Anafartalar Caddesi No.42'de de başka bir yapıda rastlamadığımız gerçekçi tarzda bitkisel süslemeye yer verilmiştir.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki yapılarda "S" kıvrımlı konsol, kalkan duvarı gibi Geç dönem Osmanlı Mimarisi'nde görülen unsurlar da kullanılmıştır.

Anafartalar Caddesi ve çevresindeki işhanları ve apartmanlar, planları ve cephe düzenlemelerinde kullanılan unsurlar açısından dönemin diğer işhanı ve apartmanlarıyla benzer özellikler taşırlar. Ancak cephe görselliği açısından Ankara dışındaki İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerdeki işhanları Ankara'dakilere nazaran daha yoğun bezemelidir. Her iki grupta da çıkmalar, silmeler, pilasterler, çökertmeler, sivri kemer yoğun olmak üzere kemer çeşitleri, bitkisel ve geometrik süslemeler, kabaralar, rozetler ve çini süslemeler kullanılmıştır. Bütün bu unsurlar Anafartalar Caddesi ve çevresinde yoğun kullanılmasına karşın, özellikle İstanbul'daki örneklerde daha belirgin ve etkili kullanılmışlardır.

Resmi yapılarda ise gerek Ankara'da gerekse Türkiye genelinde büyük bir farklılık yoktur. Ancak Anafartalar Caddesi ve çevresindeki resmi yapılar dönemin

diğer resmi binaları gibi büyük boyutlu olmalarına karşın, onlardan daha gösterişsiz ve sade yapılmışlardır.

Bugün Anafartalar Caddesi ve çevresindeki sivil yapılar oldukça izbe ve kendi haline bırakılmış durumdadır. Gerek Ankara'nın geri kalanında, gerekse Türkiye genelindeki resmi yapıların çoğu, işlevini sürdürmesi, devlete bağlı kamu binası olarak veya Kültür Bakanlığı'nca restore edildikten sonra özel işletmeler elinde halen kullanılmaları sayesinde virane olmaktan kurtulmuşlardır. Anafartalar Caddesi ve çevresindeki resmi yapılar da aynı sebepler dolayısıyla izbelikten kurtulmuştur. Ancak sivil yapılar gerek sahiplerinin gerekse resmi makamların ilgisizliğinin kurbanı olmuşlardır. Bugün ya boş durumda, evsizlere yer olmuş veya ağır işlerin yapıldığı atölyelerin kullanımına kiralanmışlardır. Bir dönem mimarimizin önemli örnekleri olan bu yapıların tamamen yok olmadan kurtarılmaları gereğini en azından tarihi çevre koruma bilinciyle ele alıp, hiç değilse cephelerini korumak adına çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu görev yapıların sahiplerine ve çevre esnafa düştüğü gibi, bu kişilerin görevi yerine getirebilmeleri için yetkili makamların da bu konuda işleri kolaylaştıracak mevzuat yaratması gerekmektedir. Çalışmamızın amacı yok olmakta olan Anafartalar Caddesi ve çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarını belirleyip literatüre kazandırmak ve böylece yetkili kişilere ulaşabilmekti. Umarız amacımıza erişebiliriz.

VII-BİBLİYOGRAFYA

AFETİNAN, A., **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933,** Ankara 1972.

AKÇURA, T., **Ankara; Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma,** Ankara 1971.

ALSAÇ, Ü., **Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesi'nin Cumhuriyet Dönemin'deki Evrimi,** Trabzon 1976.

ALTABAN, Ö., "Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi", **75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık,** İstanbul 1998, s.1-24.

ALTINAY, R., **Lale Devri,** Ankara 1973.

Altındağ, Altındağ Belediyesi Yayını, Ankara 1994.

Ankara – Ankara, İstanbul 1994.

AREL, A., **18.yy İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci,** İstanbul 1975.

ASLANOĞLU, İ., **Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı,** Ankara1980.

ASLANOĞLU, İ., "1923-1950 Yılları Arasında Ankara'da Çalışan Yabancı Mimarlar", **Ankara Konuşmaları,** Ankara 1992, s.118-127.

BADEMLİ, R., "1920 – 1940 Döneminde Eski Ankara'nın Yazgısını Etkileyen Tutumlar", **Mimarlık,** S.2-3, 1985, s.10-16.

BADEMLİ, R., "Ankara'da Kent Planlama Dersi ve Ulaşılan Sonuçlar", **Ankara Ankara,** İstanbul 1994, s.161-170.

BATUR, A., "Batılılaşma Dönemi'nde Osmanlı Mimarlığı", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi,** C.4, İstanbul 1985, s.1038 – 1051.

BATUR, A., "Oryantalizm", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** C.6, İstanbul 1994, s.148 – 149.

BAYDAR, L., "1923 – 1950 Cumhuriyet Dönemi Ankara Konutlarında İç Mekan Kurgusu", **Bir Başkentin Oluşumu: Ankara 1923 – 1950,** Ankara 1994, s.48-51.

BİLGEN, H., "Ankara'da Günlük Yaşam: 1928 – 1938" **Mimarlık,** S. 2–3, İstanbul 1985, s.17-21.

Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını.

EYİCE, S., **Ankara'nın Eski Bir Resmi,** Ankara 1972.

FIRAT, N. İ., **Ankara Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek: Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası,** Ankara 1998.

GÖKALP, Z., **Türkçülüğün Esasları,** İstanbul 1995.

KELEŞ, R., **Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi,** Ankara 1971.

KUBAN, D., **Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler,** İstanbul 1995.

KUYULU, İ., "19.yy. Osmanlı Mimarisi'nin Gelişimi ve Genel Bir Bakış", **Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri,** İzmir 1992, s.47-62.

KUYULU, İ., "İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Mimarisi", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.10, İzmir 2000, s.91-100.

NALBANTOĞLU, G., "1928 – 1946 Döneminde Ankara'da Yapılan Konutların Mimari Değerlendirmesi", **Tarih İçinde Ankara Eylül 1981 Seminer Bildirileri,** Ankara 1984, s.257-280.

OSMAY, S., "1923'den Bugüne Kent Merkezleri'nin Dönüşümü", **75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık,** İstanbul 1998, s.139-150

ÖDEKAN, A., "Mimarlık ve Sanat Tarihi", **Türkiye Tarihi – 3, Osmanlı Devleti (1600 – 1908),** İstanbul 1992, s.347-433.

M. Özel, **Ankara**, Ankara 1992.

SANER, T., **19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığı'nda "Oryantalizm",** İstanbul 1998.

SÖZEN, M. –TAPAN, M., **50 Yılın Türk Mimarisi,** İstanbul 1973.

SÖZEN, M., **Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı,** Ankara 1984.

ŞİMŞİR, B. N., **Ankara... Ankara: Bir Başkentin Doğuşu,** Ankara 1986.

TANKUT, G., "Ankara'nın İmar Hareketlerinde Öncü Rolü", **Ankara Konuşmaları,** Ankara 1992, s.108-117.

TANKUT, G., **Bir Başkentin İmarı: Ankara (1929 – 1939),** İstanbul 1993.

TANKUT, G., "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Şehir Mimarisi "Ankara"", **Bir Başkentin Oluşumu: Ankara 1923 – 1950,** Ankara 1994, s.23 – 25.

TAPAN, M., "Cumhuriyet Dönemi Mimarisi", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.1, İstanbul 1997, s.345.

Türk Mimarlığı'nın Gelişimi ve Mimar Sinan, İstanbul 1975.

TÜRSAN, N., **Ankara'nın Başkent Oluşu,** İstanbul 1981.

YAVUZ, F., **Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz,** Ankara1952.

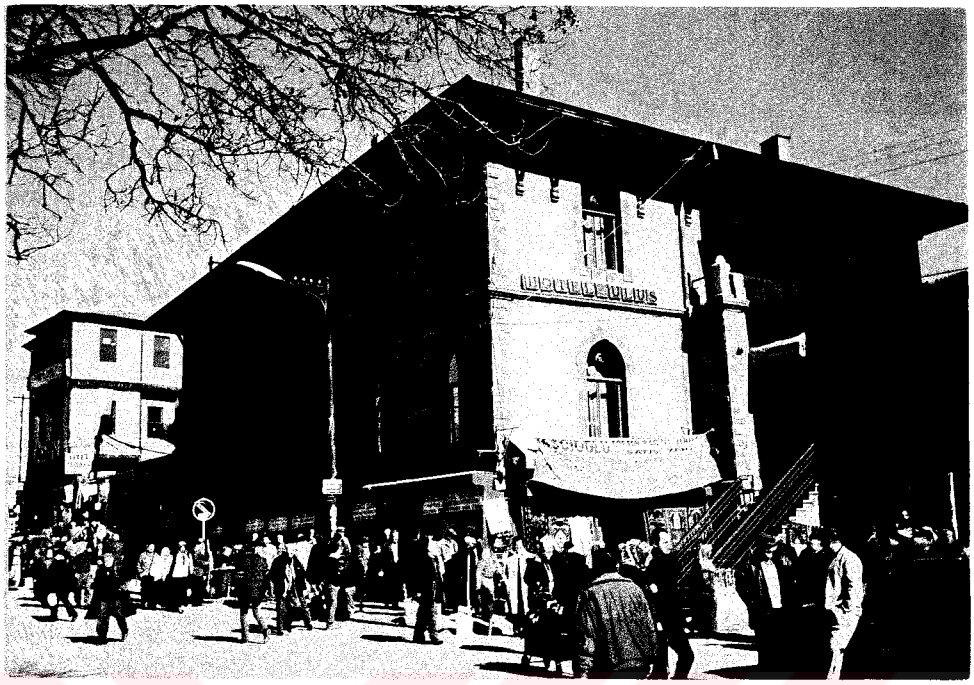
YAVUZ, F., "Ankara ve Şehirciliğimiz", **Mimarlık,** S.11, 1966, s.43-46.

YAVUZ, Y., **Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi,** Ankara 1981.

YAVUZ, Y. -ÖZKAN, S., "Osmanlı Mimarlığı'nın Son Yılları", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi,** C.4, İstanbul 1985, s.1078-1085.

28 Mehmet Çelebi'nin Seyahatnamesi, İstanbul 1970.

URAL, S., "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık: 1908 İnkılabı Mimarlığı veya Milli Mimari Rönesansı", **Mimarlık,** S.1-2, İstanbul 1974, s.5-51.

Fot.1 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Güney batıdan genel görünüşü.

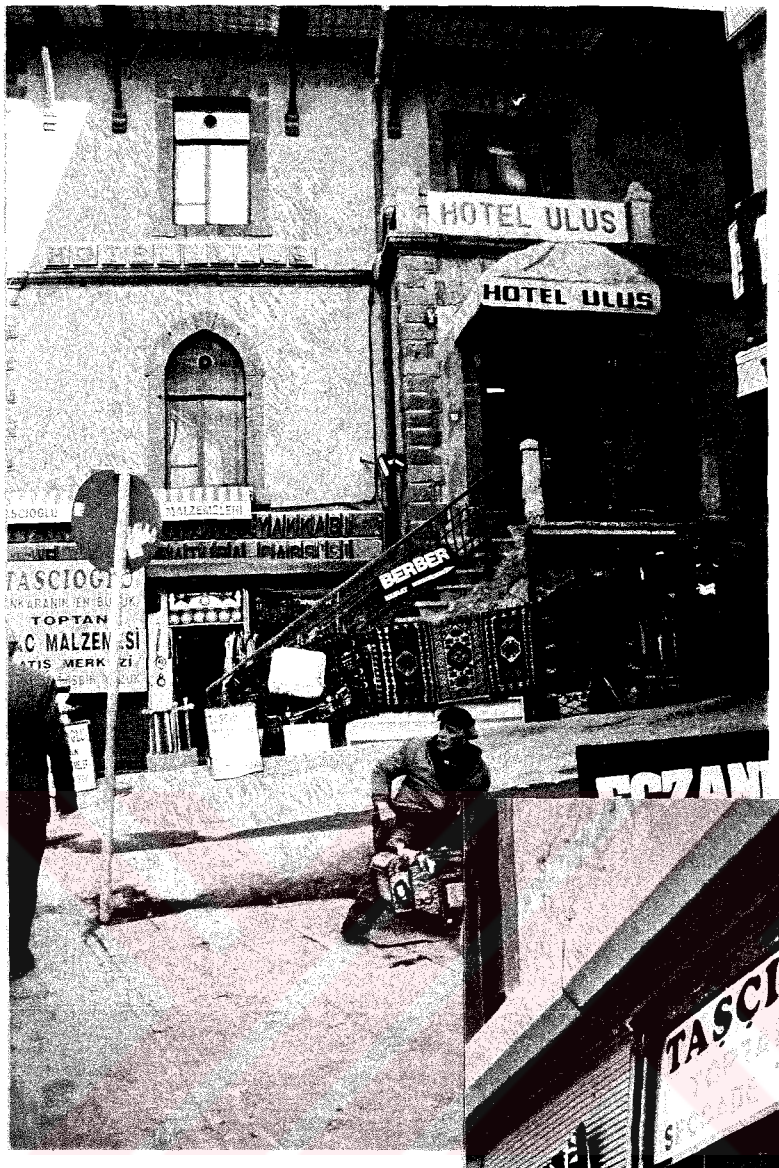
Fot.2 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Doğu cephesi.

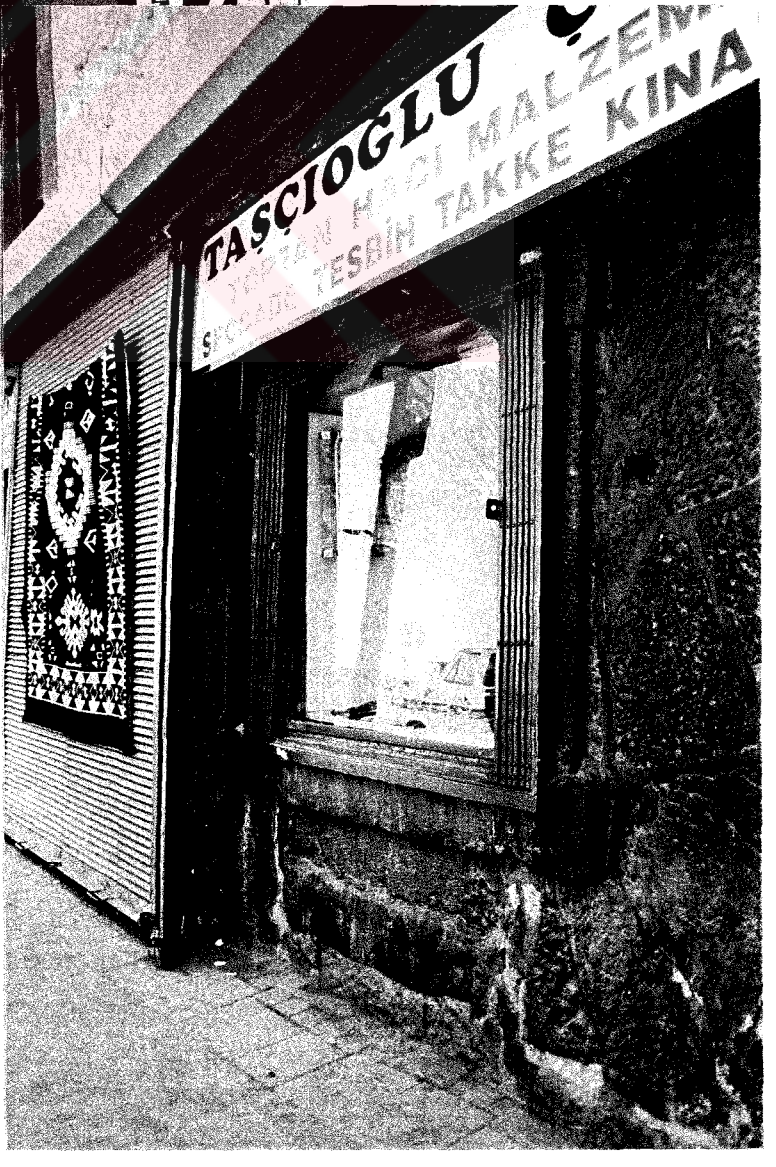
Fot.3 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Kuzey cephesi.

Fot.4 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Güney cephesi.

Fot.5 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Taçkapısı.

Fot.6 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Zemin kat penceresi.

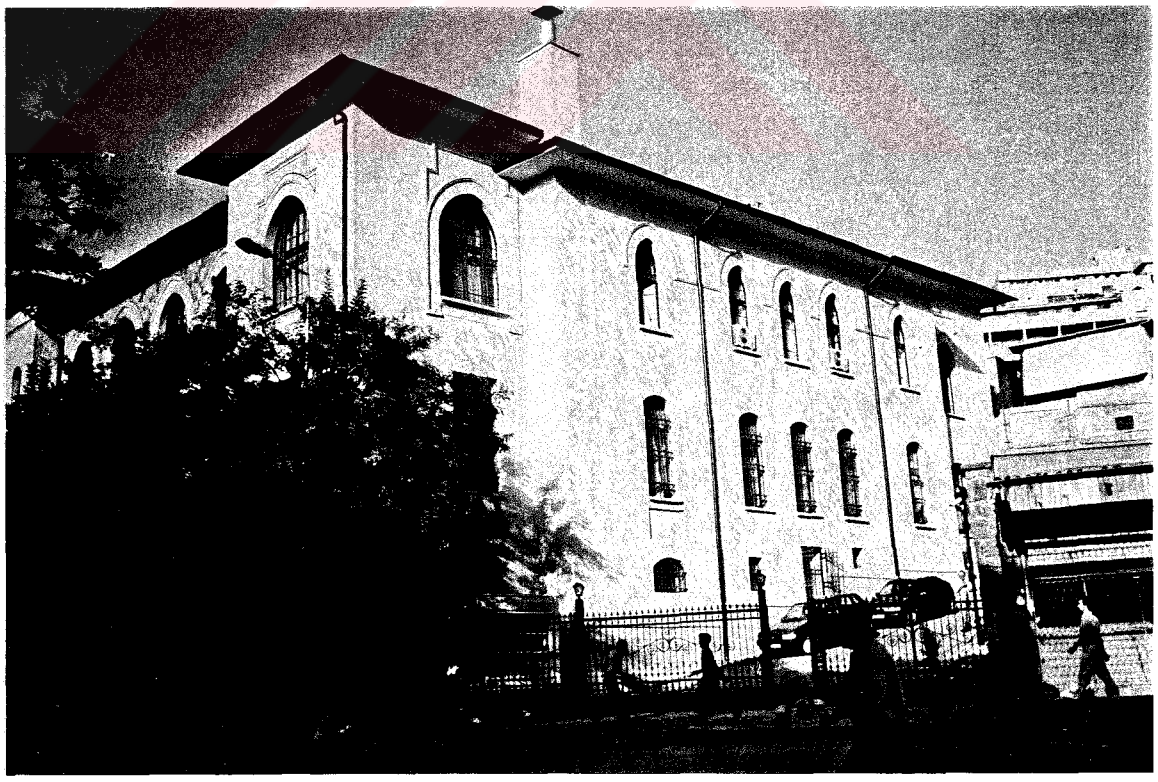
Fot.7 : Evkaf ve Şer'iye Vekaleti Binası. Eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s. 70.

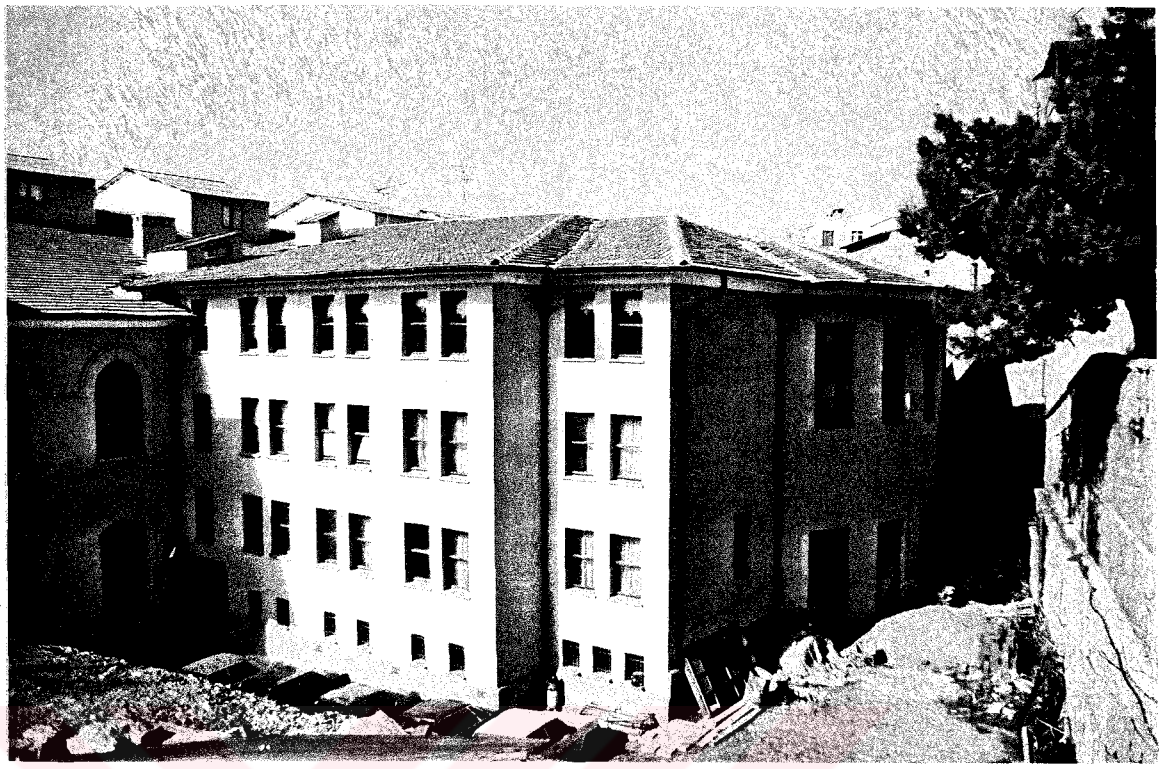
Fot.8 : Eski Adliye BinasıBinası. Eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.95.

Fot.9 : Eski Adliye BinasıBinası. Batı cephesi'nin güneybatıdan görünüşü.

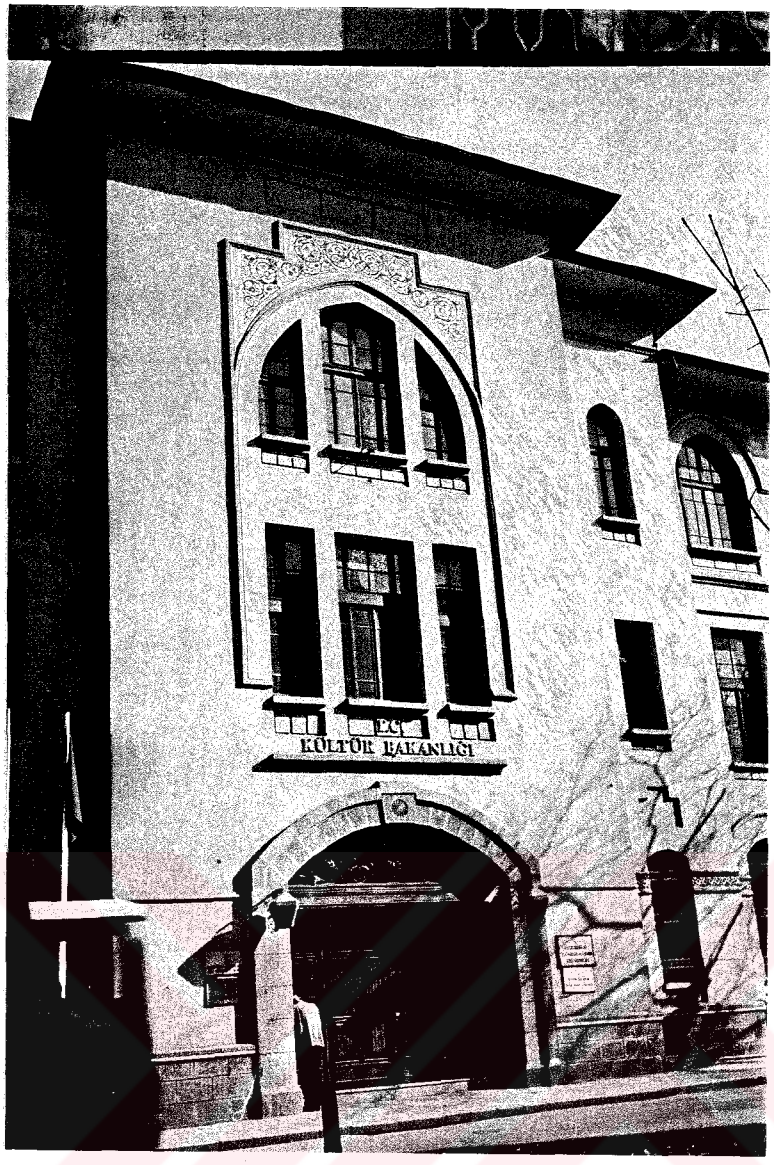
Fot.10 : Eski Adliye BinasıBinası. Güney cephesi.

Fot.11 : Eski Adliye BinasıBinası. B Blok güney ve doğu cephesi.

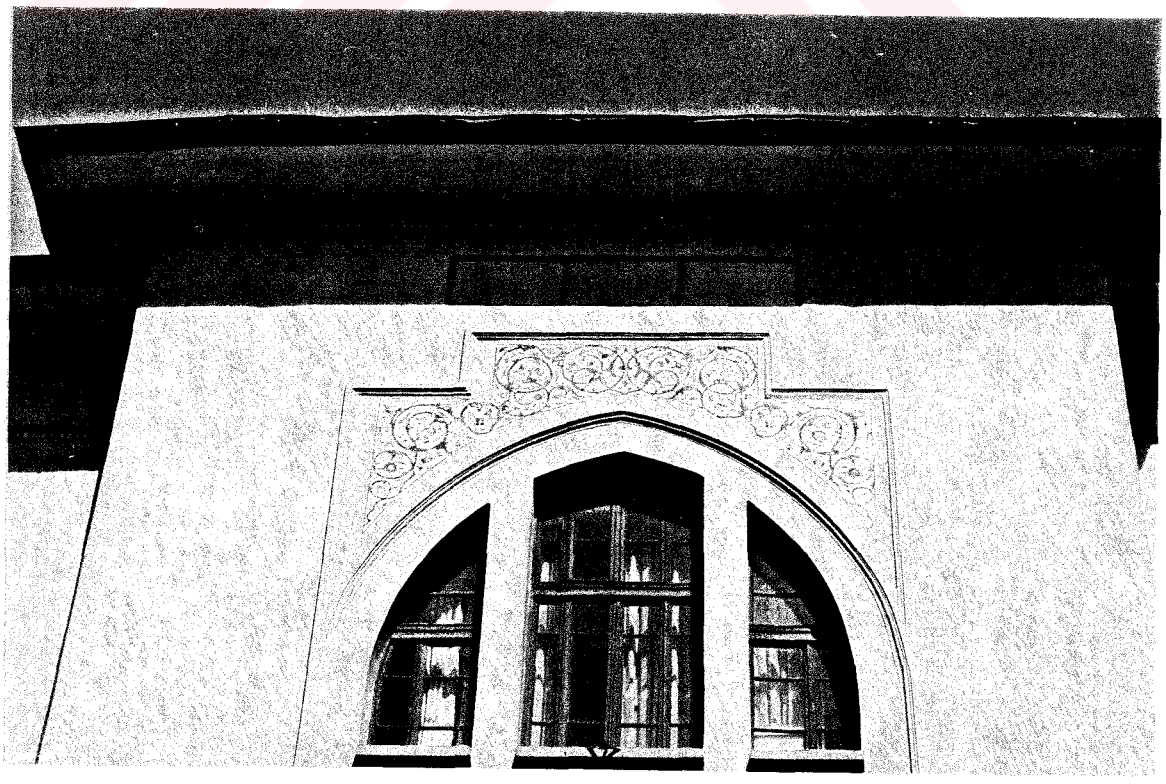

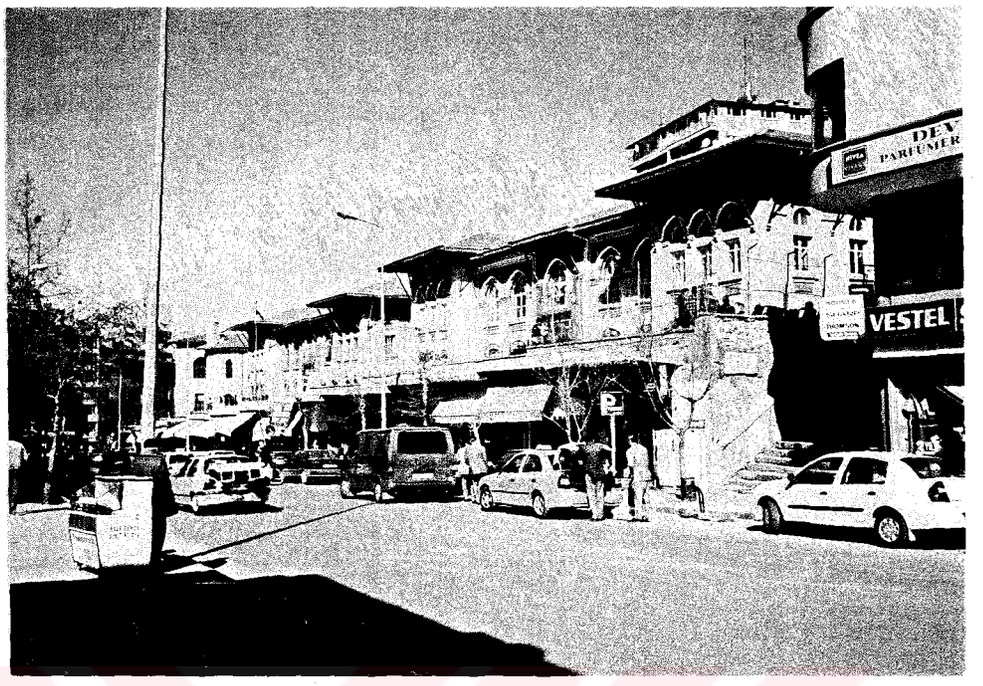
Fot.12 : Eski Adliye BinasıBinası. A Blok doğu cephesi.

Fot.13 : Eski Adliye Binası Batı cephesi taçkapısı.

Fot.14 : Eski Adliye Binası Taçkapı üzerindeki ikinci kat penceresi.

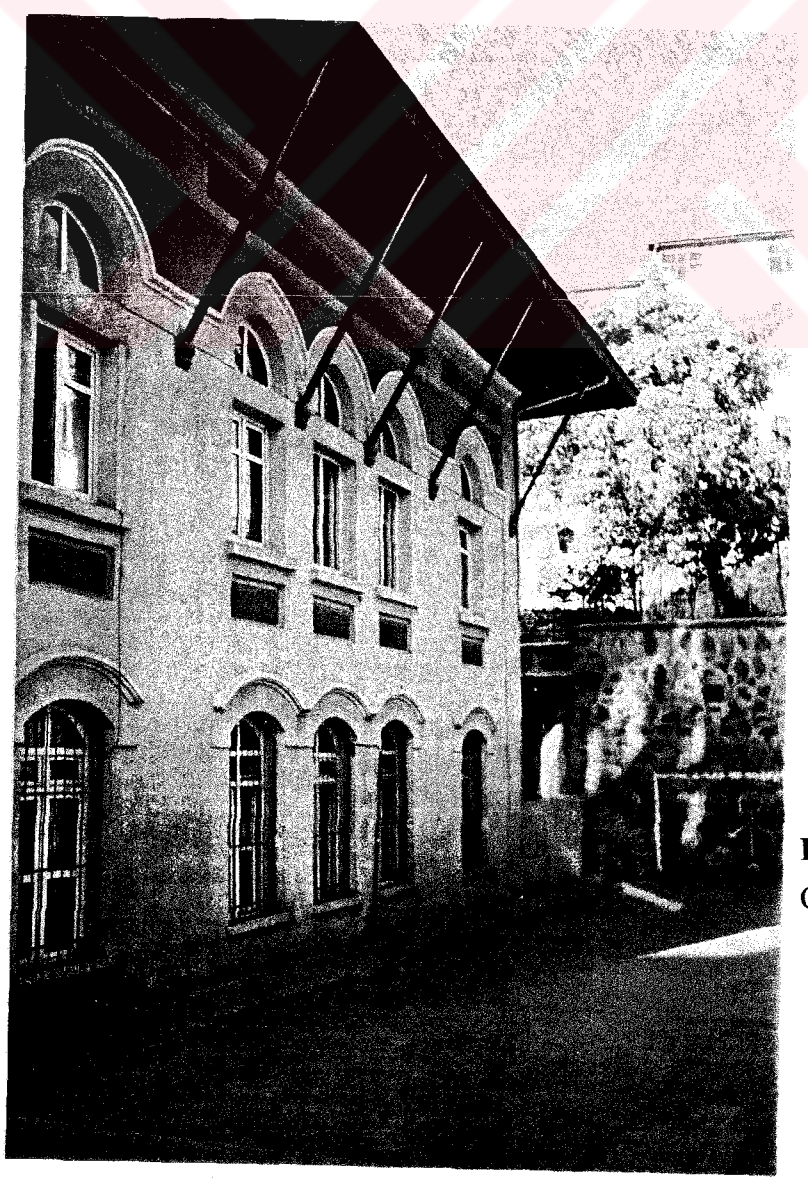
Fot.15 : Gazi ve Latife Ortaokulları. Güney cephe genel.

Fot.16 : Gazi ve Latife Ortaokulları. Güney cephe genel. Eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.97.

Fot.17 : Gazi ve Latife Ortaokulları. Kuzey cephesi.

Fot.18 : Gazi ve Latife Ortaokulları. Doğu yan cephesi.

Fot.19 : Gazi ve Latife Ortaokulları. Taçkapısı.

Fot.20 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Kuzeydoğudan genel.

Fot.21 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Kuzeybatıdan genel.

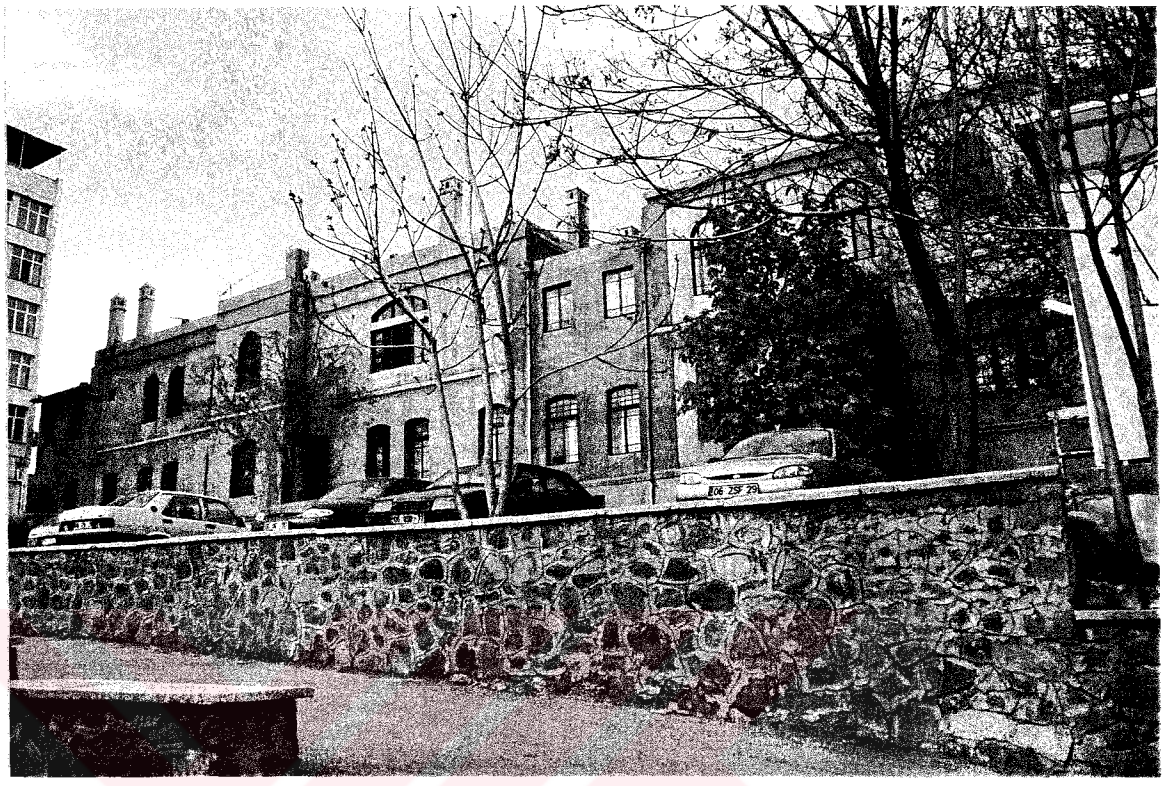
Fot.22 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Doğu cephesi.

Fot.23 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Taçkapısı.

Fot.24 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Taçkapı üzerindeki kitabe.

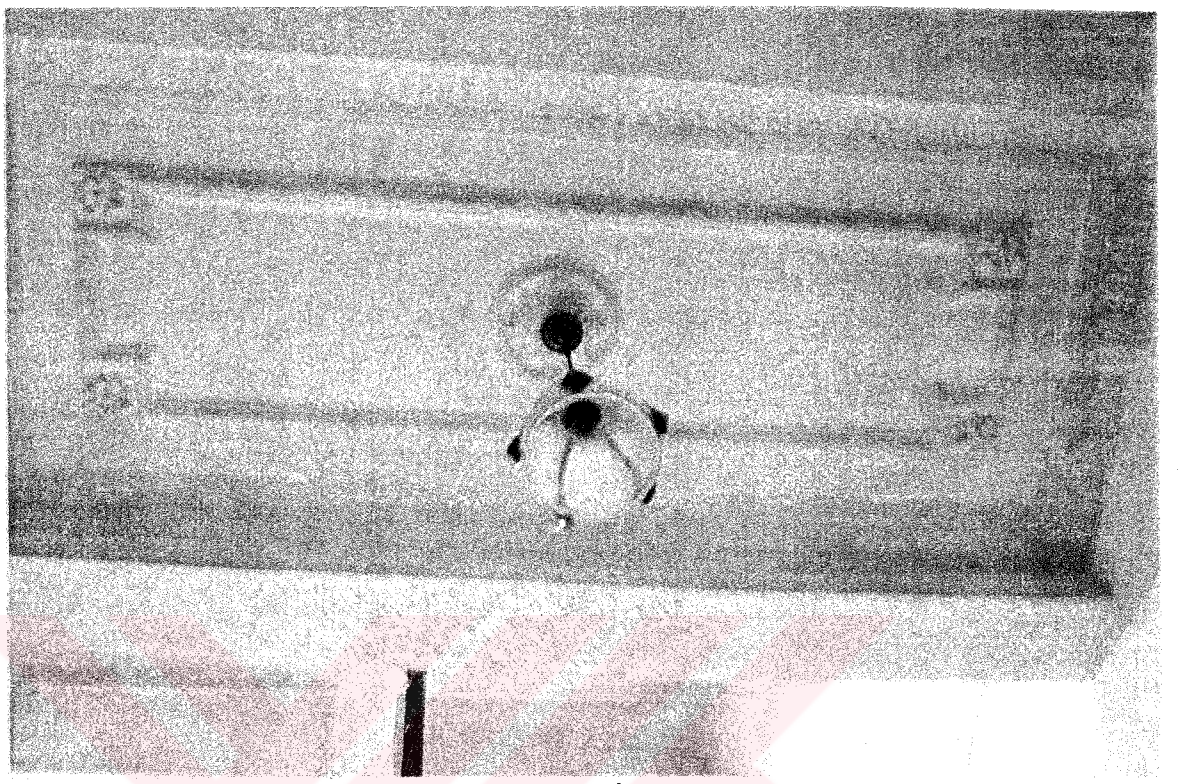

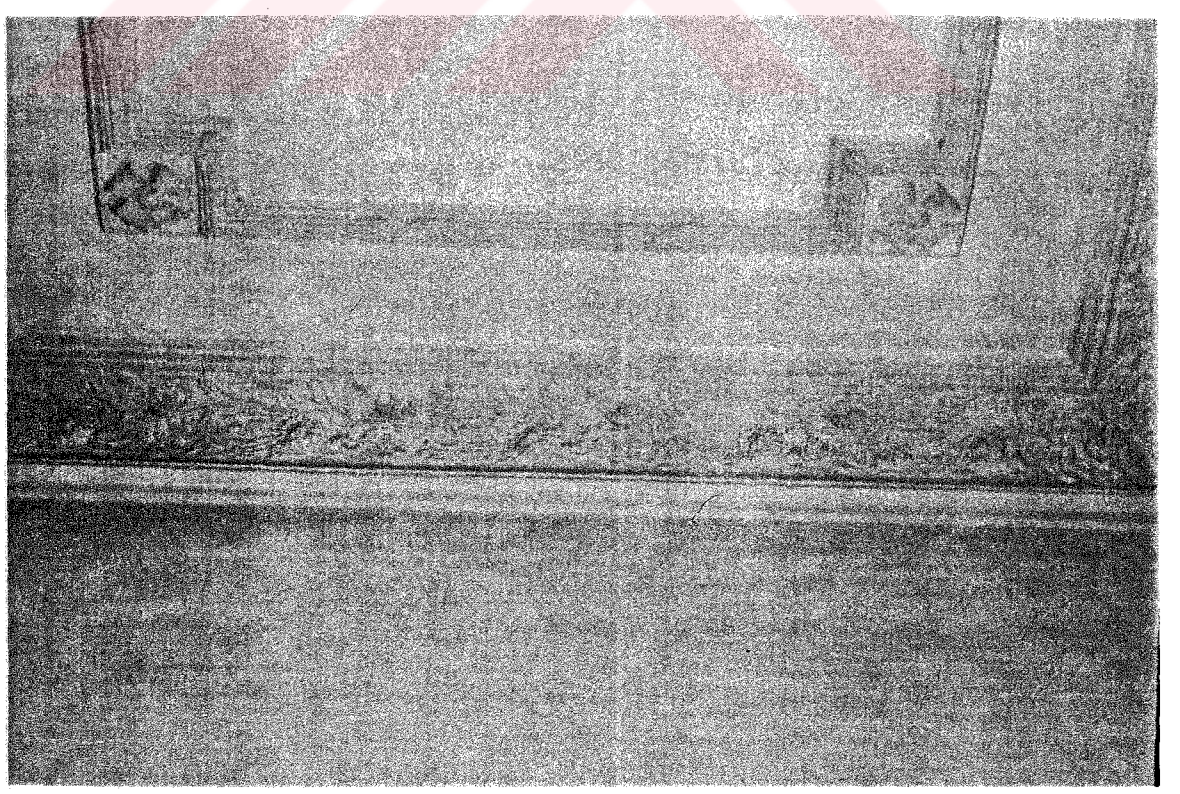
Fot.25 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Güney cephesi.

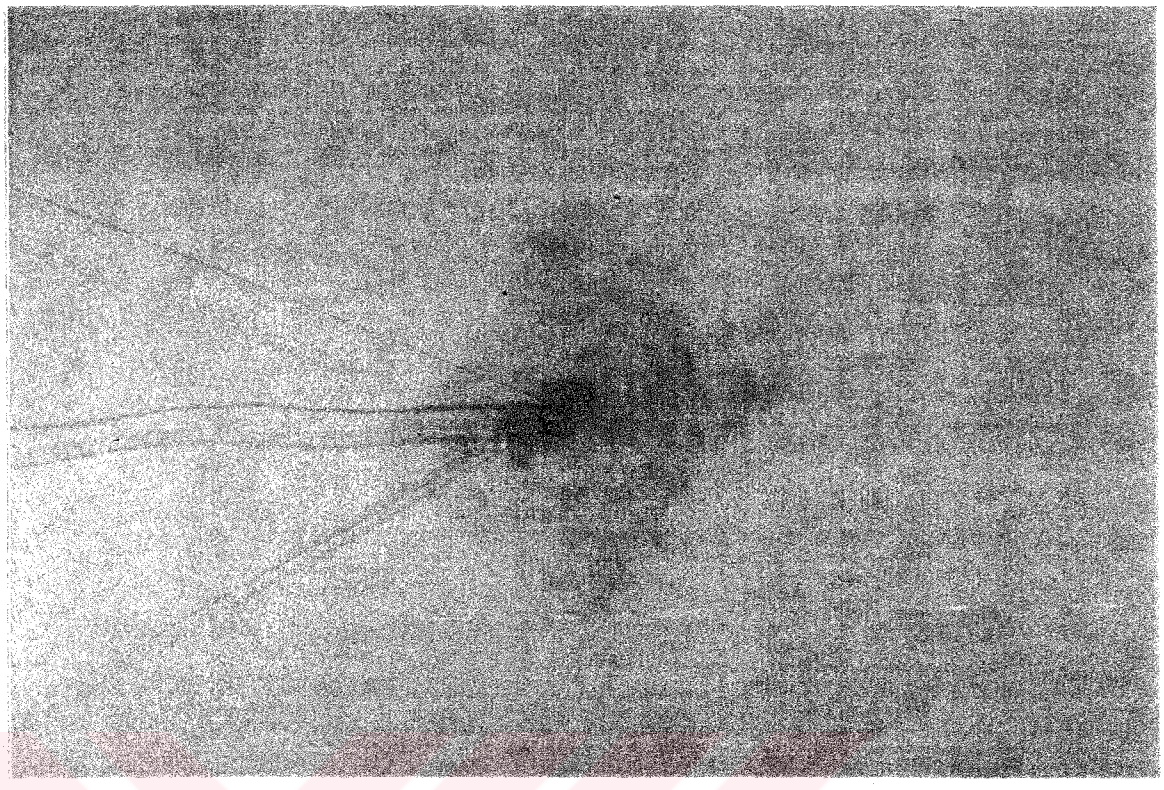
Fot.26 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.96.

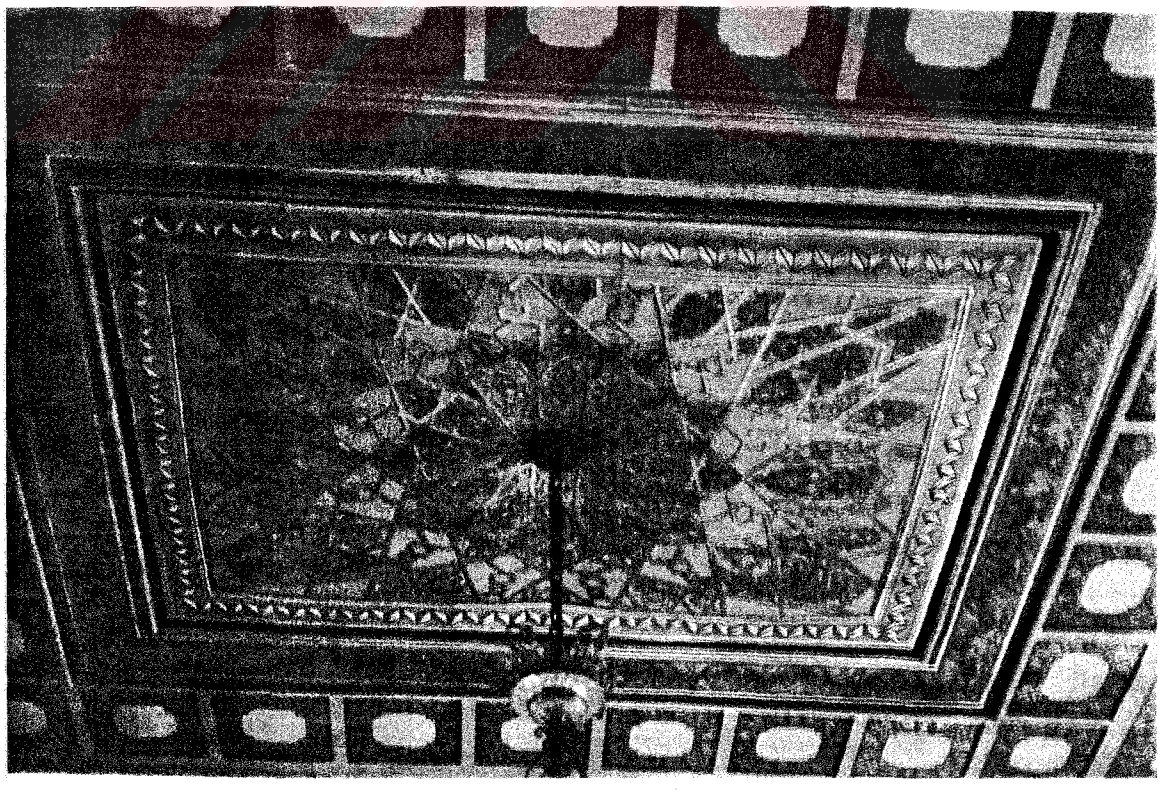
Fot.27 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. İçte koridor tavanı.

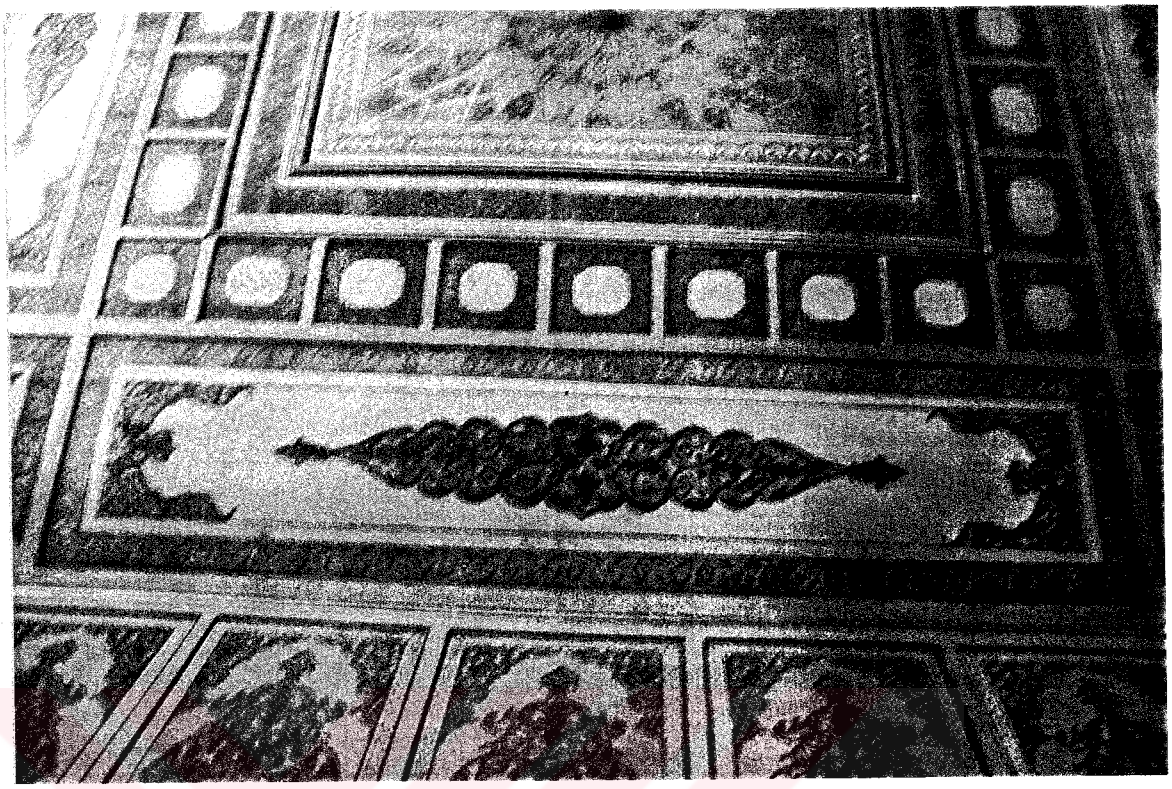
Fot.28 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Oda tavanı kenarları.

Fot.29 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. Oda tavan göbeği.

Fot.30 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. İkinci kat toplantı salonu tavan orta süslemesi.

Fot.31 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. İkinci kat toplantı salonu tavan yan tarafları.

Fot.32 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. İkinci kat toplantı salonu tavan yan duvarları.

Fot.33 : Çocuk Esirgeme Kurumu Binası. İkinci kat toplantı salonu batı duvarı.

Fot.34 : Hükümet Caddesi No.4. Batı cephesi genel.

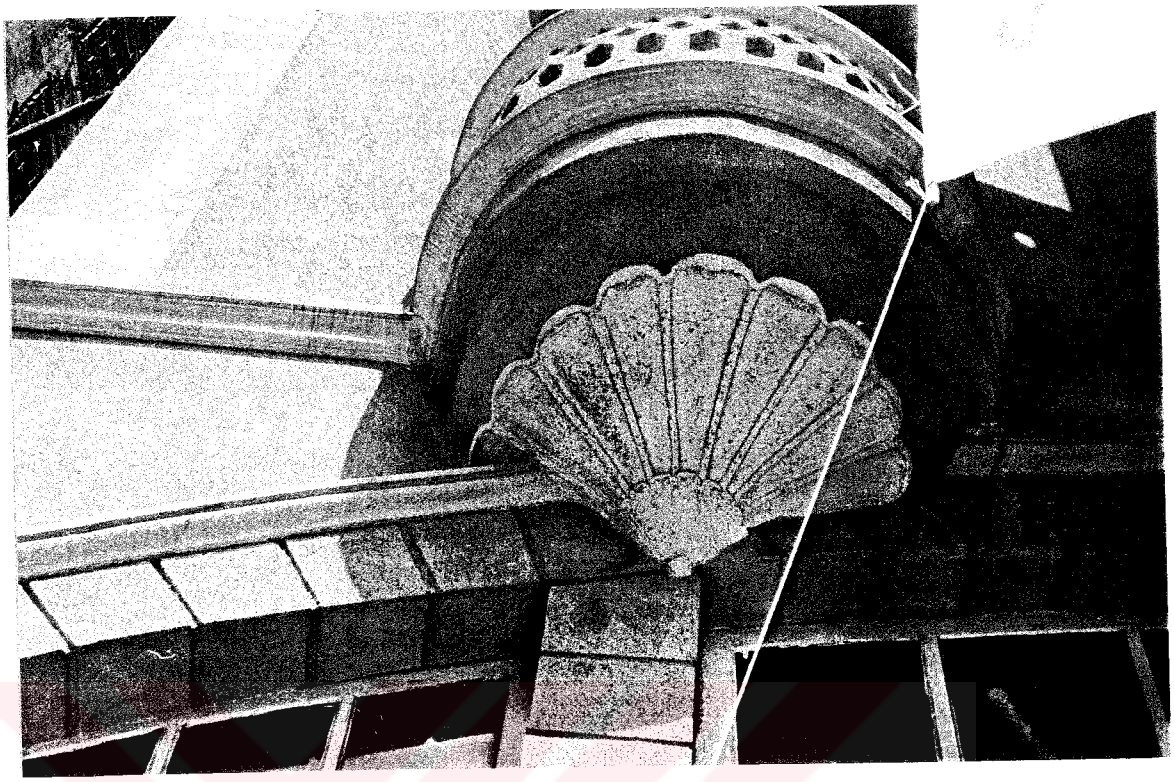

Fot.35 : Hükümet Caddesi No.4. İkinci ve üçüncü katlar.

Fot.36 : Hükümet Caddesi No.4. Çıkma konsolları.

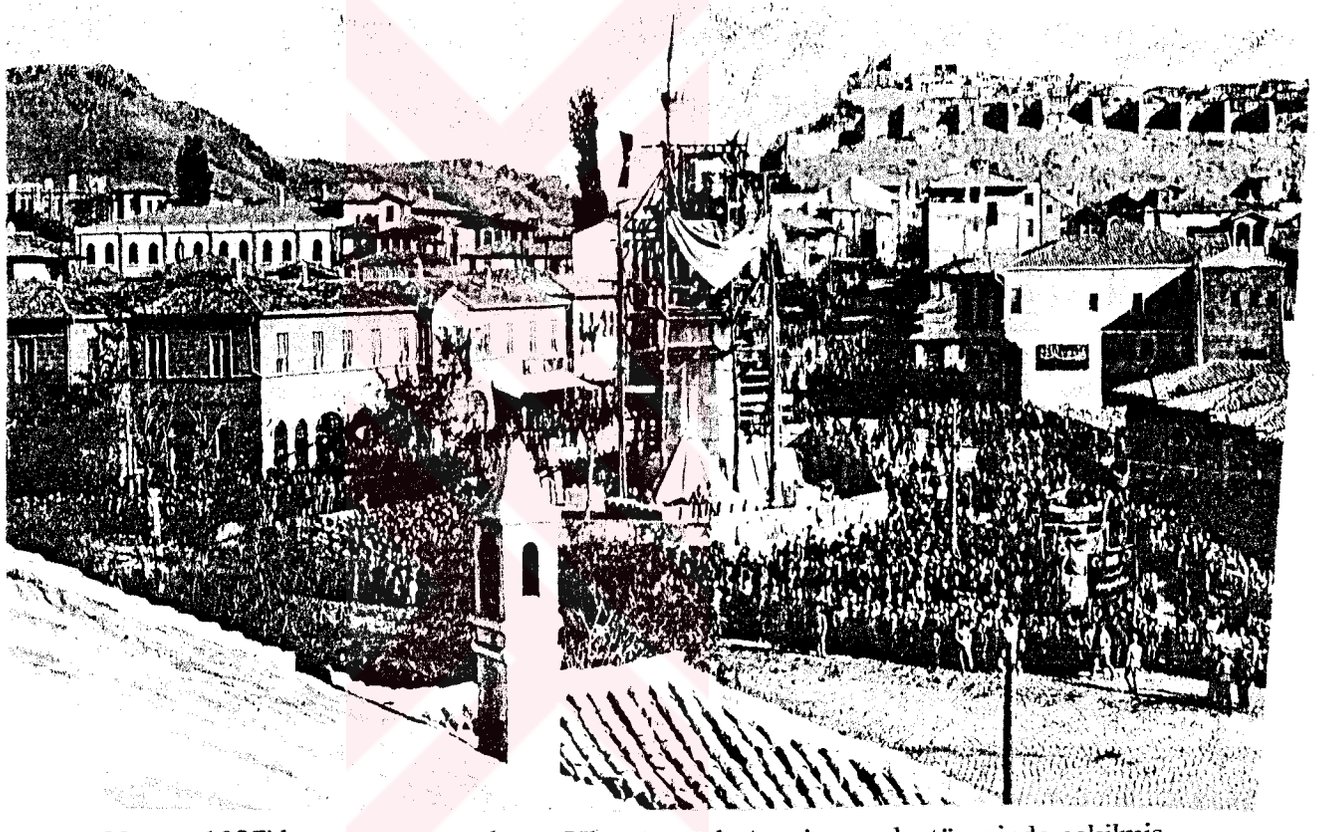
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

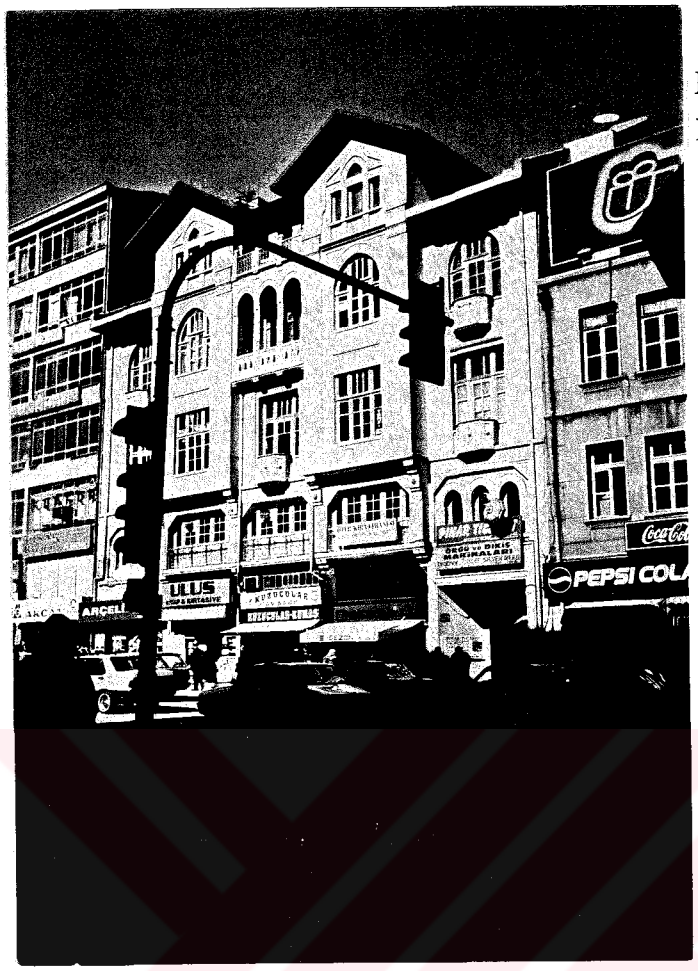
Fot.37 : Hükümet Caddesi No.4. İkinci kat balkon konsolu.

Fot.38 : Hükümet Caddesi No.4. Üçüncü kat balkon konsolu.

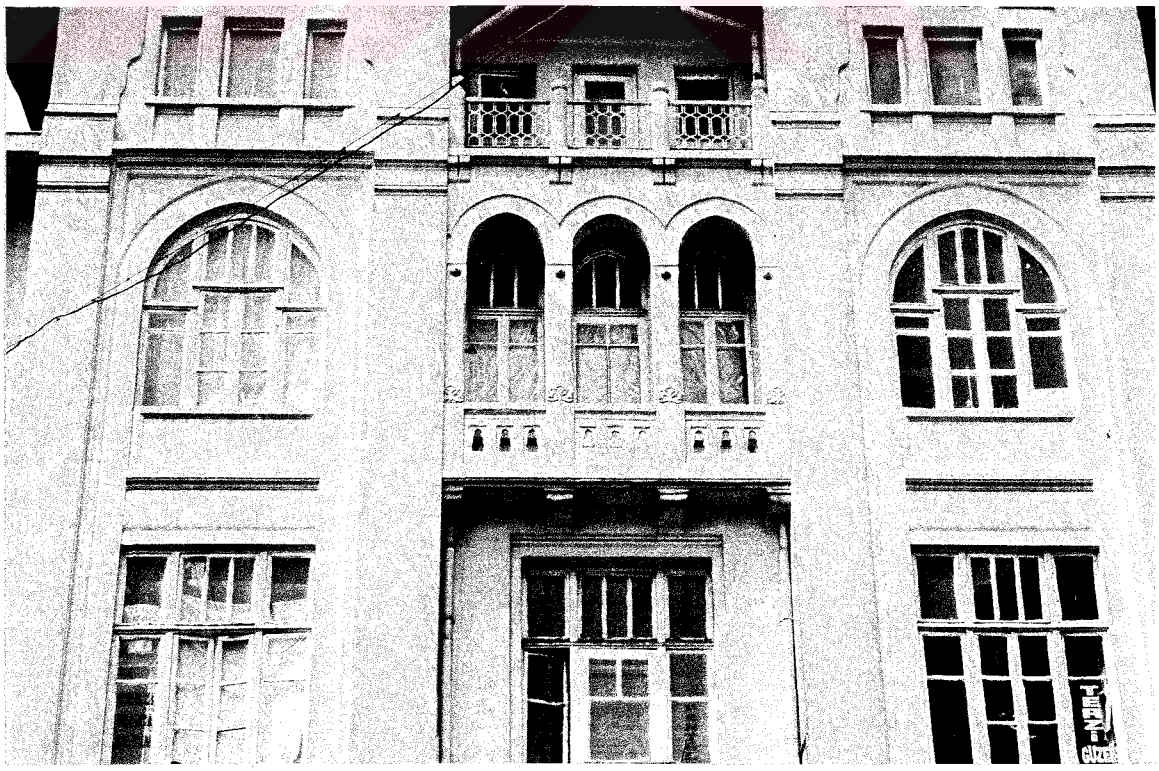

Fot.39 : 1927'de yapımı tamamlanan Ulus Atatürk Anıtı'nın açılış töreninde çekilmiş bir fotoğraf. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.46.

Fot.40 : Anafartalar Caddesi No.21. Koç İşhanı. Güney ana cephesi genel.

Fot.41 : Anafartalar Caddesi No.21. Koç İşhanı. Çıkma ikinci, üçüncü ve dördüncü katlar.

Fot.42 : Anafartalar Caddesi No.21. Koç İşhanı. Beşgen balkonlar.

Fot.43 : Anafartalar Caddesi No.21. Koç İşhanı. İkinci kat beşgen balkonu.

Fot.44 : Anafartalar Caddesi No.21. Koç İşhanı. Çıkma konsolları altındaki süslemeler.

Fot.45 : 1927'de çekilmiş Anafartalar Caddesi başlangıcının eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.92.

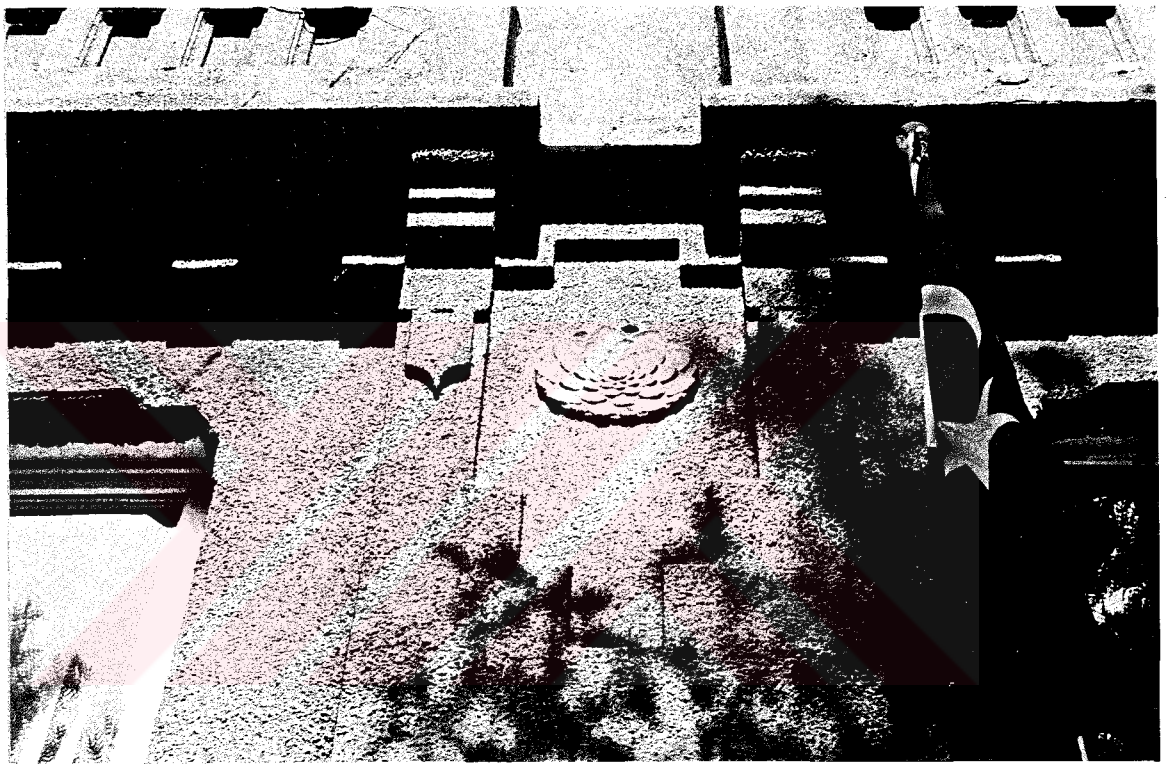
Fot.46 : 1930'larda çekilmiş Anafartalar Caddesi başlangıcının eski fotoğrafı. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.92.

Fot.47 : Anafartalar Caddesi No.27. Batı cephesi genel.

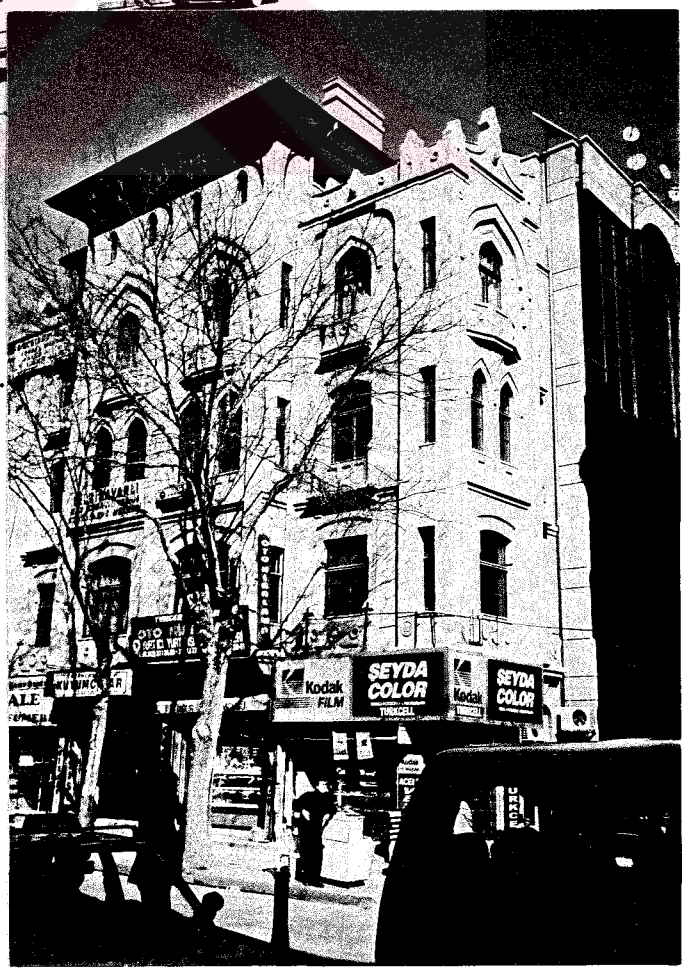
Fot.48 : Anafartalar Caddesi No.27. Pilaster üzerindeki süslemeler.

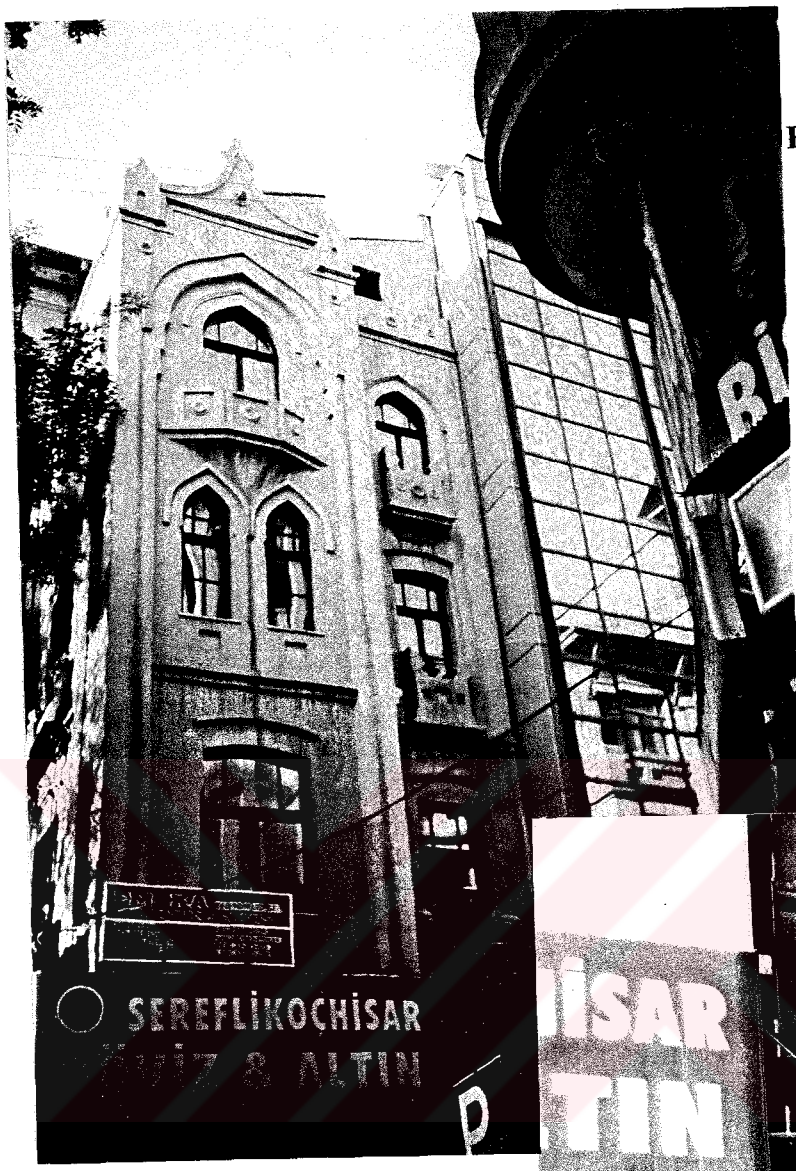
Fot.49 : Anafartalar Caddesi No.27. Birinci kat pencereleri arasındaki mihrabiye şeklindeki çökertmeler ve rozetlerden biri.

Fot.50 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Batı cephesi kuzeyden görünüş.

Fot.51 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Güneybatıdan görünüş.

Fot.52 : Anafartalar Caddesi No.2 Mermercizade İşhanı. Güney cephe.

Fot.53 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Güney cephedeki

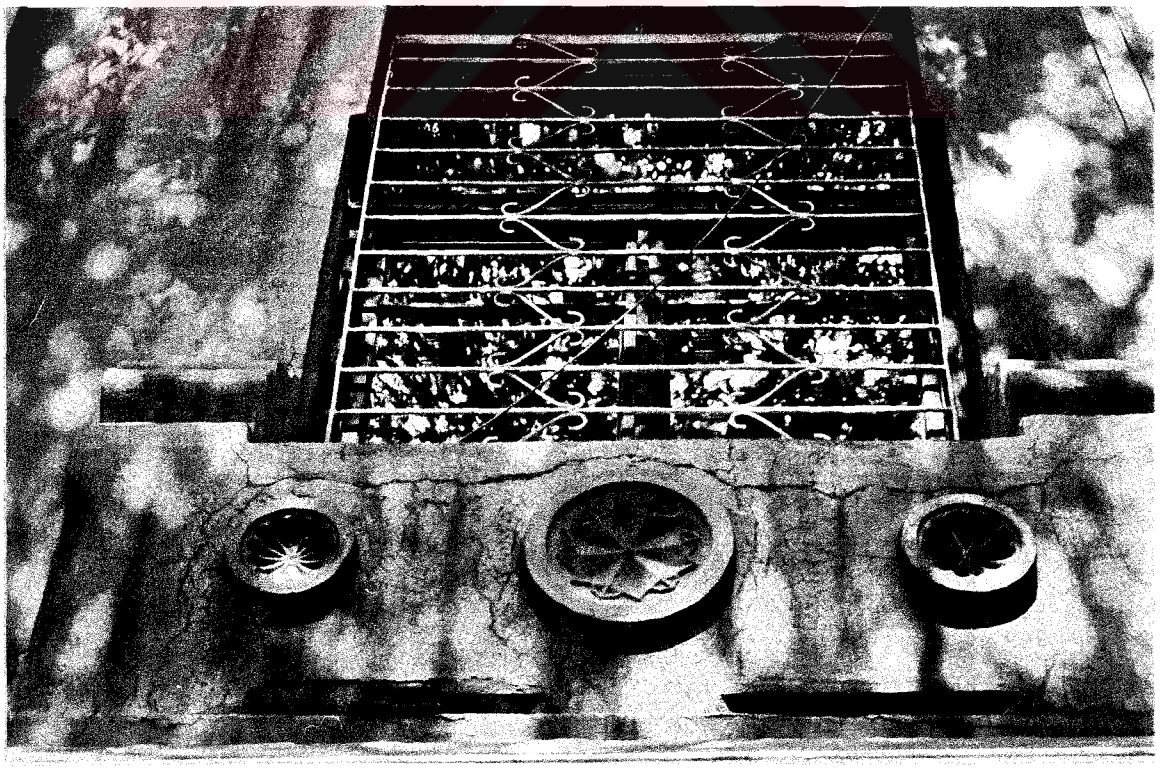
Fot.54 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Batı cephesinin kuzey tarafındaki kitabe.

Fot.55 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Batı cephesinin güney tarafındaki kitabe.

Fot.56 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Batı cephesinin çıkma dördüncü katı.

Fot.57 : Anafartalar Caddesi No.29. Mermercizade İşhanı. Birinci kat pencereleri önündeki süslemeler.

Fot.58 : Hekimler Sokağı No.2. Kuzeybatı cephesi genel.

Fot.59 : Hekimler Sokağı No.2. Kuzey cephesi.

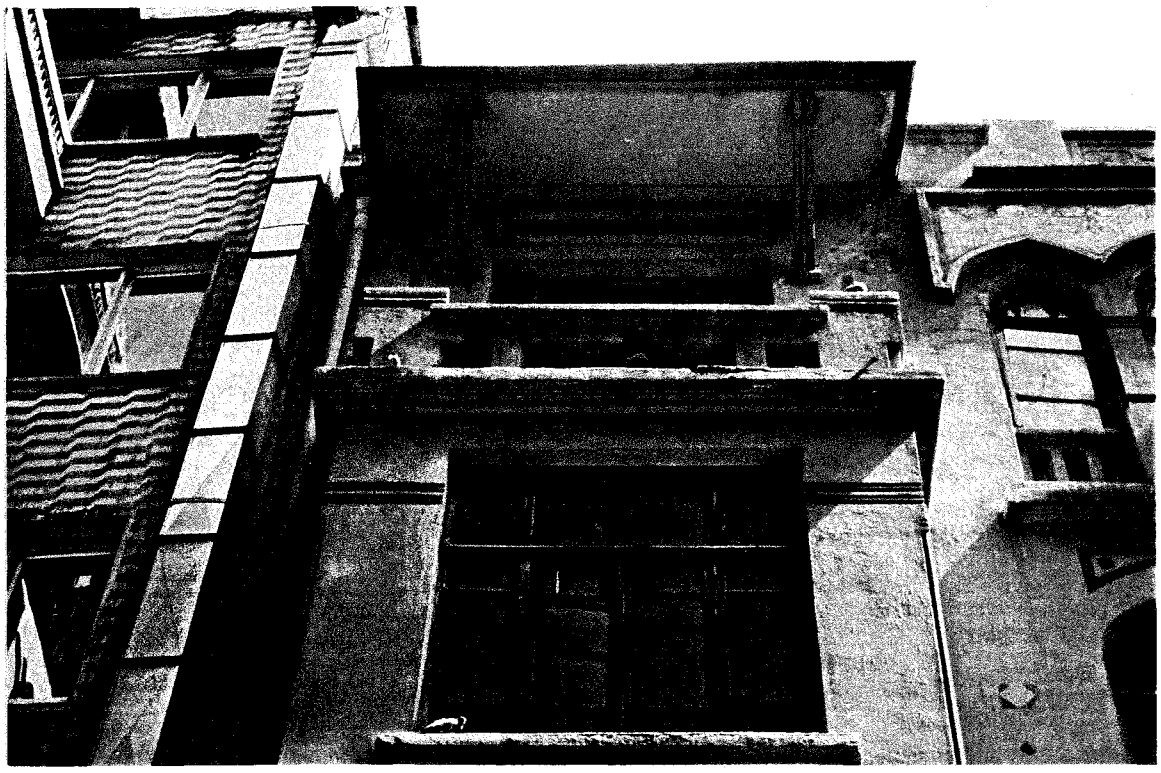

Fot.60 : Hekimler Sokağı No.2. Kuzey cephesi çıkma konsolu.

Fot.61 : Hekimler sokağı No.4. Kuzey cephesi genel.

Fot.62 : Hekimler sokağı No.4. Çıkma ikinci ve üçüncü kat.

Fot.63 : Hekimler sokağı No.4. Üçüncü kat üçüz pencereleri.

Fot.64 : Hekimler sokağı No.4. Çıkma birinci kat üzerindeki silmeler ve aralarındaki kabara.

Fot.65 : Şekerciler caddesi No.16. Kuzeydoğudan görünüşü.

Fot.66 : Şekerciler caddesi No.16. Beşinci kat üçüz pencereleri üzerindeki çini kitabe.

Fot.67 : Anafartalar Caddesi No.36. Eski fotoğraf. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s.94.

Fot.68 : Anafartalar Caddesi No.36. Doğu cephe.

Fot.69 : Anafartalar Caddesi No.36. Doğu cephe ikinci kat ve parapet.

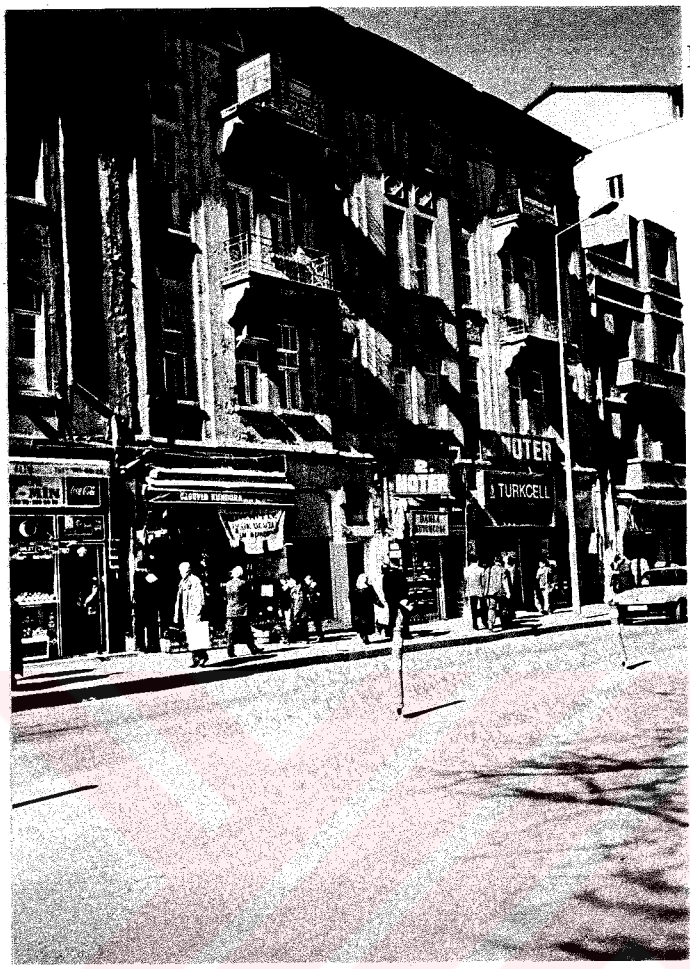
Fot.70 : Anafartalar Caddesi No.42. Kuzeydoğudan genel.

Fot.71 : Anafartalar Caddesi No.42. Doğu cephesi çatı katı.

Fot.72 : Anafartalar Caddesi No.42. Kuzey cephesi çatı katı.

Fot.73 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Doğudan genel.

Fot.74 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Taçkapısı.

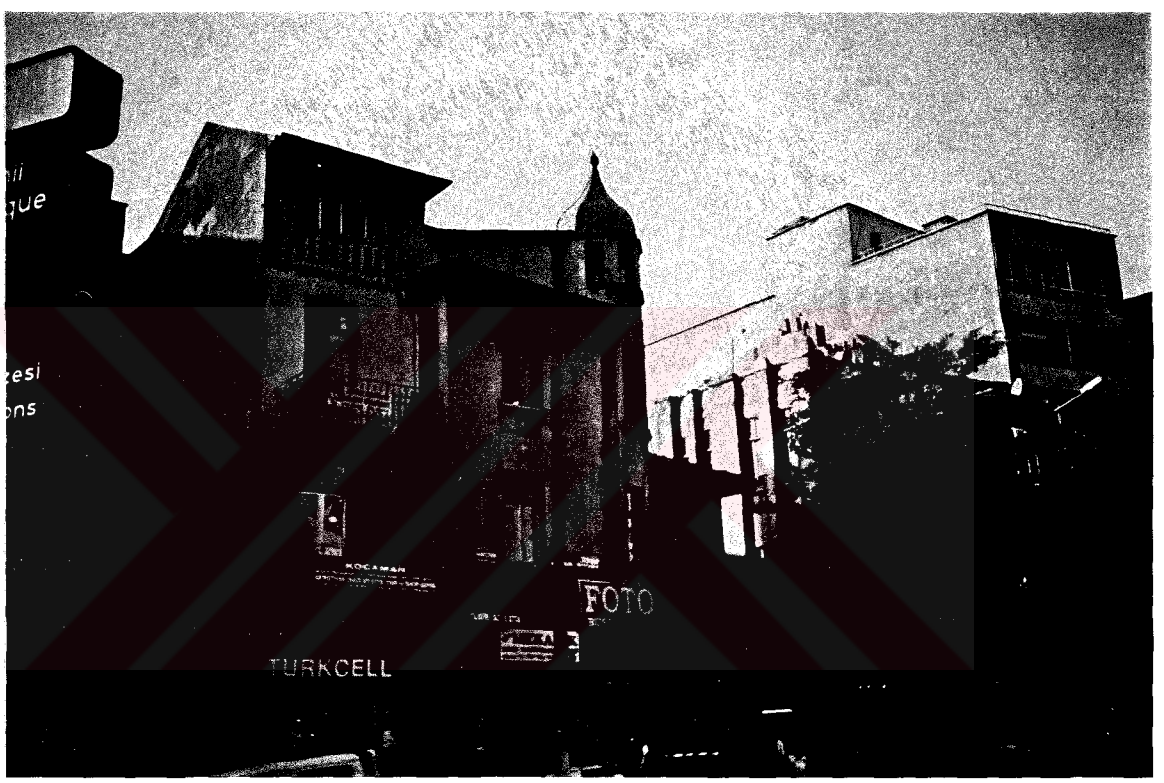
Fot.75 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Birinci kat pencereleri altındaki bitkisel süsleme şeridi.

Fot.76 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. İkinci kat pencereleri altındaki bitkisel süslemeler.

Fot.77 : Anafartalar Caddesi No.50. Sakarya Apartmanı. Üçüncü kat kemer köşeliklerindeki çini süslemeler.

Fot.78 : Anafartalar Caddesi No.60. Doğu cepheden görünüş.

Fot.79 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Kuzey cephesi.

Fot.80 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Batı cephesi.

Fot.81 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Kuzeybatı cephesi.

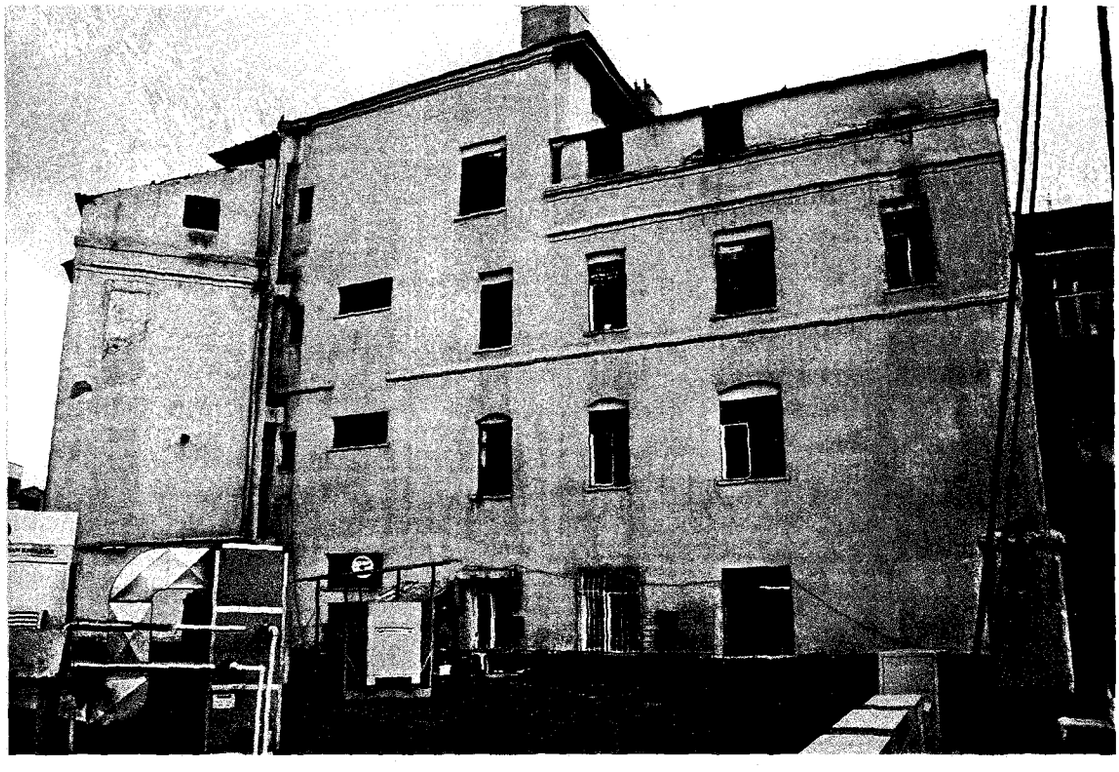
Fot.82 : Anafartalar Caddesi No.62 Büyük Otel. Kuzeybatı cephesi üçüncü katı.

Fot.83 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Doğu cephesi.

Fot.84 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Güney cephesi.

Fot.85 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Kuzey cephesi çatı katı pencereleri.

Fot.86 : Anafartalar Caddesi No.62. Büyük Otel. Kuzey cephesinde yer alan kitabe.

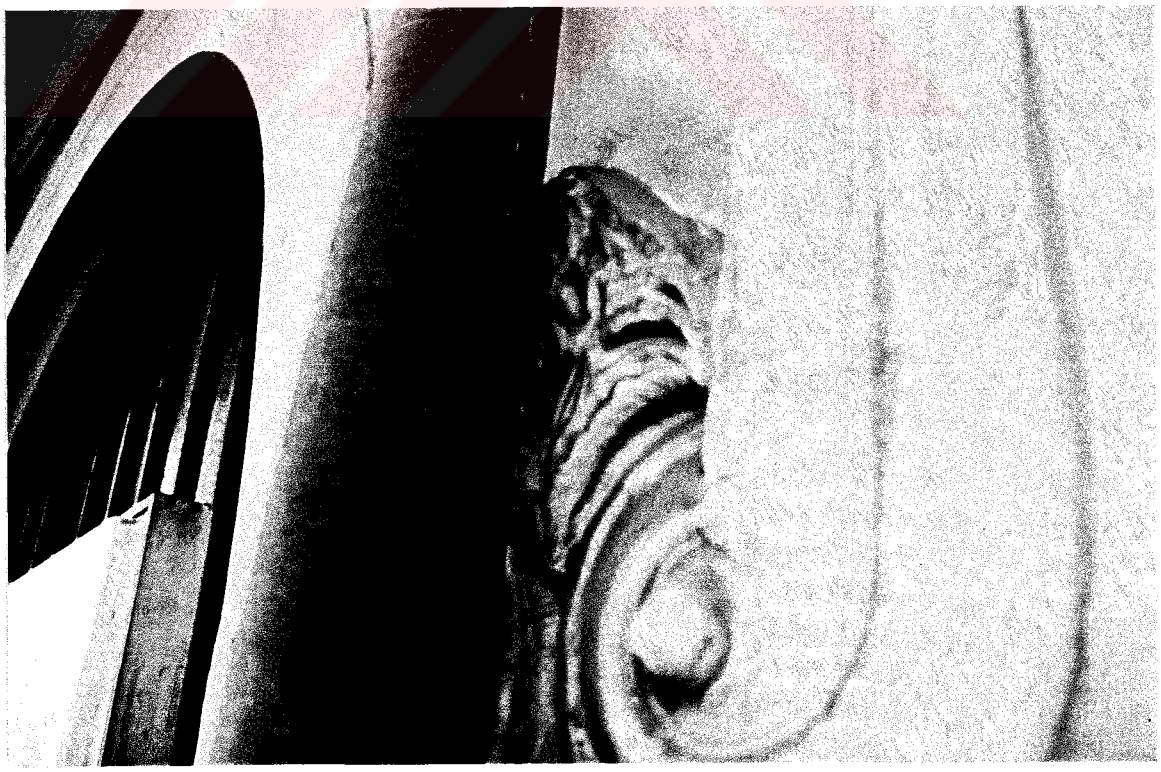
Fot.87 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı.
Kuzeydoğudan genel görünüş.

Fot.88 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı. Güney cephesi.

Fot.89 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı. Doğu cephesi.

Fot.90 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı. Batı cephesi zemin kat penceresi kemer aralarındaki palmetlerden biri.

Fot.91 : Anafartalar Caddesi No.68. Çocuk Esirgeme Kurumu Kira Apartmanı. Batı cephesi zemin kat penceresi kemer aralarındaki palmetlerden biri.

Fot.92 : Konya Sokak No.19, Batı cephesi.

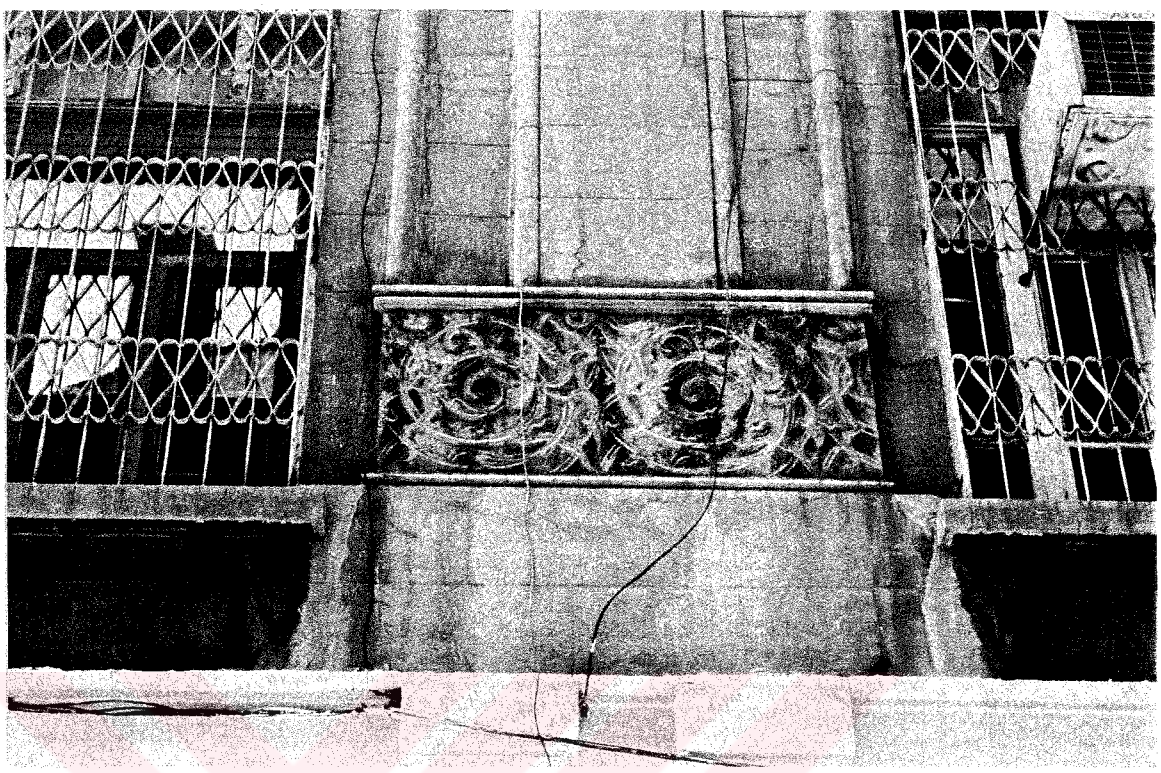
Fot.93 : Konya Sokak No.19. Güney cephesi.

Fot.94 : Konya Sokak No.19. Güneybatı köşesi.

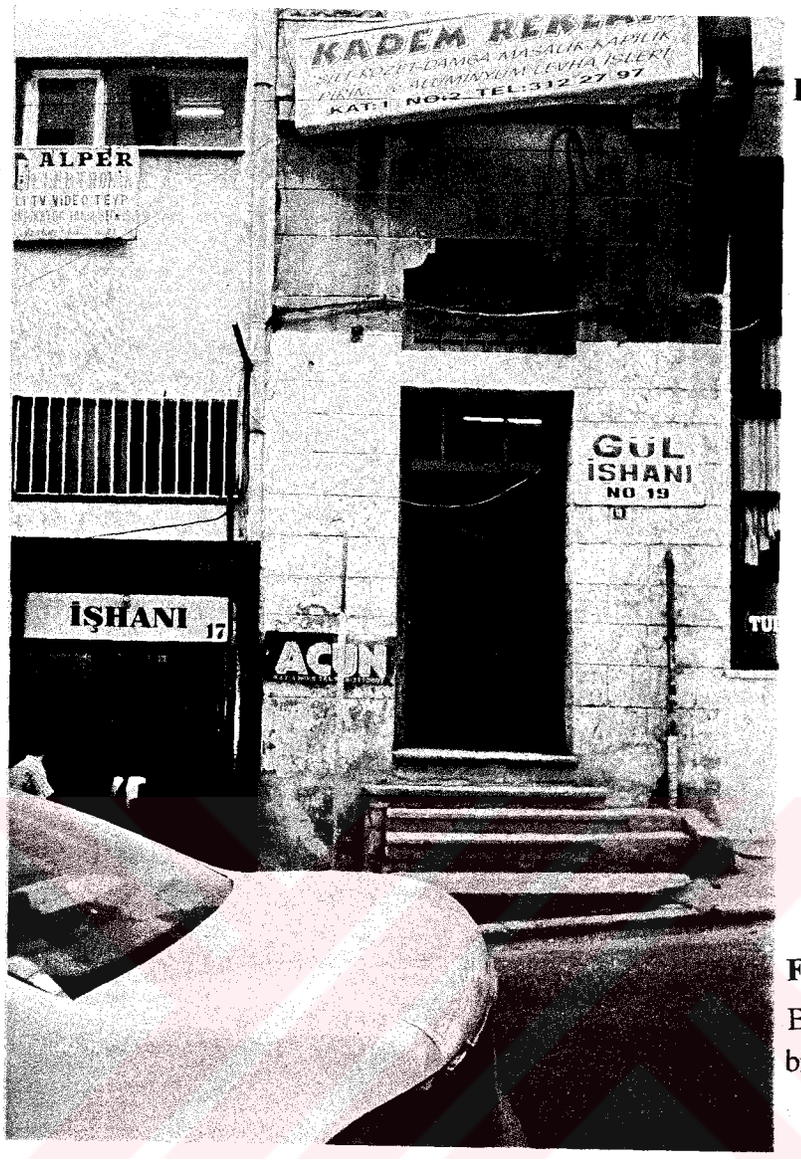
Fot.95 : Konya Sokak No.19. Güney cephe çıkması.

Fot.96 : Konya Sokak No.19. Birinci kat başlangıcındaki sarmal süsleme.

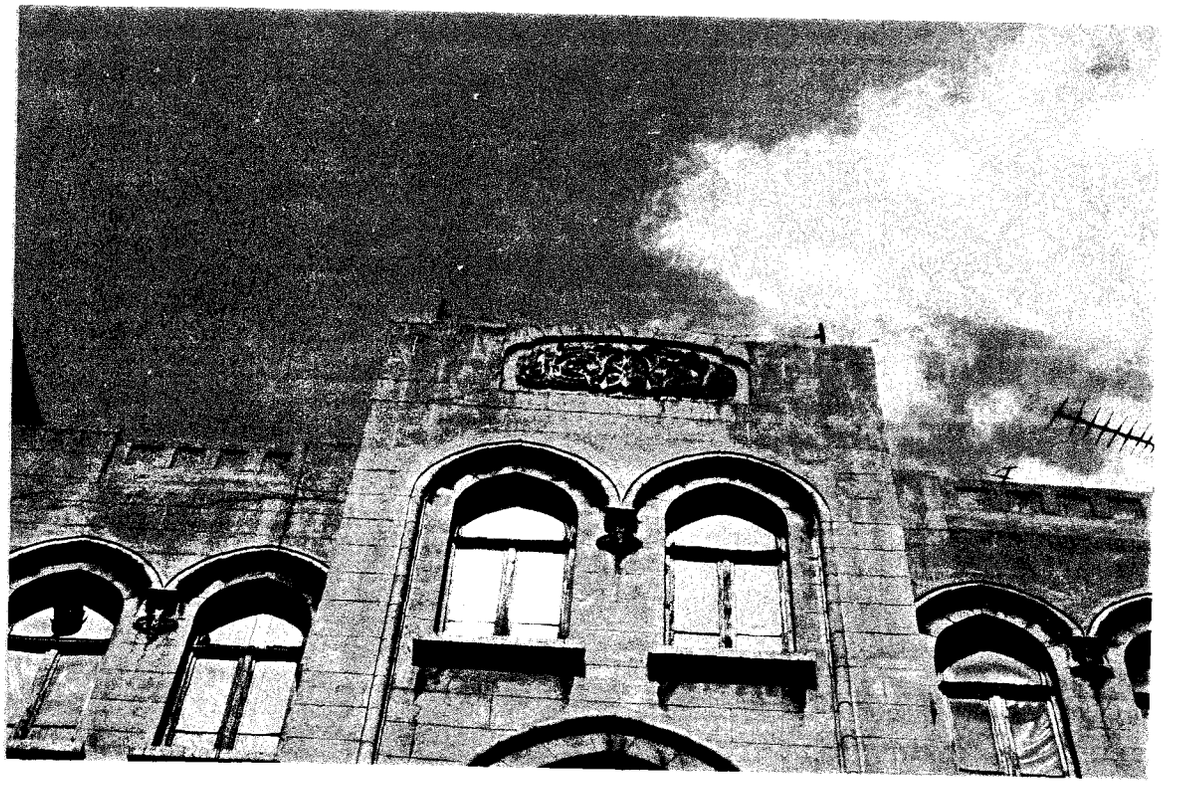

Fot.97 : Konya Sokak No.19. İkinci kat pencereleri altındaki süsleme.

Fot.98 : Konya Sokak No.19. Batı cephesindeki giriş.

Fot.99 : Konya Sokak No.19. Batı cephesinde çıkma cephesindeki bitkisel süsleme .

Fot.100 : Konya Sokak No.21.
Kuzeybatıdan genel görünüş

Fot.101 : Konya Sokak No.21.
Kuzey cephesi.

Fot.102 : Konya Sokak No.21. Batı cephesi.

Fot.103 : Konya Sokak No.21. İkinci kat cephe köşelerindeki süslemeler.

Fot.104 : Konya Sokak No.26.-Mevsim Sokak No.8. Kuzey cephesi.

Fot.105 : Konya Sokak No.26.- Mevsim Sokak No.8. Doğu cephesi.

Fot.106 : Konya Sokak No.26.- Mevsim Sokak No.8. kuzey cephesindeki yuvarlak çıkma.

Fot.107 : Konya Sokak No.29. Batı cephe birinci ve ikinci katı.

Fot.108 : Konya Sokak No.29. Güneybatı cephesinden görünüş.

Fot.109 : Konya Sokak No.29. Batı cephe ikinci kat sivri kemerli pencereleri ve çini süslemeler.

Fot.110 : Konya Sokak No.29. Batı cephe çıkması üzerindeki çini süslemeler ve çatı saçağı.

Fot.111 : Konya Sokak No.29. Batı cephe çıkma konsolu.

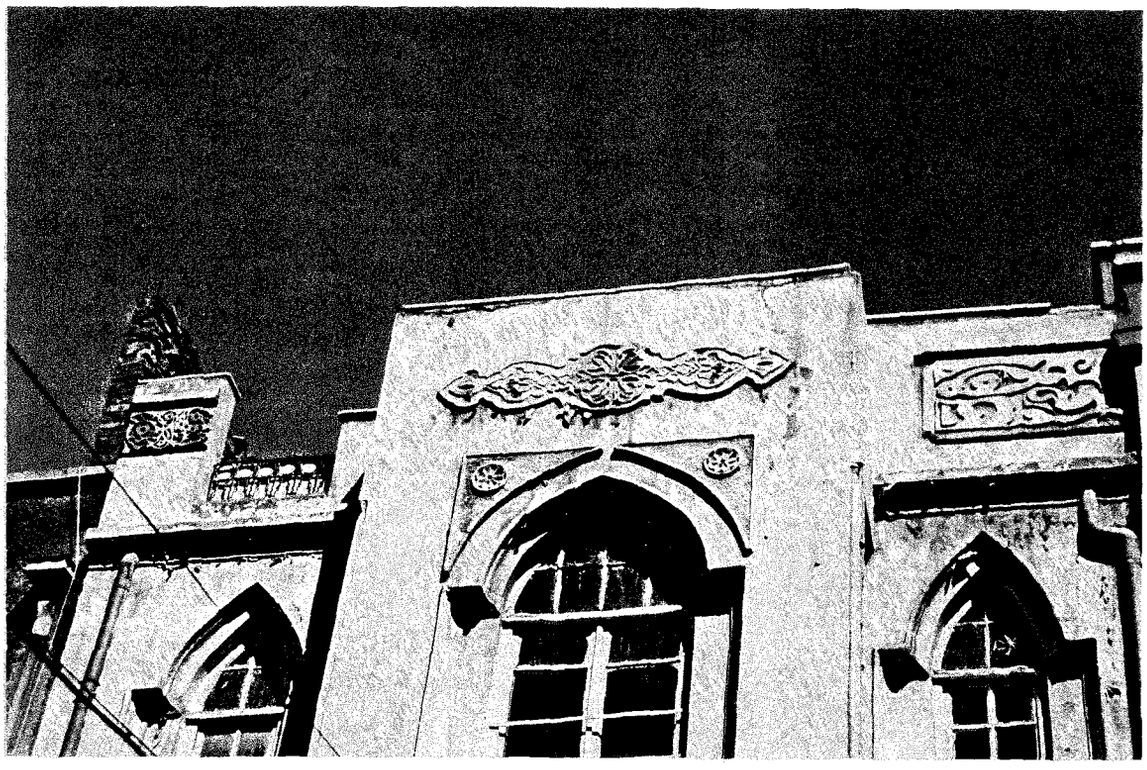

Fot.112 : Konya Sokak No.29. Taçkapıdaki çini süsleme.

Fot.113 : Nilüfer Sokak No.10. Batı cephe genel.

Fot.114 : Nilüfer Sokak No.1(İkinci kat pencereleri kalkan duvarındaki süslemeler.

Fot.115 : Alataş Sokak No.1. Güneybatıdan genel.

Fot.116 : Alataş Sokak No.1. Batı cephe genel.

Fot.117 : Alataş Sokak No.1. Giriş üzerindeki kitabe.

Fot.118 : Alataş Sokak No.21.
Güneybatıdan görünüş

Fot.119 : Alataş Sokak No.21.
Batı cephe.

Fot.120 : Alataş Sokak No.21. İç tavan süslemesi.

Fot.121 : Karakuş Sokak No.4. Batı cephe genel.

Fot.122 : Kocalar Sokak No.1. Güneydoğudan genel görünüş.

Fot.123 : Kocalar Sokak No.5. Kuzeydoğudan genel.

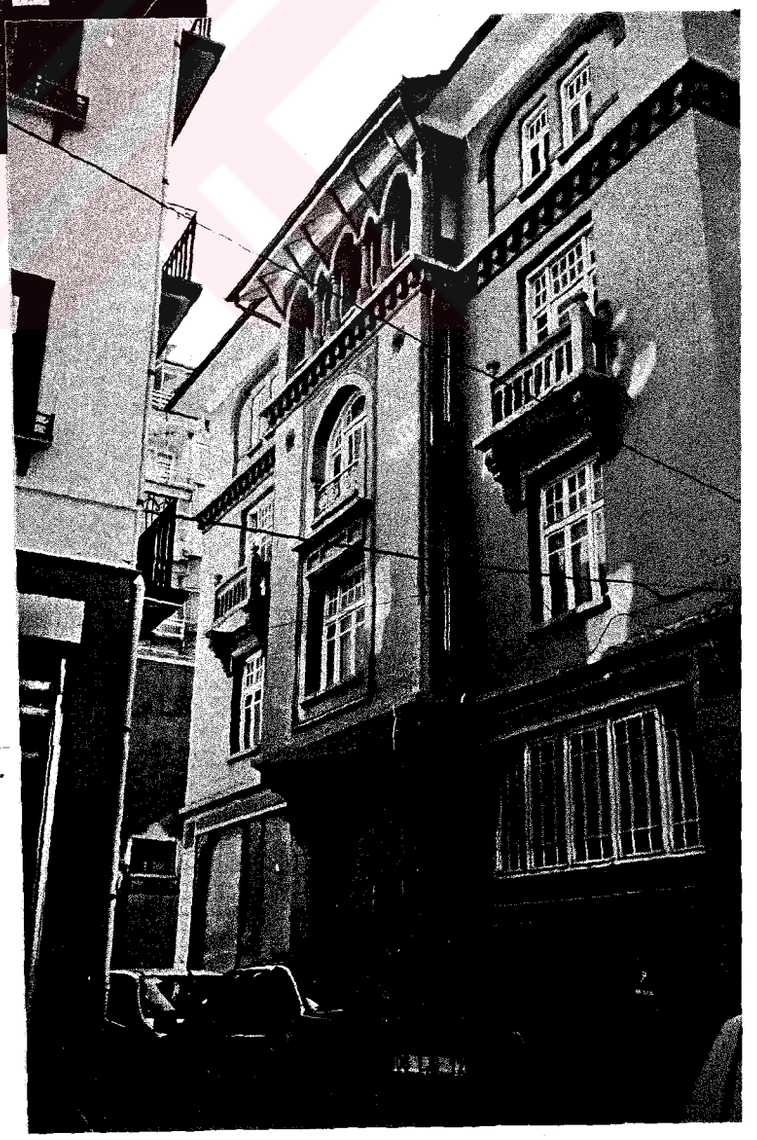
Güney cephe.

Fot.125 : Kocalar Sokak No.5. Kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerindeki bitkisel süsleme.

Fot.126 : Işıklar Caddesi No.16.
Kuzeydoğudan genel görünüş.

Fot.127 : Işıklar Caddesi No.16.
Doğu cephe.

Fot.128 : Işıklar Caddesi No.16. Güney cephe.

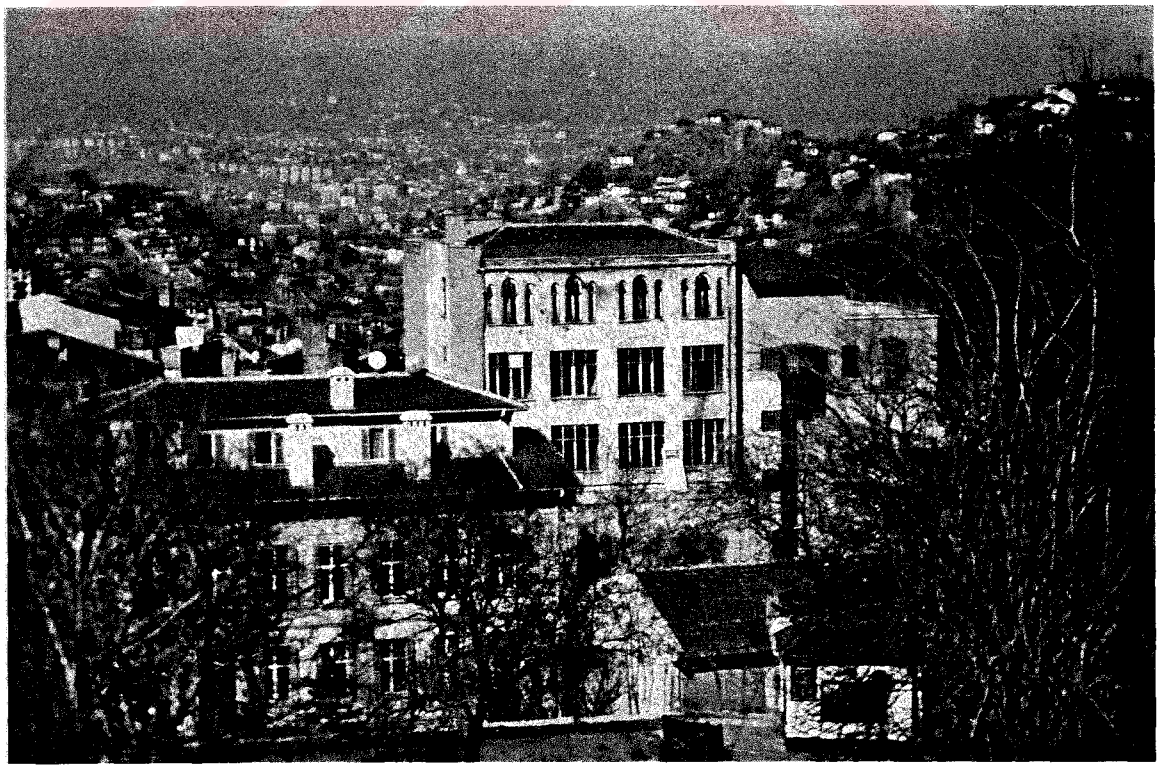
Fot.129 : Işıklar Caddesi No.16 Kuzey cephe çıkma üzerindeki pilasterler.

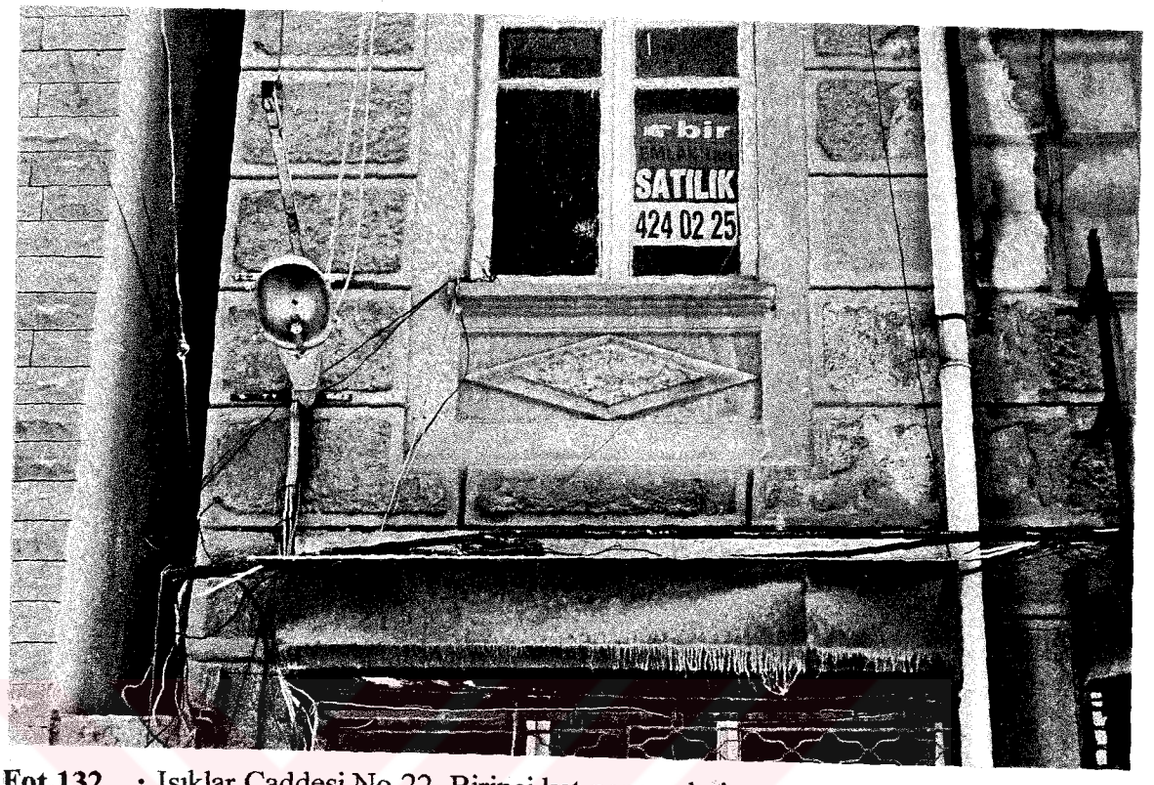

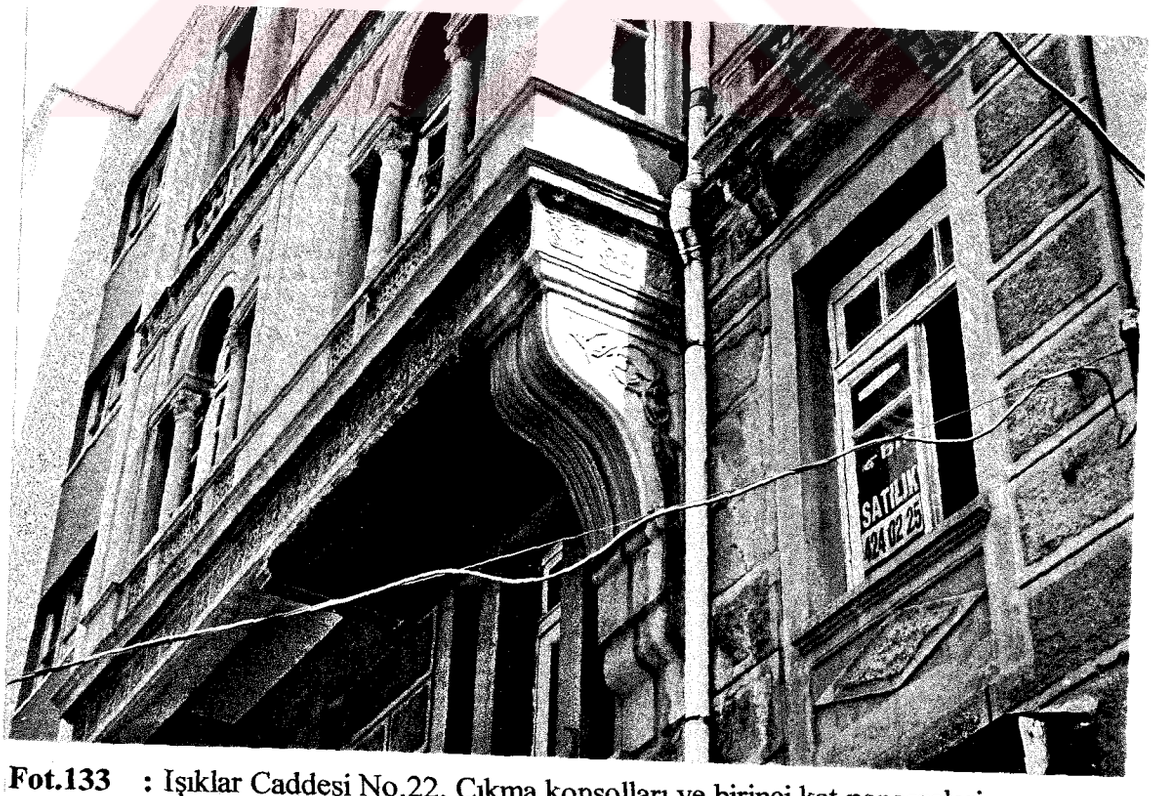
Fot.130 : Işıklar Caddesi No.22.
Kuzey cephe genel.

Fot.131 : Işıklar Caddesi No.22.
Güney cephe genel.

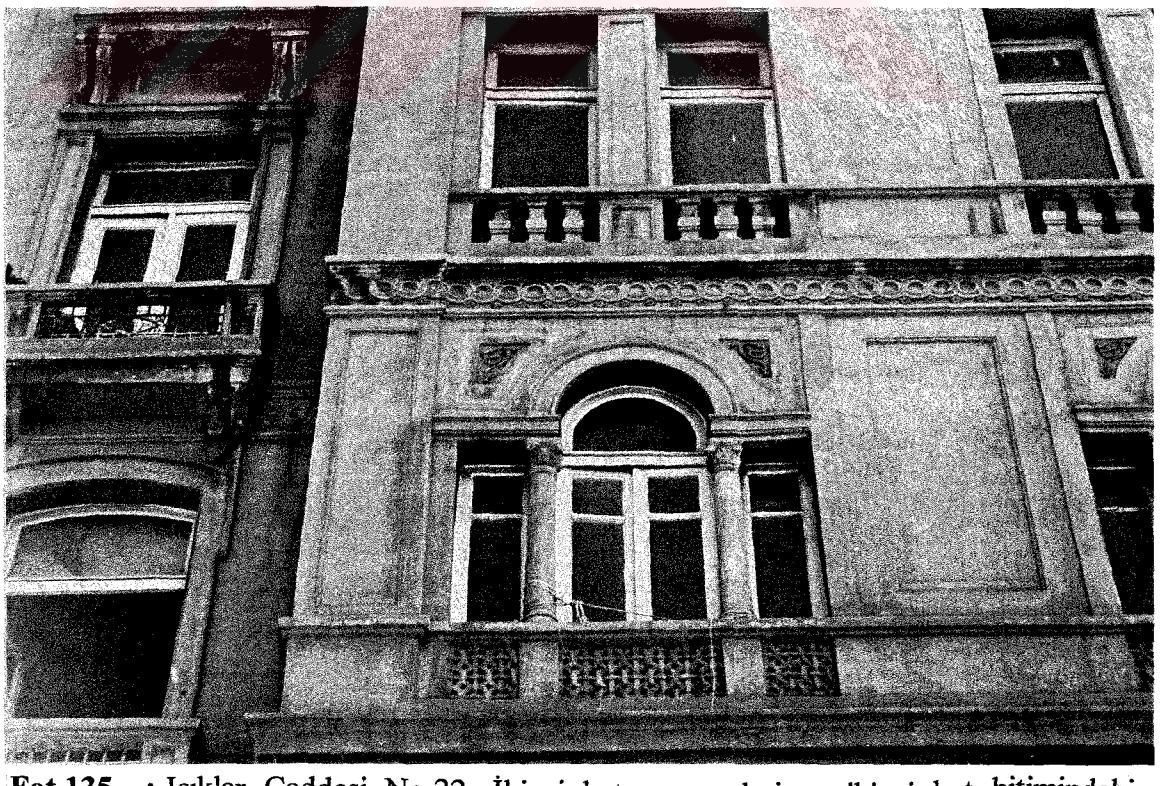
Fot.132 : Işıklar Caddesi No.22. Birinci kat pencereleri.

Fot.133 : Işıklar Caddesi No.22. Çıkma konsolları ve birinci kat pencereleri.

Fot.134 : Işıklar Caddesi No.22. Birinci kat bitimindeki silme.

Fot.135 : Işıklar Caddesi No.22. İkinci kat pencereleri ve ikinci kat bitimindeki silme.

Fot.136 : Işıklar Caddesi No.22. Dördüncü kat pencereleri.

Fot.137 : Işıklar Caddesi No.22. Üçüncü, dördüncü ve beşinci katlar.

Fot.138 : Işıklar Caddesi No.27.
Doğudan genel.

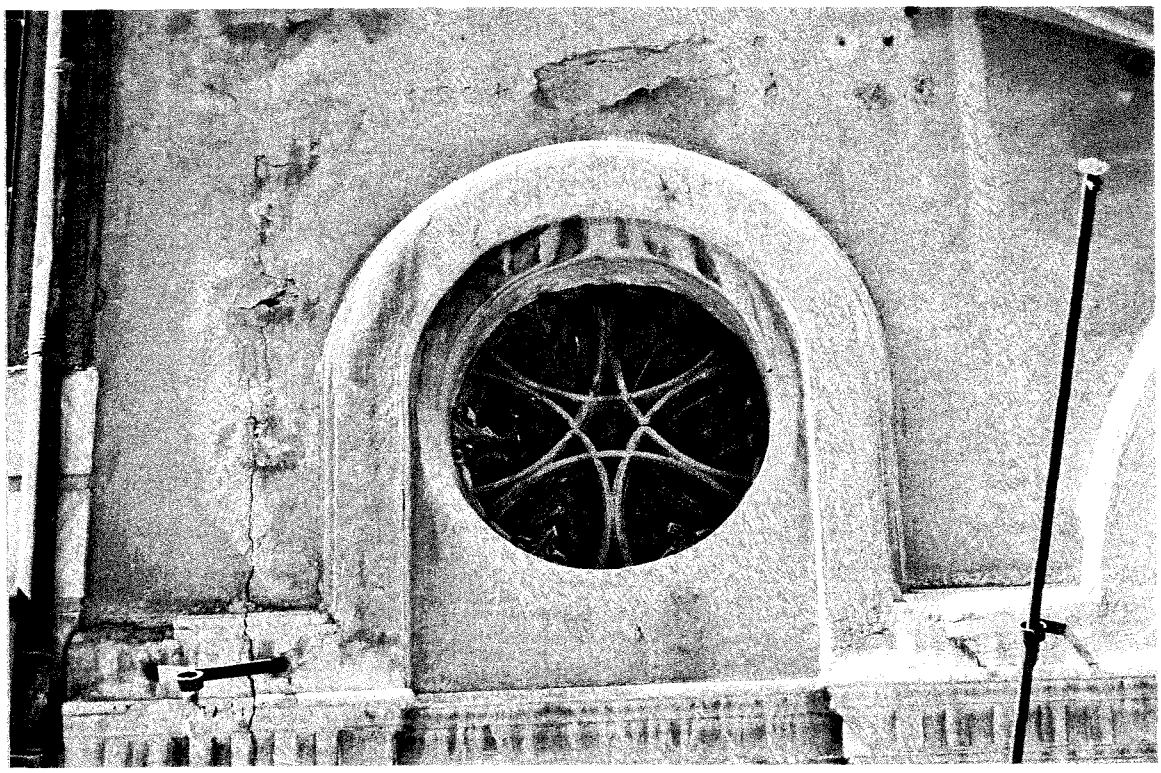

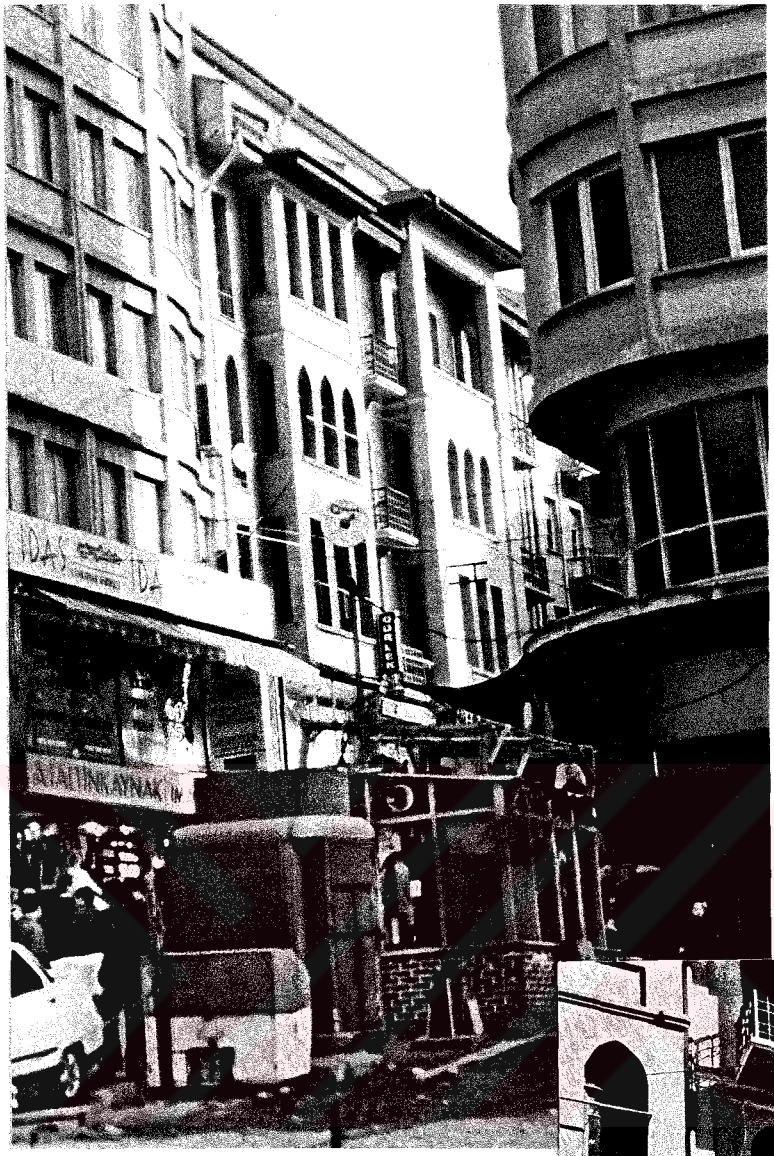
Fot.139 : Işıklar Caddesi No.27.
Kuzey cephe.

Fot.140 : Işıklar Caddesi No.27. Güney cephe.

Fot.141 : Işıklar Caddesi No.27. Güney cephe girişinin alınlı

Fot.142 : Çıkrıkçılar Caddesi No.5.
Batı cephe kuzeyden.

Fot.143 : Çıkrıkçılar Caddesi No.5.
Batı cephenin güneyindeki (sağdaki) çıkma.

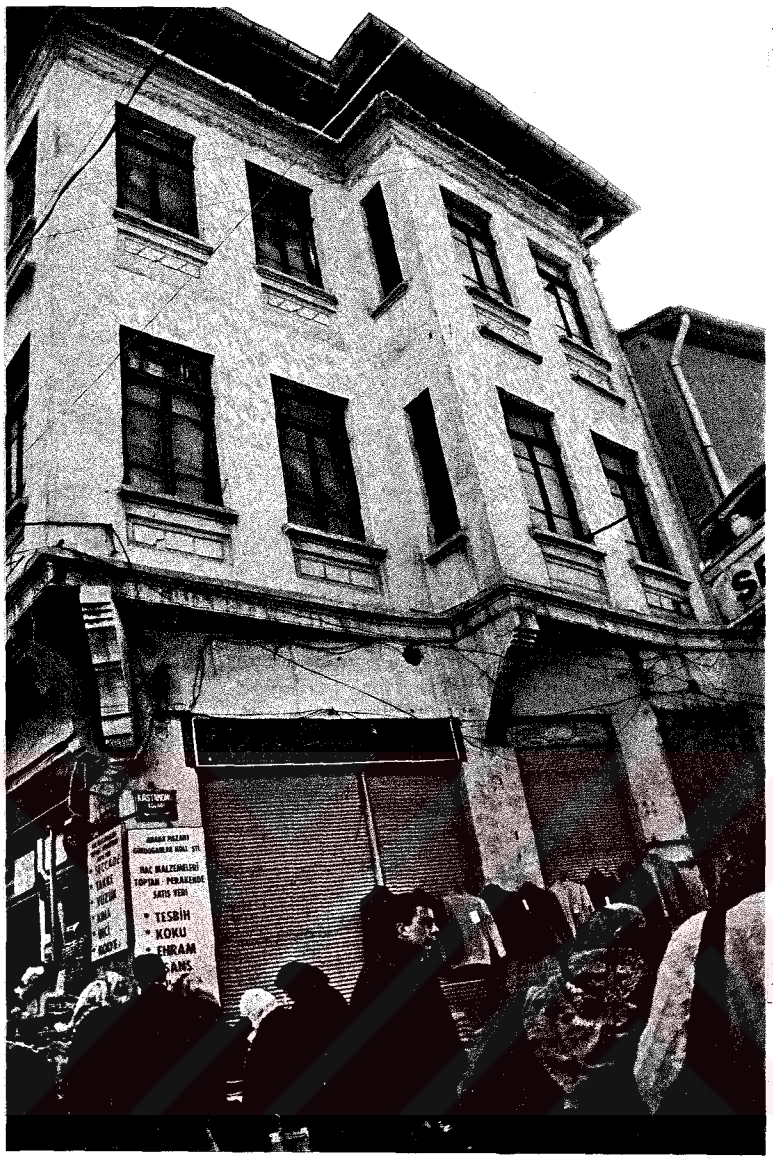
Fot.144 : Çıkrıkçılar Caddesi No.5
Batı cephe güneyden.

Fot.145 : Çıkrıkçılar Caddesi No
Güneydeki çıkma üzerindek
bitkisel süsme.

Fot.146 : Çıkrıkçılar Caddesi No.68. Doğu cephe.

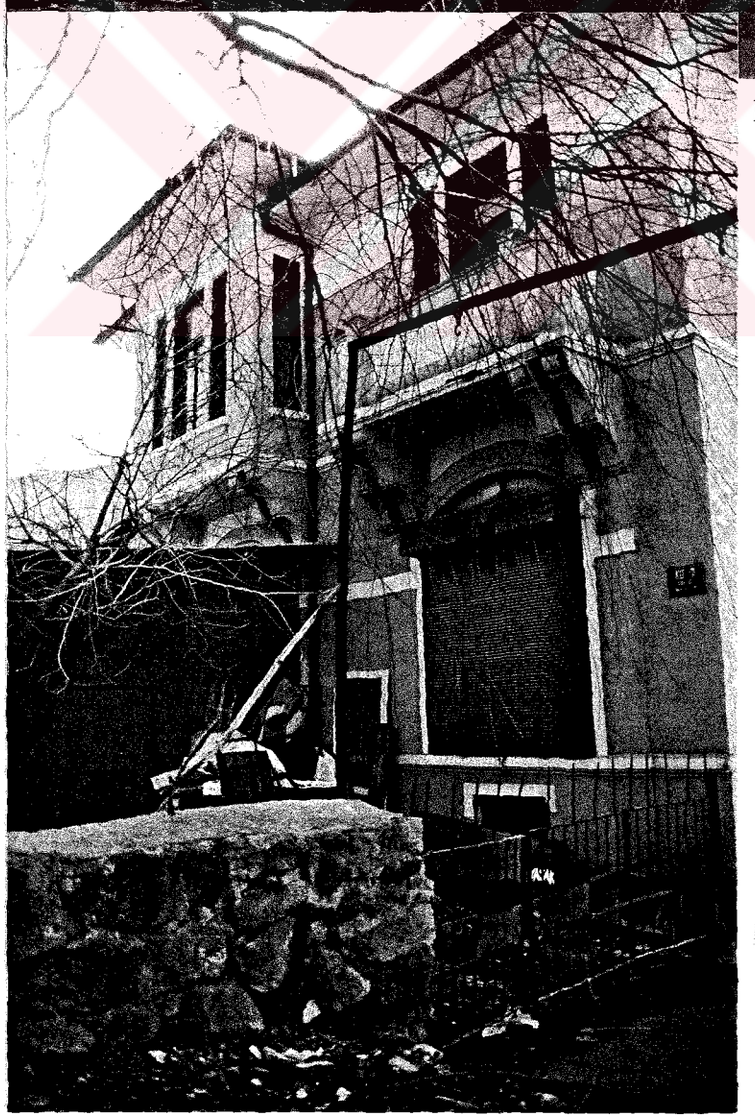
Fot.147 : Çıkrıkçılar Caddesi No.6
Kuzey cephe.

Fot.148 : Çıkrıkçılar Caddesi No.6
İkinci kat bitimindeki silmel

Fot.149 : Kastamonu Sokak No.4
Kuzeydoğudan genel görünüş

Fot.150 : Kastamonu Sokak No.4
Doğu cephe.

Fot.151 : Kastamonu Sokak No.4. Güneydoğudan genel görünüş.

Fot.152 : Alsancak Sokak No.15. Batı cephe.

Fot.153 : Alsancak Sokak No.15. Kuzey cephe.

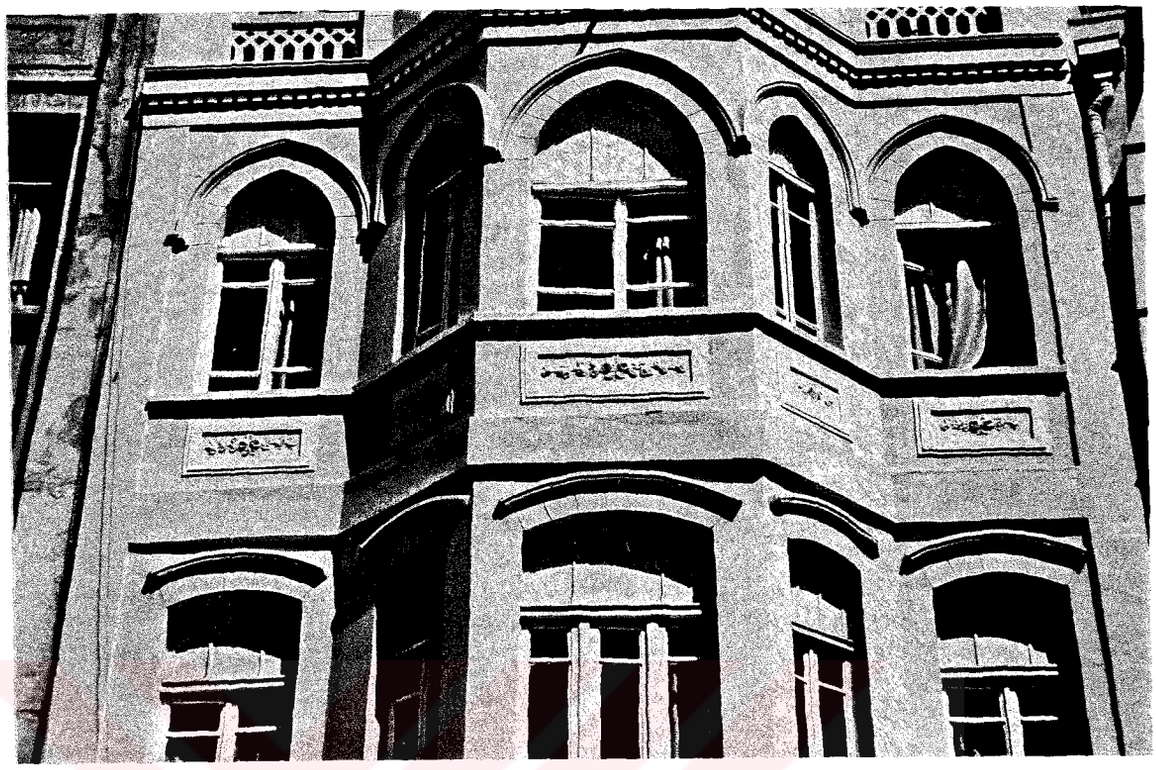

Fot.154 : Alsancak Sokak No.15- Susam Sokağı No.9. Batı cephe.

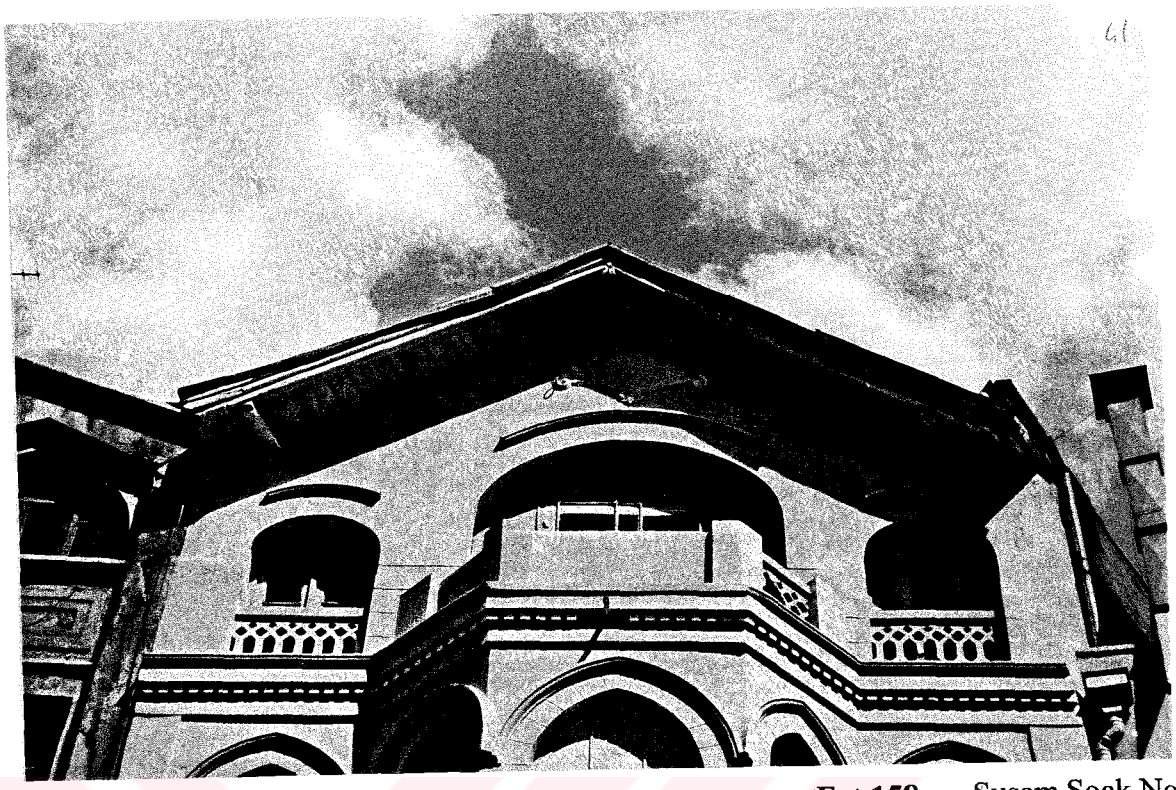
Fot.155 : Susam Soak No.9. Batı cephe.

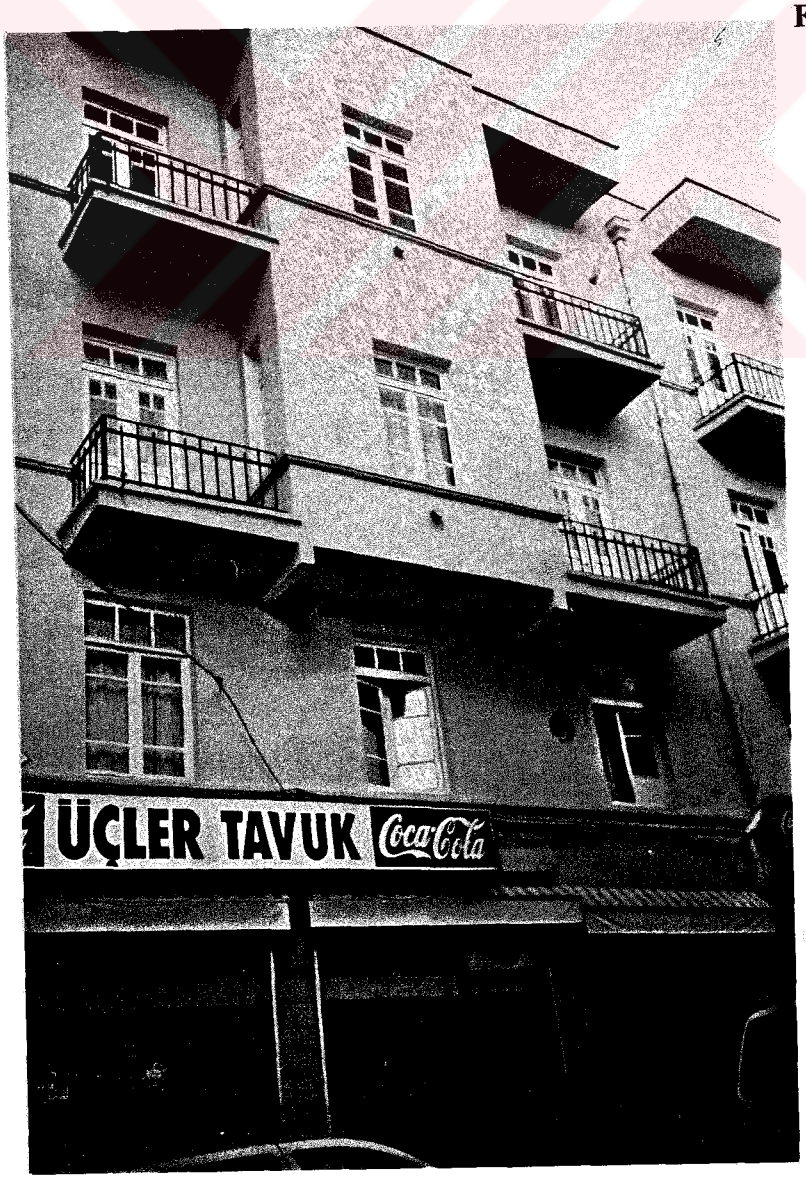
Fot.156 : Susam Soak No.9. Batı cephe kuzey (sol) tarafi.

Fot.157 : Susam Soak No.9. Batı cephe güney (sağ) tarafi.

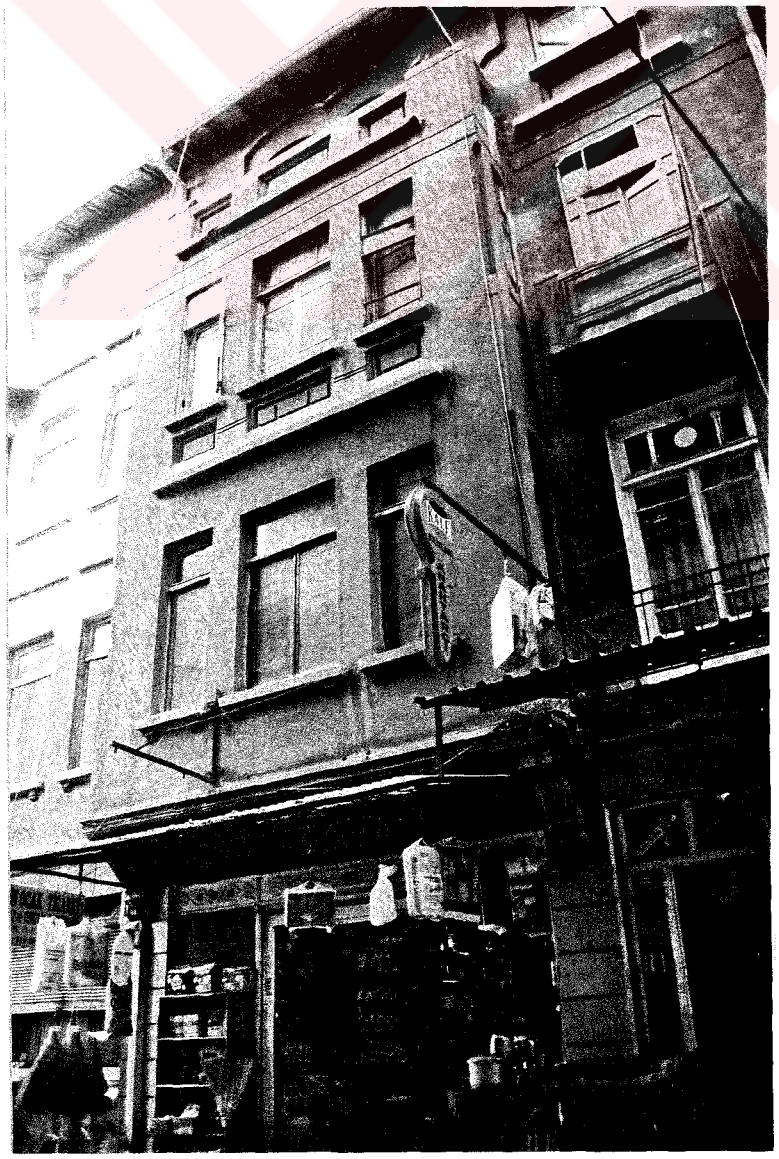
Fot.158 : Susam Soak No.9. Batı cephe kuzey (sol) taraf dördüncü katı.

Fot.159 : Susam Soak No.9. Güney cephe.

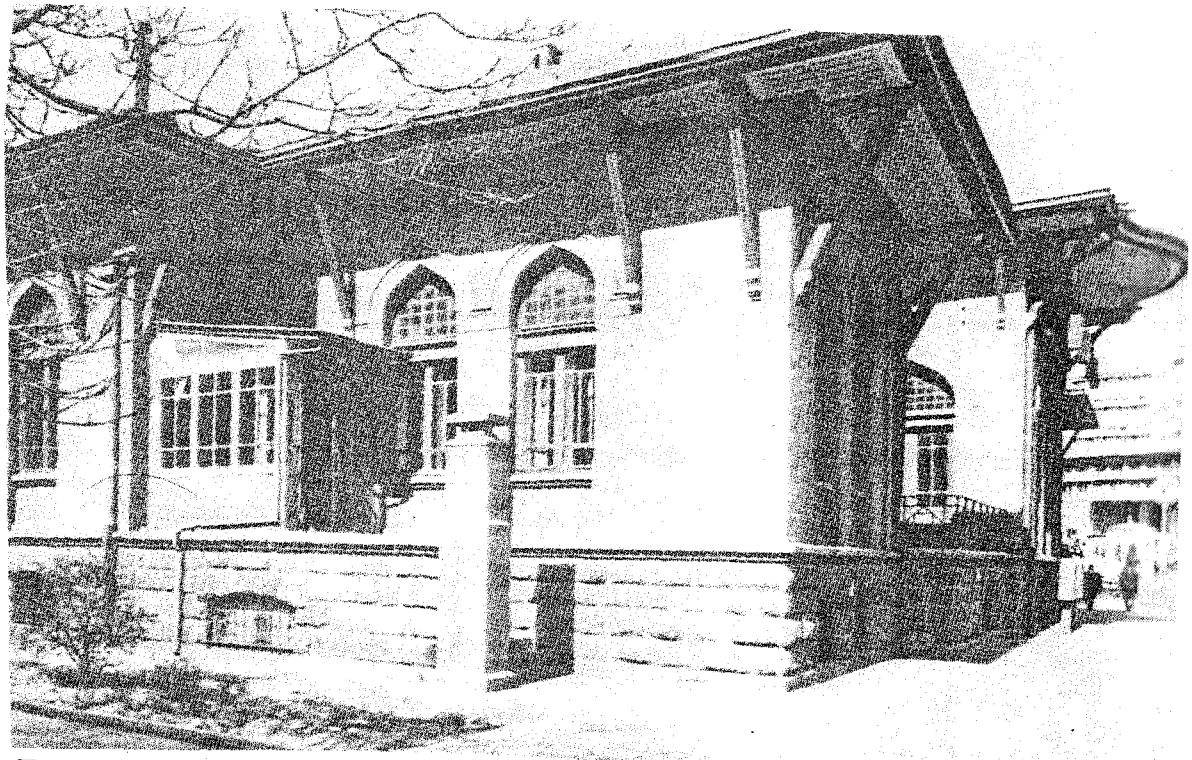
Fot.160 : Altar Sokak No.6.
Güneybatıdan genel görünüş.

Fot.161 : Altar Sokak No.6.
Güney cephe.

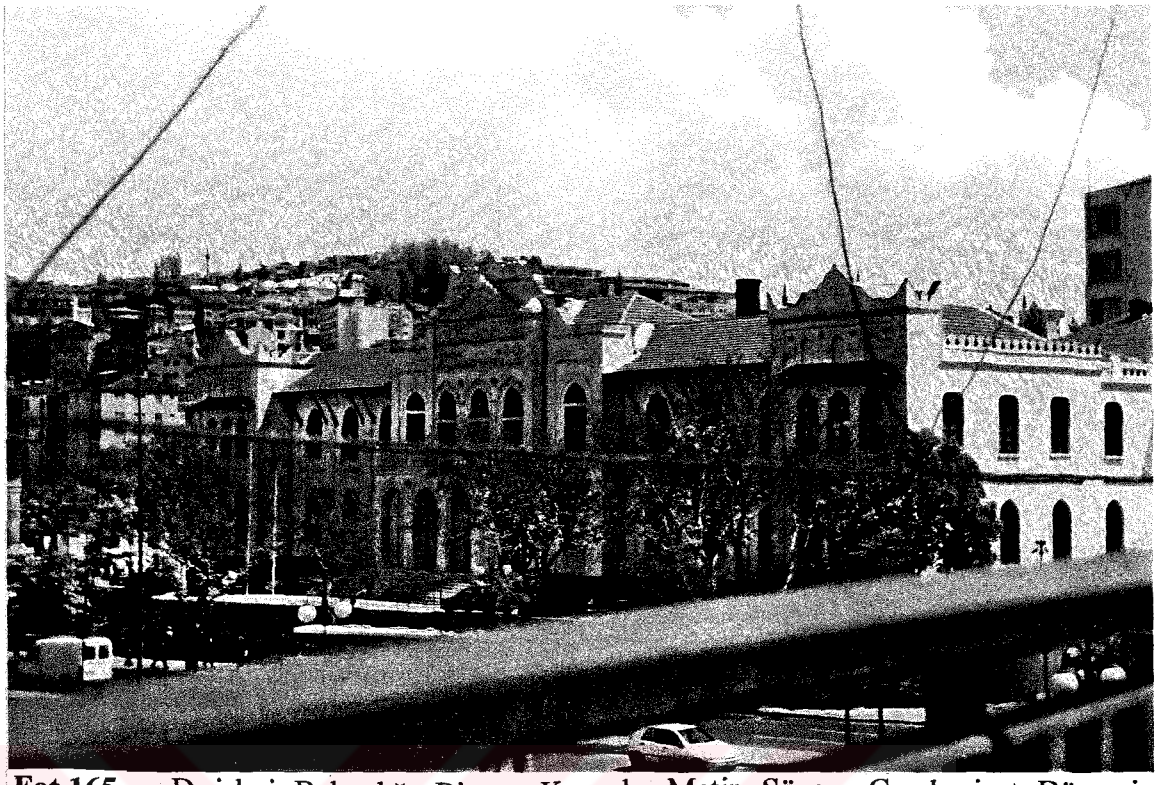
Fot.162 : Posta Caddesi No.15. Güney cephe genel.

Fot.163 : Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

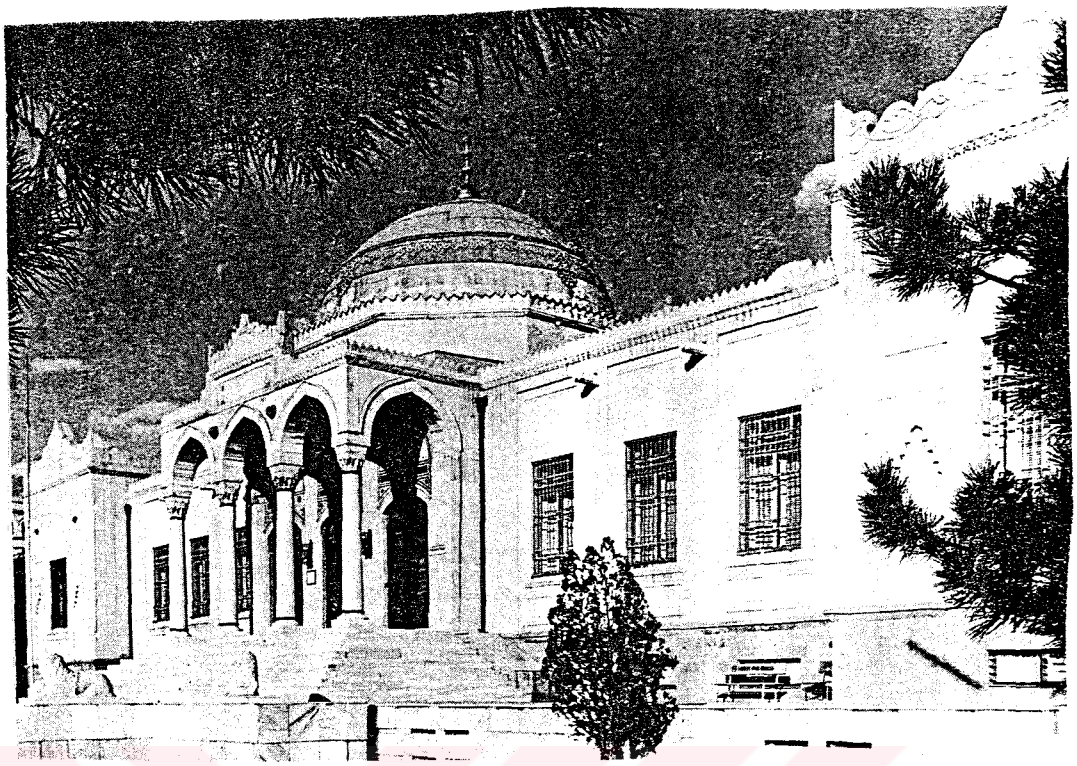
Fot.164 : İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.165 : Dışişleri Bakanlığı Binası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.166 : Maliye Bakanlığı Binası. Kaynak: Bir Zamanlar Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, s. 68.

Fot.167 : Etnografya Müzesi. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

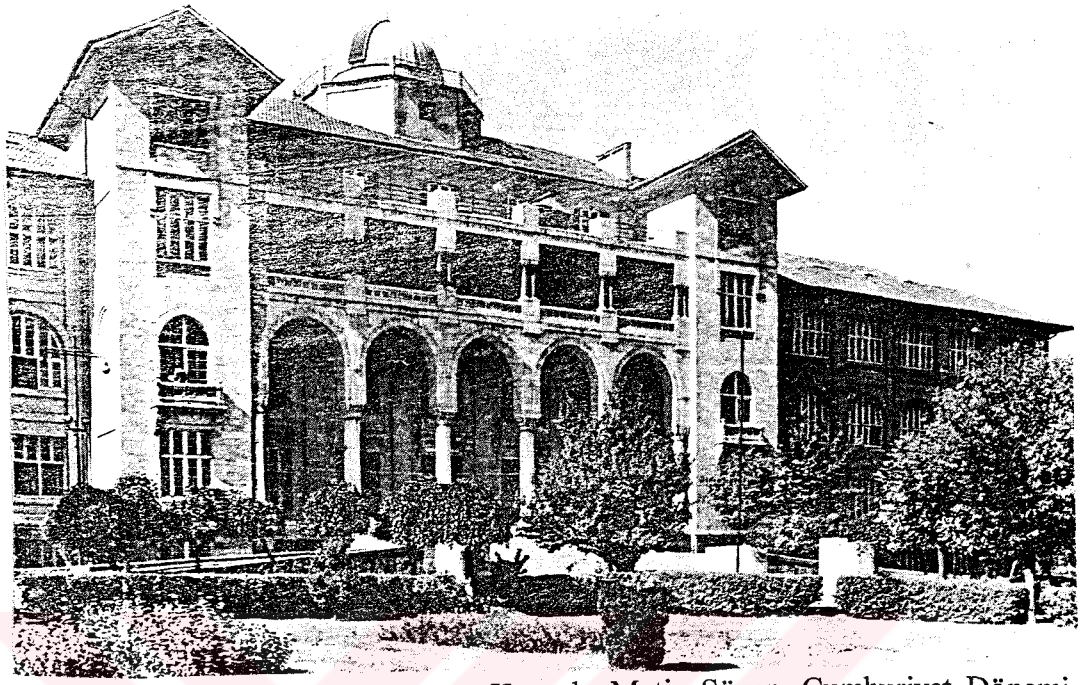
Fot.168 : Ankar Eski Türk Ocağı Binası.

Fot.169 : Ankara Palas. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı,

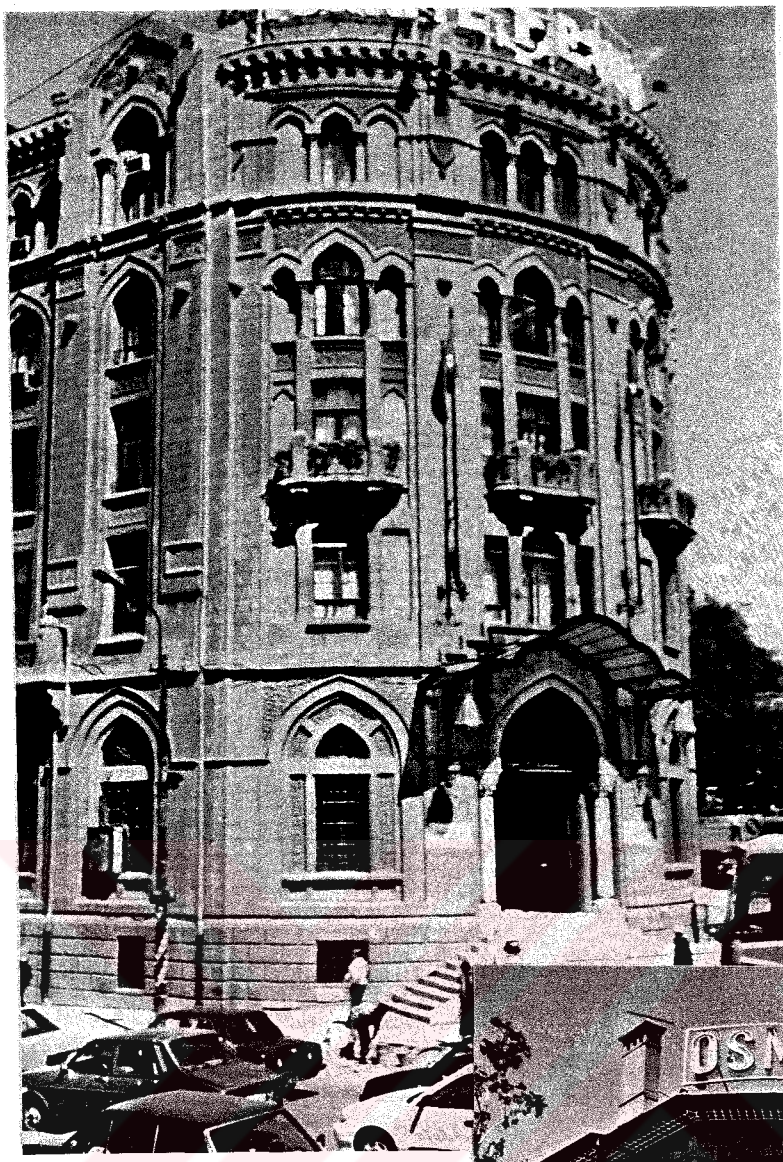
Fot.170 : Ankara Vakıf Apartmanı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

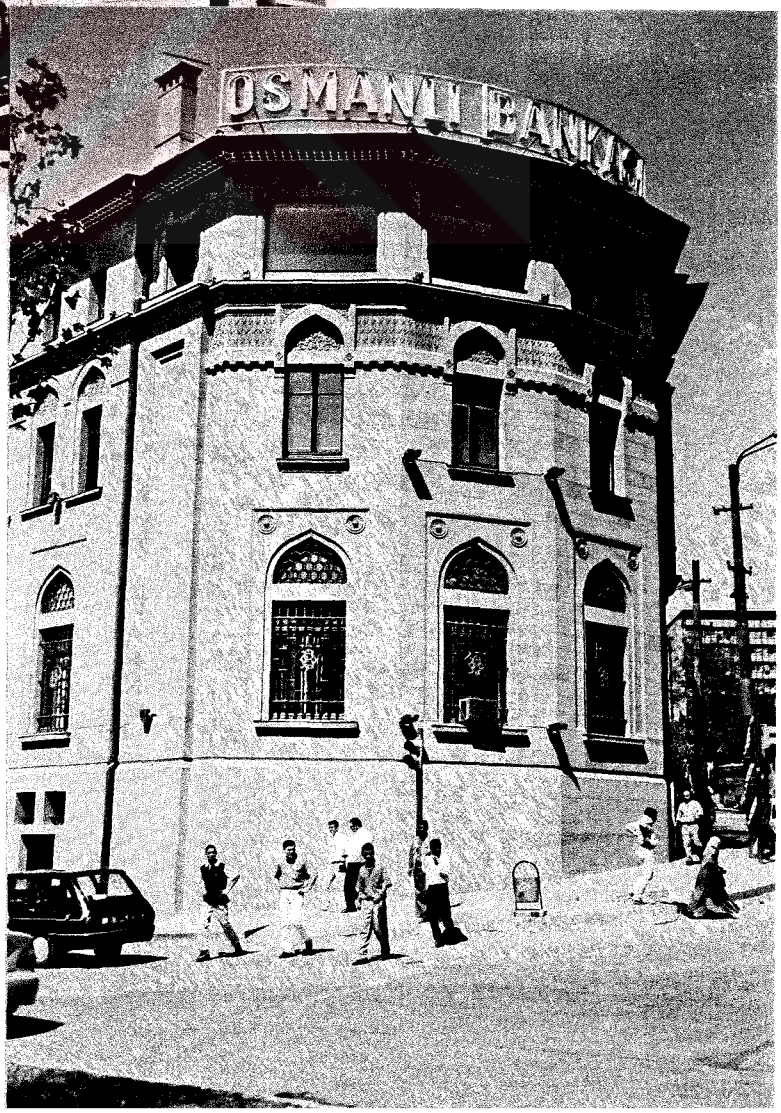
Fot.171 : Gazi Eğitim Enstitüsü. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

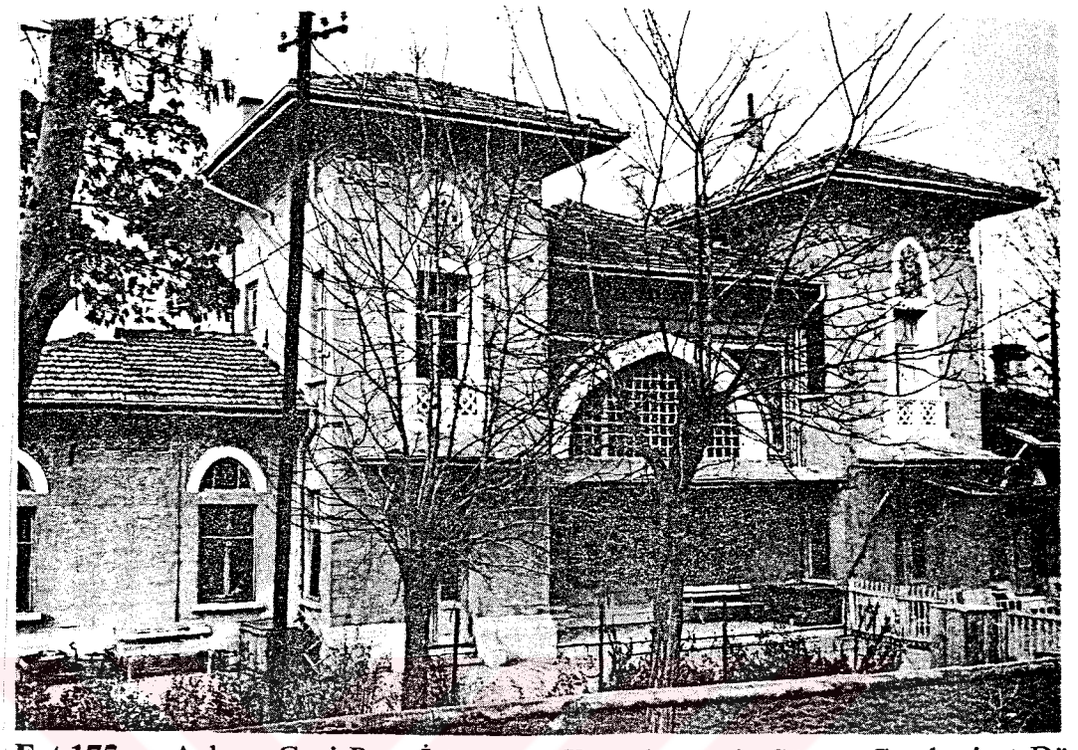
Fot.172 : Ankara Ulus Ziraat Bankası Binası.

Fot.173 : Ankara Ulus İş Bankası Binası.

Fot.174 : Ankara Ulus Osmanlı Bankası Binası.

Fot.175 : Ankara Gazi Paşa İstasyonu. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.176 : Ankara Ulus Tekel Başmüdürlüğü Binası.

Fot.177 : Ankara Devlet demiryolu İşletme Binası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

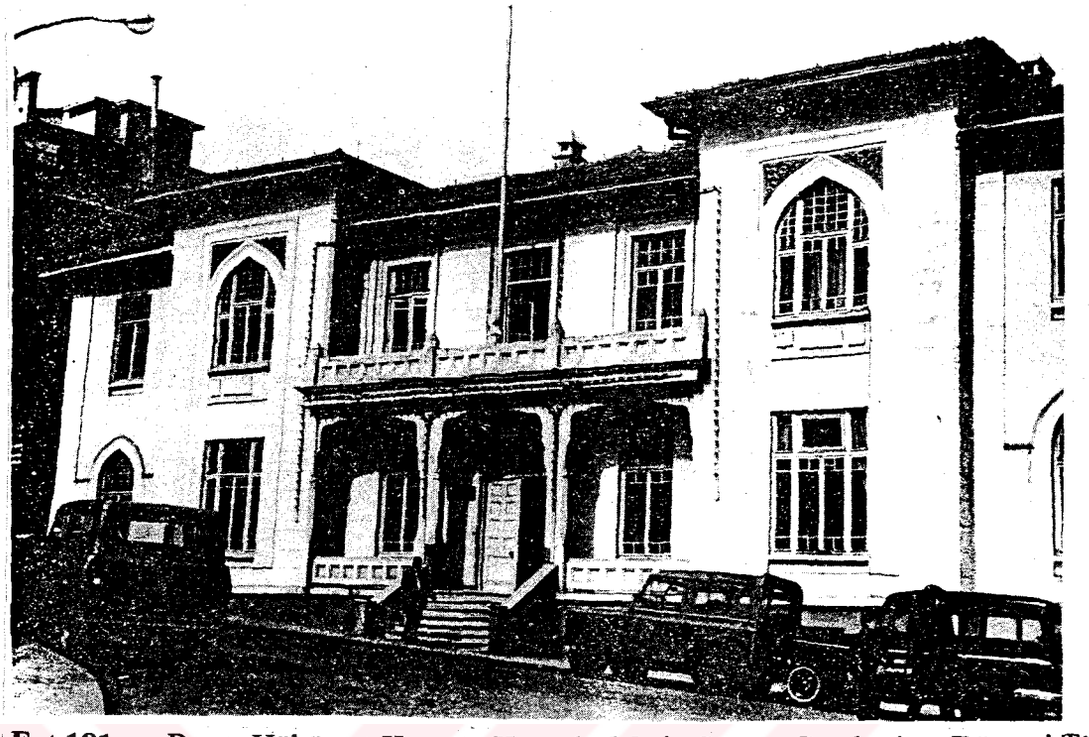
Fot.178 : Kızılay'da Mithat Paşa Caddesi'nde Ev.

Fot.179 : Ankara Kızılay, Tapu Ve Kadastro Binası.

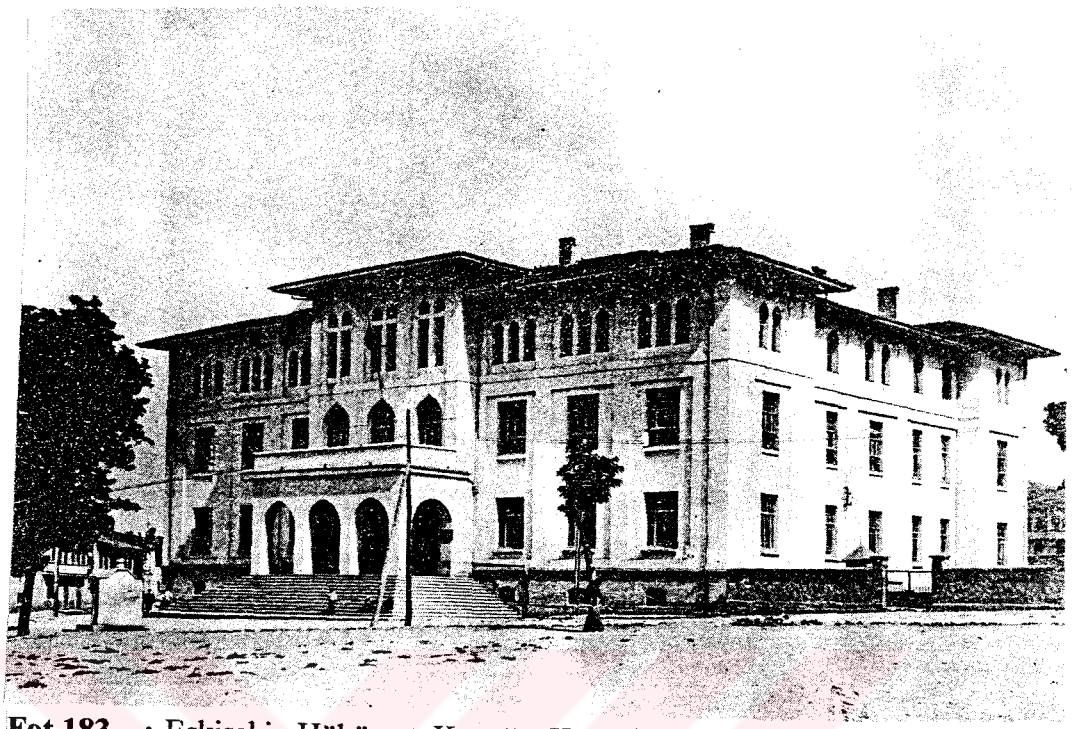
Fot.180 : Ankara Kızılay, Eski Macar Büyükelçiliği Binası.

Fot.181 : Bursa Hükümet Konağı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.182 : Bursa Atatürk İlkokulu. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

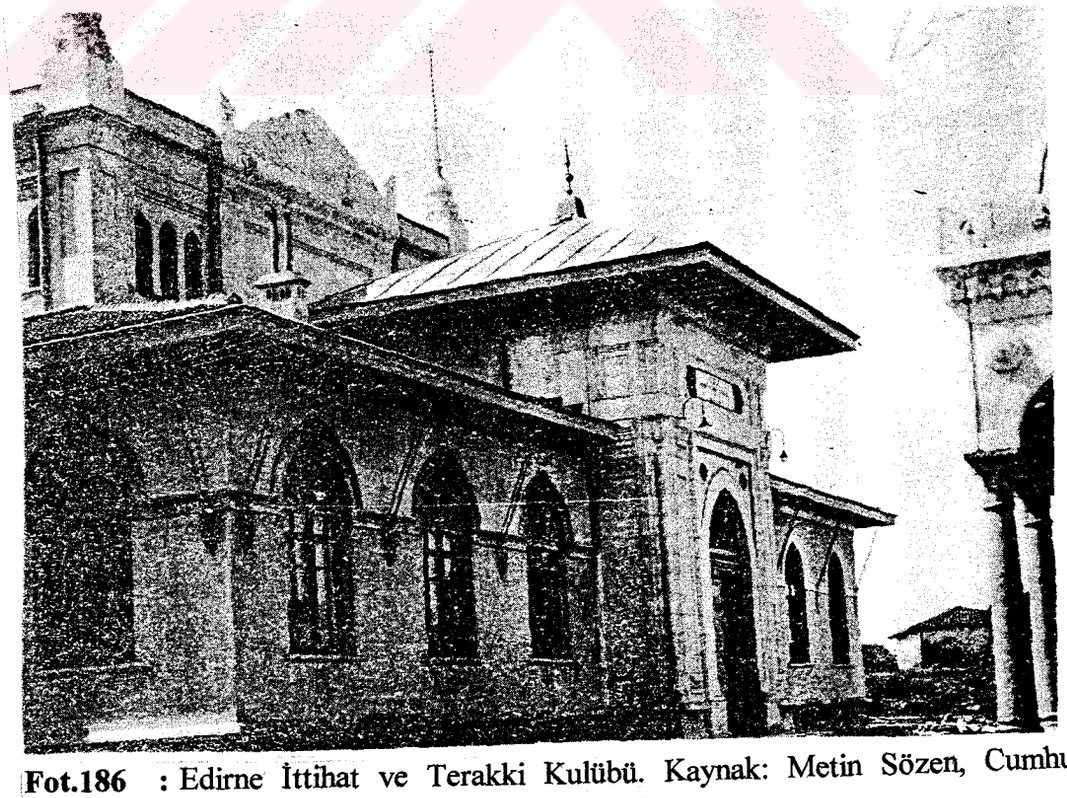
Fot.183 : Eskişehir Hükümet Konağı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

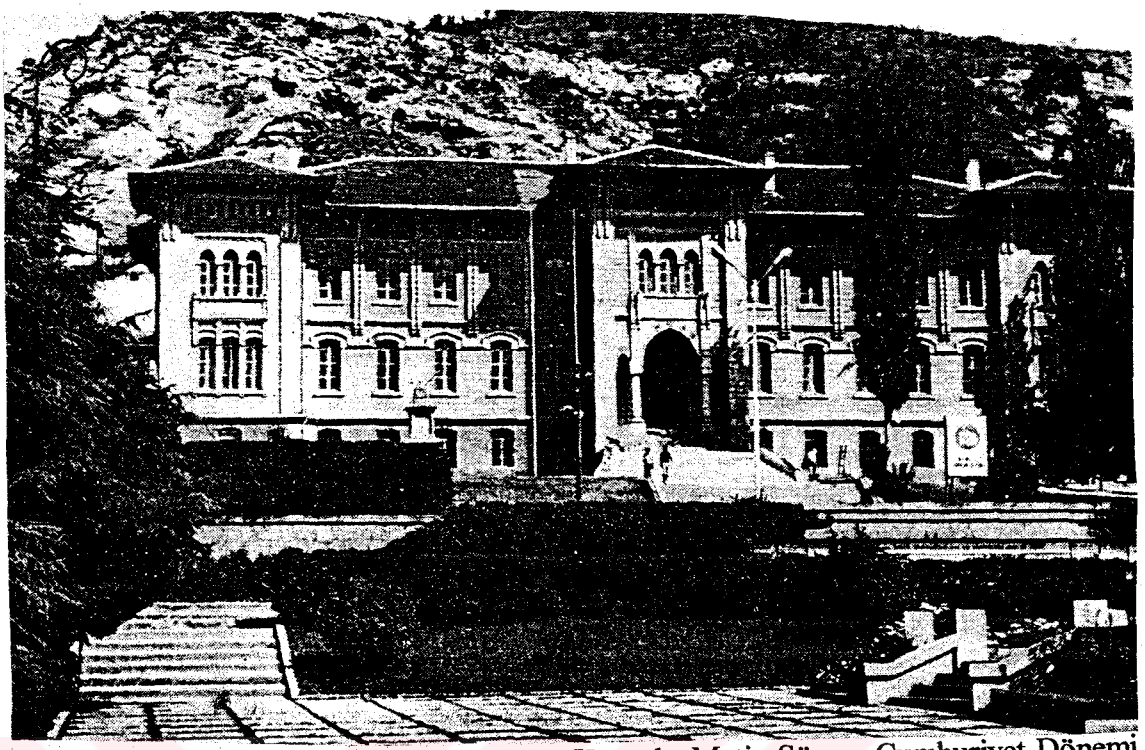
Fot.184 : Eskişehir Turing Oteli. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

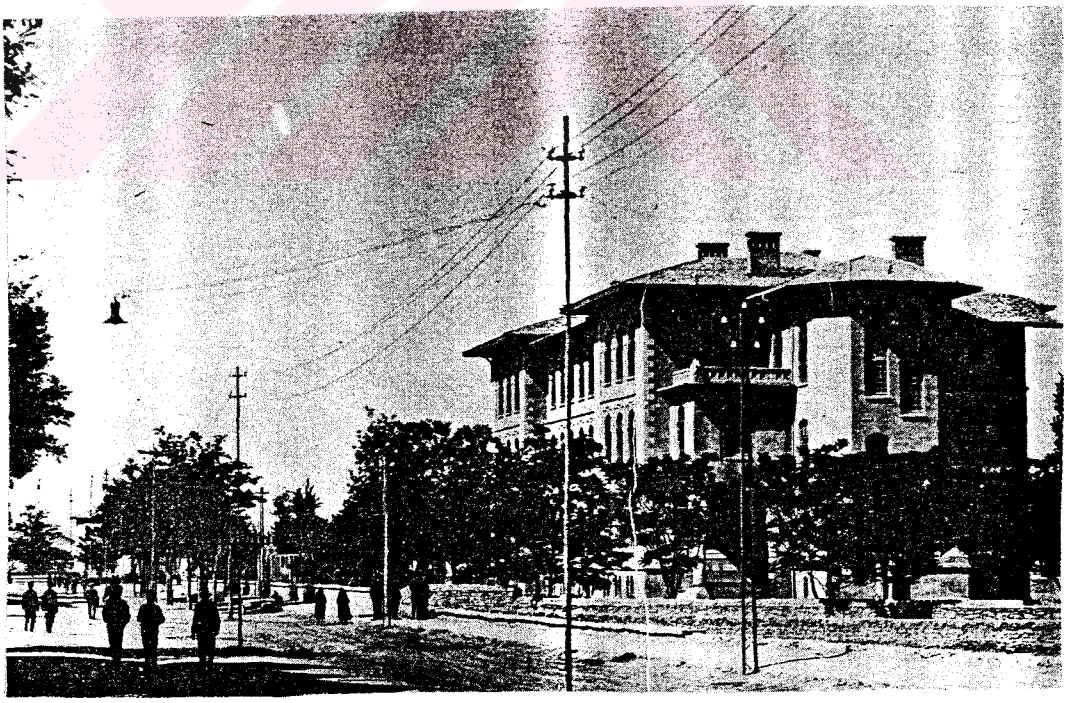
Fot.185 : Eskişehir Sıtma Eradikasyon Başkanlığı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.186 : Edirne İttihat ve Terakki Kulübü. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

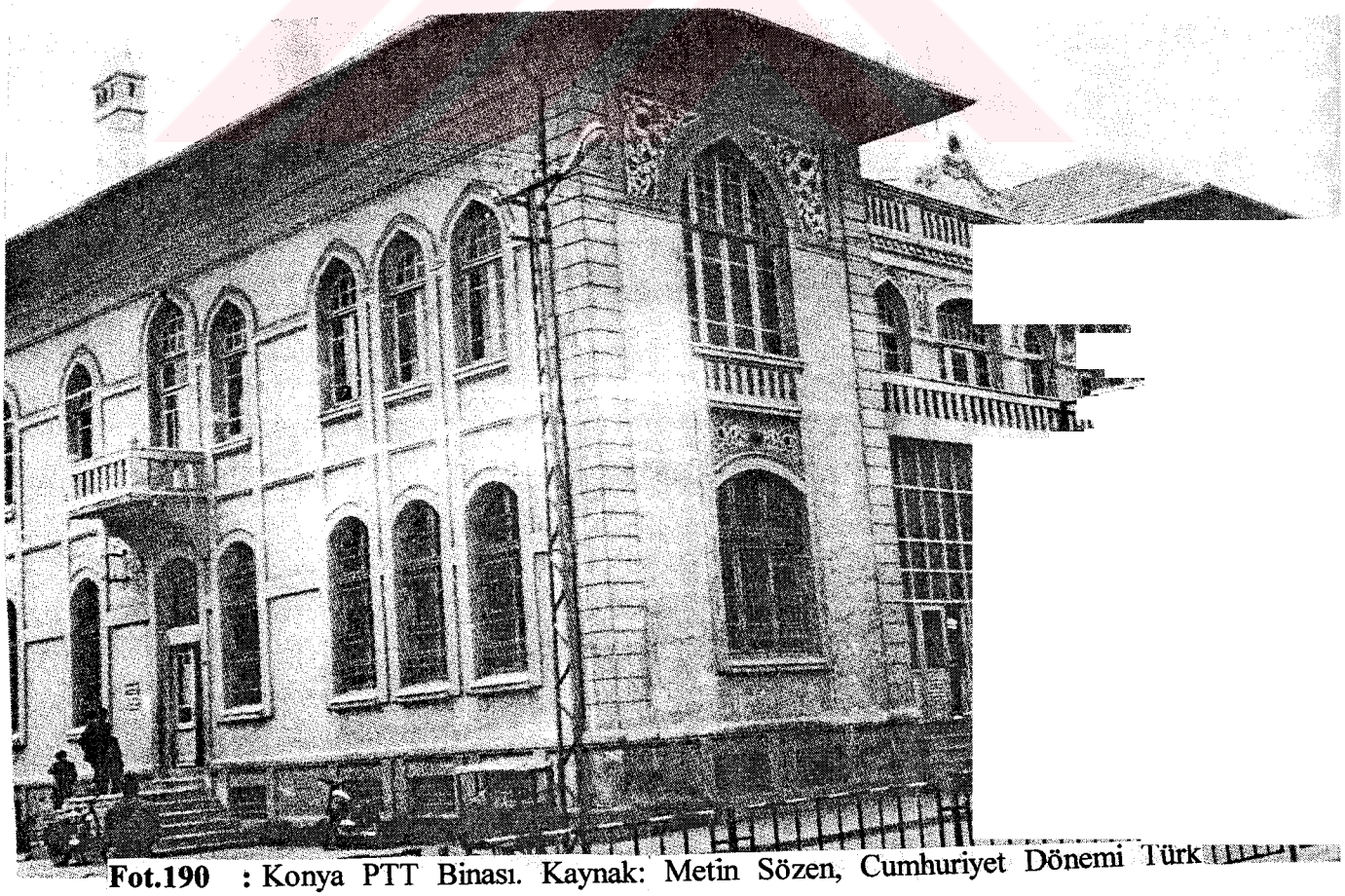
Fot.187 : Kastamonu Hükümet Konağı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.188 : Konya Dar-ül Muallimin.Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.189 : Konya Dar-ül Muallimat. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

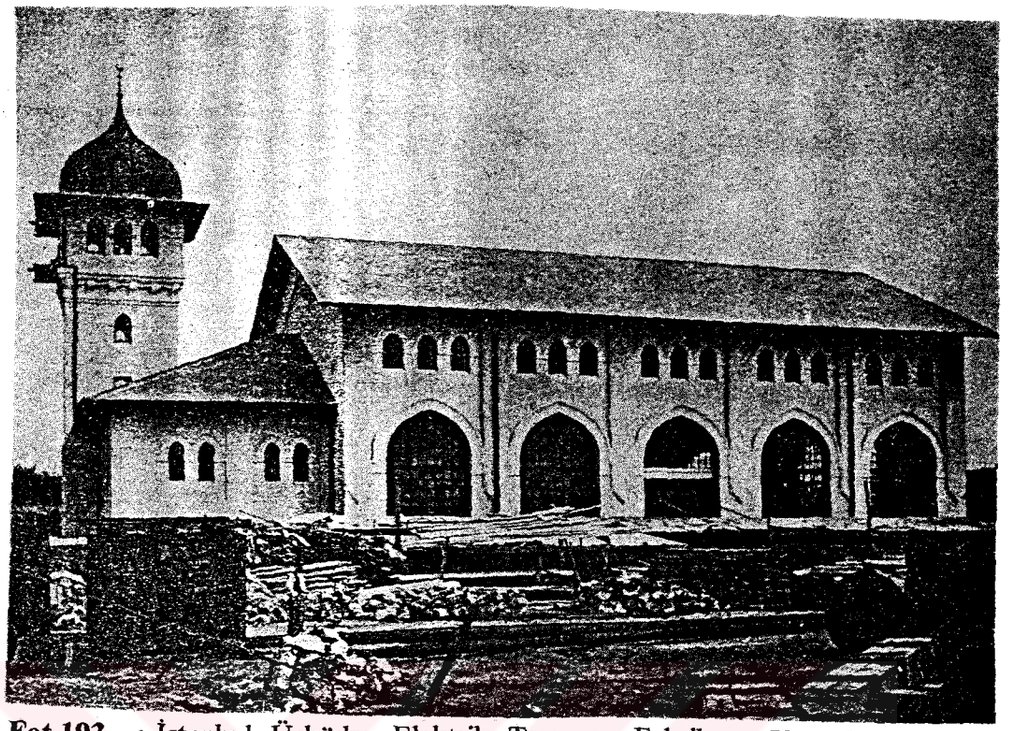
Fot.190 : Konya PTT Binası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

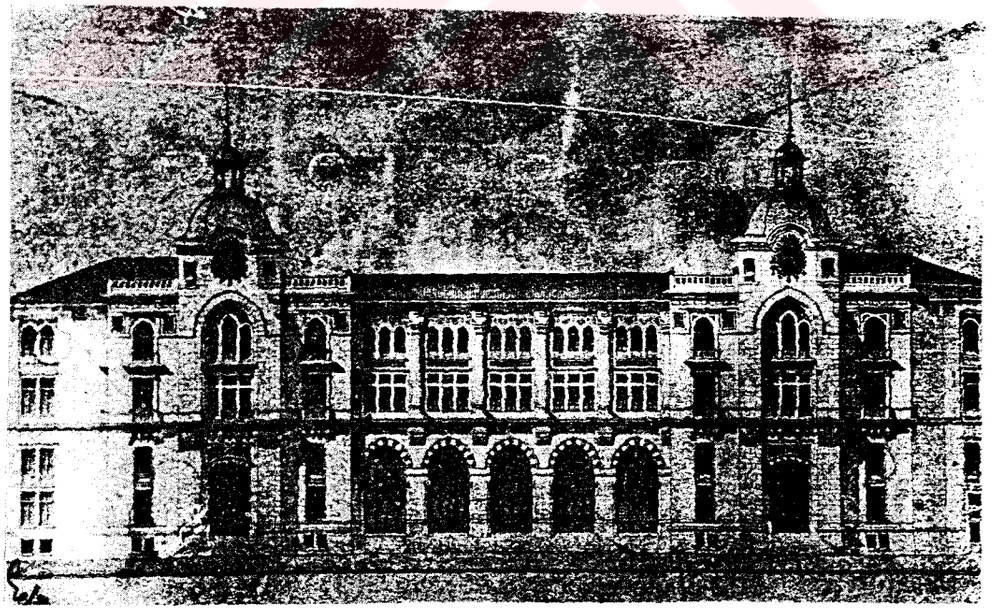
Fot.191 : İstanbul Kadıköy Kaymakamlığı. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.192 : İstanbul Cağaloğlu sağlık Yurdu. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

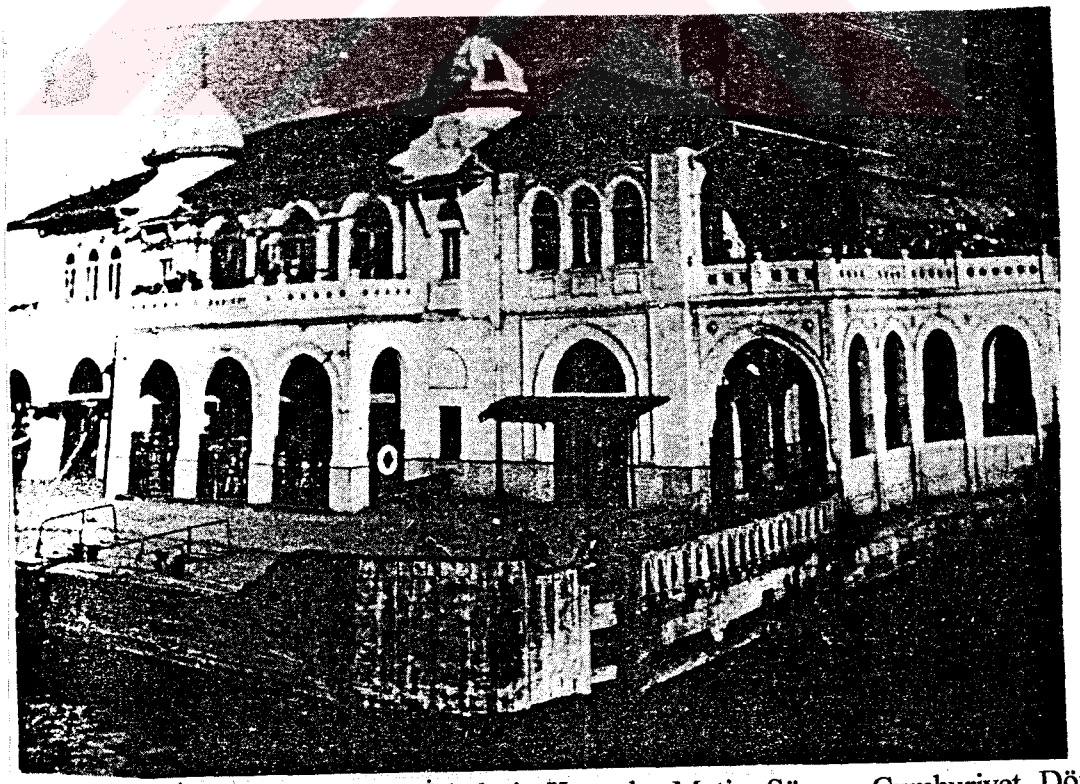
Fot.193 : İstanbul Üsküdar Elektrik Tramvay Fabrikası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.194 : İstanbul Sirkeci Büyük Postane. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.195 : İstanbul Haydarpaşa İskelesi. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

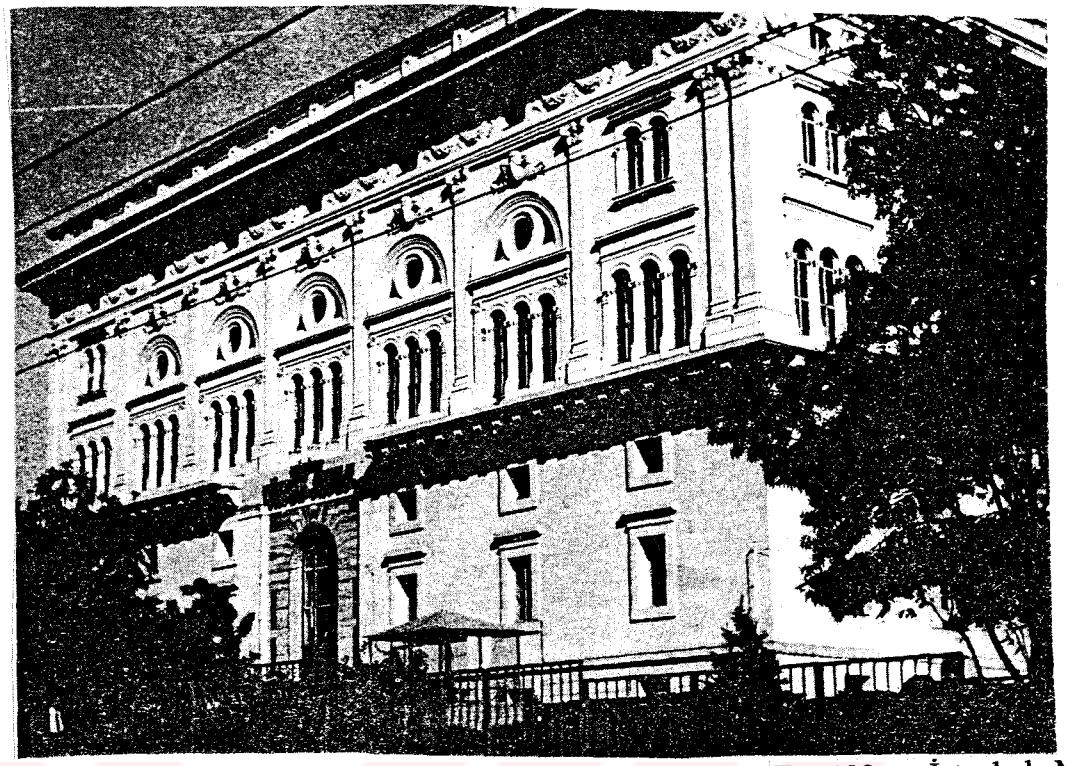
Fot.196 : İstanbul Kadıköy İskelesi. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.197 : İstanbul Maçka, İzmir Palas.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

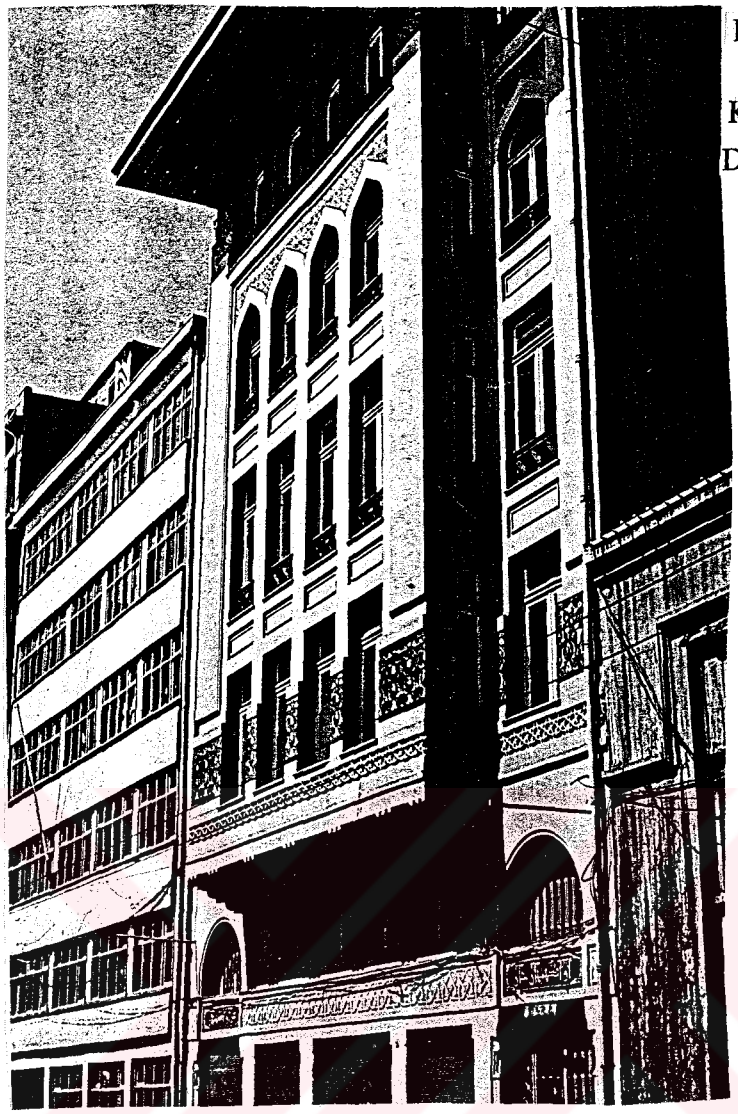
Fot.198 : İstanbul Karaköy Palas.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

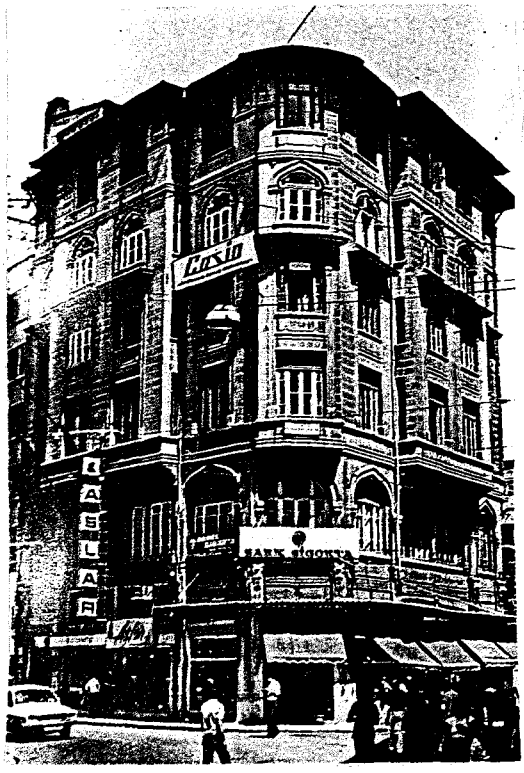
Fot.199 : İstanbul Maçka İtalyan Sefareti.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

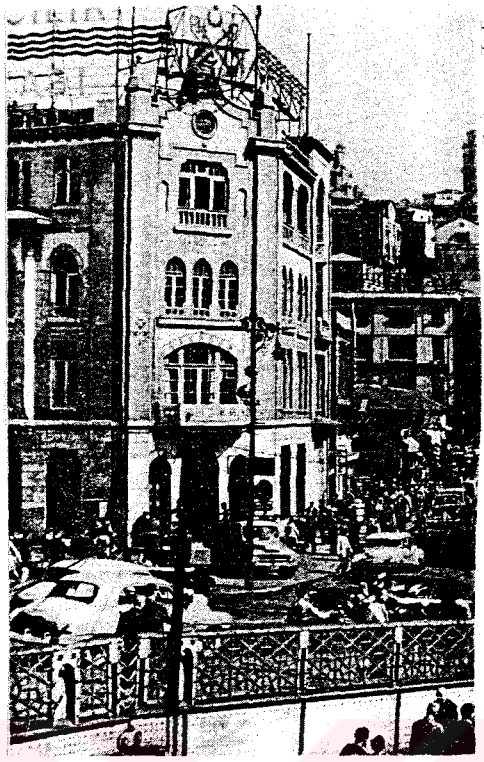
Fot.200 : İstanbul Sirkeci Dördüncü Vakıf Hanı.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 198

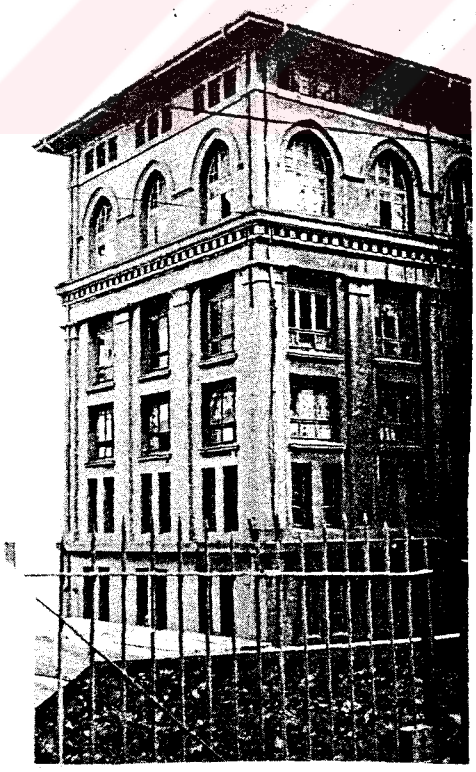
Fot.201 : İstanbul Karaköy Hovagimyan Hanı.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.202 : İstanbul Sirkeci Anadolu Hanı.
Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.203 : İstanbul Karaköy Deniz Yolları Acentası. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.204 : İstanbul Nemlizade Tütün Deposu. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

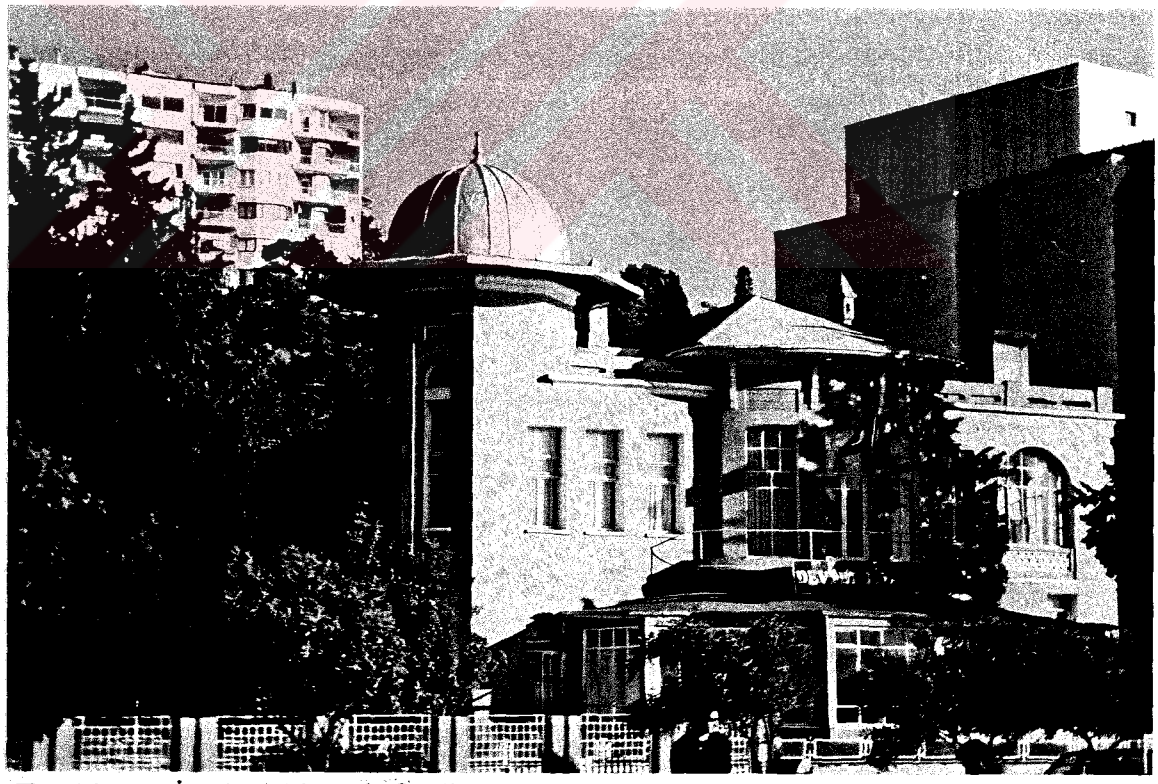
Fot.205 : İstanbul Şişli Ataman Kliniği. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.206 : İstanbul Teşvikiye Atiye Sokak'ta Bir Ev. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.207 : İstanbul Fıstıkağacı Dündar Sokak'ta Bir Ev. Kaynak: Metin Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984.

Fot.208 : İzmir Eski Türk Ocağı.

Fot.209 : İzmir Milli Sinema.

Fot.210 : İzmir Milli Kütüphane

Fot.211 : İzmir Tekel Müdürlüğü Binası.

Fot.212 : İzmir Vakıflar Bankası Binası.

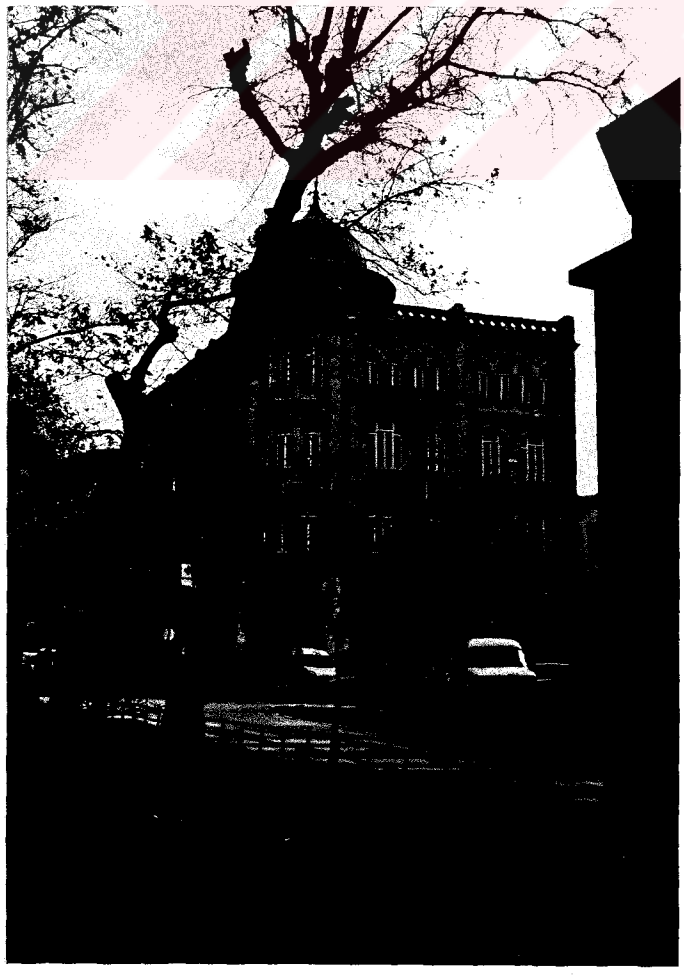
Fot.213 : İzmir Borsa Sarayı.

Fot.214 : İzmir Ziraat Bankası Binası.

Fot.215 : İzmir Osmanlı Bankası Binası.

Fot.216 : İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı.

Fot.217 : İzmir Büyük Kardiçalı İşhanı.

Fot.218 İzmir Mimar Kemalettin Caddesi No.55.

Fot.219 İzmir Mimar Kemalettin Caddesi No.57.

YÜKSEKÖĞRENİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN Soyadı :**ÖZCAN** Adı :**BETÜL**	Merkezimizde doldurulacaktır Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : **Ankara Anafartalar Caddesi ve Çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları**

Yabancı Dil : **The First National Architectural Periot Buildings at Anafartalar Street and its neighborhoods in Ankara**

TEZİN TÜRÜ:	Yüksek Lisans	Doktora	Doçentlik	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik
	(**X**)	( )	( )	( )	( )

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : **EGE ÜNİVERSİTESİ**

Fakülte :

Enstitü :**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA :

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN
Soyadı, Adı : **KUYULU ERSOY İnci**
Ünvanı : **Prof. Dr.**

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe	**TEZİN SAYFA SAYISI :145**

TEZİN KONUSU (KONULARI) : Ankara Anafartalar Caddesi ve çevresindeki otuz yedi tane Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapısının mimari ve cephe özellikleriyle çizim ve fotoğraflar eşliğinde ayrıntılı bir şekilde tanıtılarak Türk Mimarisindeki yerlerinin belirlenmesi.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :
1-Ankara
2-Anafartalar
3-Cumhuriyet
4-Ulusal
5-Mimari
Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.
Şehircilik, İşhanı, Apartman, Seçmecilik, Canlandırmacılık

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER :
1-Ankara
2-Anafartalar
3-Republic
4-National
5-Architecture
Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.
Urbanizm, Commercial Building, Apartmant, Eclecticism, To revive

1- Tezimden Fotokopi Yapılmasına izin veriyorum. ( )
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir. (X)
3- Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir. ( )

Yazarın İmzası Tarih

TÜRKÇE ABSTRAKT (en fazla 250 sözcük):
(TÜBİTAK/ TURDOK'un Abstrakt Hazırlama Kılavuzunu kullanınız.)

Türkçülük akımının etkileri sonucu ulusallaşma çabaları bağlamında ortaya çıkan Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu 1910'larda başlayarak Cumhuriyetin ilk yıllarında 1930'lara kadar etkisini sürdürmüştür. Ancak Atatürk'ün devrimlerinin amacına ters düştüğünden bir süre sonra etkisini kaybetmiştir. Bir çok şehirde örneklerine rastladığımız Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları meclis binaları, hükümet binaları, bakanlıklar, okullar, müzeler, oteller, istasyonlar, iskeleler, postaneler, işhanları ve apartmanlar olarak çok çeşitlilik gösterir. Bir çok şehirde resmi yapılar çoğunluktayken, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde ise işhanı ve apartmanların sayıca daha fazla olduğu gözlenir. Hatta başkent olan ve çok sayıda resmi yapıya gereksinim duyulan Ankara'da bile işhanı ve apartman sayısının daha fazla olması dikkat çeker. Böyle bir sonuç belki de büyük kentlerdeki ticaret aktivitesinin yoğunluğu ve yeni göçlerle kent nüfusunun yoğunlaşmasıyla açıklanabilir.

13 Ekim 1923'de başkent ilan edilen Ankara'nın yeniden inşa edilerek, bütün Türkiye'ye örnek modern bir kent oluşturulması amacıyla hızla imar hareketlerine başlanmıştır. Ulus'ta kalenin altında Anafartalar Caddesi ve çevresinde ilk işhanları ve apartmanlar inşa edilmiştir.

20. Yüzyıl Türk Mimarisi hakkındaki araştırmalarda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ayrıntısıyla genel olarak tanıtılmış; ancak dönemin yapıları ayrıntılı bir katalog halinde işlenmemiştir. Ayrıca tanıtılan eserler arasında sivil yapılara da az yer verilmiştir. Araştırmamızda incelediğimiz 37 yapı bu eksikliği gidermeyi amaçlamıştır. İncelediğimiz yapılar bir dönemin yapım üslubuna ışık tutarken, dönemin diğer yapılarından da farklı cephe süsleme unsurlarıyla da ayrılır. Bu farklılıklar araştırmamızda belirtilmiştir. Araştırmamız esnasında bugüne kadar bilinmeyen Mimar Hasan Hadi'nin ismi tespit edilmiştir.

Araştırmamızda incelenen 37 yapı ayrıntıyla tanıtılmış; kendi aralarında ve Ankara ile Türkiye genelindeki yapılarla benzerlik ve farklılıkları irdelenmiş, sonuçta bu yapıların döneme getirdikleri özetlenmiştir.

İNGİLİZCE ABSTRAKT (en fazla 250 sözcük)

The First Architectural Period was existed as the result of nationalization efforts which depended on Turcism Current. It started in 1910's and its effects contiuned till 1930's. But it lost its influence soon, because of its contrast with the aim of Atatürk's revolutions. We come across its examples in many cities. The First National Architectural Period building varies as National Assembly buildings, government offices, ministry offices, schools, museums, hotels, railway stations, post offices, landings, banks, commercial buildings and apartmants. In many cities; public service buildings are in majority. While in big cities like İstanbul and İzmir; the number of apartmants and commercial buildings are more than the other. Even in Ankara, which is capital city and requires a lot of public service buildings, there are more commercial buildings and apartmants. Such a result may be explained by the incresase in city population due to migration and the commercial density.

The reconstruction of Ankara, which was declared as the capital of Turkey on 13th of October in 1923, began in order to exemplify it as a modern city for Turkey. First commercial buildings and apartmants were built at Anafartalar Street and its neighborhood, which is under the castle in Ulus.

In the researches about 20th century Turkish Architecture; The First National Architectural Period was presented with its details. However there aren't detailed catalogues about the buildings of this period. Among the works, which are presented civil buildings are given less space. With the 37 buildings that we examined in our research, our aim is to fill this gap. While these buildings we studied shed light upon a period's construction style, they distinguish from the other buildings of this period by different frontal ornaments. These differences are pointed out in this research. During our research, the name of architect Hasan Hadi whose name was unknown till today was found.

T.C. YÜKSEK... DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖZGEÇMİŞ

15.09.1977 tarihinde Ankara'da doğdum.1994'te Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi'ni bitirdim. 1995 yılında Ege Üniversitesi Edebiyet Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünü kazandım. 1997 yılında Prof. Dr. Ara Altun başkanlığında "İznik Çini Fırınları Kazısı"na, 1998 yılında da Prof . Dr. Rahmi Hüseyin Ünal başkanlığında, "Beçin Kazısı'na katıldım. 1999 yılında "Ankara Ulus İş Bankası Binası" adlı bitirme tezimi vererek üniversiteden mezun oldum. Aynı yıl Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde, Türk-İslam Sanatı Anabilim Dalı yüksek lisans programını kazandım.